Petronela Daniela FERARU

Migraţie şi dezvoltare
Aspecte socioeconomice şi tendinţe

In 307.199

LUMEN
www.EdituraLumen.ro

UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINS

INTRODUCERE 7

CAPITOLUL I.
TEORII ALE MIGRAȚIEI 13
1. Teoria economiei neoclasice *13*
2. Către o teorie de tranziție a migrației? *16*
3. Noua economie a migrației *20*
4. Optimism vs. pesimism în relația migrație – dezvoltare *23*
4.1. Noua eră: spre o viziune a dezvoltării 25
4.2. „Sindromul migranți" 29
4.3. Perspectiva pluralistă 37

CAPITOLUL II
ECONOMIA GLOBALĂ 53
1. Globalizare și dezvoltare *53*
2. Principii și argumente în susținerea unei guvernări globale *57*
3. Măsuri eficiente pentru o bună guvernare globală *59*
4. Contribuția Uniunii Europene la guvernarea globală *61*
4.1. Uniunea Europeană și relațiile între principalii parteneri 63
4.2. Soluții privind instrumentele politicii de imigrare a Uniunii Europene 71
4.2.1. Rolul migrației în atenuarea deficitului de muncă 72
4.2.2. Instrumentele politicii de imigrare 82

CAPITOLUL III.
DINAMICA RELAȚIEI MIGRAȚIE –DEZVOLTARE 85
1. Literatura privind migrația și dezvoltarea *85*
2. Dinamica relației migrație-dezvoltare *97*

CAPITOLUL IV.
MIGRAȚIE ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ. REMITENȚELE, O CONSECINȚĂ A MIGRAȚIEI 103
1. Remitețele: o importantă resursă externă *105*
2. Remitențe: destinații și surse. Cauze ale relației migrație – remitențe *110*

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. Factorii determinanți ai remitențelor *129*
Aspecte microeconomice 129
Aspecte macroeconomice 130
Stocul de migranți în străinătate 135
Nivelul de instruire a migranților 136
Dezvoltarea sectorului financiar 136
Condițiile economice ale țărilor beneficiare 137
4. Criza economică globală și remitențele în perioada 2009-2011 ..... *148*
4.1. Reversul remitențelor 157
4.2. Perspectivele remitențelor pentru 2009-2011. Ce riscuri amenință 2011 - 2013? 159
5. Conceptul de dezvoltare durabilă. Impactul migrației asupra bunăstării economice *169*
6. Migrația circulară: instrument pentru dezvoltărea durabilă *176*

CAPITOLUL V.
EFECTE SOCIOECONOMICE ALE INTERACȚIUNII MIGRAȚIE-DEZVOLTARE **179**
STUDIU DE CAZ: ROMÂNIA **179**
1. Costurile remitențelor *193*
2. Românii dincolo de România *198*
3. Românii preferă spațiile transnaționale *204*
4. Câți bani trimit migranții români „acasă" *208*
5. Migrantul român și spiritul antreprenorial *213*
5. Climatul investirii remitențelor în România *216*
6. Factorul demografic – o provocare pentru migrație și dezvoltare *219*

CAPITOLUL VI.
CONCLUZII **237**

BIBLIOGRAFIE **241**

ANEXA **259**

BCU IASI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

INTRODUCERE

Migraţia reprezintă procesul social care are o influenţă din ce în ce mai mare în societatea românească actuală deşi migraţia românească în lume este una tânără. Paradoxul este dat de interesul în creştere pentru migraţia internaţională deşi precizia termenului este în scădere. Migraţia internaţională este un fenomen foarte dezvoltat din punct de vedere al globalizării pieţei.

Migraţia fiind selectivă şi dinamică necesită o abordare diferenţiată şi complexă. Migraţia reprezintă o problemă fundamentală în societatea românească actuală unde conform interviului acordat de Dumitru Sandu pentru Evenimentul Zilei (romaniantribune.net) aproximativ 35% din familiile româneşti au cel puţin o persoană care a fost, fie este, în străinătate. Prin urmare, avem un segment de peste o treime din numărul total al gospodăriilor ţării noastre care au experienţa străinătăţii. De asemenea, potrivit unui sondaj realizat de Gallup în anul 2010 şi preluat de România Liberă, peste 30% dintre cetăţenii români ar emigra definitiv, dacă ar avea această posibilitate, ei fiind devansaţi în cadrul Uniunii Europene doar de britanici, cu 33% de cetăţeni care ar vrea să plece din ţară. Procentul românilor care susţin că intenţionează să emigreze în următoarele 12 luni este de 12%, ceea ce clasează ţara noastră pe locul al optulea, la egalitate cu Irlanda (ziare.com). Acest sondaj a fost efectuat pe un eşantion format din aproximativ 1.000 de adulţi, cu vârste de peste 15 ani , în perioada mai-august 2010, în ţările membre ale Uniunii Europene.

Migraţia forţei de muncă este unul din cele mai importante fenomene pentru transformările la care au fost supuşi românii migranţi după 1989. Remitenţele migranţilor români reprezintă cea mai sigură sursă de finanţare la deficitul extern din ultimii ani înregistrând o creştere în mod semnificativ până în anul 2008 urmată de o prăbuşire în iulie 2009, coborând cu 90% faţă de nivelul din aceeaşi perioadă a anului precedent. Datele aparţin BNR (Banca Naţională a României) şi arată o

încetinire a fluxurilor remitenţelor afectând ritmul anual de creştere a salariilor nominale, de încetinire a activităţilor de creditare, consumul gospodăriilor populaţiei. Toate acestea în condiţiile în care românii migranţi au fost consideraţi în anii trecuţi cei mai harnici din Europa în privinţa sumelor trimise acasă.

Conform unor statistici efectuate de Banca Mondială în 2007 România ocupa primul loc în Europa şi locul al zecelea în lume în privinţa remitenţelor.

După mai mulţi ani de creştere susţinută şi în condiţiile actuale marcate de schimbări sociale şi politice raportate, fluxurile remitenţelor au scăzut semnificativ. Evoluţia vine pe fondul crizei financiare şi economice internaţionale şi al deteriorării economiilor statelor lumii.

Migraţia şi remitenţele sunt parte a repartizării riscurilor şi strategiilor de viaţă în asigurarea mijloacelor specifice unui trai decent, urmărit de familiile şi gospodăriile migranţilor. Migraţia şi remitenţele contribuie la bunăstare, stimulează creşterea economică, reduce sărăcia familiilor migranţilor, în mod direct sau indirect, deşi efectele negative sunt de cele mai multe ori subiectul oricărei analize empirice. Progresele efectuate în domeniu sunt astăzi semnificative atât în plan empiric dar mai ales teoretic şi evidenţiază fundamental natura *eterogenă* a migraţiei şi remitenţelor în strânsă legătură cu ideea de dezvoltare (economică, socială, umană).

Remitenţele şi migraţia populaţiei reprezintă un remediu direct pentru gospodăriile şi familiile migranţilor şi indirect pentru rezolvarea unor probleme structurale de dezvoltare. Acolo unde statele de origine a migranţilor nu reuşesc să pună în aplicare în mod clar şi eficient reforme generale sociale şi economice, intervine migraţia şi remitenţele care au rol esenţial deşi nu contribuie la dezvoltarea durabilă la nivel naţional.

Soluţiile oferite de migranţi prin intermediul remitenţelor sunt de durată scurtă sau medie. Remitenţele nu pot declanşa dezvoltarea în mediile de investiţie neatractive. Prin urmare, pentru a spori contribuţia pe care migraţia şi remitenţele o aduc la dezvoltare, la dezvoltarea socială în special, politicile trebuie regândite, reformate. Mă refer aici la acele politici ce vizează creşterea bunăstării şi calităţii vieţii oamenilor,

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

funcţionalitatea pieţelor, securitatea socială, îmbunătăţirea serviciilor publice (sănătate, educaţie).

Migraţia populaţiei a devenit astăzi un subiect global de importanţă pentru dezvoltarea şi bunăstarea societăţilor.

Această lucrare reprezintă rezultatul unei analize aprofundate furnizate de cele mai importante informaţii oferite de instituţii şi autori în domeniul migraţiei şi dezvoltării, de la analize empirice până la analize socio-economice din întreaga lume. Sunt aduse în discuţie cele mai noi baze de date la nivel mondial pe migraţie şi dezvoltare, date cu referire în mod direct la dezvoltarea economică, umană şi socială din ţara de origine şi ţara de destinaţie a migranţilor

Dezbaterea pe cele două mari teme migraţia şi dezvoltarea are loc dintr-o perspectivă mai largă a teoriei migraţiei şi a teoriei sociale. Dezbaterea ştiinţifică privind migraţia a avut o tendinţă de pendulare înainte şi înapoi, de la un optimism al dezvoltării în anii 1950 şi 1960, până la un pesimism structuralist şi neo-marxist chiar scepticism în anii 1970 şi 1980. Aceste variaţii au nuanţat opiniile influenţate mai ales de noua economie a migraţiei forţei de muncă, de strategia de viaţă a migranţilor, de abordările transnaţionale în studiile de migraţie din anii 1990. Schimbările discursive în dezbaterea ştiinţifică privind migraţia şi dezvoltarea ar trebui văzute în primul rând ca parte a paradigmei generale în teoria socială. Schimbarea care a început în anii 1990 în România a fost parte a unei schimbări de teorie structuralistă sau funcţionalistă spre abordări structuraliste mai pluraliste care nu fac altceva decât să împace structura şi perspectivele actorilor sociali. Cu toate acestea, încercările de a combina diferite perspective teoretice sunt cu mult mai problematice decât se sugerează uneori. Această schimbare are loc din cauza unor probleme incomensurabile şi asociate separării disciplinelor în plan social.

Din anul 2000 a existat un interes şi o creştere cu privire la studiile empirice pe teme ca migraţie şi dezvoltare, în special în dezbaterea politică. O dată cu aceste schimbări are loc redescoperirea remitenţelor în creştere ca sursă de finanţare a dezvoltării efectuate de migranţi, dar şi dezvoltarea societăţilor lor de origine. Despre un astfel de optimism al anilor 2000 aminteşte H. de Haas (de Haas, 2008) ca de un

început al unei amnezii de decenii de cercetare prealabilă în domeniu. Acesta consideră că migrația și dezvoltarea luate împreună nu reprezintă nimic dar este considerat un subiect nou. Acumulările teoretice bazate pe dovezi empirice și eterogene de interacțiuni între migrație și dezvoltare precum și intervenția în spațiu și timp a scalelor de analiză ori a nenumăratelor procese de schimbare socială și economică, toate acestea, ar trebui să prevină afirmațiile de bază în domeniu.

Politicile de migrație actuale în România se rezumă la ideea de spectacol și eveniment privind migrația, remitențele și angajamentele transnaționale. Ori, cum bine spunea intr-un interviu citat anterior D. Sandu, dacă vrei să faci politici de migrație este necesar să ai, în primul rând, câteva precondiții. Aceste precondiții se referă la sensibilizarea opiniei publice, la includerea migrației ca temă sau a mobilității pe agenda instituțională a României, în așa fel încât să se ajungă la politici. Pentru aceasta se impune sensibilizarea inclusiv a elitei instituțiilor care pot interveni și avea un rol în această problemă. De asemenea, este necesară consolidarea capacității instituționale, a actorilor implicați. Ori în condițiile actuale are loc o îndepărtare a atenției de la constrângerile structurale și rolul important pe care îl joacă statele și instituțiile în conturarea condițiilor generale favorabile pentru o dezvoltare economică și socială.

Lipsa unei teorii solide și înrădăcinate și natura descriptivă a muncii empirice a dus la îmbunătățirea teoriilor în domeniu. Un exemplu sunt inclusiv studiile efectuate în România ce au ca subiect migrația populației. Ori, prin lipsa de date și de cercetare științifică cu privire la efectele (atât financiare, cât și non-financiare) a migrației și a remitențelor asupra economiei românești, oamenii de știință și factorii de decizie ar putea cu greu să proiecteze politici economice pentru a gestiona problemele de migrație (Silași și Simina, 2007 : 181). Potrivit observațiilor efectuate de Silași și Simina, piața forței de muncă românească se confruntă cu fenomene specifice, distorsiuni, iar unele probleme și dificultăți apar o dată cu aderarea României la Uniunea Europeană în 2007.

Constatările lucrării de față pun într-o nouă lumină cele mai multe concepții greșite comune referitoare la migrație și dezvoltare. Un

exemplu este aici ideea conform căreia fluxurile de migrație se produc dinspre zone în curs de dezvoltate spre zone mai dezvoltate. Ori, plecând de la perspectivele conturate pentru România acestea conduc spre trecerea ei într-o țară de imigrare în ultimii ani. Această transformare este datorată în mare parte schimbărilor socio-economice și geopolitice ale țării noastre. De aceea poate ar fi mai corect să susținem ideea că orice țară poate la ora actuală beneficia de un flux migratoriu către o ierarhie economică superioară.

Un alt punct de plecare în lucrare este întrebarea dacă avem premisele necesare să vorbim în România de astăzi, în condiții de criză economică, despre migrație și dezvoltare. Din aceste motive și nu numai, lucrarea de față este doar o încercare de a găsi răspunsuri, de a provoca dezbateri, de a deschide noi perspective de cercetare în domeniu plecând de la date oferite de autori din România și străinătate. De fapt, întreaga lucrare este ideea referatului cu titlul „Migrația și dezvoltare economică. Analiză comparativă : România-Italia susținut în 2010, referat care face parte din teza de doctorat aflată în lucru *Religie și migrație în România contemporană. Studiu de caz: Românii din Italia* (Feraru, 2010a, 2010b). Subiectul tratează cea de a doua dimensiune din cadrul tezei de doctorat și anume *migrație și dezvoltare*, prima dimensiune fiind *migrație și religie*. Astfel, pentru a creiona aspectele importante în analiza comparativă dintre cele două țări care fac obiectul de studiu în cadrul tezei de doctorat am recurs în lucrarea de față la compararea între ceea ce se întâmplă în România, cu ceea ce se întâmplă în alte țări intra și extra-europene.

Subiectul volumului de față este legătura între migrație și dezvoltare plecând de la date oferite de autorii în domeniul migrației și economiei, precum și de la date de ordin statistic. Ipoteza întregului volum este aceea că *migrația externă a populației este declanșată mai ales de diferențele economice*. Migrația economică este una din formele cele mai des întâlnite în ultimele decenii, fiind condusă de diferențe între țări în ceea ce privește accesul la resurse și locuri de muncă, precum și criza specializării.

Această lucrare prezintă literatura de specialitate referitoare la relația dintre remitențele și diferitele dimensiuni ale dezvoltării într-un

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cadru conceptual mai larg a migraţiei şi teoriei specifice dezvoltării şi migraţiei actuale.

Trebuie menţionat încă de la început faptul că lucrarea de faţă nu are pretenţia unei dezbateri ştiinţifice de referinţă ci doreşte mai degrabă să ridice o serie de întrebări, să caute răspunsuri lansând ipoteze care să ducă la provocări în dezbateri pe tema migraţiei şi dezvoltării. Întreaga abordare a subiectului este doar începutul unei cercetări mai ample pentru teza de doctorat în care se doreşte o consolidare a subiectului migraţie şi dezvoltare.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL I.
TEORII ALE MIGRAȚIEI

1. Teoria economiei neoclasice

Teoriile clasice asupra migraţiei sunt încă luate în calcul, dar îmbogăţite şi adaptate unor situaţii concrete, mai ales în condiţiile în care formele de migraţie, motivaţiile şi fluxurile de migranţi au cunoscut schimbări semnificative.

Teoria economiei neoclasice a devenit una din construcţiile teoretice majore din domeniul migraţiei utilizată în principal în explicarea deplasărilor externe ale populaţiei începând cu anii '60 – '70 când are loc o regândire a analizei din perspectiva migraţiei interne în cea internaţională. Această adaptare de perspectivă aparţine lui J. Arango (Arango, 2000 : 165). Teoria a fost confirmată parţial de faptul că îi sunt puse în evidenţă limitele de adecvare la realităţile migraţiei internaţionale contemporane şi privilegiază rolul factorilor economici în explicarea apariţiei fluxurilor de migraţie (varianta macro) şi a deciziei de migraţie (varianta micro). Întrebarea cheie în cadrul acestei teorii este „de ce" (Constantinescu, 2000 : 93-114.).

Ipoteza de lucru susţinută pe tot parcursul studiului de faţă este că *migraţia externă a populaţiei este declanşată mai ales de diferenţele economice.* Aceasta în condiţiile actuale de diferenţe economice la nivel global în care volumul migraţiei populaţiei ar trebui să fie unul foarte mare deoarece conform teoriei economiei neoclasice orice ţară ar trebui să fie caracterizată de cel puţin un flux către o ţară mai dezvoltată pe ierarhie economică globală. În realitate lucrurile ne confirmă acest fapt, dimensiunea fenomenului are o asemenea amplitudine.

Arango foloseşte expresia de „călcâiul lui Ahile" situaţiei de privilegiere a economicului ca factor unic în declanşarea şi tolerarea fenomenului, în cazul teoriei economiei neoclasice.

Un prim argument este numărul fluxurilor de migraţie externă din cadrul celor două ţări implicate în actul migraţiei, ţară de origine şi ţară de destinaţie, unde în cele mai multe cazuri este îndeplinită condiţia diferenţei economice între destinaţie şi origine.

La nivel *macro* conform teoriei economiei neoclasice, migraţia internaţională se declanşează ca urmare a diferenţelor dintre raportul între cerere şi oferta de forţă de muncă, în diverse ţări, alături de diferenţiere între nivelul salariilor/veniturilor. Astfel, ţări caracterizate de o relativă sărăcie a capitalului (inclusiv a cererii de forţă de muncă) prin comparaţie cu oferta, salariul, ca rezultat al mecanismelor de piaţă, este scăzut în raport cu ţările care au o situaţie inversă (abundenţă de capital raportată la oferta de forţă de muncă). Aparent ambele ţări au surplus pe piaţa forţei de muncă (una deţine forţă de muncă, cea de a doua deţine capital). Surplusul acesta este unul mobil ce se deplasează către ariile de maximizare a profilului economic.

Mergând pe aceeaşi logică, forţa de muncă se constituie în flux către ţara bogată în capital şi săracă (cu insuficienţă) în forţă de muncă, ponderată de contra fluxul investiţiei de capital, transpus în migraţie prin fluxul elitelor, a specialiştilor înalt calificaţi (flux internaţional de capital uman).

Fluxurile de migraţie externă devin prin prisma acestei teorii mecanismele de echilibrare ale deficienţelor interne de pe piaţa forţei de muncă la nivel mondial. Presiunea exercitată de cele două mişcări (populaţie/capital-populaţie) au ca rezultat reducerea diferenţelor economice în ţara dezvoltată către un salariu mai scăzut şi în ţara săracă spre un salariu mai ridicat.

La nivel *micro*, decizia de migraţie este rezultatul unui proces prin care individul raţional evaluează beneficiile actului migrator, costurile deplasării. Migranţii potenţiali estimează beneficiile deplasării către alte ţări pentru un timp limitat. Migraţia propriu-zisă se produce atunci când calculul este pozitiv către ţara care oferă cele mai mari beneficii individului, migraţia aşa cum arată Arango, devine o formă de investiţie de capital uman. Referitor la costurile sociale ale migraţiei externe există deja o analiză a tehnicii cost/beneficiu efectuată pe larg în anul 2006 privind fenomenul migraţiei românilor în Italia (Feraru, 2007). Trei din

patru ipoteze ale studiului amintit se referă la dimensiunea economică a migrației internaționale: (1) familiile migranților își concentrează practicile economice pe investiții și mai puțin pe consum; (2) capitalul financiar obținut este folosit în investiții ce vizează îmbunătățirea nivelului de trai, achiziționarea de case și terenuri, protejarea pe termen lung a familiei; (3) există o distribuție inegală a câștigurilor și pierderilor între regiunile emitente și cele receptoare. Rezultatul studiului realizat în 2006 la capitolul *remigrare economică* (investiții, practici de consum) arată că în majoritatea cazurilor întâlnite în Italia, efortul migranților se îndreaptă spre economisire și reducerea consumului. Perioada petrecută în străinătate este percepută încă de la plecare ca o perioadă limitată de timp care impune o serie de renunțări și sacrificii inițial în vederea economisirii unor sume de bani necesare după care aceste sacrificii se transformă în câștiguri necesare pentru realizarea unor scopuri ale familiei/gospodăriei în România.

Revenind la teoria economiei neoclasice aceasta a primit numeroase critici legate de construcția teoretică și de adecvarea ei la situația actuală a migrației externe având în principal putere explicativă post factum a migrației și mai puțin o putere predictivă. Explicația oferită de teorie nu include factorul politic mai ales că acesta joacă un rol tot mai important în dinamica populației la nivel global.

În cazul României trebuie amintite restricțiile de circulație impuse forțelor de muncă din această țară ca stat membru al Uniunii Europene de la 1 ianuarie 2007.

Din perspectiva teoriei economiei neoclasice, în cazul Uniunii Europene, în ciuda dreptului la libera circulație a forței de muncă și a diferențelor clare între nivelele de dezvoltare a țărilor membre, deplasările de populație sunt neglijabile și inexplicabile. Arango consideră că migrația slabă dintre Statele Membre ale Uniunii Europene sugerează că tendința pentru migrație este rezultatul diferenței între origine și destinație, dar depinde și de nivelul de dezvoltare economică a țării de origine. Cazurile unei istorii de migrație îndelungate și nu numai confirmă imposibilitatea de a vorbi de niveluri similare de dezvoltare economică ca și situațiile în care migrația a încetat fără ca diferențele de dezvoltare să dispară. Aplicarea teoriei economiei neoclasice la nivel

macro şi micro este o provocare pentru diversitatea fenomenului migraţiei internaţionale la ora actuală.

Plecând de la ipoteza conform căruia singurul element care contează în intenţia de a migra este calculul economic, apar o serie de probleme legate de posibilitatea individului raţional de a estima comparativ recompensa sau beneficiile în raport cu capitalul uman în cele două ţări, de origine şi de destinaţie. Dacă în cazul migraţiei interne, modelul presupune aceleaşi componente în cazul migraţiei internaţionale se presupune o schimbare a sistemului economic, cultural, lingvistic. Capitalul uman ca resursă dobândită la origine poate fi perfect transferabilă?

Deşi teoria economiei neoclasice a primit nenumărate obiecţii referitoare la confruntarea cu realităţile contemporane ale migraţiei externe, personal răspund acestei provocări de a aplica acest instrument care să mă conducă în final la explicaţii şi predicţii viabile. Meritul teoriei este în fond de a pune în evidenţă importanţa factorilor de natură economică în domeniul migraţiei internaţionale, de a sublinia importanţa considerării elementelor care acţionează simultan la origine şi la destinaţie în declanşarea migraţiei în termeni de costuri economice şi sociale.

Utilizată segmentar, teoria economiei neoclasice joacă un rol extrem de important în dezvoltarea cercetării migraţiei internaţionale.

Despre teoriile neoclasice (funcţionale) scriu şi R.G. Anghel şi I. Horváth, mai exact de migraţia generată de diferenţa de salarizare a indivizilor din diferite spaţii economice (Anghel şi Horváth, 2009 : 31-33). Analiza celor doi se axează pe diferenţele salariale şi pe oportunităţile de muncă oferite migranţilor.

2. Către o teorie de tranziţie a migraţiei?

Ceea ce a rămas neobservat până acum de economiştii migraţiei este că au apărut în mod involuntar cu condiţia unor probe suplimentare economice pentru viitor, perspectivele migraţiei temporare prin descoperirea anatomiei „migraţiei umflate (sau de cocoaşă)".

Unii autori au susţinut o creştere temporară a migraţiei - o exagerare a migraţiei, ca parte obişnuită a procesului de dezvoltare economică (Martin, 1993: 457-476; Martin şi Taylor, 1996:43-62). În stadiul incipient de dezvoltare, o creştere a avuţiei tinde să conducă la o creştere a migraţiei, din moment ce un anumit prag de bogăţie este necesar pentru a permite oamenilor să-şi asume costurile şi riscurile de migrare.

Cu averea în creştere şi crearea reţelelor de migranţi, un procent tot mai mare a populaţiei are capacitatea de a migra, selectivitatea migraţiei tinde să scadă, iar acest proces de „dezvoltare" iniţial tinde să ducă la o creştere a migraţiei difuzată în cadrul comunităţilor.

Dezvoltarea economică şi diferenţele de venituri în scădere cu situaţia acestora în ţările de destinaţie, tind prin urmare, să aibă o curbă „J" sau invers curbă „U", efecte pe curba de emigrare în creştere în fazele iniţiale ale dezvoltării economice şi abia mai târziu, treptat, descrescătoare (Martin şi Taylor, 1996).

Figura nr.1 descrie modul în care au loc, în conformitate cu modelele de tranziţie, „dezvoltarea" şi diversele forme ale migraţiei legate de ele. În termeni de perspectivă integrată a migraţiei de tranziţie, de „dezvoltare" în sensul său mai larg este iniţial posibil să crească tendinţa oamenilor de a migra, în primul rând predominant pe plan intern şi în etape de dezvoltare treptat la nivel internaţional.

Pe termen lung, în scădere spaţială (intern şi internaţional) posibilitatea de creare a unor goluri s-ar putea reduce, lucru ce ar putea conduce la o încetinire în ambele cazuri, rural-urban şi internaţional în afara migraţiei, dar, cel mai important, într-o diversificare tot mai mare de modele de migraţie, împreună cu importanţa tot mai mare a imigraţiei mai degrabă decât, cu scăderea mobilităţii ca atare.

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura 1. Efectul general de dezvoltare pe modelele de migrație în conformitate cu modelele de tranziție

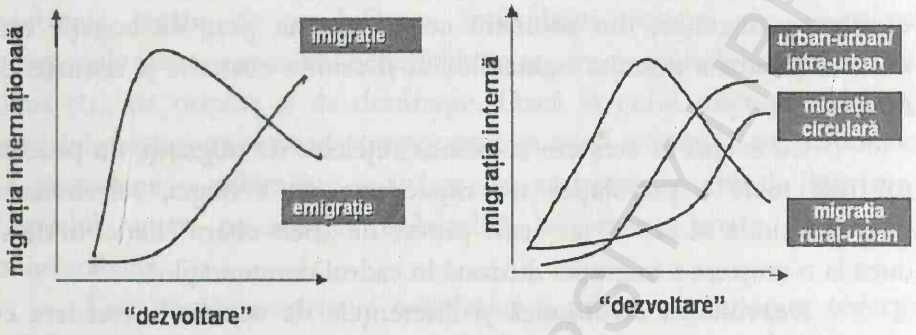

Sursa: Adaptare după de Haas, 2008:18.

Desigur, există o constrângere în explicarea migrației doar pe singularizarea factorilor cum ar fi dezvoltarea demografică și economică. La urma urmelor, țările cu aproximativ aceleași rate de creștere a populației și același nivel de dezvoltare tind să arate caracteristici extrem de divergente ale migrației.

Măsură în care migrația are loc prin deplasarea migranților spre alte zone geografice depinde de interacțiunea dintre mai multe variabile, cum ar fi distanța geografică, istorică, legăturile politice și culturale, a politicilor de imigrare din trecut și din prezent, venituri, șomaj, mijloace de agrement, de educație, natura regimurilor politice, siguranță, factorii de mediu, accesul la informație, capitalul social (printre care și accesul la rețelele de migranți).

Interacțiunea aceasta depinde la modul comun determinând nivelul general și distribuția de bogăție, și de alte oportunități (libertatea de exprimare, ocuparea forței de muncă, educație), de percepțiile oamenilor de „aici" și „de acolo", de tendința și capacitatea oamenilor de a migra.

Echilibrul și modelele push – pull de migrație, care practic văd migrația privită în termeni dihotomici ca rezultat al diferențelor spațiale în nivelurile de dezvoltare între țările de origine și cele de destinație, sunt

în general observate în modelele de migrație. Explicarea disponibilității de emigrare prin prisma factorilor socio-economici oferă o serie de motivații indirecte. Măsurarea motivației explicite pentru migrare se realizează pe baza conceptelor micro-economice și macro-sociale și a diferitelor variabile (venit, serviciu, sărăcie relativă, familie și relații sociale, valori, insatisfacții personale și sociale). Organizația Mondială pentru Migrații (IOM) propune un model specific de analiză a motivațiilor ce stau la baza fenomenului migraționist, este vorba de modelul *push-pull*. Acest model face referire la cinci factori care sunt prezenți în țara de destinație, factori care atrag (*pull*) și la doi factori din țara de origine care împing (*push*) individul spre emigrare.

Modelul push-pull	
Factori care atrag (PULL)	Factori care împing (PUSH)
Condiții mai bune de viață Salarii mai bune Experiența altor oameni care au emigrat Premisele unei slujbe mai bune Libertatea individuală	Probleme etnice Condițiile economice

Mergând pe modelul *push-pull* și aplicându-l pe studiul cantitativ realizat în anul 2006 în Italia (Torino) pe un număr de 100 de subiecți având scopul de a evidenția rolul integrării sociale a migranților în societatea de destinație pe baza instrumentului de lucru *chestionarul,* la capitolul *motivele emigrării* se poate observa cu ușurință că acest model este unul satisfăcător în explicarea motivelor emigrării. Astfel, principalul motiv invocat de subiecți că ar fi stat la baza deciziei de a emigra a fost lipsa banilor (42%), nivelul de trai scăzut sau sărăcia (20%), lipsa unui loc de muncă (10%), pe același loc cu 7% se află motivul lipsei unei locuințe și speranța într-o viață mai bună, datoriile la întreținere (6%), apoi sunt invocați ca motiv guvernanții (4%) și ca ultim motiv al emigrării din România este amintit divorțul (3%) (Feraru, 2007: 125-126).

Există o serie de inițiative ale unor geografi, demografi, sociologi, antropologi și mai recent, economiști care merg dincolo de concepte și propun o legătură între migrație și salarii/venituri ori diferențele de oportunități.

Acest model de teorie este o încercare de a observa modul în care migrația și procesele mai largi de dezvoltare sunt legate reciproc, precum și modul în care caracterul și rolul de dezvoltare a migrației ar putea modifica cursul proceselor de dezvoltare.

Aceste dinamici menționate și de H. de Haas ca fiind modele de tranziție a migrației, interconexiuni de dezvoltare pot fi considerate ca parte a lucrării de față.

3. Noua economie a migrației

Noua economie a migrației este pusă în discuție de această dată în comparație cu teoria economiei neoclasice și cu elementele de „noutate" pe care le aduce noua economie în analiza economică a migrației.

Noua economie a migrației este legată în special de numele lui Oded Stark și aduce două modificări majore față de teoria economiei neoclasice, răspunzând la două critici pertinente adresate cadrului conceptual neoclasic: scoate individul din situația de relativă izolare (individul care decidea singur este înlocuit de unitatea mai largă a familiei/gospodăriei, veniturile nu mai contează în termeni absoluți ci mai ales prin raportare la comunitatea de referință/origine) iar economicul în forma sa de diferență de nivel de salarii (absolută sau percepută între origine și destinație) încetează de a mai juca rolul de factor fundamental.

În cadrul perspectivei propusă de noua economie a migrației, decizia de migrație aparținând familiei/gospodăriei face parte din strategia de minimizare a riscului (legat de pierderea venitului, șomaj etc.) prin diversificarea surselor de venit (remitențe) (Constantinescu, 2000 : 98). Migrația se produce pe fondul unei nefuncționalități perfecte la destinație a mecanismelor/instituțiilor care în țările dezvoltate minimizează riscurile asupra veniturilor gospodăriei (asigurările private,

piaţa de credit sau programele guvernamentale). Deficienţele acestor pieţe sunt depăşite de gospodării prin fluxul presupus continuu de bani obţinut prin plecarea unora dintre proprii membri la muncă în străinătate.

O modificare apare la teoria noua economie a migraţiei faţă de teoria neoclasică în privinţa veniturilor gospodăriei care nu mai sunt considerate în absolut (ca în varianta neoclasică) ci prin raportare la distribuţia lor la nivelul comunităţii de origine. Migraţia încetează să fie numai efectul diferenţelor de dezvoltare dintre ţări reproduse în decalajul între nivelul salariilor. Situarea gospodăriei pe o anumită poziţie, din punct de vedere al veniturilor, la nivelul comunităţii de origine, poate acţiona ea însăşi ca stimulent pentru migraţie. Prin urmare, una dintre consecinţele importante ale fenomenului la nivel comunitar este creşterea probabilităţii de migraţie în cadrul gospodăriilor de non-migranţi ca urmare a noilor poziţiilor în distribuţia de venituri şi amplificarea deprivării relative.

Principala problemă pe care o pune noua economie a migraţiei este evidenta sa dependenţă de contextul migratoriu care a stat la baza construcţiei teoretice. Calculul raţional de reducere a riscului în condiţiile funcţionării imperfecte/inexistenţei unor pieţe este greu de acceptat ca ipoteză pentru decizia de migraţie în faza de declanşare a procesului, când riscurile şi costurile asociate migraţiei sunt ridicate. Dacă o gospodărie se implică într-o strategie de reducere a riscurilor prin trimiterea unuia dintre membrii săi la muncă în străinătate (banii primiţi devin sursă constantă în buget) atunci este raţional să o facă în momentul reducerii costurilor migraţiei (în urma dezvoltării reţelelor) adică în faza de maturitate a fluxului. În aceeaşi logică, deprivarea relativă nu acţionează ca stimulent pentru migraţie decât în fazele sale avansate (migraţia schimbă poziţiile în distribuţia veniturilor, sporind deprivarea gospodăriilor care nu includ migranţi). *Dacă* şi *cum* acţionează pieţele imperfecte şi deprivarea relativă asupra deciziei de migraţie, înainte ca migraţia să existe ca alternativă comportamentală la nivel comunitar, în condiţiile în care este foarte probabil ca cei doi factori să exercite aproximativ aceeaşi influenţă şi în momentul declanşării migraţiei, este o

întrebare care sugerează că procesul nu poate fi explicat exclusiv numai prin elementele furnizate de noua economie.

O altă observaţie este legată de ideea deprivării relative care acţionează ca stimulent pentru migraţie. Aceasta este una interesantă şi fără discuţie introduce în analiză un nivel important, neglijat de celelalte orientări teoretice privind migraţia: nivelul comunitar, subliniind în acelaşi timp caracterul cumulativ al procesului. O întrebare importantă la care nu răspunde noua economie a migraţiei decât cel mult pentru momentul de dezvoltare a procesului, lăsând nerezolvată problema ratelor diferenţiate de migraţie la nivel comunitar, este cea referitoare la relaţia între tentativa de reducere a riscurilor asupra veniturilor gospodăriei prin migraţie şi poziţionarea gospodăriei în cadrul distribuţiei veniturilor la nivel comunitar.

Dacă deplasarea accentului de la indivizii izolaţi către familie/gospodărie este fără discuţie un mare câştig faţă de economia neoclasică, totuşi, migraţia unui individ rămâne în cadrul noii economii a migraţiei la faza de migraţie individuală. Reîntregirea familiei la destinaţie este aici un aspect greu de explicat. Practic minimizarea riscului devine eliminarea lui prin schimbarea locului în care familia trăieşte. De asemenea, o parte din studiile asupra banilor trimişi de migranţi către familii par să pună în evidenţă o scădere a acestora în fazele avansate ale migraţiei şi trecerea către alte tipuri de legături cu ţara de origine. Este posibil ca o parte a acestor limite ale noii economii a migraţiei să se datoreze tocmai considerării exclusive a factorilor asociaţi cu originea ca esenţiali, fără a include în explicaţie şi elemente legate de destinaţie (de exemplu, reîntregirea familiilor la destinaţie).

O analiză asupra procesului decizional plecând de la noua economie a migraţiei pentru lucrătorii români, încercând să puncteze motivele pentru migrarea către anumite destinaţii o regăsim şi la autorii G. Silaşi şi O. Simina (Silaşi şi Simina, *SISEC Discussion Papers,* 7/2, 2008 : 5). Decizia de migrare se referă la o pluralitate de motive şi cauze, şi, în general este un rezultat al unei analize cost-beneficiu, influenţată de factori pozitivi şi negativi (push-pull). În cercetarea lor autorii subliniază importanţa nevoilor personale şi aşteptările cu privire la decizia de a migra. Silaşi şi Simina îşi exprimă acordul cu privire la diferenţele salariale

între origine şi ţara de destinaţie care au pus o presiune mare asupra gospodăriilor, deşi diferenţa dintre venitul obţinut în ţara de origine şi suma care ar putea fi obţinută în străinătate nu este un motiv suficient pentru migranţi ca să părăsească casa şi familia ori copiii. Concluzia autorilor este aceea că de obicei, migraţia creşte costurile prin adăugarea costurilor psihologice de a recompune familia, reţelele sociale şi poziţia acestora în cadrul comunităţii/societăţii.

Un alt exemplu este cercetarea realizată de aceeaşi autori, Silaşi şi Simina, unde sunt folosite teoria unor denaturări ale pieţei forţei de muncă şi noua economie de migraţie. Decizia de migrare este luată după ce migranţii ar face o analiză privind costurile şi beneficiile migraţiei. Cei doi autori folosesc analiza microeconomică pe baza funcţiilor de utilitate (maximizarea utilităţii migraţiei), costurile (minimizarea costurilor suportate, din punct de costurile economice şi sociale, şi maximizarea beneficiilor; costul de oportunitate) şi în prelucrarea datelor au folosit sinteza (sondajul de presă internaţională şi sinteza teoriilor majore în ceea ce priveşte migraţia internaţională, beneficiile, remitenţele şi dezvoltare), clasificare, analiza comparativă a datele statice şi dinamice, inducţia şi deducţia (Silaşi şi Simina, 2008 : 5).

Altfel spus, există alte multe variabile care trebuie luate în considerare atunci când se analizează decizia de migraţie ori în acest sens teoria economică în funcţie de venituri ar trebui să fie îmbunătăţită.

4. Optimism vs. pesimism în relaţia migraţie – dezvoltare

Datorită faptului că accentul cade prea mult pe procesele de migraţie, cele mai multe teorii ale migraţiei nu oferă perspective specifice privind impactul migraţiei asupra dezvoltării în societăţile de origine a migranţilor, fără să mai vorbim printre altele de eterogenitatea unor astfel de efecte. În ultimele patru decenii, impactul migraţiei asupra dezvoltării în comunităţile de origine a migranţilor şi în cele de destinaţie a lor a fost obiectul unor dezbateri aprinse şi uneori continue. În toate aceste dezbateri se disting două abordări radical opuse, acestea sunt de „creştere echilibrată" faţă de teoriile „dezvoltării asimetrice". Alternativ, ele pot fi

numite „optimiştii migraţiei" şi „pesimiştii migraţiei" (Taylor, 1999 : 63-88). Cu toate acestea, dezbaterea a evoluat în ultimii ani mai degrabă separat de dezbaterile teoretice asupra cauzelor migraţiei. Acest lucru explică inclusiv de ce dezbaterile privind migraţia şi dezvoltarea au rămas oarecum în conformitate cu teoria şi într-o mai mare măsură deconectate de cele mai multe dintre dezbaterile generale.

Tabelul de mai jos sintetizează punctele de vedere care s-au opus acestor două şcoli de gândire privind migraţia şi dezvoltarea, precum şi mai multe direcţii generale ale teoriei sociale în care acestea ar trebui să fie situate.

Tabelul nr. 1: Opinii opuse privind migraţia şi dezvoltarea

Optimiştii migraţiei		Pesimiştii migraţiei
Funcţionalist	↔	Structuralist
Neo-clasic	↔	Neo-marxist
Modernizare	↔	Dezintegrare
Transfer net Nord-Sud	↔	Transfer net Sud-Nord
Câştigul creierelor	↔	Exodul de creiere
Mai multă egalitate	↔	Mai multă inegalitatea
Remitenţe de investiţii	↔	Consumatorism
Dezvoltare	↔	Dependenţă
Mai puţină migraţie	↔	Mai multă migraţie

Sursa: Taylor, 1999.

Optimiştii migraţiei sunt în mare măsură inspiraţi de migraţia economiei neo-clasică şi teoriile modernizării dezvoltării care sunt afiliate la paradigma funcţionalistă în teoria socială. Fără a aduce atingere diferenţelor dintre ideile neo-clasice şi cele ale dezvoltării, ambele părţi cred că migraţia a avut în general un impact pozitiv asupra procesului de dezvoltare în societăţile de origine. Într-o lume strict neo-clasică, rolul de dezvoltare a migraţiei este în întregime realizat prin egalizarea preţurilor, în timp ce dezvoltariştii au puncte de vedere comune migraţiei (care au predominat mult timp după cel de al doilea război mondial politicilor de dezvoltare) care aşteaptă să genereze contra fluxuri de capital (de remitenţe şi investiţii) şi cunoştinţe, care pot să fie investite se crede

ulterior, pentru a stimula dezvoltarea şi modernizarea. Se consideră că migranţii care se întorc sunt agenţi activi de creştere economică. Pesimiştii migraţiei se bazează pe teoria socială structuralistă, care cuprinde dependenţa neo-marxistă, lumea sistemelor şi dintr-o anumită măsură, teoria cauzalităţii cumulative. În general, abordările structuraliste în materie de migraţie şi dezvoltare au tendinţa de a aborda migraţia ca pe un fenomen negativ care contribuie în continuare la subdezvoltarea societăţilor de origine.

4.1. Noua eră: spre o viziune a dezvoltării

Susţinătorii neo-clasici ai modelului teoretic de "creştere echilibrată" percep migraţia ca pe o formă de alocare optimă a factorilor de producţie pentru a beneficia atât ţările de origine cât şi cele de destinaţie a migranţilor (de Haas, 2008 : 24-31). Din această perspectivă Todaro considera realocarea forţei de muncă din agricultură şi din sectoarele industriale din zonele urbane sau rurale, ca fiind o condiţie esenţială pentru creşterea economică şi prin urmare, o componentă constitutivă a întregului proces de dezvoltare (Todaro, 1969 :138-148).

Libera circulaţie a forţei de muncă într-o piaţă fără restricţii de mediu se aşteaptă să conducă la creşterea deficitului de forţă de muncă, ceea ce duce în cele din urmă la o productivitate marginală şi la creşterea nivelurilor salariale în zonele de origine a migranţilor. Se aşteaptă ca fluxurile de capital să meargă într-o direcţie opusă a migraţiei forţei de muncă, spre un capital limitat în ţările de origine ale migranţilor. Acest proces de egalizare a factorului *preţuri* va duce la oprirea migraţiei o dată cu nivelul de salarizare din ţara de origine şi converg spre ţările gazdă. Djajic afirmă că abordările anterioare neoclasice au exclus posibilitatea unui câştig pentru non-migranţi deoarece nu au luat în considerare în modelele lor remitenţele (Djajic, 1986 : 229-234).

Conform lui Taylor, teoria migraţiei neoclasică nu are loc strict pe veniturile din remitenţele migranţilor din ţările de origine (Taylor, 1999 : 65). Aceste tendinţe arată migranţilor că atomicitatea, maximizarea veniturilor persoanelor fizice, precum şi nerespectarea lor aparţine unor grupuri sociale cum ar fi gospodării, familiile lor şi comunităţile din care provin migranţii. Într-o lume strict neoclasică, rolul de dezvoltare a

migraţiei este realizat în întregime prin factorul *egalizarea preţurilor.* Acest model abstract, ar spune unii, nu oferă nici o perspectivă realistă privind efectele concrete ale migraţiei asupra societăţilor de origine. Cu toate acestea, oamenii de ştiinţă şi politicienii pledează pentru migraţie ca instrument de dezvoltare pentru societăţile din care pleacă migranţii. Ei au recunoscut, în general, importanţa remitenţelor la care se atribuie un rol semnificativ privind stimularea creşterii economice regionale, naţionale şi locale. Potrivit opticii "dezvoltariştilor" domină politicile de dezvoltare a migranţilor din anii 1950 şi 1960 precum şi re-întoarcerea migranţilor văzuţi ca agenţi importanţi de schimbare şi inovare care investesc banii în întreprinderile economice de acasă.

O altă ipoteză emisă aici este cea că migranţii nu aduc doar banii o dată cu revenirea lor acasă, dar şi ideile lor, cunoştinţele lor şi atitudinile antreprenoriale dobândite ca rezultat al migraţiei. În acest fel, migranţii contribuie accelerat la răspândirea spaţială a modernizării în ţări relativ "înapoiate" şi joacă un rol de dezvoltare mental şi financiar pozitiv.

Viziunile actuale ale noii ere dezvoltariste ar trebui să fie parţial asociate cu aşteptările optimiste legate de dezvoltarea ţărilor sărace, care au fost proeminente în primii 25 de ani de după al doilea Război Mondial. Opiniile optimiste privind migraţia şi dezvoltarea, în general, au fost mai puternice în secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea mai ales în studiile rural-urban cu referire la migraţia din Europa şi Statele Unite, Canada, Australia. Se consideră că ţările recent decolonizate ar urma aceeaşi cale rapidă de modernizare, industrializare şi creştere economică rapidă, mai ales de către ţările occidentale. Referitor la aceste aşteptări, ţările în curs de dezvoltare au fost optimiste. Constrângerile de capital par a fi şi ele problema majoră cu care se confruntă ţările mai sărace.

Modelul dezvoltarist optimist a postulat faptul că printr-o politică de transfer de capital pe scară largă (împrumuturi, ajutor pentru dezvoltare şi remitenţe) şi industrializare, ţările sărace ar putea sări direct spre dezvoltarea economică şi modernizare rapidă. Migraţia forţei de muncă a fost considerată ca fiind parte integrantă din acest proces de modernizare. În perioada de după cel de al doilea Război Mondial,

migraţia forţei de muncă a început să câştige teren pe scară largă, de la ţări "în curs de dezvoltare" la ţări "dezvoltate". Papademetriou considera că forţa de muncă excedentară din multe ţări a implicat în mijlocul procesului de migrare o serie de aşteptări ale unei noi ere (Papademetriou, 1985 : 211–224). Nu puţini sunt autorii (Adler, 1981; Heinemeijer, 1977; Pennix, 1982) care consideră că cele mai multe dintre guvernele din ţările în curs de dezvoltare au început să încurajeze activ emigrarea, considerând că este unul din instrumentele principale pentru a promova dezvoltarea.

La nivel *macro,* remitenţele au fost considerate o sursă vitală de valută forte. La nivel *micro* şi *mezo,* migraţia trebuia să ducă la îmbunătăţirea economică a migranţilor şi la mai multă libertate a barierelor socio-economice locale şi a constrângerilor. Remitenţele conform autorilor Keely şi Tran "au dus la îmbunătăţirea distribuirii veniturilor şi a calităţii vieţii dincolo de alte abordări disponibile de dezvoltare" (Keely şi Tran, 1989 : 500-525). În plus, era de aşteptat, în general, ca migranţii care au plecat cândva să se întoarcă acasă după câţiva ani şi să re-investească sume mari de bani în întreprinderile industriale din regiunea sau ţara de origine. Aşteptările au fost extrem de mari.

Beijer şi-a exprimat deschis optimismul privind dezvoltarea considerând că "migranţii pot reprezenta, de asemenea, o speranţă pentru dezvoltarea industrială a pământului natal" (Beijer, 1970:93–109). În acelaşi sens, Kindleberger a argumentat că emigrarea pe scară largă poate contribui la ce e mai bun pentru ambele lumi: o creştere rapidă în ţara de imigrare şi o creştere rapidă în ţara de origine (Kindleberger, 1965, 1671).

Deşi optimismul unei astfel de dezvoltări a migraţiei a fost temperat după care a fost inversat, încă de la începutul anilor 1970, unele guverne au continuat să vadă migraţia internaţională ca pe un instrument principal de dezvoltare economică la nivel naţional. Acest lucru este valabil în special în Asia şi Pacific în contextul în care acest lucru a continuat să fie evocat de "modelul MIRAB" (Bertram, 1986). La mijlocul anilor 1980 o parte din studiile pe Pacific au început să se bazeze

pe "modelul MIRAB"[1] dezvoltat de Geoff Bertram şi Watters Ray pe baza elementelor de migraţie, remitenţe, ajutoare şi birocraţia care caracterizează unele ţări din Pacific. Bertram şi Watters au dezvoltat acest model iniţial pentru a descrie modelul de state insulare cu legături coloniale în Noua Zeelandă şi ca model a fost folosit pentru a descrie şi alte ţări cu situaţii economice similare (Bertram, 1986a: 809–22), chiar ţări (Bertram, 1986b : 47–59) în afara Pacificului (Bertram, 1985). Acest lucru poate fi văzut ca pe un model de dezvoltare naţională în care o combinaţie de tipul "migraţie, remitenţe, ajutor şi birocraţie (a guvernului)" este de aşteptat să contribuie la dezvoltarea economică din ţările în curs de dezvoltare.

Ghosh consideră că multe ţări de emigrare au dezvoltat politici specifice pentru a maximiza valoarea banilor trimişi şi pentru a stimula investiţiile de către migranţi (Ghosh, 1992 : 423-452).

[1] "Modelul MIRAB" subliniază integrarea economiilor din insulele "continentale" (Noua Zeelandă în modelul iniţial) şi modul în care acest proces "a transformat bazele resurselor din insule în economiile bazate pe chirie" (Bertram şi Watters). Un element esenţial în acest proces a fost trecerea de la insule, astfel încât transferurile să poată fi trimise pentru a sprijini pe cei de acasă. Bertram şi Watters au susţinut că migrarea din Pacific, a fost modelată de luarea deciziei colective de către familie în scopul de a maximiza beneficiile pentru întregul grup. Bazându-se pe locul de muncă anterior George Marcus (1974) a folosit termenul "corporaţiile transnaţionale de neam" pentru a descrie acest proces (Bertram şi Watters 1985, p.499). Ei susţin că remitenţele sunt durabile, atâta timp cât "rudele sunt societăţi " şi continuă să funcţioneze şi nu există un flux continuu de noi migranţi. O literatură substanţială există la ora actuală şi discută inclusiv argumentele pro şi contra a "modelului MIRAB" cât şi la întrebarea de genul, dacă MIRABsunt economii durabile în timp. În ciuda criticilor diverse modelul continuă să fie aplicat şi dezvoltat pentru a lua în considerare modificările survenite în economiile Pacificului şi importanţa relaţiilor sociale. (*Vezi* şi Geoff Bertram, "Introduction: The MIRAB model in the twenty-first century", *Asia Pacific Viewpoint* 47 (1): 1–13, 2006; Mike Evans, "Is Tonga's MIRAB economy sustainable? A view from the village and a view without it", *Pacific Studies* volume 22, no.3/4, p. 137–66, 1999; Jon Fraenkel, "Beyond MIRAB: do aid and remittances crowd out export growth in Pacific microeconomies?", *Asia Pacific Viewpoint*, Volume 47, Issue 1, p.15–30, 2006; Charles W. Stahl, Reginald T. Appleyard, "Migration and development in the Pacific Islands: Lessons from the New Zealand experience", Canberra: Australian Agency for International Development, 2007; George Marcus, "A hidden dimension of family development in the modern kingdom of Tonga", *Journal of Comparative Family Studies*, Volume 5, Issue 1, p. 87–102, 1974).

4.2. „Sindromul migranţi"

Începând cu sfârşitul anilor 1960, optimismul privind migraţia şi dezvoltarea era tot mai contestat sub influenţa combinată a schimbării de paradigmă în domeniul ştiinţelor sociale şi teoria dezvoltării în direcţia unei viziuni istorico-structuraliste. Toate acestea se întâmpla în condiţiile în care exista un număr tot mai mare de studii empirice şi experienţe legate de politică, de exemplu ţările din Marea Mediterană, care de multe ori nu au susţinut punctele de vedere optimiste privind migraţia şi dezvoltarea. În viziunea istorico-structuralistă perspectiva migraţiei este interpretată în esenţă ca un rezultat negativ cunoscut de unii sub denumirea de „zbor de mizerie" care contribuie prea puţin la dezvoltare. Mai mult decât atât, mulţi cercetători ai migraţiei au susţinut că migraţia a contribuit la agravarea problemelor de sub-dezvoltare.

În ţările de origine, migraţia a contribuit la „evoluţia într-o epuizare necontrolată a deja livrărilor sărace de forţă de muncă calificată şi a celor mai sănătoşi, dinamici şi productivi membri ai populaţiilor lor" (Ratha, 2003 : 65).

La nivel naţional, importanţa remitenţelor ca o sursă vitală de valută forte a fost în general recunoscută dar nu a crescut în acelaşi timp şi îngrijorarea cu privire la fenomenul de exod al creierelor. Deşi mai multe guverne din ţările în curs de dezvoltare au acţionat pozitiv vis-a-vis de emigrarea celor mai puţin educaţi, în acest timp atitudinea faţă de cei înalt calificaţi care emigrau era una negativă. Conform altor opinii (Adams, 1988:5-24; Baldwin, 1970:358-72) încă din anii '70-'80 s-a perceput „exodul creierelor" ca fiind în detrimentul dezvoltării, aşa cum se percepe a privi în general ţările sărace şi calificarea profesională a forţei de muncă, a resurselor valoroase, în care statele şi-au investit mulţi ani de educaţie.

În concluzie, dacă la nivel naţional sentimentele au fost amestecate, dezamăgirea a apărut însă o dată cu apariţia efectelor migraţiei asupra dezvoltării la nivel local şi regional. Viziunea care domina era aceea că deşi remitenţele sunt trimise înapoi acasă, ele au fost foarte rar investite astfel încât să poată contribui la dezvoltare în regiunile şi comunităţile de origine. Acest lucru a coincis spune A.G. Frank în anul 1966 şi 1969, cu gândirea marxistă istorico-structuralistă

din domeniul ştiinţelor sociale şi cu acea gândire de dependenţă în dezvoltarea teoriei şi practicii (Frank, 1966).

Teoriile istorico-structuraliste legate de centru-periferie păreau aplicabile în studiul migraţiei. De fapt, aceste abordări au transformat argumentele neo-clasice şi abordările dezvoltariste cu susul în jos: migraţia nu scade ci creşte la fel şi disparităţile inter-personale şi spaţiale privind nivelurile de dezvoltare.

În sens socio-cultural, efectele migraţiei au fost privite ca fiind din ce în ce mai dăunătoare deoarece ele provocă consumatorism, non-productivitate şi remitenţe dependente de atitudinea non-migranţilor. De la începutul anilor 1970, nenumărate publicaţii academice au susţinut ipoteza că migraţia contribuie la dezvoltarea de „sub-dezvoltare" şi nu invers (Almeida, 1973:112–117; Lipton, 1980:1-24; Reichert, 1981:56 – 66; Rhoades, 1979:57-74; şi Rubenstein, 1992 : 127-153). Astfel de constatări pesimiste par a se potrivi foarte bine măcar uneia dintre perspectivele teoretice mai generale asupra dezvoltării şi anume, *teoria de cauzalitate cumulativă* dezvoltată anterior de economistul suedez G. Myrdal[2] încă din anul 1957. Această teorie a cauzalităţii cumulative este în acelaşi timp o perspectivă generală concentrată pe activităţile economice. Legătura de cauzalitate cumulativă a fost frecvent aplicată problemelor referitoare la migraţie şi dezvoltare[3]. Teoria susţine că legătura de cauzalitate cumulativă o dată ce a avut loc va creşte diferenţial economiile interne şi externe, însă pe scară largă se vor perpetua şi se aprofundează modelul bipolar caracterizat prin cercul vicios al sărăciei la periferie şi o creştere accelerată a regiunilor situate central. Deşi apar

[2] Karl Gunnar Myrdal (12.6.1898-05.17.1987) a fost un suedez laureatului Premiului Nobel economist, sociolog şi politician. El este cel mai bine cunoscut în Statele Unite pentru studiul său de relaţiile rasiale, care a culminat în cartea sa *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy.* În 1974, el a primit *Premiul Nobel pentru Memorialul în ştiinţe economice* (Nobel Memorial Prize in Economic Sciences) cu Friedrich Hayek , pentru "muncă de pionierat în teoria banilor şi fluctuaţiile economice şi de pătrundere pe analiza acestora de de interdependenţa, sociale şi instituţionale fenomene economice." Sursa: NobelPrize.org, *The Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 1974,* retrieved 2009-11-27.

[3] Se impune distincţia între modelul în care Massey în anul 1990 a folosit termenul legat de cauzalitate cumulativă, să explice de ce efectele sociale şi economice ale migraţiei ar putea duce suplimentar la migraţie

„efecte de răspândire" pozitive cum ar fi creșterea cererii de produse agricole și materii prime comerciale de la periferie, Myrdal susține că fără politici de stat puternice, sistemul capitalist favorizează creșterea inegalităților regionale (Potter, Binns și Smith, 2008). Conform lui Mabogunje, teoria privind legătura de cauzalitate cumulativă este analog teoriei sistemelor migrației, în sensul că, atunci când este aplicată la migrație se leagă procesul de migrare la ceea ce numim dinamica de dezvoltare, într-un context mai larg, atât la origine cât și la destinație (Mabogunje, 1970:1-18). Principala diferență este că teoria privind legătura de cauzalitate cumulativă este mai explicită cu privire la impactul migrației asupra dezvoltării societăților de origine și verdictul său este clar unul negativ.

Teoria cauzalității cumulative susține că dezvoltarea capitalistă este marcată în mod inevitabil prin aprofundarea veniturilor personale (în mai toate spațiile geografice) și a inegalităților sociale. Prin modificarea contextului în care sunt efectuate deciziile ulterioare migrației, de stabilire a fluxurilor migratorii, se creează mecanismele în curs de dezvoltare. Această teorie susține că migrația stabilește un cerc vicios în mișcare în care efectele vârtejului modifică sistemul astfel încât productivitatea și bogăția în zonele de origine rămân în continuare scăzute. Mai mult decât atât, se sugerează că migrația subminează economiile regionale și locale prin privarea comunităților de cele mai valoroase forțe de muncă ale acestora, prin dependența în creștere de lumea exterioară și stimularea ulterioară a migrării populației.

În concluzie, migrația intensifică disparitățile de dezvoltare regională. Deși teoria legată de cauzalitatea cumulativă a fost dezvoltată cu mult înainte de renașterea teoriei sociale marxiste, se pare că, pentru a se potrivi unui cadru istorico-structuralist și de dependență de „creșterea asimetrică" a fost preluată cu entuziasm din nou, în anul 1970. Teoriile cumulate, structuralistă și de cauzalitate, percep migrația ca pe un proces care servește intereselor națiunilor prin nevoia de a primi forță de muncă ieftină (imigranți). O dovadă a faptului că migrația este în creștere constă în creșterea disparităților de dezvoltare. Diferența este radicală între interpretările neo-clasice și dezvoltariste, legătura de cauzalitate cumulativă și teoriile istorico-structuraliste care nu vedeau migrația ca pe

un mijloc de dezvoltare. Dimpotrivă, acestea considerau că migraţia privează ţările în curs de dezvoltare de valoroase resurse umane şi a capitalului acestor resurse exploatate în beneficiul ţărilor industrializate (migraţia internaţională) şi urbane în curs de dezvoltare (migraţia internă). Structurile productive în ţara de origine au fost subminate în mod progresiv contribuind la „creştere asimetric" (spre deosebire de modelul clasic de echilibru al noului factor *de egalizare a preţurilor*) la creşterea sub-dezvoltării ori la dependenţa de ţările dezvoltate (Almeida, 1973:112–117).

Un număr tot mai mare de studii empirice efectuate în ţările de origine a migranţilor sugerează că preziviunile negative ale lui Myrdal de cauzalitate cumulativă ar fi devenit realitate. Un exemplu în acest sens sunt studiile efectuate de Lewis şi Lipton (Lewis, 1986:27-41; Lipton, 1986:1-24). Dependenţa, instabilitatea şi denaturarea dezvoltării au dus treptat la declinul economiei. Studiile empirice au evidenţiat diverse alte efecte negative ale migraţiei, în special în domeniul proceselor negative socio-culturale cum ar fi perspectivele asupra rolului migraţiei ce au fost absorbite în aşa-zisul „Sindromul migranţi" care tinde să vadă migraţia ca o sursă în curs de dezvoltare, în general, şi ca sursă a muncii şi a capitalului de resurse umane în zonele rurale înapoiate, în special.

Cu toate că exodul creierelor a atras cea mai mare atenţie, probabil mai relevante par a fi (în contextul în care sunt mai puţini migranţi din ţările în curs de dezvoltare) „scurgerea" sau *plecarea masivă a tinerilor şi femeilor din mediul rural.* Acest efect de pierdere a forţei de muncă ar trebui să aibă un efect negativ asupra productivităţii locale. Migraţia este prin urmare, acuzată că a provocat o penurie critică a forţei de muncă în agricultură. Migranţii sunt, în general, tineri care ar trebui să fie mai inovatori din punct de vedere agricol însă rezultatele arată un declin al terenurilor cultivate. De asemenea, alte sectoare economice tradiţionale, acum ar fi industriile artizanale ar trebui să sufere din cauza pierderii forţei de muncă în zonele de origine a migranţilor.

Al doilea mecanism prin care migraţia este considerată a avea un efect negativ asupra dezvoltării în zonele de origine a migranţilor este *creşterea inegalităţilor la nivel comunitar şi regional.* Acest lucru este legat de caracterul selectiv al migraţiei, cu alte cuvinte, aproape toate studiile

empirice confirmă faptul că migranţii nu sunt reprezentativi pentru comunităţile din care provin. În contrast cu percepţiile populare, că nu pleacă sau „migrează" cei săraci şi mai nefericiţi deoarece pentru a pleca în străinătate este necesară o anumită sursă de bani pentru a acoperi costurile de emigrare. Mai mult decât atât, se afirmă că migranţii tind să fie imediat angajaţi la destinaţie, sunt mai antreprenori, mai educaţi, cu mintea deschisă (Zachariah, Mathew şi Rajan, 2001:63–87). Cu alte cuvinte, este o mare eroare să considerăm că de regulă migrează cei săraci, din satele sărace, fără bani. Aşa cum este de aşteptat prin plecarea migranţilor, inegalităţile soci-economice în cadrul coumnităţii cresc deoarece, remitenţele şi alte beneficii ale migraţiei merg astfel disproporţional cu restul comunităţii de origine (Lipton, 1980 : 1-24).

Cele mai citate „adevăruri" în cercetările empirice privind migraţia şi dezvoltarea se referă la faptul că migranţii îşi împart banii lor pe „consumul ostentativ"[4] cum ar fi bunuri de consum mai importante şi pe întreprinderi neproductive precum achiziţionarea de locuinţe personale.

Lipton (1980) în studiile privind impactul migraţiei a considerat că beneficiarii utilizează remitenţele în primul rând pentru a achita datoriile contractate în domeniul finanţării migraţiei sau pentru educaţia copiilor lor. Potrivit lui Lipton, mai mult de 90% din remitenţe sunt cheltuite pentru consumul de zi cu zi.

Comportamentul de consum contribuie cel mai mult la consolidarea statului (precum preţuri mari pentru nunţi, sărbători, înmormântări şi construirea caselor pompoase de lux). Investiţiile în utilizarea fondurilor vin pe locul patru. În plus, acestea ar fi aşa numitele investiţii tuberculoase dacă transferul de capital nu este axat pe crearea de capital (spre exemplu achiziţionarea de terenuri sau folosirea remitenţelor pentru angajarea de forţă de muncă, pentru întreţinerea angajaţilor) ci pe folosirea forţei de muncă în cadrul propriei familii pentru a înlocui forţa de muncă mai degrabă decât pentru mecanizarea unei noi generaţii

[4] Acest termen a fost inventat de T. Veblen (1970) pentru a descrie modul în care parveniţii consumau produse special pentru a desemna noul statut social al acestora şi prelaut ulterior de Lipton.

BCU MAIOR TRU UNIVERSITY LIBRARY

suplimentare care să se axeze pe o mai bună utilizare a terenurilor agricole.

Scepticismul privind folosirea remitenţelor migranţilor pentru investiţii productive a fost firul comun al multor studii de migraţie şi dezvoltare. Unele studii menţionează o lipsă de creativitate şi inovare din partea majorităţii investitorilor, care ar rezulta dintr-o imitaţie „eu-tu". Acest efect, spune Pennix, face ca instituirea de mici buticuri sau magazine, mici restaurante, să ducă la investiţii de rangul doi într-o zonă suprapopulată (Penninx, 1982 : 802-803). Mai exact, este vorba de cheltuieli care tind să fie evaluate ca necontribuind la dezvoltare, afectând economia locală şi creşte dependenţa de lumea exterioară. Acest lucru face din migraţia circulară de tip dute-vino o strategie de viaţă pentru cei mai mulţi dintre migranţi şi familiile acestora. Consecinţele pot fi multiple aici. *În primul rând*, creşterea consumului şi achiziţionarea de terenuri de către migranţi au fost raportate pentru a provoca presiuni inflaţiei aşa cum de altfel susţine şi Russell (Russell, 1992 : 267-287) şi pentru a creşte preţurile terenurilor. Din cauza acestor consecinţe, cel puţin ca urmare a celei de a doua, suferă astăzi non-migranţii întrucât ei nu beneficiază de sumele de bani de care dispun migranţii pentru achiziţii şi investiţii, fapt ce duce şi mai mult la inegalitate. *În al doilea rând*, multe elemente achiziţionate (de exemplu, televizoare, aparate de uz casnic, frigidere, haine elegante şi ţesături, materiale de construcţii, ornamente „moderne", produse alimentare, etc.) nu sunt produse local şi sunt importate din zonele urbane sau din străinătate. Acest lucru presupune că are un dublu efect şi anume, „"efect de evicţiune" tradiţional, de producţie local şi de consolidare a economiilor „zonelor de bază" intensificând astfel procesul de „creştere asimetric" şi creştere a disparităţilor regionale între centru şi periferie. *În al treilea rând*, investiţiile productive limitate sunt realizate în principal în zonele urbane, în afara satelor sau regiunea de origine a migranţilor. Acest flux de investiţii de remitenţe din zonele de origine a migranţilor ar trebui să continue exacerbarea disparităţilor regionale în bogăţie.

Pe lângă *impactul negativ al migraţiei asupra producţiei locale*, sărăcia şi inegalitatea, mulţi cercetători au evaluat şi *efectele negative socio-culturale ale migraţiei*. Expunerea la bogăţie a migranţilor întorşi acasă, a bunurilor şi

ideilor pe care le aduc cu ei sunt adesea considerate ca parte contributivă la schimbarea de gusturi rurale, ceea ce face să crească numărul de cereri pentru mediul urban sau pentru produse şi mărfuri (alimentare) importante, să scadă cererea de bunuri produse la nivel local şi să crească costurile generale de trai pentru migranţi şi non-migranţi deopotrivă. Migraţia este responsabilă pentru pierderea de solidaritate comunitară sau subminarea integrităţii lor socio-culturale şi defalcarea instituţiilor tradiţionale şi a organizaţiilor care reglementează viaţa satului şi agricultura (Hayes, 1991:1–58). Expunerea tineretului din mediul rural la relativa bogăţie şi succesul migranţilor combinat cu schimbarea gusturilor şi aspiraţiilor materiale "urbane" face ca modul de viaţă rural să fie unul mai puţin atrăgător şi pe de o parte, descurajează oamenii de la nivel local să lucreze în sectoare agricole tradiţionale iar pe de altă parte, încurajează şi mai mult migraţia „în afară". Acestea în combinaţie cu o „cultură" percepută negativ de migraţie, ar putea perpetua cercul vicios al legăturii de cauzalitate cumulativă a „sindromului migranţi".

Figura de mai jos prezintă principalele mecanisme prin care „sindromul migranţi" ar trebui să menţină şi să aprofundeze subdezvoltarea în societăţile de origine a migranţilor. Figura arată cum „pesimiştii migraţiei" consideră că aceste efecte negative, feedback-ul lor, conduc la continuarea exodului. În ceea ce priveşte neomarxiştii, aceştia consideră că migraţia reproduce şi întăreşte sistemul capitalist bazat pe inegalitate.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 2 : Cadrul conceptual al „sindromului migranţi" (perspective pesimiste).

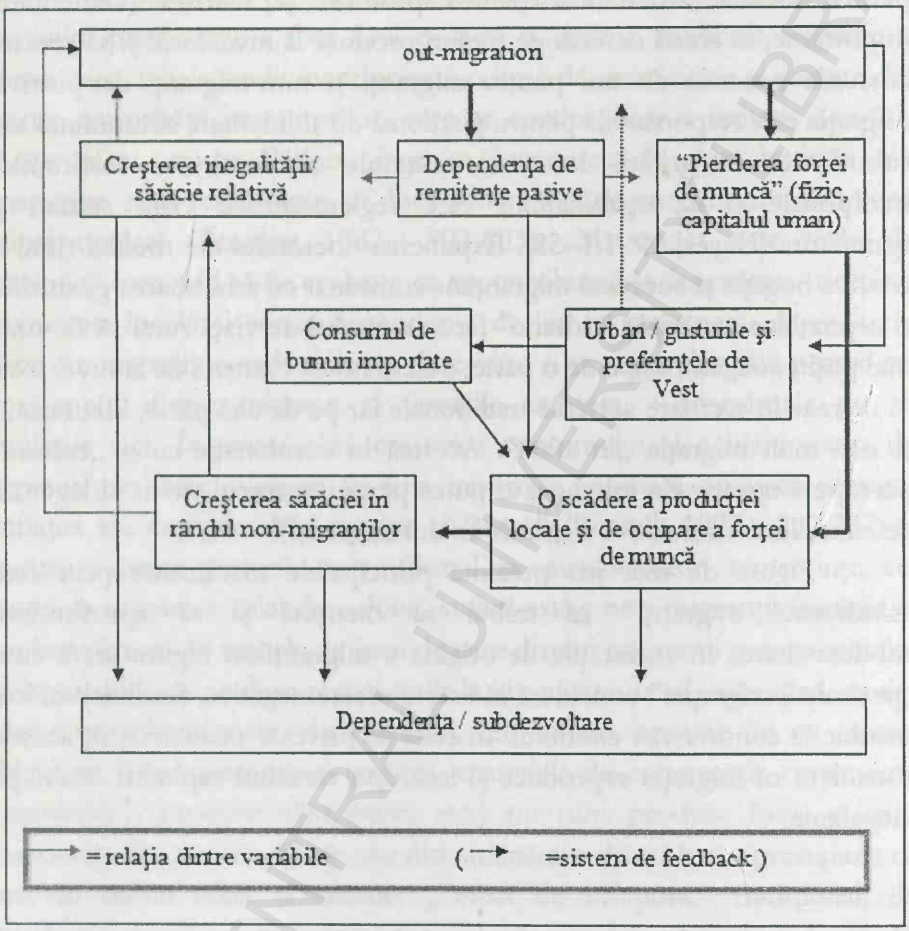

Sursa: Adaptare după de Haas, 2008 : 31.

Principalul *efect pozitiv* al migraţiei este creşterea bunăstării familiale pentru migranţi. Totuşi, această creştere spune Lewis, se presupune a fi una temporară şi prin urmare, „artificială" sau „cosmetică" (Lewis, 1986:27-41). Dubla dependenţă de care aminteam în rândurile de mai sus, constă mai ales în dependenţa de remitenţele migranţilor şi este considerată periculoasă în special dacă ne gândim că ea se bazează pe ipoteza că remitenţele vor scădea rapid după ce se întorc

migranţii sau se stabilesc şi încep să se integreze în societăţile gazdă. Conform modelului clasic de integrare a migranţilor, o dată cu integrarea migranţilor la destinaţie are loc reducerea treptată a relaţiilor sociale cu societăţile de origine.

4.3. Perspectiva pluralistă

Majoritatea studiilor şi ideilor privind migraţia şi dezvoltarea reprezintă două extreme. Pe de o parte, deşi se încearcă situarea studiilor empirice undeva la mijloc, un lucru este clar şi anume, cel puţin până de curând punctele de vedere erau predominant pesimiste. Anii 1970 şi 1980 au fost caracterizaţi printr-o extindere a numărului de microcercetări empirice cu privire la forţa de muncă din diferite ţări de origine a migranţilor în special în America Latină (cu accent pe Mexic), Marea Mediterană (în special ţări ca Spania, Portugalia, Grecia, Turcia, Maroc şi Tunisia). Cele mai multe astfel de studii au fost efectuate de specialişti din domenii precum antropologie, sociologie, geografie iar tendinţa susţinerilor lor era în direcţia istorico-structuralistă. În acelaşi timp publicaţiile care susţineau punctul de vedere dezvoltarist erau limitate (Baučić, 1972, Korner, 1987:723-34). Concluzia este următoarea, indiferent care au fost tendinţele au existat aproape întotdeauna diferite grade de susţinere a punctelor de vedere. Chiar şi atunci când neo-marxismul era primordial, studiile empirice pe migraţie au avut un impact diferenţiat, neuniform (Abadan-Unat et. al, 1976; Penninx, 1982:781-818). Acest lucru reflectă parţial viziunile disciplinare. Astfel, antropologii şi sociologii păreau a fi pesimişti în timp ce geografii şi economiştii au fost ceva mai moderaţi.

Numărul mare de publicaţii pesimiste încep să scadă spre sfârşitul anilor 1980 şi tonul general al dezbaterilor academice a devenit şi el mai moderat de atunci. Aceste schimbări au coincis cu schimbarea de paradigmă generală în teoria socială contemporană. Accentul cade la ora actuală pe teoriile pluraliste iar cele mai multe studii de la sfârşitul anilor 1980 şi 1990 par să fi plecat de la poziţia structuralistă şi se îndreptă spre natura diferenţiată nedeterministă a impactului pe care îl are migraţia populaţiei (Adams, 1991:695-722; Ahlburg, 1995:157-167; Jones, 1998:8-25; Keely şi Tran, 1989:500-525; McKee şi Tisdell, 1988:417-426).

Cu toate acestea, influenţa punctelor de vedere pesimiste privind migraţia şi dezvoltarea au avut impact pe termen lung mai ales în cazul în care opiniile fac referire la presupusa înclinaţie a migranţilor pentru bani şi consum ostentativ ori la politica privind migraţia şi dezvoltarea.

Există argumente teoretice care resping propunerile „sindromului migranţi". Această critică este bazată pe o altă interpretare a datelor empirice cauzată de schimbarea de paradigmă generală în teoria socială, departe însă de gândirea structuralistă. La fel, există o serie de erori teoretice şi inconsecvenţe logice interne în previziunile pesimiste referitoare la migraţie şi dezvoltare derivate din teoria cauzalităţii cumulative.

Prima obiecţie este de natură deterministă a modelului care nu lasă loc eterogenităţii în privinţa localizării impactului migraţiei. Pentru ce motive precise s-ar răspândi efectele pozitive (de exemplu, remitenţele) o dată ce ele nu coincid cu efectele negative în anumite condiţii?

În al doilea rând, ca şi în alte feedback-uri şi modele de migraţie (de exemplu, migraţia circulară, migraţia reţelelor, teoria cercului vicios al „pauperizării", etc.) se face referire la periferie şi creşterea migraţiei la centru. Dovezile empirice de susţinere a teoriei migraţiei au demonstrat în mod convingător că relaţia dintre migraţie şi dezvoltare (în termeni demografici, de tranziţie sau privind veniturile ori, posibilele disparităţi) este una inversă mai degrabă de curbă lineară şi invers proporţională (Martin şi Taylor, 1996 : 43-62).

În al treilea rând, există o contradicţie logică inerentă în două argumente centrale pe care le fac pesimiştii migraţiei, în general: *pe de o parte*, este inegalitate între clasele migraţiei deoarece migranţii provin din grupuri poziţionate diferit în societate iar *pe de altă parte*, se argumentează că sărăcirea în continuare a regiunilor de origine a migranţilor conduce la mai multă migraţie. Acest lucru este inconsistent din punct de vedere logic o dată ce primul argument corect presupune că un anumit prag de avere trebuie să preceadă migraţia mai exact, cel care migrează pentru început trebuie să dispună de bani, şi al doilea argument presupune o relaţie liniar negativă între bogăţie şi migraţie. În concluzie, pesimiştii migraţiei au tendinţa de a face migraţia mai puţin precisă, incoerentă în privinţa analizei cauzelor migraţiei forţei de muncă, prin ignoranţa lor

selectivă, a caracterului inerent a migraţiei selective. Prin urmare, ei sugerează că lipsurile de orice fel conduc la creşterea migraţiei forţei de muncă. Cu toate acestea, acest lucru reflectă o înţelegere greşită a rolului migraţiei în procesul de dezvoltare care este mult mai temporal şi spaţial decât sugerează pesimiştii migraţiei.

În al patrulea rând, punerea în discuţie tot mai mult în cercetarea empirică apărută în anii 1980 şi 1990 a aspectelor negative privind migraţia şi dezvoltarea indică faptul că, în anumite condiţii, migraţia a jucat de fapt un rol pozitiv în dezvoltarea regiunilor şi ţărilor de origine. În ţările sud- europene (cum ar fi Spania, Italia, Grecia) şi ţările asiatice (precum Malaezia de Est şi Coreea de Sud) remitenţele au jucat un rol important pozitiv fiind un succes naţional în domeniul dezvoltării economice. Ca reacţie la dezvoltarea socio-economică susţinută în ţările lor de origine mulţi migranţi au investit semnificativ în întreprinderile private. După o perioadă lungă de timp dezvoltarea susţinută a migraţiei a scăzut dintr-o dată iar aceste foste ţări de emigrare s-au transformat în ţări de imigrare netă sau altele sunt pe cale de a deveni ţări de imigrare. Această situaţie arată încă o dată că teoria migraţiei de tranziţie alături de contribuţiile unor cercetători ca Zelinsky, Skeldon, Martin şi Taylor, este mai realistă şi are o mai mare forţă explicativă decât teoria legăturii de cauzalitate cumulativă. Aparent, consolidând periodic mecanismele asimetrice, polarizarea dezvoltării, se observă că acestea nu pot fi luate ca axiometrice. Acest lucru înseamnă că toţi optimiştii migraţiei au avut dreptate? Răspunsul este evident că nu. De fapt, nici pesimiştii structuralişti, nici optimiştii funcţionalişti nu au avut dreptate deoarece variaţia şi complexitatea vieţii reale în interacţiunea migraţie-dezvoltare este prea mare pentru a putea fi integrate în sistemele teoretice a previziunilor deterministe sau a pariurilor privind dezvoltarea migraţiei.

Papademetriou şi Martin au susţinut faptul că nu există nici un mecanism automat prin care să rezulte că migraţia internaţională şi remitenţele au un efect pentru dezvoltare (Asencio, Martin şi Papademetriou, 1991:213–220).

Puţini cercetători ai migraţiei contestă astăzi această afirmaţie generală, spune Russell care dă un sentiment inconfortabil. Principala provocare aici este de a elabora un cadru teoretic adecvat, care nu este

determinist dar este suficient de rafinat pentru a aborda cu eterogenitate şi complexitate interacţiunea migraţie-dezvoltare fără limitarea la empirism şi relativism de genul „totul este la nivel local şi singular". Constatările diferitelor studii sunt adesea contradictorii. În unele cazuri migraţia are un efect pozitiv asupra diferitelor dimensiuni ale dezvoltării sociale şi economice, iar în alte cazuri, pare să aibă un efect sau efecte negative (de Haas, 2007). Acest lucru se referă nu numai la diferenţele în orientarea paradigmatică care să conducă la interpretări diferite ale unor date şi metodologii de cercetare similare dar, de asemenea, diferenţele existente în mod real în cercetările empirice au evidenţiat faptul că mecanismele de cauzalitate cumulativă sunt reprezentate printr-o spirală „în jos" fapt care arată că nu deţin întotdeauna adevărul însă lumea perfectă neo-clasică nu există în realitate. Constrângerile culturale (cum ar fi accesul la locuri de muncă, pieţe, educaţie, etc.) contează în lupta de zi cu zi a celor mai mulţi oameni şi nu limitează foarte mult capacitatea lor de a depăşi situaţia de sărăcie şi subdezvoltare, în general. Prin urmare, dincolo de rigiditatea clasică structuralistă şi abordările neo-marxiste nu putem spune că de fapt, constrângerile structurale nu contează în timp ce perspectivele de dezvoltare şi cele neo-clasice privind interacţiunea migraţie-dezvoltare tind să subestimeze perspectivele structuraliste.

În concluzie, o bună perspectivă teoretică privind migraţia şi dezvoltarea trebuie să fie capabilă să ţină cont de rolul de structură constrângătoare sau să permită politici generale (instituţionale, sociale şi economice în contextul cultural în care migraţia are loc) ori să ţină de asemenea cont de capacitatea reală a indivizilor în depăşirea constrângerilor, să remodeleze contextul structural potenţial.

A doua jumătate a anilor 1980 a fost marcată în mai multe moduri iar de la sfârşitul anului nu numai cu viziuni istorico-structuraliste rigide dar şi cu o gândire teoretică rigidă, în general. În această perioadă, oamenii de ştiinţă socială sunt influenţaţi de gândirea post-modernistă şi de teoria structurală a lui Anthony Giddens care caută să armonizeze orientarea actorului spre abordarea structurală. După Giddens toate fiinţele umane sunt agenţi competenţi. Toţi actorii sociali au o cunoaştere remarcabilă a condiţiilor şi consecinţelor asupra a ceea ce fac în viaţa lor

de toate zilele (Giddens, 2000). Această cunoaștere nu are numai formă discursivă, ci și practică, de o complexitate extraordinară. În general oamenii pot da seama discursiv de ceea ce fac, pot prezenta motivele care au stat la baza acțiunilor lor dacă ceilalți actori le cer acest lucru. Însă, de obicei, oamenii nu pun asemenea întrebări decât în cazul în care încalcă convențiile, dacă se îndepărtează de atitudinile, de conduitele și de așteptările față de acestea ale persoanelor implicate. Teoria lui Giddens subliniază că structurile, regulile și normele apar ca rezultate a practicilor de zi cu zi a acțiunilor oamenilor atât intenționat cât și neintenționat. Recunoașterea relevantă a structurii agentului pare esențială pentru dezbaterea migrație-dezvoltare deoarece acest lucru permite preocuparea cu predilecție de caracterul eterogen al impactului migrației. Într-o astfel de abordare "pluralistă", rezultatele interacțiunilor dintre actor și structură permit o mai mare varietate a rezultatelor decât ar fi permis din partea fiecărei agregări unice de luare a deciziilor individuale (Skeldon, 2008) sau din partea imperativelor unidirecționale a structurilor.

Această schimbare de paradigmă, în general a teoriei sociale, a afectat profund dezbaterile specifice pe migrație și dezvoltare. De-a lungul anilor 1980 și 1990 contribuția principală la gândirea privind migrația și dezvoltarea a venit de la noua teorie a economiei migrației forței de muncă (NELM). Combinate cu așa-numitele „abordări existențiale" precum și cu perspectivele recente cu privire la migrația transnațională, ele oferă o perspectivă mai nuanțată privind migrația și dezvoltarea, care integrează perspectiva structură-actor și oferă spațiu pentru interpretare și explicare, eterogenitatea relației de reciprocitate între procesele mai ample dintre migrație și dezvoltare.

Schimbarea de paradigmă în teoria socială (precum noua economie a migrației forței de muncă, mijloacele de trai, abordările transnaționale) față de încercările unora doar de a armoniza abordările dintre actor și structură a dus la o evaluare mai optimistă a potențialului de dezvoltare a migrației. Acest lucru a dus la capacitatea persoanelor fizice și a gospodăriilor de a depăși constrângerile structurale de dezvoltare și alegerea migrației ca strategie de viață în unele gospodării. Gospodăriile au posibilitatea de a îmbunătăți astfel nivelul lor de trai.

BCU WARBURG LIBRARY

Din anul 1990 a existat o creştere a studiilor empirice bine concepute care confirmă, în general, ipotezele optimiste. Acumularea dovezilor empirice concrete a contracarat punctele de vedere negative ale „sindromului migranţi", legătura de cauzalitate cumulativă şi abordările istorico-structuraliste. Taylor (Taylor et. al, 2006:181-212 şi 397-418) şi mai recent revizuirile ce au avut loc (Agunias, 2006; de Haas, 2007; Katseli et. al, 2006; Özden şi Schif, 2005; Rapoport şi Docquier, 2005) au subliniat potenţialul rol pozitiv a migranţilor şi a remitenţelor în procesul social de transformare economică şi politică în ţările şi comunităţile de origine. În continuare este prezentată o sinteză a principalelor rezultate ale analizelor empirice în domeniul migraţiei şi dezvoltării, mai recente. Conform propunerilor noii economii a migraţiei forţei de muncă şi a abordărilor privind mijloacele de trai, dovezile adunate empiric sugerează că în cele mai multe cazuri, migraţia nu este un răspuns disperat la sărăcie sau aşa cum ar spune unii un „zbor de mizerie", în ultimă instanţă migraţia este chiar o modalitate de a scăpa de condiţiile extreme de sărăcie şi şomaj. Astfel, migraţia este mai degrabă o încercare deliberată a grupurilor sociale (de obicei, a gospodăriilor dar nu numai) de răspândire a riscurilor dincolo de graniţe pentru a îmbunătăţi statutul social şi economic prin urmare, pentru a depăşi constrângerile la nivel local de dezvoltare. Acest lucru este confirmat de modelele migraţiei transnaţionale, de combaterea teoriilor clasice de asimilare şi de integrare a migranţilor care prezic faptul că migranţii rup treptat legăturile cu comunităţile de origine. Dimpotrivă, teoria noii economii a migraţiei forţei de muncă (NELM) şi abordările transnaţionalismului au tendinţa de a vedea migraţia ca o expresie a obligaţiilor sociale puternice şi dorinţa migranţilor de a îmbunătăţi nivelul de trai a celor rămaşi acasă.

Cele mai multe dovezi empirice confirmă, de asemenea, ipoteza noi economii a migraţiei forţei de muncă conform căreia migraţia este, în general, o reacţie la privarea relativă decât la privarea absolută. Numai în anumite condiţii de criză, migraţia este mai ales o strategie de supravieţuire sau de adaptare.

Remitenţele internaţionale ajută, în general, la diversificarea şi la ridicarea în mod substanţial a veniturilor gospodăriilor. Remitenţele au funcţia de a asigura protejarea cetăţenilor împotriva efectelor

destabilizatoare a pieţelor absente sau care funcţionează deficitar în lipsa politicilor de stat şi a prevederilor în domeniul securităţii sociale. La nivel naţional nu există dovezi clare care să arate că remitenţele sunt o sursă de încredere mai mare în privinţa valutei străine decât alte fluxuri de capital către ţările în curs de dezvoltare. Cu toate acestea, ideea conform căreia remitenţele contribuie în mod semnificativ la stabilirea veniturilor şi a bunăstării în ţările mai sărace nu implică neapărat şi ideea că remitenţele au efect asupra reducerii gradului de sărăcie.

Plecând de la ideea că migraţia este un proces relativ, cele mai multe transferuri internaţionale de bani nu au tendinţa de a realiza neapărat fluxul de la cei mai săraci membri ai comunităţilor şi nici către ţările cele mai sărace. Cu toate acestea, familiile sărace a non-migranţilor sunt adesea cele mai afectate, în mod indirect, prin efectele produse la nivelul întregii economii de cheltuielile de remitenţe în special asupra salariilor şi în ocuparea forţei de muncă în comunităţile de origine a migranţilor. Prin urmare, cele mai multe studii ajung la concluzia că transferurile internaţionale reduc sărăcia într-o mică măsură.

Studiile empirice recente au constat de asemenea, ipoteza conform căreia migraţia are automat un efect negativ asupra inegalităţii veniturilor şi între zonele urbane şi rurale în cadrul comunităţilor din care provin migranţii. Deşi acest efect a fost găsit în foarte multe studii, impactul migraţiei asupra inegalităţii veniturilor în comunităţile de proveniență a migranţilor diferă în funcţie de selectivitatea migraţiei şi de modul în care această selectivitate se modifică în timp. Migraţia are iniţial efectul de aprofundare a inegalităţilor dacă ne gândim că primii migranţi tind să provină din gospodării relativ bogate. Datorită creşterii relative a sărăciei printre non-migranţi, tendinţa este de stimulare a dorinţei lor de a migra. În etapele ulterioare, selectivitatea migraţiei are tendinţa de scădere în principal din cauza formării reţelelor de migranţi şi a evoluţiei sistemelor de migraţie care reduc costurile şi riscurile legate de emigrare. Ca o consecinţă aici, efectul negativ iniţial al migraţiei asupra egalizării veniturilor ar putea fi, prin urmare, temperarea sau chiar un efect invers (Özden şi Schiff, 2005). Acest lucru ar putea scădea în cele din urmă stimulentele migrării bazate pe sărăcie relativă.

Cele mai multe studii arată că cel puţin pe termen lung, gospodăriile care primesc remitenţe au tendinţa de a investi mai mult decât gospodăriile non-migranţilor. Însă această tendinţă este vag argumentată deoarece există studii care arată că migranţii cheltuie o bună parte din remitenţele lor pe consum personal (Adams, 1991:695-722) şi mai puţin pe investiţii. La fel într-o lucrare (Feraru, 2007:124) realizată în 2006 aleator în Torino (Nordul Italiei) pe un eşantion de 100 de persoane din care bărbaţi (76%) şi femei (24%) s-a aplicat un chestionar format din 17 întrebări iar la variabila *investiţii* rezultatul a fost că pe primul loc românii depun banii în bănci (28%), investesc în strictul necesar (22%) şi trimit acasă banii câştigaţi în Italia (22%) şi mai apoi spun ei, investesc în cumpărarea de case şi terenuri (14%), alţii nu investesc deloc (3%) şi doar 3% au răspuns că investesc în "de toate" (adică îşi cumpără tot ce vor ei), 1% dintre subiecţi declarând că investesc banii în "altele" (jocuri electronice, deschid o mică afacere, investesc în confortul propriu, distracţii, mobilă, alţii declară că doresc să îşi cumpere un tractor), în timp ce, 7% dintre subiecţi au refuzat să declare în ce investesc banii câştigaţi în Italia *(vezi graficul 1)*. Tot aici ipoteza că familiile migranţilor îşi concentrează practicile economice pe investiţii şi mai puţin pe consum nu a fost verificată sau s-a verificat parţial, cel puţin pentru migranţii care sunt începători.

În *primul rând* în ce investiţi banii câştigaţi în Italia?

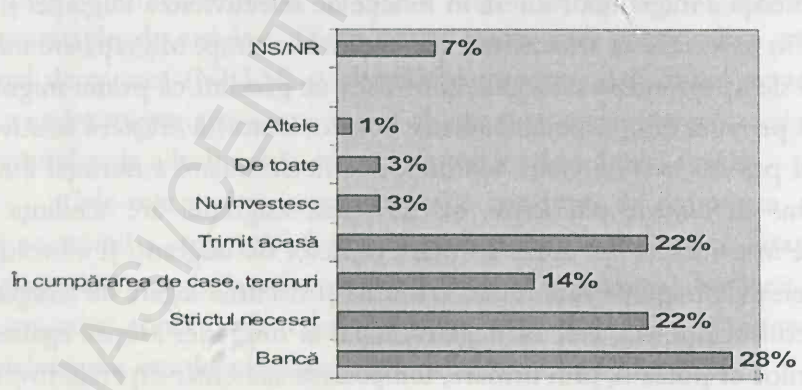

Graficul nr.1

Mai mult sumele de bani trimise acasă din Italia acoperă în cazul familiilor/gospodăriilor care cuprind migranţi în Italia o mare parte din cheltuielile de consum pentru bunuri de folosinţă îndelungată la început, şi abia după un timp pentru acumulări în vederea investiţiilor ce urmează a fi efectuate într-o etapă ulterioară. Ce fac migranţii cu banii câştigaţi în străinătate, lămureşte multe din aspectele legate de felul în care trăiesc şi muncesc românii în Italia, dar şi modul în care indivizii se gândesc să economisească şi să investească banii câştigaţi în Italia. În Italia, în marea majoritate a cazurilor întâlnite efortul migranţilor se îndreaptă concomitent spre economisire şi reducerea consumului. Ei preferă să închirieze apartamentele în comun pentru a diminua costurile legate de locuire care pot ajunge până la 350 – 400 de euro pe lună, pentru un apartament cu 2 până la 4 camere. Cu alte cuvinte, concentrarea cheltuielilor asupra produselor necesare supravieţuirii sunt practici frecvent menţionate de cei intervievaţi.

Concluzia este că se justifică criticile aduse cheltuielilor excesive şi investiţiilor neproductive în ceea ce priveşte remitenţele migranţilor. Adoptarea unei perspective a capacităţii de dezvoltare propusă de Sen (Sen, 1999) în care cheltuielile ar avea loc nu doar în domenii precum educaţie, sănătate, alimente, medicamente şi locuinţe precum şi în proiecte comunitare în domeniul educaţiei, sănătăţii şi crearea de facilităţi pentru agrement şi petrecerea timpului liber, ar spori foarte mult bunăstarea populaţiei şi capabilitatea ei. Prin urmare, aceste investiţii nu ar mai fi eliminate ca fiind neproductive sau contra dezvoltării.

Referitor la ipoteza clasică privind exodul de creiere, a fost pusă şi ea la îndoială din ce în ce mai mult în ultimul deceniu pentru a da o imagine de ansamblu mult mai nuanţată pe lângă faptul că nu toţi migranţii au studii superioare sau sunt înalt calificaţi, exodul de creiere pare a fi masiv doar într-un număr redus de ţări. Exodul de creiere poate fi însoţit de o creştere semnificativă a minţilor pentru că perspectiva de a se deplasa în străinătate poate stimula migrantul inclusiv să studieze. Cu toate acestea, migraţia poate crea de asemenea, structuri stimulente negative pentru educaţie. Aceasta în special în cazul sistemelor de migrare în care predomină calificarea însă şi cei fără documente pot beneficia deşi sunt puţini la număr. Ne puteam aştepta la astfel de

BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITY LIBRARY

consecinţe dacă există externalităţi pozitive de educaţie (McKenzie, 2005, 2006).

Migranţii au pe lângă rolul economic şi unul important pozitiv în dezbaterile în cadrul societăţii politice şi civile în ţările de origine. Cu toate acestea, dezbaterile amintite pot contribui atât la conflicte susţinute (de exemplu, prin acordarea de sprijin pentru beligeranţi) (Sørensen et. al, 2002:3-47) cât şi dezbateri supraevaluate deoarece nenumărate studii de caz se concentrează în special, asupra minorităţilor transnaţionale active de migranţi (Guarnizo et. al, 2003 : 1211-1248). În plus, o astfel de analiză tinde să fie o valoare. Nu există un criteriu obiectiv pentru a stabili în ce direcţie de schimbare politică este în cele din urmă de dorit să ne îndreptăm.

Conform previziunilor efectuate de către Banca Mondială, impactul remitenţelor internaţionale asupra dezvoltării comunităţilor şi regiunilor de origine a migranţilor, au fost înclinate recent spre partea pozitivă astfel, impactul remitenţelor asupra creşterii economiei naţionale sunt neclare (worldbank.org). Cu toate acestea este prea puţin probabil ca remitenţele migranţilor să fie singura sursă care poate declanşa la nivel naţional dezvoltarea durabilă şi creşterea economică. Deşi remitenţele joacă un rol tot mai important în asigurarea şi îmbunătăţirea de fapt a modului de viaţă a milioane de oameni din ţările în curs de dezvoltare, ar fi o naivitate să ne aşteptăm ca remitenţele să fie singura sursă care poate structural rezolva dezvoltarea având în cale obstacole precum mediul politic instabil, politicile macro-economice greşit concepute, aplicate şi înţelese, insecuritate juridică, birocraţie, corupţie şi o infrastructură deficitară.

Dacă cele mai multe ţări nu reuşesc să implementeze reformele politice şi economice eficient, migraţia şi remitenţele nu vor duce la dezvoltarea durabilă la nivel naţional. Cu toate acestea, în cazul în care dezvoltarea ţărilor de origine capătă o turnură pozitivă, dacă stabilizarea şi creşterea economică a ţărilor începe să prindă aripi atunci, migranţii sunt susceptibili de a fi printre primii care să se alăture şi să recunoască aceste noi oportunităţi. Astfel are loc consolidarea tendinţelor pozitive prin investiţii care circulă şi se întorc către ţara de origine a migranţilor. De fapt, astfel de procese au loc în fostele ţări de emigrare precum

Spania, Taiwan, Coreea de Sud şi recent, Turcia. Aceste dovezi arată care este pericolul generalizării despre economie, cultură şi efectele sociale ale migraţiei şi remitenţelor. De asemenea, ele subliniază că rezultatele analizelor de impact asupra sărăciei, inegalităţii şi dezvoltării depind în mare măsură de ponderile relative de bază ataşate distribuţiei obiectivelor pe venit. La fel de importante sunt analizele spaţială şi temporală.

Migraţia are, cel puţin demonstrat, potenţialul de a diversifica şi creşte veniturile, bunăstarea, productivitatea şi într-o anumită măsură, atenuarea sărăciei. Însă măsura în care gospodăriile reuşesc să atingă aceste obiective critice depinde de tipul destinaţiei şi selectivităţii migraţiei precum şi de severitatea constrângerilor de dezvoltare şi a instituţiilor conexe în societăţile de origine.

Figura următoare rezumă imaginea acumulată în diferitele mecanisme prin care migraţia poate afecta dezvoltarea în zonele de origine a migranţilor într-un timp relativ scurt sau mediu şi modul în care acest impact poate afecta migraţiei. Acest cadru conceptual şi combinat se bazează pe abordări şi intuiţii ce derivă din capacitatea de dezvoltare, din teoria migraţiei de tranziţie dar şi din noua economie a migraţiei forţei de muncă (NELM) din abordările privind strategii şi stiluri de viaţă transnaţionale.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 3: Cadrul conceptual "pluralist" în interacţiunile migraţie-dezvoltare (la nivel de comunitate)

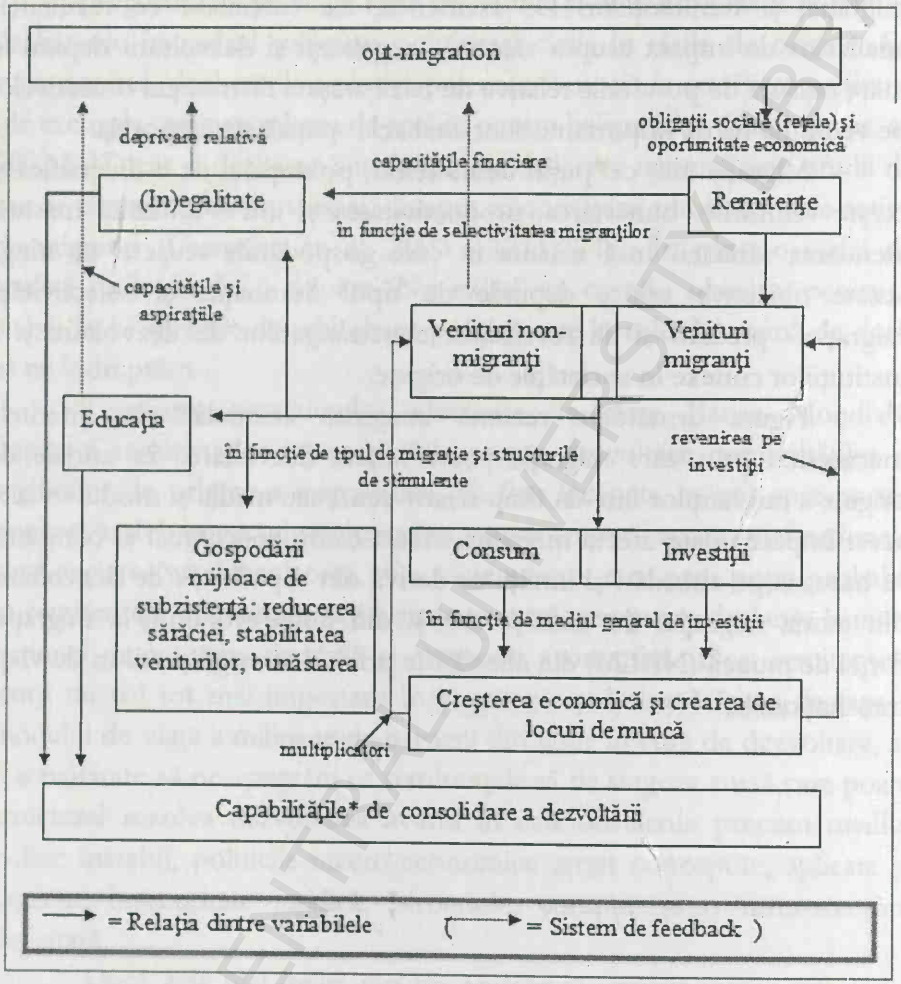

Sursa: Adaptare după de Haas, 2008 : 42.

* **Amartya Sen** a inventat conceptul de capabilităţi, care pot fi considerate constructe sociale: legătura dintre reuşite personale şi valori comune. El a propus egalitatea de capabilităţi, spre deosebire de teoria clasică a lui Rawls, care pleacă de la egalitatea de resurse. Capabilităţile sau funcţiile posibile ale unei persoane pot fi reprezentate de vectori (mai multe dimensiuni ale aceluiaşi concept). De exemplu, celebrul profesor indian Amartya Sen, laureat al premiului Nobel pentru pace, în cadrul

abordărilor teoretice despre definirea sărăciei în termeni relativi sau absoluți, analiza termenul *capabilități*, prefigurând discuția despre măsurarea directă sau indirectă a sărăciei. Prin *capabilități* Sen înțelege *capacitățile de bază care permit oamenilor să existe/funcționeze.* Acestea se manifestă prin nevoia de instrumente ale căror caracteristici să furnizeze capabilitățile în cauză. *Capabilitatea apare astfel ca fiind un ansamblu format din instrumente, caracteristicile acestora și capacitatea indivizilor de a pune în valoare instrumentele și caracteristicile lor pentru a-și satisface nevoile.* Optimizarea capabilităților într-o abordare sistemică ține totuși de nivelul de competență fundamentală atins, și anume de capacitatea sistemului respectiv de a integra resursele disponibile într-un anumit domeniu într-un mod specific care să-i confere competitivitate, în raport cu alte sisteme similare.

Din motive teoretice studiile empirice au arătat că nu există posibilitatea de a înțelege impactul dezvoltării migrației fără a înțelege structural, în mod fundamental, cauzele dezvoltării migrației. Extrem de importantă este în această înțelegere corelarea teoriilor privind cauzele și consecințele de dezvoltare a migrației în scopul de a crea o perspectivă dinamică apropiată de dezvoltare. Acesta este motivul pentru care teoria migrației de tranziție are mai multă putere euristică decât teoria structuralistă sau statică și deterministă "push-pull" precum și modelele de echilibru alături de alte abordări care presupun în mod eronat că migrația este liniară și depinde de factori precum sărăcia, diferențele de creștere a venitului și a populației.

Analiza studiilor empirice a scos în evidență faptul că migrația: (1) este un proces care este parte integrantă a proceselor de transformare mai largi incluse în termenul de "dezvoltare"; (2) are intern auto-susținere și auto-subminare; și (3) are dreptul de a avea impact asupra acestor procese de transformare mai largi.

Într-un contex general, pe lângă răspunsul oferit de persoane fizice (migranții) și gospodăriile acestora la schimbările produse, migrația într-un context mai local este cauza modificărilor culturale, economice, sociale și instituționale în regiunile și țările de dezvoltare în care deciziile ulterioare privind migrația și instituțiile sunt realizate. Migrația nu este o variabilă independentă, explicând schimbarea ci este o variabilă

endogenă, o parte integrantă a schimbării în sine. De aici rezultă corectitudinea noastră în a face referire în principal la relația de reciprocitate și dezvoltare și mai puțin la impactul migrației asupra dezvoltării. Relația de reciprocitate între migrație și dezvoltare este descrisă în figura 4. În analiza factorilor care stau la baza diferențierii geografice în relațiile migrație-dezvoltare, o distincție poate fi făcută între (I) contextul general de dezvoltare la nivel macro (național, internațional), (II) contextul de dezvoltare la nivel local sau regional (nivelul micro) și (III) factorii legați de migranți direct (sociali și economici, de mediu) în cele mai multe cazuri chiar de uz casnic. Aceste trei seturi de variabile sunt reciproc legate direct prin diferite relații funcționale și mecanisme de feedback.

Figura nr. 4: Cadrul general conceptual pentru analiza interacțiunii migrație-dezvoltare

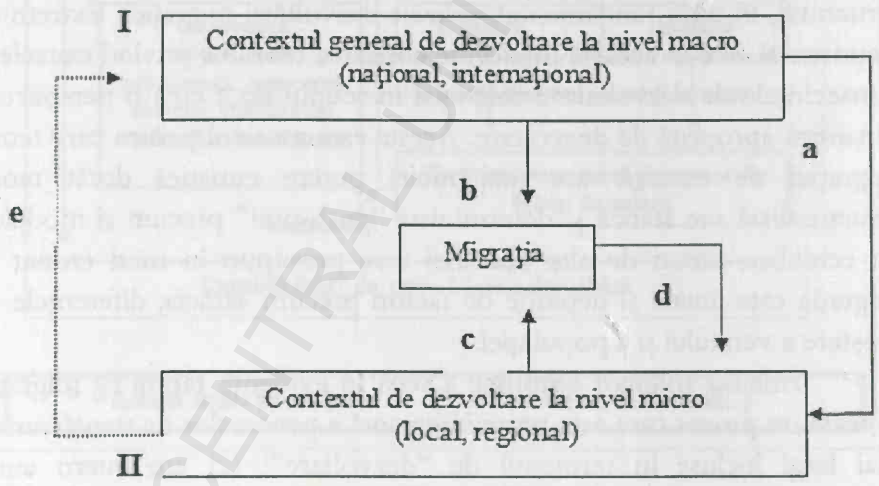

Sursa: Adaptare după de Haas, 2008 : 48.

Unde:

a. Nivelul macro - contextul dezvoltării supra-regional (național, internațional) total economic, politic, social și structural iar parțial determină contextul dezvoltării locale (de exemplu, prin intermediul

infrastructurii publice, politice, facilităţi sociale, accesul pe piaţă sau programele de dezvoltare regională).

b. Contextul macro determină măsura în care există sau nu oportunităţi de a migra, atât pe plan intern cât şi pe plan extern (de exemplu prin politicile de imigrare, cererea de forţă de muncă şi nivelul veniturilor). Aceste oportunităţi structurale afectează amploarea, natura (de documentare, juridic, de muncă, politic, migraţia pentru reîntregirea familiei) şi iniţial selectivitatea migraţiei.

c. Contextul dezvoltării locale determină în ce măsură oamenii sunt capabili de a duce o viaţă în care au motive pentru valorizarea şi consolidarea opţiunilor de fond pe care le au. Ar trebui amintită aici definiţia lui A. Sen dată dezvoltării ca fiind un proces de extindere a libertăţilor indivizilor, ceea ce presupune îndepărtarea factorilor care contribuie la privarea oamenilor de anumite libertăţi: sărăcia, numărul redus de oportunităţi economice, regimurile dictatoriale, privaţiunile sociale, neglijarea facilităţilor publice) prin activităţi de trai locale (Sen, 1997 : 1959). O a doua modalitate prin care contextul dezvoltării locale afectează tendinţa de a migra este influenţa capacităţii de a migra (a) financiar, (b) social şi (c) capital uman. Astfel, tendinţa oamenilor de a migra este văzută în funcţie de aspiraţiile şi capacităţile lor de a face ceva.

d. La rândul său, procesul de migraţie afectează contextul dezvoltării locale prin efectele sale reciproc (sistemul de feedback) asupra forţei de muncă, de consum, investiţii, inegalitate, stratificare socială, sărăcie relativă, cultură, instituţii, percepţii şi aspiraţii. Natura acestor efecte este spaţial eterogenă şi este condiţionată de caracteristicile contextului de dezvoltare locală, stabilite de comportamentul actorilor anterior. La rândul său, migraţia indusă de procesele economice şi de schimbarea socială afectează oamenii, aspiraţiile (de exemplu, prin creşterea inegalităţilor şi privarea relativă) şi capacitatea de a migra în timp ce crearea capitalului social în formă de reţele de migranţi tinde să faciliteze libera circulaţie suplimentar. Aceste mecanisme de feedback conduc adesea la apariţia în mare parte de mecanisme de auto-susţinere a migrării indiferent de cauzele iniţiale ale migraţiei (Massey et. al, 1993 : 431-466).

e. Modificările în contextul dezvoltării locale, de exemplu ca urmare a migrației în cele din urmă pot afecta nivelul de dezvoltare (contextul macro) deși într-o măsură limitată deoarece amploarea limitată a migrației și a remitențelor predomină și individual, familial și asupra caracterului comunitar al migrației. De exemplu, nivelul micro la care remitențele sunt transferate au o putere dar și o slăbiciune care implică faptul că migranții individual nu pot elimina la nivel macro constrângerile de dezvoltare.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL II.
ECONOMIA GLOBALĂ

1. Globalizare şi dezvoltare

Evoluţia economiei globale stă astăzi sub semnul globalizării, al interdependenţelor şi interacţiunii. Evenimentele sunt şi ele globale şi chiar dacă au loc la nivelul unui stat ele afectează economia mondială.

Dezvoltarea globalizării după anii '80 este una marcantă pentru anumite zone precum Asia unde dezvoltarea este o realitate. Economia mondială este astăzi tot mai politizată, interdependenţele dintre state sunt şi ele din ce în ce mai mari în plan economic şi politic. Statul are un rol minim în contextul nou al globalizării şi totul în favoarea companiilor transnaţionale.

Fenomenul globalizării are implicaţii asupra tuturor componentelor vieţii economice şi sociale. Globalizarea reprezintă o trecere atât cantitativ cât şi calitativ a unei întregi ordini mondiale economice. Este un proces amplu condus de forţe economice, tehnologice şi politice. Are loc o creştere a riscurilor cât şi a oportunităţilor pentru indivizi şi societăţi ori comunităţi, accentuându-se mobilitatea, pluralismul şi creşterea oportunităţilor de satisfacere a nevoilor. De asemenea, implică creşterea interdependenţelor în lumea modernă prin intermediul reţelelor sociale precum şi mobilitatea ridicată a persoanelor. Principalii actori sunt societăţile transnaţionale.

Totul începe printr-o atracţie faţă de lumea exterioară prin care companiile transnaţionale devin active în străinătate. Globalizarea producţiei creează oportunităţi pe piaţa muncii, ceea ce reprezintă un aspect pozitiv pentru economia ţărilor de destinaţie a migranţilor, mai ales când este vorba de ţări cu un şomaj ridicat.

Un alt factor al globalizării este comerţul internaţional, un exemplu reprezintă aici sectorul textilelor şi confecţiilor, domeniul construcţiilor şi chiar agriculturii, al serviciilor, domenii care absorb forţă

BCU TRANSILVANIA UNIVERSITY LIBRARY

de muncă necalificată din ce în ce mai feminină, care este excedentară în aceste ţări.

Procesul globalizării este privit de această dată prin prisma implicaţiilor transnaţionale având efecte de partea sau contra procesului de dezvoltare. Marginalizarea ţărilor slab dezvoltate a trecut de la faza de ameninţare la cea de realitate adâncind tot mai mult decalajul între bogaţi şi săraci. În pofida progreselor de orice fel şi a globalizării ori dezvoltării actuale, inegalităţile dintre ţări cresc în continuare. Decalajul dintre veniturile realizate de cincimea cea mai bogată a lumii şi cincimea cea mai săracă era de 74 la 1 în 1997, de la 60 la 1 în 1990 şi 30 la 1 în 1960. În anii '90, cea mai bogată cincime a lumii deţine, comparativ cu cea mai săracă cincime a lumii:

- 86% din P.I.B. mondial, faţă de 1%;
- 82% din pieţele mondiale de export, faţă de 1%;
- 68% din investiţiile străine directe faţă de 1%;
- 74% din liniile mondiale telefonice, principalul mijloc de comunicaţie de astăzi, faţă de 1,5%.

În ultimele decenii a avut loc o concentrare a avuţiei la nivelul unor ţări membre OCDE cu 19% din populaţia întregului glob, cu 71% din comerţul mondial cu bunuri şi servicii, cu 58% din volumul total de investiţii străine directe şi 90% din totalul utilizatorilor de internet.

Una din marile oportunităţi ale globalizării este mobilitatea capitalurilor. Fenomenul globalizării este unul contemporan. Cele mai multe înţelegeri au loc între ţările dezvoltate, în special între statele membre ale Uniunii Europene (60%), ţările în curs de dezvoltare beneficiază de un procent mai redus de doar 15%, restul reprezintă înţelegeri ce implică ambele categorii de ţări. Un scop îl reprezintă armonizarea politicilor economice ce asigură libera circulaţie a capitalurilor şi a forţei de muncă.

În contextul globalizării constituie sursă pentru nenumărate controverse, volumul semnificativ al fluxurilor migratorii, dinamica populaţiei ce aduce în discuţii aspecte legate de beneficii şi costuri pentru statele implicate în actul migraţiei, efectele migraţiei asupra statelor respective şi asupra grupurilor de migranţi, măsura în care reglementările în domeniul liberei circulaţii a persoanelor, bunurilor, serviciilor şi mărfurilor sunt adecvate situaţiei migraţiei internaţionale actuale.

Globalizarea a indus şi impus noi mişcări în spaţiul internaţional, iar printre cele mai importante se numără mişcarea relativ liberă a oamenilor, bunurilor şi capitalului. Efectele economice ale comerţului internaţional şi ale fluxurilor de capital au fost măsurate, analizate şi pot fi bine precizate, în timp ce efectul net al migraţiei a fost mult mai puţin studiat şi înţeles, chiar dacă fluxurile migraţioniste au apărut cu mult înaintea fluxurilor de bunuri şi capital.

În ultimii ani, migraţia a devenit subiect de dezbatere publică şi de analiză economică, iar astăzi reprezintă unul dintre cuvintele cheie pentru antreprenorii vizionari şi pentru factorii decizionali. Consecinţele migraţiei pot fi de natură economică, socială şi psihologică, migraţia afectând atât migranţii cât şi nativii.

Unii autori argumentează faptul că mobilitatea internaţională a forţei de muncă trebuie să fie deplină, astfel încât să poată fi obţinute avantaje asemănătoare comerţului. Kahanec şi Zimmermann arată că soluţionarea problemelor demografice şi economice la nivelul Uniunii Europene ţine de fenomenul de circulaţie liberă, de fenomenul de brain-drain (circulaţia „creierelor"). Migraţia liberă nu trebuie să mai fie considerată în opoziţie cu deschiderea pieţei muncii şi cu sistemele de securitate socială din Uniunea Europeană (Kahanec şi Zimmermann, 2009).

Recesiunea şi problemele ridicate de migraţia internaţională sunt întrebări la care liderii politici şi cei de opinie încearcă un răspuns. Migraţia este una din provocările aduse de fenomenul globalizării. Absenţa barierelor politice, sau tocmai prezenţa lor favorizează din motive diferite fenomenul migraţiei. Progresul tehnologic uşurează micşorarea distanţelor prin viteza de transport şi costurile sale. Organizaţia internaţională pentru migraţie (IOM) afirmă că la ora actuală sunt peste trei sute de milioane de imigranţi în lume. Europa a primit cel mai mare număr, 70,6 milioane în 2005, ultimul an pentru care există cifre disponibile. America de nord a primit 45.1 milioane de imigranţi, iar Asia 25.3 milioane. Cea mai mare parte a acestor imigranţi economici provin din Asia (FOXNews.com). De altfel titlul articolului preluat de la agenţia americană Fox News sugerează că aflată în plină recesiune

(decembrie 2008), economia mondială are nevoie de forţa de muncă a imigranţilor.

Aspectele migraţiei sunt diverse iar tendinţele se schimbă de-a lungul timpului. Alături de migraţia cauzată de raţiuni economice întâlnim migraţia celor ajunşi la vârsta pensionării. Ei caută o zonă cu climă mai blândă şi/sau cu taxe mai mici. Spre exemplu, britanicii pensionari, împreună cu cei activi, reprezintă al patrulea grup numeric de imigranţi în Spania, după români (news.bbc.co.uk). Din păcate statisticile în legătură cu fenomenul imigrării sunt parţiale şi se actualizează greu în România.

Un aspect inedit specificat în statistici este "feminizarea" migraţiei. Un procent tot mai mare de femei migrează pe cont propriu, fără a urma soţul, sau familia. Acest procent a crescut de la 46,7% în 1960 la 49,6% în 2005, potrivit statisticilor ONU (Morrison şi Sjöblom, 2008:2).

Ca o *concluzie*, actuala criză economică globală reprezintă o provocare pentru modul în care guvernele vor şti să gestioneze această situaţie. Dificultăţile provin din faptul că nu există o situaţie identică pentru analiza datelor istorice, inexistenţa datelor referitoare la impactul crizelor economice asupra fluxurilor de migraţie şi a pieţei muncii, fluiditatea climatului economic global afectată de necesitatea înţelegerii motivaţiilor şi comportamentului imigranţilor, precum şi natura extrem de complexă a relaţiei dintre fluxurile de migraţie şi fluctuaţiile ciclului de afaceri, pentru o evoluţie optimală a politicilor referitoare la migraţie. Pentru analişti, actuala criză pune problema tipului de evoluţie a fluxurilor de migraţie, o problemă nouă, fără repere istorice.

Studii recente demonstrează o încetinire după anul 2007 a ritmului de creştere a migraţiei. Sunt sugeraţi şi factori care au ameliorat creşterea globală a fluxurilor de migraţie, cum ar fi: creşterea aversiunii faţă de imigranţi, analiza fluxurilor de migraţie inversate, evoluţia politicilor de migraţie, măsuri mult mai ferme împotriva migraţiei ilegale prin securitatea sporită a frontierelor, îmbunătăţirea condiţiilor economice şi politice în ţările sursă, înrăutăţirea climatului economic din ţările dezvoltate, menţinerea restricţiilor pe piaţa muncii în unele ţări ale Uniunii Europene.

Cercetările referitoare la crizele economico-financiare anterioare au demonstrat că procesele asociate migranței și remitențelor au o inerție mai mare și sunt caracterizate printr-un decalaj specific în funcție de țară, față de evoluția fenomenelor economico-financiare.

Prin evaluarea consecințelor mobilității forței de muncă pot fi jalonate politici în domeniul migrației. Existența restricțiilor pe imigrație poate fi justificată pe baza menținerii bunăstării, prosperității cetățenilor săi (Fachini și Nielmann, 2007) sau pe temeiurile politicilor referitoare la impactul imigrației asupra votanților (de Melo, Grether și Müller, 2001). Nici axările politicilor pe domeniul migrației nu vor fi foarte repede puse în practică, nici țările din UE nu vor deschide total piețele proprii ale muncii pentru forța de muncă străină, astfel că factorii decizionali care au ca ghidaj evoluția migrației internaționale ar trebui să țină seama și de modul în care literatura de specialitate face referire la aceste aspecte, inclusiv compoziția migranților.

2. Principii și argumente în susținerea unei guvernări globale

Obiectivele Uniunii Europene în promovarea guvernării globale au la bază obiectivele dezvoltării durabile, de securitate, de mediu, de pace și de capital. Sistemul actual de guvernare mai are încă foarte multe de realizat în privința unei bune cooperări transnaționale. Motivele sunt în principal o interdependență în creștere determinată de globalizarea economică, de provocările transfrontaliere la care sunt supuse Statele Membre (SM) ale Uniunii Europene și multe altele. Democrația ca factor esențial pentru o guvernare globală necesită o responsabilitate comună a tuturor statelor lumii.

Societatea dincolo de indivizii fizici, de piețe și de stat, nu există, ea nu există în cadrul Uniunii Europene atunci când vorbim de guvernare. Un rol în îmbunătățirea transparenței la guvernare îl au instituțiile de guvernare de la nivelul Uniunii Europene. Aceste instituții se străduiesc să răspundă la unison problemelor actuale ale globalizării și mondializării. Uniunea Europeană are interesul mai mult ca oricând de a se implica în procesul de elaborare a politicilor la nivel internațional

pentru a obține prognoze ținând cont de natura specifică a problemelor întâmpinate de fiecare Stat Membru al Uniunii Europene și de fiecare sferă de acțiune la nivel mondial. O guvernare globală implică mai multă responsabilitate și colaborare din partea țărilor Uniunii Europene. Carta Albă a Guvernării Europene menționează *principiile* guvernării aplicate la nivel global: *deschidere* (instituțiile trebuie să lucreze într-un mod deschis și transparent); *participare* (pentru a fi eficiente și de calitate, politicile UE trebuie să asigure o bună participare politică); *răspundere* (rolurile legislative și executive trebuie să fie clare); *eficiență* (politicile UE trebuie să fie prompte și clare); *coerență* (politicile UE trebuie să fie coerente și ușor de înțeles).

Procesul aplicării acestor principii privind guvernarea globală, dar și oricare tip de guvernare au un rol important la responsabilitatea globală a Uniunii Europene. Noul Tratat european denumit „Tratatul de la Lisabona" promovează în special buna guvernare a instituțiilor Uniunii Europene la nivel global, prin raportare la două principii de bază, și anume *principiul participării* și *principiul transparenței.* Spre exemplu, în America atunci când se vorbește de cooperare se folosește termenul de „suveranitate responsabilă" în loc de „suveranitate împărtășită", așa cum îi place Europei să audă. Pe baza ideilor ce vin din partea guvernărilor la nivel național, Uniunea Europeană continuă în direcția unei creșteri a coerenței și integrării în aproape toate politicile și domeniile, în scopul de a consolida contribuția acesteia la guvernarea globală. Hirst și Thompson oferă o serie de relatări judicioase, sceptice și originale asupra naturii atotcuceritoare a tendințelor actuale, ca și critica concepției potrivit căreia acestea ar trebui să rămână neguvernate întrucât cea mai bună guvernare globală este în fapt și cea mai puțin prezentă (Hirst și Thompson, 2002).

Operabilitatea instituțiilor interne ale Uniunii Europene asigură aplicarea deciziilor și proceselor într-un mod receptiv contribuind totodată la atingerea cu succes a obiectivelor de susținere a guvernării globale. O oportunitate pentru guvernarea globală este creșterea integrării în toate domeniile politice folosind elementul specific în acest sens, și anume, strategia de dezvoltare durabilă. La ora actuală Uniunea Europeană depune eforturi pentru a promova o mai mare coerență și transparență în cadrul instituțiilor și organizațiilor internaționale. World

Economic Forum atenționează asupra nevoii guvernării privind probleme precum: stabilitatea financiară, comerțul, schimbările climaterice, apa și securitatea (weforum.org).

Argumentele cele mai plauzibile în formarea acestei entități numite „guvernare globală" sunt problemele actuale ale guvernelor țărilor europene de natură internațională, transnaționalismul care aduce importante schimbări în domenii precum transportul și comunicațiile cât și schimbările politice.

3. Măsuri eficiente pentru o bună guvernare globală

În prezent sunt necesare noi reguli menite să promoveze și să susțină guvernarea globală, subliniind dreptul la o bună guvernare, necesitatea cooperării administrative, întărirea capacității de guvernare și administrare în implementarea unor legi comunitare, respectarea principiilor de subsidiaritate și proporționalitate pentru a stabili cât mai clar și coerent competențele Uniunii Europene. Printre măsurile eficiente pentru o bună guvernare globală se numără și transparența și legitimitatea instituțiilor de guvernare, capacitatea sistemului actual de guvernare, de a răspunde la provocările de astăzi, introducerea de noi instrumente de guvernare, responsabilitatea globală, implicarea mediului de afaceri și a societății civile în actul de guvernare, o mai mare importanță impactului pe care-l au politicile europene, lupta împotriva corupției, protecția minorităților, dezvoltarea și utilizarea instrumentelor de analiză și evaluare la nivel global, consolidarea procesului de luare a deciziilor, reforma instituțiilor multilaterale, strategia de dezvoltare durabilă. Guzzini consideră că în economia politică globală guvernarea va trebui realizată cu ajutorul unei noi diplomații în cadrul căreia firmele și băncile joacă un rol la fel de important ca și statele (Guzzini, 2000 : 341). Ceea ce se întâmplă azi în lume obligă la analize extrem de serioase asupra sistemului instituțiilor internaționale, dar mai ales asupra instituțiilor cu rol în gestionarea procesului de globalizare. O primă soluție este reforma instituțiilor internaționale. Criza financiară mondială poate să reprezinte referențialul în formarea unei guvernări mondiale.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

În concluzie, problemele Europei de azi arată că este nevoie de o lungă perioadă de timp până să beneficiem de o guvernare globală. Există motive să credem că astăzi este mai bine ca oricând binevenită ideea unei guvernări globale întrucât există toate oportunitățile şi mijloacele necesare unui astfel de demers. Ceea ce lipseşte cu desăvârşire este motivaţia ultimă, voinţa şi determinarea din partea guvernelor. Chiar şi Uniunea Europeană lansează dezbateri pe această temă deşi este evidentă teama eşecului unui proiect de acest gen. Până la apariţia unei guvernări globale aceasta rămâne ca noţiune doar un simplu eufemism, iar ca proces, un proces lent şi dificil de realizat. O datorie principală a guvernelor naţionale este de stabili foarte clar în ce măsură o guvernare globală nu înseamnă în mod inerent o guvernare mai puţin democratică în care puterea este centralizată în mai puţini oameni. Rolul acestei puteri este de a se asigura că beneficiile şi oportunităţile pentru o reaşezare economică sunt corect distribuite. De aceea ar trebui înainte de a discuta despre necesitatea unei guvernări globale, aduse argumentele plauzibile ce conţin măsuri concrete de intervenţie în situaţii de genul combaterii încălzirii globale, asigurarea unui minim necesar şi distribuirea eficientă a resurselor pentru a reduce emisiile, noi măsuri de adaptare la condiţiile climaterice actuale, siguranţa alimentară, siguranţa energiei, dezvoltare economică.

În final întăresc criticile legate de lipsa de interes din partea guvernelor pentru luarea măsurilor complete de a forma o guvernare globală adoptând soluţiile cele mai fiabile pentru o bună guvernare şi rezolvarea celor mai multe probleme cu care se confruntă statele lumii astăzi. Procesul guvernării globale este cu atât mai lent şi greu de realizat cu cât, politicile în domeniu sunt preocupate cu predilecţie de răspândirea şi distribuirea puterii guvernamentale şi limitează pe cât posibil libertatea individuală. De acest fapt se fac vinovaţi nu doar responsabilii politici, fie ei socialişti sau conservatori, cât mai ales, organizaţiile care îşi prezintă ostilitatea în mod deschis spre o societate de piaţă democratică şi liberă. Practicile unei guvernări globale ar trebui să fie raportate la obiectivele importante ale Uniunii Europene în ceea ce priveşte democratizarea. Necesitatea unei guvernări globale este răspunsul la criticile aduse societăţilor europene. Asistăm astăzi, pe zi ce

trece, la o lume nouă și mai întunecată, una ce pledează pentru o guvernare globală, ca semn al viitorului politic, social și economic al lumii.

4. Contribuția Uniunii Europene la guvernarea globală

Subcapitolul cu titlul *Contribuția Uniunii Europene la guvernarea globală* face parte din lucrarea cu același nume prezentată în cadrul Conferinței *Jean Monnet Europe's Challenges in a globalised world* din 7-9 mai 2009 organizată la Iași de către Centrul de Studii Europene din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza" (cse.uaic.ro) și cuprinde două mari abordări, una pe tema principiilor și argumentelor în susținerea unei guvernări globale și cea de-a doua, se referă la măsurile eficiente pentru o bună guvernare globală (Feraru, 2009a : 132-137).

Dezbaterile pe tema guvernării globale ocupă un loc foarte important pentru mass-media și se concretizează într-o amplă literatură economică și politică. Fenomenul guvernării globale necesită o abordare multiplă și implică dificultăți în caracterizarea acestuia. Acest tip de guvernare reprezintă realitatea problemelor majore actuale cu care se confruntă lumea la nivel global și determină guvernarea la asigurarea stabilității politice și democratice. *Criza economică mondială impune astăzi mai mult ca niciodată nevoia de guvernare globală.* Guvernarea astăzi trebuie tratată în strânsă legătură cu tendințele majore pentru economia și politica internațională, cu procesele de integrare. Guvernarea globală trebuie definită pornind de la teoria guvernării care utilizează concepte precum administrare, control, elemente specifice teoriei, elemente specifice politicilor economice. Având funcția de a menține ordinea, guvernarea capătă începând cu secolul al XVII-lea un nou sens politic devenind o funcție a puterii. Noua dimensiune a guvernării este schițată de primii teoreticieni mercantiliști precum Thomas Hobbes și Jean Jack Rousseau în ideea administrării economiei publice în timp ce capitalismul modern a fost realizat prin mobilizarea puterii publice și în condițiile unei guvernări economice. În secolele XIX și XX, statele europene au dezvoltat capacitatea de a guverna economia pentru a avea control și a prezerva coeziunea socială (ectap.ro). Astăzi datorită realităților oferite de criza

economică mondială are loc generarea unor procese de ajustare a politicilor globale la exigenţele economiei mondiale. Pentru o bună definire a guvernării globale ar trebui făcute anumite precizări ce ţin de diversitate şi generalitate, aceasta în condiţiile în care avem celelalte informaţii necesare privind natura guvernării (economică şi politică) şi nivelul de exercitare a guvernării (guvernare globală).

Cât priveşte practicile unei bune guvernări, un rol de iniţiator şi promotor la avut Banca Mondială, care a publicat Raportul „Governance and Development", publicat în anul 1992. Guvernarea globală economică a fost şi ea elaborată în Franţa în anul 2001, într-un Raport al Consiliului de analiză economică. Willy Brandt, a avut iniţiativa la începutul anilor '90 de a crea Comisia de guvernare globală. Noua guvernare globală este una complexă care cuprinde instituţiile şi organizaţiile formale, instituţii statale, organizaţii guvernamentale, actori transnaţionali, dar şi grupuri de presiune ce au diferite interese şi scopuri. Cu alte cuvinte conceptul de guvernare globală se referă la o problematică mult mai largă, nu doar la instituţii şi organizaţii oficiale prin care este susţinută guvernarea internaţională. Criza economică mondială este una dintre schimbările rapide ale economiei mondiale, care scoate în evidenţă la o analiză critică tocmai caracterul nefuncţional al guvernării globale.

Conceptul de guvernare globală a dobândit mai multe sensuri, a devenit sinonim pentru concepte precum: regimul şi instituţii internaţionale, societate civilă globală, globalizare, descentralizarea autorităţilor lumii, studiul organizaţiilor. O bună cercetare a guvernării globale ar trebui să ridice într-o primă etapă analiza implicaţiilor acestei guvernări asupra suveranităţii statelor. Aria conceptuală în care este utilizat termenul „guvernare" este dată în lucrare pe de o parte de abordarea spaţială prin alegerea tipului de guvernare expus prelegerii în analiză, iar pe de altă parte, este dată de abordarea socială, prin raportare la analiza politică, economică şi administrativă a unei potenţiale guvernări globale. Despre guvernarea globală se vorbeşte începând cu cel de al doilea Război Mondial când a început ideea de necesitate a unei bune politici de guvernare. Aceasta s-a manifestat prin înfiinţarea Organizaţia Naţiunilor Unite şi a altor organizaţii ulterioare ca Fondul Monetar

Internaţional (1944) şi Banca Mondială (1944). Banca Mondială reprezintă sistemul bancar format din Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (1944), Corporaţia Financiară Internaţională (1956), Asociaţia Internaţională pentru Dezvoltare (1960). Numărul instituţiilor care guvernează astăzi economia globală este cu mult mai mare. La nivel global, guvernarea poate fi definită ca fiind complexul formal şi informal de instituţii, mecanisme, relaţiile între procese şi între state, a pieţelor, a cetăţenilor şi a organizaţiilor, atât inter- cât şi non-guvernamentale, prin care interesele colective pe plan global sunt articulate de drepturi şi obligaţii stabilite, de diferenţe care sunt mediate (Weiss şi Thakur, 2004).

Ca o concluzie, guvernarea globală este sistemul prin care sunt conduse şi supravegheate instituţiile şi organismele internaţionale, cât şi societatea civilă europeană.

4.1. Uniunea Europeană şi relaţiile între principalii parteneri

Procesul de integrare europeană în vestul Europei a început cu jumătate de secol în urmă cu state ca Franţa, Olanda, Belgia şi Luxemburg[5] şi s-a încheiat pentru moment în 2007 cu aderarea României şi Bulgariei la Uniunea Europeană.

Existenţa mai multor etape de aderare la UE arată tocmai atracţia faţă de performanţele deosebite realizate de statele membre ale UE în obţinerea progresului şi prosperităţii.

În funcţie de dimensiunea resurselor umane, patru din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, şi anume Germania, Franţa, Marea Britanie şi Italia sunt ţări mari, două (Spania şi Olanda) fac parte din categoria ţărilor mijlocii, iar celelalte sunt considerate ţări mici. Dacă luăm ca indicator al progesului PIB-ul şi facem un clasament al ţărilor obţinem situaţia din tabelul 2.

[5] Tratatul CECO semnat la Paris, 18 aprilie 1951.

BCU IAŞI CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

Tabel nr. 2: Produsul intern brut pe locuitor în ţările membre ale Uniunii Europene (2002)

Nr. crt. în UE	Ţările		PIB/loc. ($ (mil. SUA) în lume	Locul deţinut
1.	Austria	27920	4	12
2.	Belgia	26730	5	19
3.	Danemarca	34890	2	7
4.	Finlanda	24790	9	20
5.	Franţa	26300	6	15
6.	Germania	28280	3	11
7.	Grecia	11640	14	49
8.	Irlanda	17790	12	30
9.	Italia	20170	11	24
10.	Luxembourg	45000	1	2
11.	UK	20870	10	22
12.	Olanda	25830	8	18
13.	Portugalia	11010	15	52
14.	Spania	14490	13	38
15.	Suedia	26210	7	16

Sursa: WORLD BANK ATLAS 2002.

Conform tabelului 3, Uniunea Europeană face parte din triunghiul global de putere economică, alături de ţări ca SUA şi Japonia. Tabelul 4 prezintă ponderea principalilor parteneri comerciali ai Uniunii Europene.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabel nr. 3: Principalii indicatori ai triunghiul mondial de putere economică

Centrele de putere economică mld. $ SUA la paritatea PIB	Suprafaţa (în km.²)		Populaţia (în mil. loc.) $ SUA pe loc. la paritatea PIB	PIB
SUA	9.363.405	272	7.690	28.740
UE	3.239.270	377,6	14.371	38.528
JAPONIA	369.660	126	2.951	23.400

Sursa: HUMAN DEVELOPMENT REPORT 2002.

Tabel nr. 4: Ponderea principalilor parteneri comerciali ai Uniunii Europene (în % 2000)

Ţări	Export al UE	Import al UE
SUA	20,6	24,1
Japonia	9,1	4,7
America Latină	4,7	6,7
Ţările ACP	2,8	2,9
Ţările candidate la UE	12	15,6
Ţările ASEAN (fără Japonia)	15,7	8,1
Alte ţări	31,5	38,6

Sursa: Avram, 2001: 26.

Un instrument extrem de important în procesul de dezvoltare la nivel mondial îl reprezintă remisiile de bani trimise în ţara de origine de către imigranţi.

Conform estimărilor Băncii Mondiale din martie 2008 (econ.worldbank.org) date disponibile din diverse surse, oferă o imagine completă a migraţiei şi remitenţelor pentru toate ţările, regiunile şi grupurile de venit ale lumii. Astfel conform datelor graficului 2, topul ţărilor imigrante în 2005 arată situaţia numărului de imigranţi cuprinsă între 1,3 milioane de imigranţi şi 38,4 milioane de imigranţi.

BCU/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

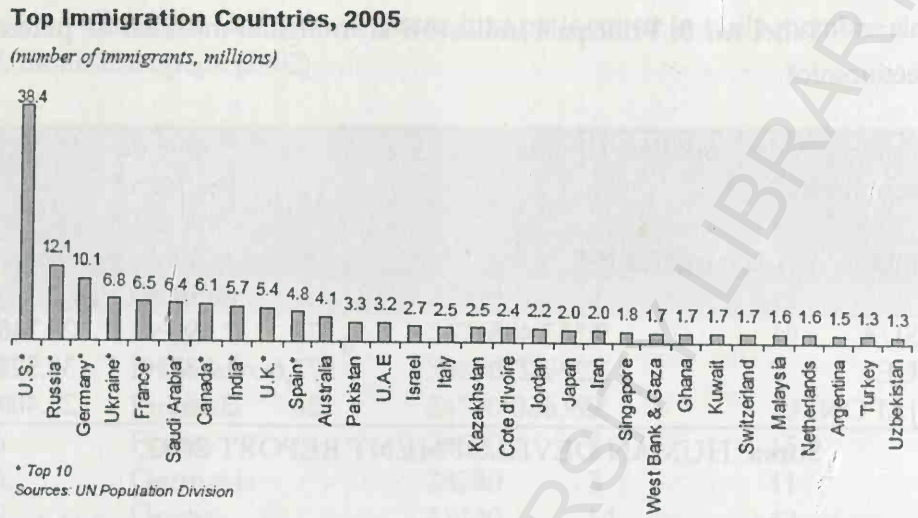

Graficul nr. 2

Conform graficul 3, avem situaţia în topul ţărilor imigrante în 2005 în procente ca % din populaţie, astfel cel mai ridicat procent este reprezentat de Qatar şi Andora ambele cu câte cu 78% şi cel mai scăzut procent îl regăsim în Liban (18%).

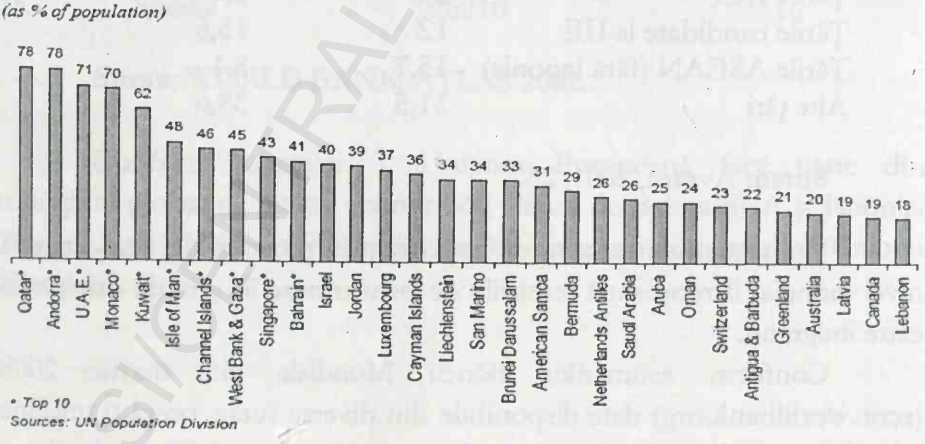

Graficul nr. 3

Mergând în continuare pe aceeaşi linie putem constata care sunt ţările care se află în topul emigrărilor în 2005. Astfel, conform aceluiaşi studiu efectuat de Banca Mondială în topul ţărilor emigrante se află după cum indică şi graficul 4, la egalitate Mexic şi Rusia cu 11,5 milioane de emigranţi, iar la capătul opus se află Malaezia cu 1,5 milioane de emigranţi la egalitate cu Bosnia şi Hertegovinia.

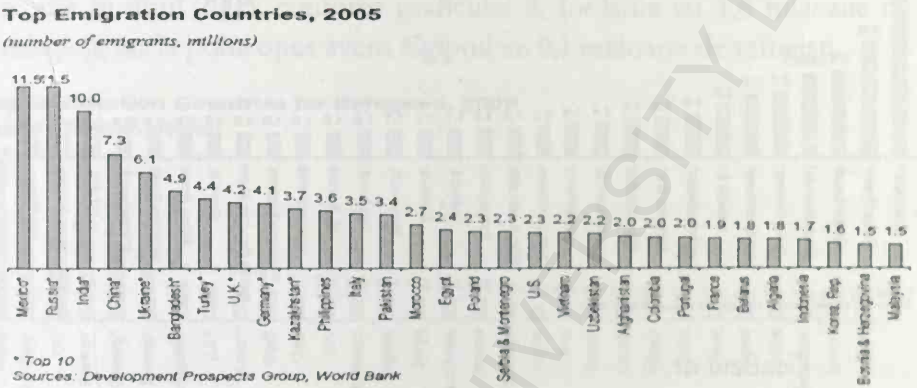

Graficul nr. 4

În graficul 5 sunt prezentate ţările aflate în topul emigrărilor, de această dată în procente, ca % din populaţie, fiind excluse din prezentarea grafică ţările cu mai puţin de un milion de emigranţi. Astfel, cel mai ridicat procent îl regăsim în Jamaica (39%) iar cel mai scăzut procent se află în Cuba, respectiv 11%.

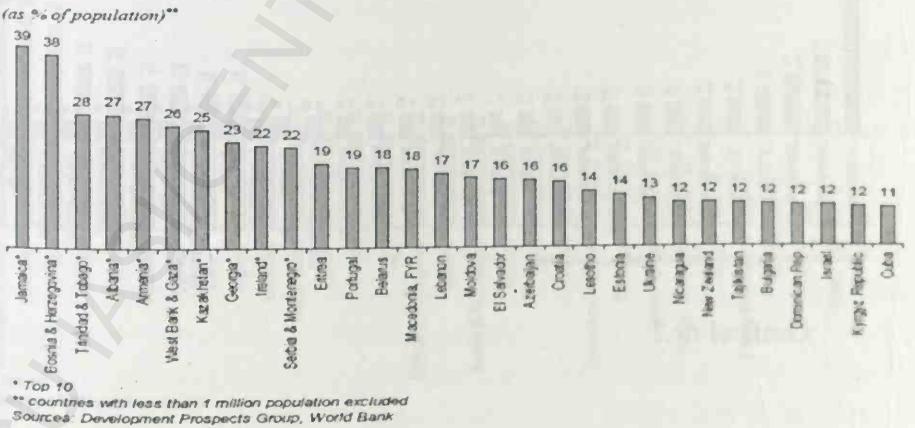

Graficul nr. 5

Banca Mondială alături de Grupul Perspective de Dezvoltare stabilesc un top al coridoarelor de migrație din 2005.

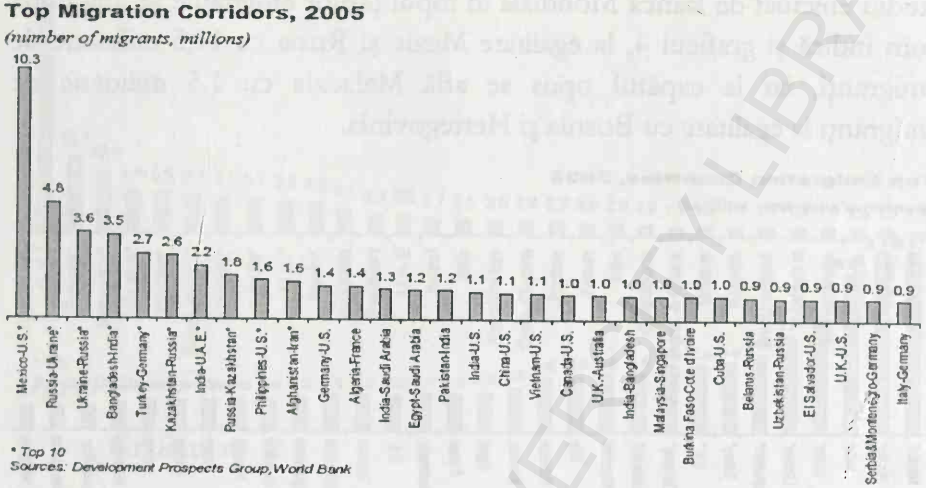

Graficul nr. 6

Conform graficului 6 coridoarele de migrație în 2005 aflate în top cu o populație migrantă cuprinsă între 10,3 milioane de migranți (Mexic - SUA) și 0,9 milioane de migranți (Italia – Germania).

Graficul nr.7

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Conform graficului 7, situația privind coridoarele de migrație excluzând fosta Uniune Sovietică, realizată în 2005 ne arată că în topul acestor țări se află un număr de 10,3 milioane de migranți (Mexic - SUA) și 0,7 milioane de migranți (Indonezia - Malaezia).

Mergând cu topul 10 realizat de Banca Mondială referitor la migrație și imigranți la capitolul topul țărilor de destinație pentru refugiați se află în anul 2005, conform graficului 8, Iordania cu 1,8 milioane de refugiați, iar la polul opus avem Egiptul cu 0,1 milioane de refugiați.

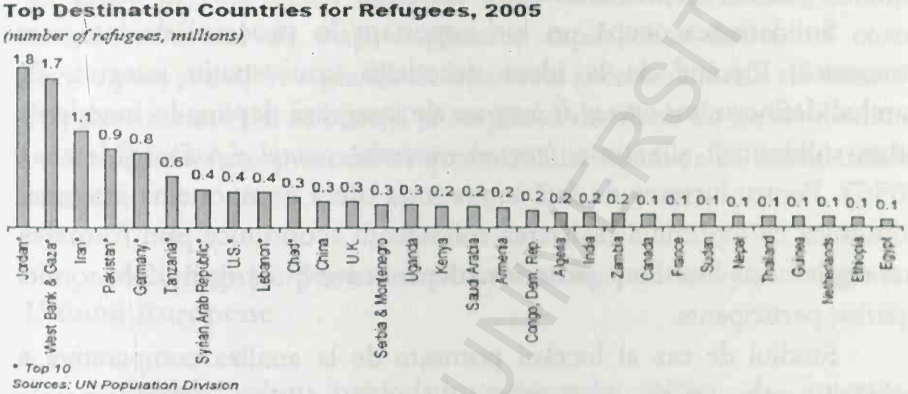

Graficul nr. 8

În graficul 9 avem situația prezentată în procente, ca % din imigranți, în 2005.

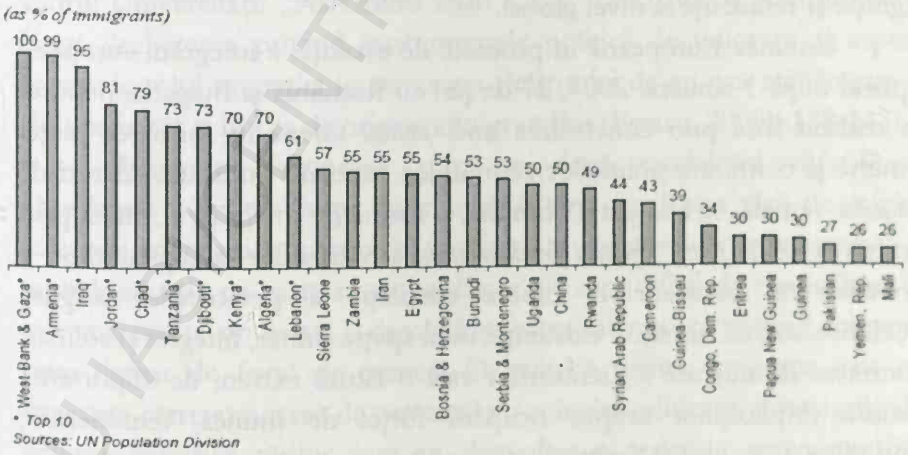

Graficul nr. 9

Astfel, conform graficului 9, pe primul loc se află Gaza cu 100% din imigranţi, în timp ce, cel mai scăzut procent îl aveau în Mali cu 26% din imigranţi.

Ţările lumii implică o serie de relaţii mutuale şi unele particularităţi care decurg din creşterea interdependenţelor dintre ţări ca urmare a dinamizării fluxurilor de emigranţi. Unele state au făcut, chiar paşi importanţi pe calea eficientizării economiilor de care dispun. Schimbul demografic şi economic, investiţiile, interesele, fac posibile asimetria puterilor şi prin urmare a avantajelor.

Solidaritatea ocupă un loc important în procesul de integrare economică. Plecând de la ideea necesităţii unui spaţiu integrat, A. Marchal defineşte *trei procese de integrare* ale integrării depline în funcţie de natura solidarităţii, şi anume: *integrare economică, socială şi politică* (Marchal, 1965:7). Pentru lucrarea de faţă importanţă oferă componenta integrare economică ce reprezintă realizarea solidarităţii economice prin formarea unei reţele complexe de legături interdependente între agenţii economici ai ţărilor participante.

Studiul de caz al lucrării porneşte de la analiza comparativă a integrării unor spaţii economice diferite, urmărind demonstrarea condiţiilor economice, necesitatea adoptării unor politici de imigrare, consecinţele posibile şi sunt precizate modul în care trebuie apreciate rezultatele obţinute din datele oferite de Banca Mondială cu privire la migraţie şi remitenţe la nivel global.

Uniunea Europeană în procesul de evoluţie a integrării europene cuprind după 1 ianuarie 2007, 27 de ţări cu România şi Bulgaria, debutul s-a realizat însă prin construirea unei *uniumi vamale* în formarea pieţei comune şi conturării politicilor economice necesare unificării. Alături de uniunea vamală, se află piaţa comună, o formă de integrare formată prin instituirea celor *patru libertăţi fundamentale:* a mărfurilor, a capitalurilor, a serviciilor şi persoanelor. Libera circulaţie a persoanelor asigură coeziunea socială necesară existenţei unui spaţiu unitar, integrat şi solidar. Libertatea de mişcare a lucrătorilor este o latură extrem de importantă datorită implicaţiilor asupra ocupării forţei de muncă, remunerării, condiţiilor de muncă şi drepturilor cuvenite.

BCU "CAROL I" UNIVERSITY LIBRARY

Tratatul de la Roma prevede în articolul 48 principiul liberei circulații a muncitorilor. În anul 1968 este eliminată orice restricție privind sejurul muncitorilor și familiilor acestora. Se impune în continuare eforturi de apropiere a legislațiilor și întărirea competențelor comunitare în scopul constituirii unui spațiu intim fără frontiere. Următoarele etape în procesul de integrare europeană sunt uniunea economică și uniunea monetară.

Mobilitatea are efecte semnificative la nivel macroeconomic. Într-un spațiu în care există diferențe între tratamentele fiscale, condițiile sociale și nivelul de viață, deplasarea capitalurilor determină costuri sociale prin șomaj în regiunile defavorizate și creează locuri de muncă în cele dezvoltate. Aici se adaugă și surplusul de oferte de locuri de muncă prin emigrare care presează asupra nivelului salariilor în sensul scăderii acestora.

4.2. Soluții privind instrumentele politicii de imigrare a Uniunii Europene

Despre soluții privind instrumentele politicii de imigrare a Uniunii Europene vorbesc într-una din lucrările prezentate în cadrul aceleiași Conferințe *Jean Monnet Europe's Challenges in a globalised world* din 7-9 mai 2009 organizată la Iași de către Centrul de Studii Europene din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza" (cse.uaic.ro) și cuprinde pe lângă dezbaterea privind instrumentele politicii de imigrare și aspecte legate de rolul migrației în atenuarea deficitului de muncă atât în țara de destinație cât și în cea de origine a migranților (Feraru, 2009b:138-143).

Uniunea Europeană propune două modalități diferite de abordare a migrației forței de muncă: a țării gazdă și a țării de origine. Efectele economice și sociale, pozitive și negative se înregistrează în ambele situații, cu toate că multe dintre ele sunt dificil de cuantificat. De cele mai multe ori există o deschidere către migrație cu scopul acoperirii unui deficit de forță de muncă. O politică pentru imigrație este cea orientată către atragerea de personal cu o înaltă calificare, aceasta fiind o acțiune specifică țărilor care au dezvoltat o serie de programe bine elaborate de atragere și integrare a specialiștilor din diferite domenii și care provin din țări în curs de dezvoltare. Politica de imigrare a Uniunii

Europene necesită echilibru, în acelaşi timp posibilitatea de a soluţiona problemele generate de imigraţia ilegală care trebuie combătută cu succes.

Uniunea Europeană se află astăzi într-o situaţie socială complexă datorată transformărilor de pe piaţa forţei de muncă. Migraţia a devenit importantă pentru Europa, dar şi pentru întreaga lume, manifestările ei trebuie asumate şi gestionate în mod responsabil. Migraţia este astăzi o temă importantă pe agenda Uniunii Europene, care încearcă o nouă strategie comună pe baza unor politici coerente pentru migraţie.

În cadrul lucrării de faţă scopul a fost de a stabili care sunt instrumentele şi strategiile create ce oferă un surplus de valoare Uniunii Europene şi ce aduc nou acestea ţinând cont în principal de interesele imigranţilor. Astfel, a fost creat instrumentul de lucru *inventarul de probleme* ce cuprinde aspecte legate de rolul migraţiei în atenuarea deficitului de muncă. Pe tot parcursul lucrării sunt emise concluzii şi propuneri pentru o mai bună gestionare a fenomenului migraţiei internaţionale.

4.2.1. Rolul migraţiei în atenuarea deficitului de muncă

Parlamentul European, Comisia Europeană şi Organizaţia pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare (OECD) au realizat numeroase studii având ca temă politicile de imigrare. Acestea au organizat pe 12 februarie 2009 la Parlamentul European de la Bruxelles o conferinţă privind coerenţa politicilor pentru dezvoltare şi migraţie la care au participat peste 300 de invitaţi din Europa, Africa, Caraibe şi Asia – regiunea Pacific (oecd.org). A fost subliniat faptul că actuala criză economică şi financiară întăreşte necesitatea de a avea politici de imigrare cât mai cuprinzătoare. Abordarea se vrea a fi una globală. Nu mai mulţumeşte pe nimeni justificarea conform căreia buna gestionare a migraţiei forţei de muncă poate aduce nenumărate avantaje pentru ţara de destinaţie şi beneficii ţărilor de origine contribuind astfel la reducerea sărăciei. Se solicită guvernelor dezvoltarea curentă a politicilor de imigrare şi să se ţină seama de nevoile de dezvoltare ale ambelor ţări implicate în actul migraţiei. Un dialog susţinut pe această temă are inclusiv scopul de a întări vocea parlamentarilor în problema migraţiei şi

a coerenţei politicilor în domeniu. Mobilizarea în spirit larg a parlamentarilor este o problemă extrem de importantă ce depinde de voinţa politică. Pentru aceste acţiuni este necesară câştigarea unui sprijin general plecând de la rolul şi responsabilitatea parlamentarilor de a căuta acele asocieri între politicile de imigrare şi cele de dezvoltare întrucât, ei au capacitatea de a influenţa guvernele. Vorbindu-se de migraţie sunt subliniate probleme cheie precum: exodul creierelor; migraţia temporară *versus* migraţia definitivă; migraţia ilegală; impactul negativ al remisiilor; situaţia femeilor migrante; integrarea migranţilor în societate; prevenirea sau combaterea xenofobiei şi a discriminării; rolul mass-mediei în promovarea imaginii imigranţilor. Se menţionează tot mai mult faptul că migraţia nu se referă doar la securitatea de frontieră, securitatea socială sau la politicile privind piaţa muncii, ci şi la nevoile oamenilor din ţările de origine. În cadrul conferinţei OECD de la Bruxelles, reprezentanţii sectorului privat au solicitat o mai bună gestionare a migraţiei la nivel global, pe pieţele de muncă flexibile care răspund realităţilor economiei mondiale, reamintind totodată participanţilor despre „noua generaţie de lucrători tineri la nivel global".

Marele risc îl reprezintă ţările în curs de dezvoltare care au fost lovite fiind victime ale crizei actuale. Politicile de imigrare sunt o prioritate a politicilor externe şi interne, ele sunt o necesitate pentru dezvoltarea durabilă. O consecinţă în a neglija dimensiunea dezvoltării durabile ar putea fi de efect şi ar putea submina în timp buna desfăşurare a obiectivelor pe termen lung, a celor pe termen mediu şi de securitate.

Migraţia este una din problemele care îngrijorează la nivel mondial. Printre potenţialele efecte pozitive ale migraţiei în dezvoltare întâlnim: reducerea sărăciei în ţările de origine; reducerea presiunilor interne pe piaţa forţei de muncă; remisiile trimise acasă de migranţi; câştigarea „creierelor" ca urmare a revenirii migranţilor „acasă" cu noi cunoştinţe şi competenţe dobândite. Provocarea este de a asigura o bună gestionare a problemelor migraţiei actuale pentru ca politicile de imigraţie să contribuie la dezvoltarea ambelor ţări. Se impune o reconciliere a ţărilor industrializate cu accent pe „nevoia migraţiei forţei de muncă din ţările în curs de dezvoltare" şi pe eradicarea sărăciei. Pentru ca toate aceste lucruri să fie realizate, Uniunea Europeană trebuie să îşi

coordoneze corect şi eficient politicile de imigrare spre o consolidare a coerenţei acestora.

Migraţia oferă oportunităţi multiple economice, sociale şi culturale. Pe termen scurt sunt eficiente negocierile acordurilor bilaterale între state şi abordarea aspectelor ca: identificarea lucrătorilor imigranţi potriviţi ca şi candidaţi; selecţia şi certificarea adecvată a persoanelor care doresc să se deplaseze într-o altă ţară; pre-formarea oamenilor înainte de a pleca într-o ţară nouă; siguranţa transferurilor de bani; securitatea socială a migranţilor; mecanismele necesare pentru întoarcerea imigranţilor.

Impactul migraţiei asupra pieţei muncii este unul semnificativ pentru România. Aici abordările sunt diverse prin referire la (1) reperele teoretice precum teoria economiei neoclasice a lui Joaquin Arango referitor la diferenţele dintre cererea şi oferta de forţă de muncă în diferite ţări inclusiv România; (2) la teoria pieţei forţei de muncă segmentate (duale) din perspectiva structurală referitor la sectorul primar vis-a-vis de sectorul secundar pe piaţa forţei de muncă concentrată de această dată pe factori din aria de destinaţie; (3) la perspectiva reţelelor sociale de migranţi cu referire directă la accesul la informaţie, sprijin în găsirea unui loc de muncă şi a unei locuinţe la destinaţie; şi (4) teoria capitalului social cu accent pe dezvoltarea reţelelor sociale, reducerea costurilor şi riscurile asociate migraţiei.

Cauzele migraţiei sunt de cele mai multe ori de natură economică şi anume, nevoile concrete ale familiei respectiv gospodăriei din care fac parte migranţii, problemele economice cu care se confruntă România (restructurarea industriei, falimentarea întreprinderilor care mai rezistă încă pe piaţa din România) precum şi nevoia de a încerca ceva nou prin imitaţia modelelor de succes ale altor migranţi din comunitate şi familie. Situaţia este una clară dacă privim datele de evoluţie a şomajului şi a numărului de şomeri din România în perioada 1991-2010. (*Vezi* tabelele 5 şi 6)

Tabelul nr. 5: Evoluția șomajului în România în perioada 1991-2010 (R*ata șomajului (total)* %)

EVOLUTIA SOMAJULUI IN PERIOADA 1991-2010														
Rata șomajului (total) %														
Anii	ian.	feb.	martie	aprilie	mai	iunie	iulie	august	sept.	oct.	nov.	dec.	media anuala
1991	0,6	0,8	1,1	1,4	1,8	1,9	2,1	2,3	2,3	2,4	3,0	1,8	
1992	3,5	3,9	4,4	3,9	4,1	4,5	4,8	5,9	6,7	7,4	7,9	8,2	5,4	
1993	8,3	9,0	9,3	9,2	9,1	9,1	9,1	8,9	9,1	9,3	9,6	10,4	9,2	
1994	11,0	11,4	11,5	11,3	11,2	10,8	10,7	10,5	10,6	10,8	10,8	10,9	11,0	
1995	11,0	11,1	10,9	10,5	10,3	9,9	9,7	9,5	9,2	9,0	8,8	9,5	10,0	
1996	9,9	10,1	9,8	8,8	8,2	7,6	7,0	6,6	6,3	6,3	6,1	6,6	7,8	
1997	7,0	7,5	7,5	7,3	7,1	7,3	7,2	7,1	7,2	7,6	8,1	8,9	7,5	
1998	9,3	9,7	9,6	9,4	9,2	8,9	8,8	8,7	8,7	9,0	9,5	10,4	9,3	
1999	11,2	12,0	12,0	11,7	11,5	11,4	11,3	10,9	10,9	10,8	11,1	11,8	11,4	
2000	12,3	12,5	12,2	11,9	11,5	11,2	10,8	10,5	10,2	10,2	10,3	10,5	11,2	
2001	10,7	10,7	10,3	9,8	9,2	8,7	8,3	8,0	7,8	7,7	8,0	8,8	9,0	
2002	12,7	13,5	13,4	11,4	10,5	9,9	9,2	8,7	8,4	8,2	8,1	8,4	10,2	
2003	8,6	8,8	8,6	8,0	7,6	7,3	7,2	6,8	6,7	7,0	7,2	7,4	7,6	
2004	7,7	7,8	7,8	7,4	6,9	6,6	6,3	6,2	6,1	6,1	6,2	6,3	6,8	
2005	6,4	6,3	6,1	5,8	5,6	5,6	5,6	5,7	5,6	5,7	5,7	5,9	5,8	
2006	6,1	6,2	6,1	5,8	5,4	5,2	5,0	5,0	4,9	5,1	5,1	5,2	5,4	
2007	5,3	5,1	4,8	4,5	4,1	4	3,8	3,9	3,9	4,1	4,2	4,1	4,3	
2008	4,2	4,2	4,1	3,9	3,7	3,7	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,4	4,0	
2009	4,9	5,3	5,6	5,7	5,8	6,0	6,3	6,6	6,9	7,1	7,5	7,8	6,3	
2010*	8,10	8,40	8,40	8,10	7,70	7,50	7,50	7,41	7,35					7,83

Notă: Ratele somajului pentru anii 1991-2006 recalculate si comunicate de I.N.S. către Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă (ANOFM). *Recalcularea cu Populţia Activă Civilă la data de 01.01.2010*

Sursa: (anofm.ro)

Tabelul nr. 6: Evoluţia numărului de şomeri în România în perioada 1991-2010 (*Numărul total de şomeri înregistraţi la finele fiecărei luni (persoane)*)

EVOLUTIA NUMARULUI DE SOMERI IN PERIOADA 1991-2010

	ian.	feb.	martie	aprilie	mai	iunie	iulie	august	sept.	oct.	nov.	dec.	media anuala
1991		65319	92369	122321	161150	195573	217055	237777	260489	259426	271717	337440	201.875
1992	386.033	435.310	488.246	428.363	456.221	500.797	537.854	654.390	740.727	826.483	880.762	929.019	605.350
1993	949.843	1.025.717	1.062.293	1.051.070	1.036.719	1.036.117	1.040.830	1.009.072	1.039.845	1.055.396	1.095.511	1.164.705	1.047.260
1994	1.230.433	1.275.244	1.291.304	1.263.814	1.254.362	1.212.745	1.205.550	1.182.044	1.191.829	1.213.874	1.211.851	1.223.925	1.229.748
Nr. total de someri	1.234.853	1.245.397	1.229.024	1.183.729	1.151.841	1.114.748	1.085.474	1.061.839	1.037.991	1.007.119	985.472	998.432	1.111.327
1995	1.042.165	1.055.290	1.031.436	926.698	862.736	798.000	736.351	692.561	664.634	659.446	644.620	657.564	814.292
inregistrati la	702.537	749.115	757.723	730.991	709.496	727.882	720.254	708.541	721.077	763.381	816.363	881.435	748.982
finele fiecarei luni	920.121	961.657	953.419	933.880	907.197	883.919	871.028	856.755	857.196	894.573	940.032	1.025.056	917.069
1998	1.103.451	1.183.947	1.182.701	1.153.535	1.132.960	1.121.807	1.114.242	1.074.962	1.073.586	1.064.463	1.090.578	1.130.296	1.118.877
(persoane) 1999	1.174.993	1.196.630	1.166.669	1.139.185	1.097.412	1.066.965	1.028.090	997.744	977.708	969.288	984.652	1.007.131	1.067.206
2000	1.032.902	1.032.303	992.846	948.395	890.750	840.325	798.319	771.782	747.098	742.366	773.962	826.932	866.498
2001	1.193.721	1.267.450	1.257.367	1.069.742	993.326	929.695	867.398	815.505	786.184	767.655	755.889	760.623	954.546
2002	781.388	798.444	779.154	731.360	693.068	663.606	650.386	619.162	608.820	634.740	655.353	658.891	689.531
2003	693.435	702.431	697.370	661.895	617.807	590.267	562.645	552.596	547.811	550.725	551.425	557.892	607.192
2004	562.748	558.553	537.807	511.274	495.934	488.797	489.308	498.988	493.770	499.684	504.823	522.967	513.721
2005	548.022	554.585	545.884	517.278	491.176	465.944	446.798	446.484	440.172	453.534	456.008	460.495	484.698
2006	477.309	459.013	433.023	400.339	369.832	354.714	343.163	350.420	345.012	367.375	371.969	367.838	386.667
2007	383.989	379.779	374.050	362.466	338.298	337.084	340.462	345.510	352.912	364.183	376.971	403.441	362.429
2008	444.907	477.860	513.621	517.741	526.803	548.930	572.562	601.673	625.140	653.939	683.123	709.383	572.974
2009	740.982	762.375	765.285	738.187	701.854	680.782	679.495	675.790	670247				712.777

Notă: Ratele somajului pentru anii 1991-2006 recalculate si comunicate de I.N.S. către Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă (ANOFM).

Sursa: (anofm.ro)

România este o sursă importantă în Europa şi în lume privind transferul forţei de muncă mai ales din domeniul construcţiilor. Motiv pentru care astăzi noi suntem cei ce ne confruntăm cu o reală criză a forţei de muncă specializată în domeniul construcţiilor, criză accentuată din 2008 o dată cu instalarea crizei economice. Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă (ANOFM) (anofm.ro), în parteneriat cu ÖSB Consulting GmbH Austria şi Universitatea Tehnică de Construcţii Bucureşti a implementat proiectul „Analiza deficitului de forţă de muncă calificată în domeniul construcţii" finanţat din Fondul Social European. În cadrul proiectului au fost realizate: un instrument de măsurare a deficitului de forţă de muncă, un instrument de analiză a calificărilor, un manual de utilizare a celor două instrumente şi un studiu de analiză a deficitul de forţă de muncă calificată în domeniul construcţii. Culegerea datelor s-a realizat în perioada februarie-iunie 2010 prin intermediul chestionarelor aplicate on-line, prin e-mail şi prin telefon. Studiul de analiză a deficitului de forţă de muncă calificată în domeniul construcţii a fost realizat pe un eşantion de 1094 firme de construcţii dintr-un număr total de 26 693 firme care activează în domeniul construcţii în cele două regiuni de dezvoltare (Bucureşti-Ilfov (Bucureşti şi Ilfov) şi Sud-Muntenia (Argeş, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Prahova, Teleorman). Astfel, 65% din firmele din eşantion activează în regiunea Bucureşti-Ilfov, iar 35% din firme în regiunea Sud-Muntenia. Rezultatele studiului evidenţiază următoarele aspecte: la nivelul întregului eşantion anul 2009, comparativ cu anul 2008 a fost caracterizat de o reducere de personal de 23%. În anul 2009 sectorul construcţiilor a fost afectat de criza economică, ceea ce a dus la reducerea cifrei de afaceri şi a profitului. Dacă în 2008, 73% din firme au angajat personal, în 2009 procentul firmelor care au făcut angajări a scăzut la 57%, situaţie care corespunde cu reducerile de personal, cu diminuările cifrei de afaceri şi cu reducerea firmelor care au înregistrat profit identificate în studiu. Procentul firmelor din care au plecat angajaţi a crescut între 2008 şi 2009 cu 45,7%. Referitor la deficitul de personal şi de calificări, contextul economic actual a influenţat simţitor rezultatele studiului. Astfel, doar 9,4% din firmele din eşantion consideră că se confruntă în prezent cu un deficit de personal. Cauzele deficitului de personal, aşa cum sunt ele percepute de

84% din firmele care au răspuns la această întrebare sunt: lipsa contractelor (70%), criza economică (10%), restructurările (4%), lipsa persoanelor calificate de pe piaţă (12%) şi plecarea angajaţilor din firmă (4%) (*vezi* graficul 10). Deficitul de calificări nu este considerat de către firmele de construcţii drept o problemă cu care se confruntă în prezent.

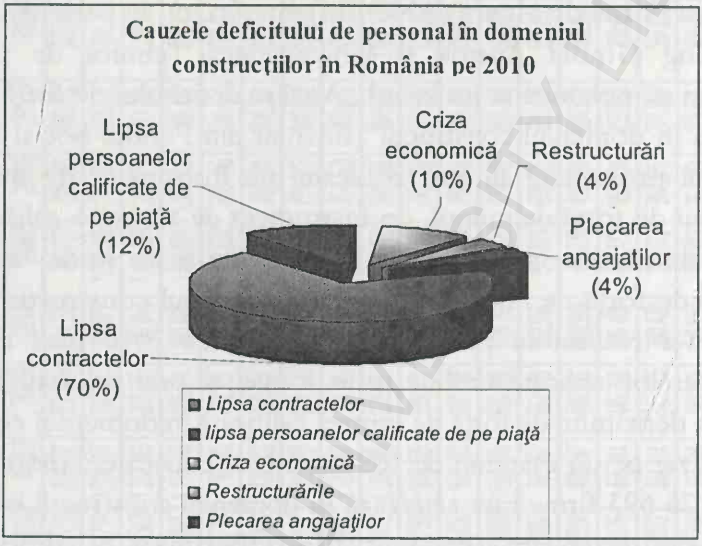

Graficul nr.10

Astfel, doar 3,6% din firme consideră că se confruntă cu un deficit de calificare la nivelul personalului executant calificat, 2% din firme consideră că se confruntă cu un deficit de calificare la nivelul personalului executant necalificat şi 0,7% din firme consideră că se confruntă cu un deficit de calificare la nivelul personalului de proiectare. Din acest motiv rezultatele obţinute în ceea ce priveşte deficitul de personal şi de calificări nu pot fi generalizate la nivelul întregului eşantion.

În ceea ce priveşte intenţia firmelor de construcţii de a angaja personal nou în următorii ani, 16% din firme intenţionează să angajeze personal nou în 2010, iar 27% din firme intenţionează să angajeze personal nou în următorii 3 ani.

Pe baza datelor studiului realizat de ANOFM s-au făcut o serie de estimări privind deficitul de personal şi de calificări la nivel de regiune şi judeţ. La nivelul regiunii Bucureşti-Ilfov, estimările privind posibilele

locuri de muncă în 2010 arată o cifră de 16.414 locuri de muncă dintre care 15.418 în Bucureşti şi 996 în judeţul Ilfov. Pentru regiunea Sud-Muntenia, estimările arată o cifră de 6798 locuri de muncă dintre care 1925 în Argeş, 299 în Călăraşi, 629 în Dâmboviţa, 789 în Giurgiu, 465 în Ialomiţa, 2096 în Prahova şi 595 în Teleorman. Aceste cifre sunt valabile şi pentru estimările privind deficitul de calificări la nivel de judeţ, mai puţin în cazul judeţelor Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa şi Teleorman unde datorită numărului foarte mic de firme care au indicat un deficit de calificări, eroarea de reprezentativitate este mare iar rezultatele trebuie privite cu prudenţă.

O altă cauză a migraţiei româneşti este nivelul salariilor din România iar pentru o imagine de ansamblu privind acestea s-a recurs al datele oferite de Institutul Naţional de Statistică (INS) (insse.ro) astfel în anexă regăsim tabelul 1 în care este prezentat *câştigul salarial mediu brut în România pentru perioada mai 2009 – mai 2010* şi tabelul 2 cu prezentarea *câştigului salarial mediu net* din aceeaşi perioadă (pentru detalii *vezi* tabelul 1 şi 2 din anexă). În tabelul următor este prezentat comparativ nivelul salariilor în România din anul 2007 (înainte de criza economică şi reducerea salarială de 25%) cu posibilităţile de câştig din alte ţări de destinaţie preferate de migranţii români. (*Vezi* tabelul 7)

Tabelul nr. 7: Nivelul salariilor pe domenii în România comparativ cu posibilităţile de câştig din alte ţări de destinaţie a migranţilor români (pentru anul 2007)

Ţara	Domeniul	Salariul mediu lunar (euro)
Elveţia	Sanitar	2500-3100
	Agricultură, hoteluri, restaurante	1970
Germania	Sanitar, menaj	1200
	Agricultură, hoteluri, restaurante, industrie	800-1200
Spania		670-1500

Notă: România - salariul mediu net în anul 2007 era de 1.019 (aproximativ 300 de euro)

Sursa: Oficiul pentru Migraţia Forţei de Muncă (OMFM)

Analiza datelor prezentate mai sus a plecat de la concluziile unor alte studii în domeniu care considerau în general că românii migranţi reprezintă forţa de muncă înalt calificată de 25-45 de ani şi cu competenţe în ştiinţă, tehnologie, învăţământ, sănătate dar şi forţa de muncă cu nivel mediu de calificare (cei din construcţii, sănătate, din domeniul hotelier, administraţie publică) ori forţa de muncă semicalificată sau necalificată din agricultură, salubritate, construcţii (Spania, Portugalia, Grecia).

În concluzie, migraţia populaţiei are un rol important în atenuarea deficitului de muncă la nivelul ţării de destinaţie a migranţilor ca urmare în principal a deficitului de forţă de muncă din anumite sectoare de activitate cât şi datorită fenomenului de îmbătrânire a populaţiei. La nivel naţional deficitul de muncă este unul clar declarat în sectoare precum sănătate, educaţie ori construcţii de unde numărul celor care au părăsit sistemul pentru a migra este din ce în ce mai mare. De exemplu, sistemul sanitar din România se confruntă cu o criză acută de personal, iar previziunile nu sunt îmbucurătoare. Estimările arată că jumătate dintre doctori vor pleca în viitorul apropiat în străinătate, atraşi de salariile mai mari şi de condiţiile mai bune de muncă. În spitalele româneşti lucrează cu 35% mai puţini medici de cât e nevoie, în unele zone izolate deficitul ajungând chiar şi la 70%, conform declaraţiilor date în presă de către preşedintele Colegiului Medicilor din România (CMR), prof. dr. Vasile Astărăstoae. Potrivit aprecierilor lui, centrele universitare stau ceva mai bine, acolo lipsa medicilor fiind de 20-30%. "Cred că deficitul de medici este foarte mare. Spre exemplu, există un spital în Sighetu Marmaţiei unde lucrează mai mulţi medici pensionari decât doctori activi", declară, pentru Mediafax, preşedintele CMR (mediafax.ro). Din 2007 şi până în iulie 2010, peste 8.000 de medici, dentişti şi farmacişti au primit certificate de conformitate pentru a putea lucra în străinătate, iar 2.000 au depus cereri, dar nu şi-au luat documentele, potrivit unei statistici a Ministerului Sănătăţii. Numărul

medicilor bucureşteni care au solicitat în 2010 aviz pentru a lucra în străinătate a ajuns la 630, faţă de 443 în tot anul 2009. Din păcate, cei care pleacă lucrează în domenii deficitare, cum ar fi terapie intensivă. Iar situaţia nu pare să se îmbunătăţească, dacă iei în considerare estimările făcute de Colegiul Medicilor. Ori, în condiţiile în care salariul unui medic este unul de mizerie, doctorii nu stau prea mult pe gânduri şi vor pleca la lucru peste hotare. Potrivit estimărilor, peste 50% din medicii români vor pleca până în anul 2015, motivaţi fiind de salariul mai mare şi de condiţiile mai bune de lucru. Ori, să nu uităm că dincolo de pierderea personalului medical, statul va mai pierde şi banii folosiţi pentru formarea profesională a doctorilor.

Pentru informaţii suplimentare privind situaţia socio-economică actuală din România a fost folosită baza de date a INS, datele prezentate în Buletinul Statistic Lunar cu privire la principalii indicatori economico-sociali au caracter provizoriu care pot face obiectul unor rectificări ulterioare. Aceste date se obţin, de regulă, prin cercetări statistice selective şi măsoară evoluţia economico-socială pe termen scurt. Datele se definitivează anual, atât pe baza Anchetei Structurale de Întreprindere, cât şi a unor anchete anuale specifice pentru indicatorii economici şi sociali. Baza de sondaj, care asigură informaţiile necesare construirii şi revizuirii anuale a eşantioanelor de întreprinderi, o reprezintă Registrul Statistic al Întreprinderilor, gestionat de INS, care este corelat cu Registrul fiscal şi actualizat pe baza bilanţurilor contabile depuse la Ministerul Finanţelor Publice. Alături datele oferite de INS avem şi date oferite de ANOFM astfel, în anexă, se regăsesc pe lângă tabelele 1 şi 2 privind câştigurile salariale medii brute şi nete pe perioada mai 2009 - mai 2010 şi o serie grafice ce oferă informaţii cu privire la evoluţia numărului de şomeri înregistraţi în perioada 2007 - 2010; evoluţia ratei şomajului înregistrat, a ratei şomajului feminin şi masculin în anul 2010; evoluţia ponderii şomerilor neindemnizaţi în totalul şomerilor înregistraţi în perioada 2009 – 2010 (pentru detalii *vezi* graficele 1, 2 şi 3 din anexă).

4.2.2. Instrumentele politicii de imigrare

Instrumentele adoptate de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite sunt: Convenţia privind statutul refugiaţilor; Convenţia internaţională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială; Convenţia internaţională asupra drepturilor civile şi politice; Convenţia internaţională asupra drepturilor economice sociale şi politice; Protocolul privind statutul refugiaţilor; Convenţia asupra eliminării tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor; Convenţia asupra drepturilor copilului; Convenţia internaţională cu privire la protecţia drepturilor tuturor lucrătorilor migranţi şi membrilor familiilor lor; Protocolul pentru prevenirea, suprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special femei şi copii. Uniunea Europeană sprijină politicile de integrare ale statelor membre cu un număr de instrumente financiare. Comisia cofinanţează proiectele de integrare transnaţionale care promovează cooperarea. În programul - cadru Solidaritatea şi gestionarea fluxurilor migratorii 2007-2013, *Fondul european de integrare a resortisanţilor ţărilor terţe sprijină provocările de integrare cu care se confruntă Europa.* Acesta urmăreşte crearea solidarităţii pentru promovarea eforturilor statelor membre pentru a permite imigranţilor să îndeplinească condiţiile de rezidenţă, pentru a facilita integrarea imigranţilor, împărtăşirea de bune practici (ec.europa.eu). *Fondul European pentru Refugiaţi* sprijină măsurile de integrare destinate persoanelor care se încadrează în acest domeniu de aplicare, inclusiv refugiaţii. *Fondul Social European,* iniţiativa comunitară EQUAL oferă un set de bune practici în vederea prevenirii şi combaterii discriminării imigranţilor pe piaţa muncii (ec.europa.eu). Noul program PROGRESS 2007-2013 v-a sprijini, aplicarea principiilor de combatere a discriminării şi ale egalităţii între femei şi bărbaţi. Instrumentele politicii regionale se adresează problemelor de migraţie şi integrare, mai ales în zonele urbane. Este vorba *de iniţiativa comunitară URBAN II* concentrată pe incluziunea socială în zonele urbane dezavantajate şi programul URBACT care ia în considerare provocările specifice diversităţii din oraşele europene. Această abordare va continua cu programul URBACT II 2007 – 2013 (ec.europa.eu).

Ca o concluzie, dacă politicile în materie de migraţie sunt la ora actuală incoerente, cauzele sunt următoarele: comunicarea inadecvată

între factorii de decizie; incoerenţe în politicile de imigrare legate de anumite tensiuni (tensiunea dintre oferirea posibilităţii de a obţine cetăţenie imigranţilor ţărilor gazdă, *faţă de* promovarea migraţiei circulatorii care limitează posibilităţile de integrare); trebuie văzut care este rolul parlamentelor în generarea de politici de migrare coerente. Pentru o bună gestionare a politicilor de imigrare este necesară în primul rând o bună cooperare între ministerele de afaceri externe, de dezvoltare, de ocupare a forţei de muncă şi de afaceri sociale. România ca stat membru UE a început să dezvolte politici în domeniul migraţiei dar evoluţiile sunt în acest moment încetinite de schimbările politice permanente.

Plecând de la situaţia de contradicţie produsă de titlul articolului *Migration policies for Romania within the European Union: Navigating between Scylla and Charybdis* (Baldwin-Edwards, 2005) se ajunge treptat la politicile româneşti de migraţie în care România, din punct de vedere al migraţiei internaţionale, era una din cele mai importante arii de origine europeană pentru migraţia economică necontrolată. Este vorba de articolul scris de M. Şerban (2009) în care abordează problematica politicilor româneşti de migraţie din perspectiva inovaţiei sociale (Şerban, 2009:79-90). Astfel, conform autoarei, în construirea politicilor româneşti de migraţie se poate face distincţia între două tipuri de măsuri: cele adoptate ca urmare a obligativităţii de implementare a *aquis*-ului comunitar şi cele adoptate în vederea controlului migraţiei. Cea de a doua măsură reprezintă subiectul de interes pentru Şerban în cadrul articolului amintit. Prin conţinut, poate fi considerat o probă de inovaţie în materie de politici de migraţie: România a reuşit să găsească pe termen scurt, soluţia care i-a facilitat accesul la poziţia de stat membru UE. Cu toate acestea, apar probleme legate de controlul emigraţiei şi activităţilor desfăşurate de români în afara graniţelor naţionale ce aveau să reflecte mai târziu lărgirea categoriei faptelor supuse restricţiilor de circulaţie. Urmează modificări inclusiv în privinţa perioadelor de aplicare a restricţiilor pentru România însă controlul ieşirilor nu reprezintă o noutate în migraţie. Politica de restricţie a circulaţiei persoanelor, promovată de statele foste comuniste este un exemplu familiar chiar şi românilor. Noutatea măsurilor promovate de România în perioada

preaderării şi până la integrare, deci 2000-2007, constă în găsirea formulei prin care aceste măsuri să poată fi implementate într-un context demografic. Ţara noastră a încercat să dezvolte emigraţia legală pentru muncă, concomitent cu măsurile de control pe segmentul ieşiri/reveniri private. Din păcate aceste măsuri nu pot fi discutate din perspectiva duratei şi a capacităţii de difuziune ele fiind doar rezultatul unui context specific care există la un anumit interval de timp limitat. Însăşi caracterul dinamic al fenomenului migraţiei internaţionale impune politici de migraţie bazate pe o schimbare într-un ritm destul de alert, în raport cu alte domenii de politică publică.

În concluzie, strategiile în materie de migraţie şi politici de migraţie impun o reacţie rapidă care determină o presiune spre direcţia de înnoire continuă aşa cum se arată a fi caracterul migraţie internaţionale şi anume, unul dinamic.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL III.
DINAMICA RELAȚIEI MIGRAȚIE – DEZVOLTARE

1. Literatura privind migrația și dezvoltarea

Migrația internațională a devenit un element principal în relațiile internaționale și în procesul de integrare la nivel global. O parte din aceste lucrări sunt datorate creșterii rapid a impactului economic, social și cultural pe care fenomenul migrației are la ora actuală atât în țările de origine cât și în cele de destinație.

Există la această oră în lume nenumărate lucrări care prezintă migrația internațională și dezvoltarea nu doar în termeni geografici, metodologici, precum și referitor la problemele examinate în cazul impactului migrației asupra indicatorilor socio-demografici în țara de origine și cea de destinație, ori re-întoarcerea migranților „acasă", problema remitențelor. Autorii **Çağlar Özden**[6] și **Maurice Schiff**[7]

---

[6] **Çağlar Özden** este Senior Economist în departamentul de comerț internațional din cadrul Grupului de Cercetare și Dezvoltare (DECRG) al Băncii Mondiale. El a primit titlul de doctor de la Universitatea Stanford si de la Universitatea Cornell. Aria sa de cercetare principală este comerțul internațional, cu accent pe servicii, programe comerciale preferențiale și instituțiile internaționale. Printre documente de lucru și publicațiile autorului la Banca Mondială se numără: *The Euro-mediterranean partnership : trade in services as an alternative to migration ?; Diasporas; Migration and remittances : causes and linkages; Migrant networks and foreign direct investment; International migration, remittances, and the brain drain; Brain waste? Educated immigrants in the U.S. labor market; Trade preferences and differential treatment of developing countries : a selective survey; Geopolitical interests and preferential access to U.S. markets.* Mai multe date despre autori găsiși la http://econ.worldbank.org/external/default/main?authorMDK=658703&theSitePK=469372&menuPK=64214916&pagePK=64214821&piPK=64214942

[7] **Maurice Schiff** Maurice Schiff s-a născut în Belgia, a luat diploma de licență și de master în economie la Universitatea Ebraică din Ierusalim și doctoratul la Universitatea din Chicago. El a petrecut doi ani ca profesor și director de cercetare la Facultatea de Economie și Afaceri de la Universitatea din Concepción, Chile. El este în prezent Economist Plumb în Economie la Grupul de Cercetare Dezvoltare la Banca Mondială. Munca sa este concentrată în mare parte pe aspecte ale comerțului și dezvoltării și

prezintă în volumul *Internation Migration, Economic Development and Policy* (Migraţia Internaţională, Dezvoltare Economică şi Politică) o completare la primul volum din 2005 care prezenta migraţia internaţională, remitenţe şi exodul de creiere (Özden şi Schiff, 2007). În acest al doilea volum sunt introduse un număr de ţări care fac obiectul studiului şi furnizează un mod de gândire pe teme noi cum ar fi impactul de gen diferenţiat a migraţiei şi remitenţelor; impactul migraţiei asupra fertilităţii în ţara de origine; migraţia temporară/migraţia retur (de întoarcere).

Volumul prezintă nouă studii suplimentare ce acoperă ţări din America Latină şi Caraibe, Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, America de Nord, Asia de Sud şi Pacific şi Europa de Vest. Partea întâi este formată din patru capitole din care trei examinează impactul migraţiei şi a remitenţelor cu privire la indicatorii de dezvoltare în Pakistan şi douăsprezece ţări din America Latină şi Caraibe, în timp ce un alt capitol examinează un subiect complet nou şi anume, impactul migraţiei internaţionale cu privire la ratele natalităţii şi gradul de tranziţie

include sectoare ale comerţului şi a impactului politicilor macro cu privire la : dezvoltarea agriculturii unei ţări; comerţ, investiţii străine directe şi difuzarea tehnologiei legate de telecomunicaţii; integrării regionale; migraţiei internaţionale; capitalul social, alimentaţia şi resurselor naturale, migraţia şi comerţul. Printre titlurile autorului se numără: *Small State Regional Cooperation, South-South and South-North Migration, and International Trade; Trade and Migration with Renewable Natural Resources: Out-of-Steady-State Dynamics; International Migration, Transfers of Norms and Home Country Fertility; Remittances and the Brain Drain: Skilled Migrants Do Remit Less; Measuring Skilled Emigration Rates: The Case of Small States; Optimal Immigration Policy: Permanent, Guest-Worker, or Mode IV?; Migration's Income and Poverty Impact Has Been Underestimated* (published in: Review of Economics of the Household, 2008, 6 (3), 267-284); *When Migrants Overstay Their Legal Welcome: A Proposed Solution to the Guest-Worker Program; North-South Technology Diffusion, Regional Integration, and the Dynamics of the "Natural Trading Partners" Hypothesis* (published in: Revue d'économie du développement, 2007, 21 (5), 69-84); *On the Inefficiency of Inequality; Migration and Diversity: Human versus Social Capital; The Political Economy of Social Exclusion with Implications for Immigration Policy* (published in: Journal of Population Economics, 2006, 19 (2), 327-344); *Labor Mobility, Trade and Social Capital* (published in: Review of International Economics, 2004, 12 (4), 630-642). Mai multe informaţii despre autor pe http://www.iza.org/index_html?lang=en&mainframe=http%3A//www.iza.org/en/webcontent/personnel/photos/index_html%3Fkey%3D1575&topSelect=personnel&subSelect=fellows

demografică în țările de origine a emigranților, cu accent pe Egipt, Maroc și Turcia.

Partea a doua a volumului, cele 2 capitole se ocupă cu politicile din țara de destinație și impactul lor asupra imigranților (Noua Zeelandă și Elveția). În partea a treia a volumului, un capitol analizează factorii determinați de întoarcere a migranților în țara de origine și de repetarea migrației în Norvegia, iar un alt capitol prezintă gradul de reușită și alegerea profesională a migranților de a se întoarce „acasă" în raport cu non-migranții care au profiluri similare în Egipt.

Volumul *Internațional, Economic Development, and Policy* reprezintă o contribuție importantă la ceea ce reprezintă migrația internațională și dezvoltarea oferind analiștilor și factorilor de decizie politică prin intermediul studiilor prezentate aici o bază excelentă pentru îmbunătățirea politicilor în materie de migrație, creșterea lor în dezvoltare precum și impactul la reducerea sărăciei.

Migrația internațională a fost multă vreme considerată un subiect aparte însă a devenit treptat un fenomen important pe scena mondială. Cei doi autori ai volumului prezentat anterior, Ç. Özden și M. Schiff sunt doi dintre cei mai influenți cercetători pe tema migrației și dezvoltării în lume abordând dintr-o perspectivă nouă aspecte cheie pe care fenomenul migrației le ridică. Lucrările acestora sunt o sursă de informare considerabilă pentru factorii de decizie politică și oamenii de știință, cercetători în general.

Patrick Taran, Irina Ivakhnyuk, Maria da Conceição Pereira Ramos și **Armo Tanner,** în volumul *Economic migration, social cohension and development: towards an integrated approach* (Migrația economică, coeziune socială și dezvoltare: spre o abordare integrată) prezintă conținuturi legate de competența Consiliului Europei, provocările economice și de coeziune, de dezvoltare socială, aspecte privind migrația și dezvoltarea, bunăstarea socială (Taran et. al, 2009). Este un volum care tratează societățile în materie de migrație și dezvoltare, integrare și coeziune socială și nu în ultimul rând, prezintă o agendă de politică integrată.

Miniștrii europeni au competențe pentru chestiunile în domeniul migrației internaționale, competențe angajate în direcția promovării și

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

protecţiei drepturilor omului pentru migranţi. O atenţie deosebită capătă astăzi teme precum egalitatea de gen şi drepturile femeilor. De asemenea, nu trebuie neglijate aspectele privind consolidarea dialogului şi cooperării între ţările de primire, cele de origine şi cele de tranzit pentru migranţi, mai ales în Europa. O măsură extrem de importantă la care face referire volumul amintit este cea referitoare la promovarea coerenţei la toate nivelurile (internaţional, naţional, regional şi local) între migraţie, dezvoltare şi politicile de integrare şi migraţie.

Volumul este prezentat sub forma unui raport elaborat în scopul de a sprijini dezbaterea ministerială pe teme ca migraţie şi dezvoltare fiind în acest scop prezentate principalele aspecte şi caracteristici ale migraţiei în statele membre ale Consiliului Europei, politica de analize a provocărilor contemporane legate de fenomenul migraţiei şi identifică o agendă de politică integrată.

Miniştrii europeni au convenit în cadrul acestui raport ce cuprind datele conferinţelor în domeniu, să gestioneze migraţia economică cu scopul de a promova progresul economic şi social în ţările de primire, de plecare şi de tranzit, ori de a consolida coeziunea socială prin îmbunătăţirea integrării imigranţilor şi a persoanelor potenţiale migrante şi re-integrarea migranţilor care revin în ţara de origine.

O măsură eficientă ar putea fi consolidarea contribuţiei imigranţilor şi a persoanelor care stau în spatele acestor imigranţi la dezvoltare în ţările de adopţie şi ţările de primire şi implicit implicarea acestora în programe de co-dezvoltare.

Ton van Naerssen, Ernst Spaan şi **Annelies Zoomers** în volumul *Global Migration and Development* oferă o dezbatere privind migraţia internaţională şi dezvoltarea în prezent. Autorii se concentrează în special pe migranţii din Europa de Sud-Nord (Naerssen et. al, 2007). Temele centrale sunt transnaţionalismul, remitenţele şi transferul cultural, informaţional de cunoştinţe.

Conform acestor autori, potenţialul rol pozitiv al migraţiei pentru ţările şi regiunile din care provin migranţii sunt în general aceleaşi şi recunoscute recent de cei mai mulţi cercetători în domeniu. Printre cei care se alătură acestor opinii ale autorilor sunt şi Banca Mondială, Comisiile Naţiunilor Unite şi Organizaţia Internaţională pentru Migraţie

(OIM). Volumul *Global Migration and Development* abordează întrebarea: în ce măsură şi în ce condiţii migraţia internaţională a contribuit la dezvoltarea locală şi naţională?

Prin încercarea de a prezenta o serie de răspunsuri la această întrebare şi temele pe baza cărora sunt redate noi dovezi empirice din diferite ţări, face din acest volum o adevărată sursă de informare completă şi indispensabilă pentru discuţiile internaţionale privind migraţia şi dezvoltarea.

Thomas Hammar, Grete Brochmann, Kristof Tamas şi Thomas Faist în volumul *International Migration, imobility and development: Multidisciplinary perspectives* (Migraţia internaţională, imobilitate şi dezvoltare: Perspective multidisciplinare) ne prezintă studiul migraţiei internaţionale şi a relaţiilor etnice ce se extind rapid (Hammar et. al, 1997). Cartea oferă o privire de ansamblu pentru experţi, o integrare a migraţiei internaţionale dintr-o gamă largă de perspective multidisciplinare. Autorii pun întrebări noi provocatoare, cum ar fi contra-intuitiv, de ce oamenii nu migrează? Ei adresează o serie de întrebări vechi în modalităţi noi şi într-un limbaj accesibil. Poate migrarea din ţările mai puţin dezvoltate să stimuleze sau obstrucţionează dezvoltarea? Oare dezvoltarea reduce sau măreşte dezavantajele migraţiei?

Acest volum informează discipline precum geografie, economie, ştiinţe politice, antropologie socială şi sociologie fiind un text clar stabilit în studiile de migraţie internaţională.

Hein de Haas în volumul *Migration and development. A theoretical perspective* (Migraţie şi Dezvoltare: O perspectivă teoretică) urmăreşte să pună în dezbatere migraţia şi dezvoltarea într-o perspectivă istorică mai largă (de Haas et. al, 2008). Teoria migraţiei şi teoria socială sunt abordate în mod special iar în mod general, dezbaterea ştiinţifică privind migraţia şi optimismul în dezvoltare are tendinţa de a merge înainte şi înapoi ca un pendul, de exemplu, de la optimism în anii '50 şi '60 la structuralism şi neo-pesimism marxist şi scepticism în anii 1970 şi 1980 care într-o opinie mai nuanţată au fost ani influenţaţi de noua economie a migraţiei forţei de muncă, de „mijloacele de trai", de abordări urmate de tip transnaţionalist în studiile de migraţie din anii 1990.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

Astfel de schimbări discursive, în general, în dezbaterea ştiinţifică privind migraţia şi dezvoltarea ar trebui să fie în primul rând considerate ca parte a schimbărilor generale de paradigmă în teoria socială.

Schimbările care au avut loc pe parcursul anilor 1990 a fost parte dintr-o mai generală trecere de la marile teorii structuraliste şi funcţionale spre pluralism, spre abordarea structuralistă care încearcă să împartă structura de perspective.

Cu toate acestea de Haas încearcă să combine diferite perspective teoretice mai problematice sugerate ca urmare a problemelor incomensurabile asociate diviziunilor disciplinare.

Începând cu anii 2000, există o remarcabilă şi destul de bruscă renaştere de opinii optimiste în special în dezbaterea politică, precum şi o creştere importantă în munca empirică, privind migraţia şi dezvoltarea. Ori, după de Haas, acest lucru a coincis cu redescoperirea remitenţelor ca o sursă de dezvoltare „de jos în sus" şi celebrarea angajamentului migranţilor transnaţionali, cu dezvoltarea societăţilor de origine.

Cu toate acestea, optimismul în cauză a avut tendinţa, spune autorul, de a merge împreună cu un nivel de amnezie a deceniilor de cercetare prealabilă. Acumulările empirice şi teoretice sunt dovezi fundamentale despre natura eterogenă a migraţiei, a interacţiunilor de dezvoltare. De aceea este necesară urgent analiza acestora pe scara spaţială şi temporală, de mai multe procese generale ale schimbărilor sociale şi economice care să prevină anumite afirmaţii privind migraţia şi interacţiunile acesteia cu dezvoltarea.

De Haas încearcă o conturare generală favorabilă pentru dezvoltarea economică şi socială apărută. Acest fapt ridică o întrebare fundamentală: dacă trecerea recentă la opiniile optimiste reflectă o adevărată schimbare (într-un cadru tot mai transnaţional) în interacţiunea migraţie-dezvoltare sau este mai degrabă un ecou de natură deductivă de schimbare de paradigmă în general, de dependenţă, de stat central în opinia neoliberală şi neoclasică, în general.

Lipsa unor tipare teoretice şi natura descriptivă în mare măsură a lucrărilor empirice impun o îmbunătăţire a teoriilor în domeniu. Ca urmare a lipsei în general a unui fir comun teoretic, cele mai multe lucrări

empirice, în special din migraţie şi economie, din afară rămân izolate, împrăştiate, precum şi neexplorate teoretic.

Programul real în înţelegerea factorilor care determină fundamental *eterogenitatea* migraţiei şi a interacţiunilor acesteia cu dezvoltarea este posibil numai în cazul în care mai multe lucrări empirice sunt concepute pentru a testa teoretic ipoteze derivate şi prin urmare, să îmbunătăţească înţelegerea la nivel generalizat a interacţiunilor dintre migraţie şi dezvoltare.

În ultimii ani se remarcă un interes crescut pentru problema migraţiei interacţionale şi dezvoltare mai ales în societăţile de origine a migranţilor. Aceasta a coincis cu schimbarea radicală a trecerii de la opiniile pesimiste la cele optimiste cu privire la problema migraţiei şi dezvoltării ca la un fenomen remarcabil. Acest interes a fost fără îndoială, declanşat de creşterea izbitoare a fluxurilor de remitenţe. De exemplu, transferurile de bani înapoi în ţările în curs de dezvoltare au crescut de la 31,1 miliarde de dolari în 1990 la 76,8 miliarde de dolari în 2000, la 167 miliarde de euro în 2005.

În creştere este şi convingerea conform căreia remitenţele sunt un instrument mai eficient pentru redistribuirea veniturilor, reducerea sărăciei şi creşterea economică decât programele mari de dezvoltare birocratice sau de ajutor pentru dezvoltare (Kapur, 2004).

După zeci de ani de pesimism în ceea ce priveşte exodul creierelor, guvernele din ţările de origine a migranţilor speră la o reînnoire a migranţilor orientaţi transnaţional şi a Diasporei ca potenţiali investitori, ca pe autori ai dezvoltării.

Deciziile de influenţare a migraţiei prin factorii de dezvoltare în ţările de origine sunt acceptate în actualul context economic şi social.

Dezbaterea ştiinţifică a avut tendinţa să separe cauzele dezvoltării (factorii determinanţi) şi efectele migraţiei (impactul) în mod artificial pornind de la procese generale ale schimbării sociale (inclusiv economice). Există o nevoie clară de studiu a impactului migraţiei în contexte sociale mai largi, precum şi pentru a vedea cum migraţia: (1) este un proces, este parte integrată a proceselor de transformare mai largi cuprinse în termenul de „dezvoltare"; (2) de asemenea are intern, auto-

susţine şi auto-subminează dinamici şi (3) impactul asupra acestor procese de transformare de sine stătător.

Tabelul nr.8: Fazele principale în migraţie şi cercetarea dezvoltării, a politicilor

Perioada	Comunitatea de cercetare	Domeniul politicii
Până la 1973	Dezvoltarea şi optimismul migraţiei	Optimismul dezvoltării: transferurile de capital şi de cunoştinţe de către migranţii ar putea ajuta ţările în curs de dezvoltare în primii paşi spre dezvoltare.
1973 - 1990	Dezvoltarea şi pesimismul migraţiei (de dependenţă, „brain drain" exodul de creiere)	Cultivarea scepticismului; se referă la exodul de inteligenţă; după experimente cu politicile migraţiei de întoarcere axat pe integrarea în ţările de destinaţie. Migraţia în mare măsură ţine de domeniul dezvoltării.
1990 - 2001	Reajustare la opinii mai subtile sub influenţa creşterii studiilor empirice (NELM*, abordări privind mediul de trai, transnationalismul)	Persistenţa scepticismului; înăsprirea politicilor de imigrare.
> 2001	Boom în publicaţii: mixte, dar cu puncte de vedere în general pozitive.	Renaşterea migraţiei şi a optimismului privind dezvoltarea sub influenţa de boom de remitenţe şi o schimbare bruscă de

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

		opinii: „brain gain" câştigul creierelor; implicarea diasporei.

Sursa: (de Haas, 2008 : 2)

*NELM = Noua teorie economică a migraţiei forţei de muncă.

Numai prin examinarea cauzelor şi consecinţelor migraţiei dintr-o singură perspectivă privind migraţia şi dezvoltarea, putem aprofunda înţelegerea noastră teoretică a migraţiei ca parte integrată a proceselor de dezvoltare în sens larg. La nivel conceptual, nu există nici o incapacitate de a pune în discuţie elemente specifice privind migraţia şi dezvoltarea într-o perspectivă mai largă a teoriei migraţiei în special şi a teoriei sociale, în general.

Lawrence A. Brown în volumul *Place, migration development in the Ihird World* se axează pe caracteristicile locurilor şi regiunilor speciale şi influenţa lor asupra comportamentelor (Brown, 1991). Studiul efectuat de Brown este unul extrem de important privind relaţia dintre mişcările populaţiei şi modificările regionale şi naţionale.

Examinând natura dezvoltării lumii a treia, legătura sa cu mişcările populaţiei şi schimbarea regională, precum şi importanţa „locului" în cadrul acestor procese, perspectivele de loc, migraţia şi dezvoltarea se abat semnificativ de la abordările tipice oferind astfel, o alternativă la gândirea convenţională. Cu toate că dezvoltarea a făcut obiectul de studiu academic timp de peste trei decenii conceptele sunt adesea nepotrivite pentru înţelegerea procesului la nivel local.

Volumul lui Brown încearcă să lucreze de la nivel local spre exterior, decât să înceapă prin impunerea unor generalităţi. Acest lucru înseamnă în primul rând cunoaşterea zonei ce urmează a fi studiată. Concentrându-se, pe modul în care mişcările populaţiei afectează dezvoltarea, autorul analizează rolul şi caracteristicile locului în care condiţiile economice şi politice mondiale, acţiunile statului de origine şi politicile de guvernare din lumea a treia sunt articulate la nivel global.

În România **Dumitru Sandu** profesor la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială (UB-SAS) a coordonat prin Fundaţia pentru o Societate Deschisă (FSD) o serie de proiecte şi programe pe tema migraţie şi dezvoltare. Un exemplu sunt

aici proiectul *Locuirea temporară în străinătate. Migraţia economică a românilor: 1990-2006* şi programul *Migraţie şi dezvoltare,* acesta din urmă fiind iniţiat, finanţat şi implementat de către Fundaţia Soros Romania (soros.ro). Obiectivul acestui program a fost identificarea modelelor de integrare ale migraţiei externe temporare şi a efectelor asociate acesteia în politica autorităţilor centrale şi locale şi promovarea acelor modele care permit minimalizarea efectelor negative şi maximizarea celor pozitive. Datele disponibile în cadrul programului au arătat că migraţia are deopotrivă efecte pozitive şi negative, atât în privinţa mentalităţilor cât şi în plan social. Între efectele pozitive se numără dezvoltarea economică locală, stimularea spiritului antreprenorial şi toleranţa crescută în zonele cu indice ridicat de migraţie. Efectele negative asociate fenomenului includ dependenţa comunităţilor de veniturile provenite din migraţie, copii abandonaţi, trafic de persoane. Concluzia autorilor programului la data desfăşurării acestuia era că nu există o politică coerentă şi vizibilă, la nici un nivel al autorităţii publice, prin care efectele migraţiei externe să fie integrate în dezvoltarea comunităţilor. La nivel central, acordurile bilaterale de schimb cu statele de destinaţie care permit în acelaşi timp controlul reţelelor de migraţie şi acţiunea preventivă, sunt realizate în general la cererea partenerilor străini. România nu are o politică bine definită în ceea ce priveşte forţa de muncă în care să fie incluse aspectele privind migraţia deşi există comunităţi cu un indice ridicat de migraţie, autorităţile locale au luat măsuri pentru prevenirea efectelor sociale adverse însă impactul acestora nu poate fi estimat fără cercetări prealabile.

Tot în România avem lucrarea *Sociologia migraţiei* a autorilor **Remus Gabriel Anghel**[8] şi **Istvan Horvath**[9] care vine în sprijinul unor evoluţii prealabile (cum ar fi procese de atragere a forţei de muncă în

[8] Cercetător în cadrul ISPMN (Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităţilor Naţionale) din Cluj-Napoca, De asemenea, este doctorand în sociologie la Universitatea din Bielefeld în cadrul colegiului doctoral DFG 844, "Societatea globală. Concepte despre lume şi structuri globale", şi *International Graduate School in Sociology*. Domeniile de cercetare sunt migraţie, transnaţionalism, transformări în Europa de Est.

[9] Conferenţiar universitar la Facultatea de Sociologie a Universităţii "Babeş-Bolyai" , din Cluj-Napoca, şi preşedinte al ISPMN (Institutul pentru Studiul Problemelor Minorităţilor Naţionale), Cluj-Napoca. Domeniile de cercetare sunt relaţii interetnice, migraţia internaţională.

unele ţări, apariţia unor situaţii problematice sub aspectul integrării socioculturale a acestor populaţii) articulate în contextul transformării României într-o ţară de imigrare (Anghel şi Horvath, 2009). În partea a patra a volumului privind efectele migraţiei, Anghel introduce un studiu de caz (*Schimbare socială sau dezvoltare?*) efectuat într-un oraş din România (localitatea montană Borşa din Maramureş) şi constată o creştere a fluxului financiar, de fapt este vorba de două mari tendinţe opuse la nivelul localităţii de origine: scăderea remiterilor pentru migranţii care încep să îşi ducă familiile în Italia şi o migraţie nouă, masivă, care va fi acompaniată de un flux nou de remiteri de bani (Anghel şi Horvath, 2009 : 249-267). În toate aceste cazuri prezentate de autori, remiterile au schimbat consumul gospodăriilor. După perioada de penurie de bunuri din timpul socialismului, urmată de sărăcirea din perioada postsocialistă, migraţia a fost singura strategie economică ce a reuşit să asigure satisfacerea nevoilor gospodăriilor. Datorită migraţiei, gospodăriile localnicilor au trecut de la o organizare cvasiagricolă la una modernă. Concluzia autorilor este că prin remiteri de bani din Italia, economia locală a început să se monetarizeze.

Grigore Silaşi[10] şi **Ovidiu Laurian Simina**[11] în calitate de coordonator şi respectiv editor al prestigioasei reviste *The Romanian Journal of European Studies,* Universitatea de Vest din Timişoara, Centrul European de Excelenţă "Jean Monnet", sunt deschişi unor puncte de vedere multiple pe multidimensionalitatea fenomenului migraţiei contemporane. Renumita publicaţie găzduieşte cercetări ştiinţifice în domeniul migraţiei încă din anul 2005. Ultimul număr al acestui jurnal îl are ca invitat special pe savantul Paolo Ruspini fiind adusă o dată în plus experienţa sa de cercetare în analiza migraţiei europene astfel se oferă un spaţiu special în cadrul dezbaterii noilor modele a fluxurilor migratorii la graniţele României şi în regiune (RJES, no. 7-8, 2009).

Silaşi şi Simina într-un articol „Romania ant the new economy of migration: costs, decision, networks, development" prezintă migraţia în

[10] Dr., Centrul European de Excelenţă „Jean Monnet", Universitatea de Vest din Timişoara, Romania .

[11] Doctorand, Universitatea de Vest din Timişoara, România. Contact autor: ovidiu.simina@migratie.ro, Web: www.migratie.ro

masă din România la doi ani de la integrarea țării noastre la Uniunea Europeană și arată o dată în plus importanța lucrătorilor pe piața muncii din România nu doar în Europa de Est-Vest (Portugalia, Spania, Italia și Grecia pentru direcția sud-nord) (Silași și Simina, SISEC, 2008). Faptele dovedesc că în timp ce o mare parte din forța de muncă este deja migrată, cea mai mare parte în Europa SE, companiile românești nu au găsit lucrători locali care să poată fi folosiți în scopul de a beneficia de afluxul de bani care vizează România ca nou stat membru al Uniunii Europene (investiții străine și fonduri europene post-aderare). Astfel, în loc de creșterea salariilor, angajatorii locali preferă lucrătorii din „import" ce provin din țări mai sărace (moldoveni, chinezi, ucrainieni și alții care acceptă un salariu mai mic în comparație cu salariul mediu din România, dar suficient de mare în comparație cu cele din țările lor de origine). Plecând de la distorsiunile pe piața forței de muncă românești, cei doi autori consideră că migrația muncitorilor români nu ar trebui să fie comparată cu cazul polonez în ceea ce privește destinațiile, fluxurile și tendințele deși este adevărat că există asemănări între fluxurile forței de muncă din România și Polonia, și anume grupul de vârstă, rata șomajului în regiunea sursă, educație medie/persoanele calificate.

O lucrare care încearcă să reconstituie transformările principale și evoluțiile mobilității intra-europene prin intermediul istoriei, luând ca bază emigrarea poloneză și română într-o perspectivă comparativă, este articolul autorului **Aurore Flipo**[12] intitulată „The New Migratory Routes of Europe? Polish and Romanian Emigrations in a Comparative Historical Perspective" (Flipo, 2009:21-38). Din datele anlizate de Flipo se poate observa că rutele de migrație europene s-au schimbat de multe ori în istorie. În acest sens, redesenarea rutelor europene de migrație dezvăluie statutul integrării europene ca o unitate geopolitică globală. Prin urmare, s-ar putea considera că mobilitățile în Europa tind să confirme ipoteza anterioară și ilustrează proeminența tot mai mare de linii trasnaționale pentru a descrie inegalitățile dintre cetățenii europeni. În cele din urmă, modificările care au loc pe scena europeană din ultimii

[12] Doctorand în sociologie, Observatoire Sociologique du Changement Sciences-Po / CNRS.

ani va avea repercusiuni supra sistemului actual de migrație. Un exemplu este aici Spania care se află pe locul doi după Italia ca destinație pentru românii migranți, aflată în faliment economic iar acest lucru a dus la noi politici de migrare. Spania a implementat politici pentru „a ajuta" întoarcerea migranților români. Cu toate acestea, istoria arată că rutele de migrație reușesc întotdeauna să se adapteze la schimbări la fel de brusc pe cât apar ele. Deși în mod repetat, mass-media și discursurile politice prezic o întoarcere la scară mare a migranților români, încă nu a fost observată în România această tendință. Până în prezent nimeni nu știe cu adevărat ce fel de consecințe poate avea acest lucru asupra vieților acestor generații „mobile" și a familiilor acestor migranți.

2. Dinamica relației migrație-dezvoltare

Din anul 2000 a existat o renaștere remarcabilă în interesul privind relația migrație și dezvoltare. Accentul a fost pus inițial pe consecințele acestei relații în cadrul societății de origine a migranților din partea factorilor de decizie și a oamenilor de știință. Un exemplu în acest sens este renumitul profesor D. Ratha (Ratha, 2003 :157). Ratha analizează tendințele privind remitențele migranților și impactul acestora asupra creșterii economice. Ratha analizează de asemenea, importanța relativă a remitențelor lucrătorilor migranți ca sursă de finanțare pentru dezvoltare și discută despre măsuri industriale și țări în curs de dezvoltare care ar putea duce la creștere economică. Principalele teme de discuție propuse de Ratha ar fi: remitențele sunt ca mărime a doua sursă de finanțare externă pentru țările în curs de dezvoltare; îmbunătățirea la nivelul politicilor și relaxarea controalelor de schimb valutar pot duce la încurajarea de utilizare a remitențelor pentru investiții; prin consolidarea infrastructurii sectorului financiar și facilitarea traficului internațional de persoane, țările pot spori fluxurile de remitențe, generând astfel mai multe fonduri în canalele oficiale; facilitarea mobilității forței de muncă internaționale este un mijloc crucial al creșterii fluxurilor de remitențe în țările în curs de dezvoltare. Conform opiniilor lui Ratha migrația internațională este o precondiție pentru remitențe. Acesta pune în discuție mijloacele de consolidare a infrastructurii pentru trimiterea de

bani şi examinează impactul remitenţelor asupra creşterii economice, investiţii şi distribuirea veniturilor în economiile beneficiare.

G. Prelipcean, profesor universitar doctor la Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava şi Prodecan al Facultăţii de Ştiinţe economice şi Administraţie Publică prezintă într-un articol aspecte legate de migraţie şi euforia remitenţelor arătând care sunt implicaţiile crizei economice actuale (sferapoliticii.ro). Conform acesteia migraţia poate fi benefică pentru părţile implicate, indiferent că este vorba de ţările emitente, ţările receptoare sau migranţii înşişi. Nu poate fi negată existenţa câştigurilor şi a pedanţilor procesului însă, efectul global net este unul pozitiv.

Pritchett evidenţiază faptul că mobilitatea internaţională a forţei de muncă poate conduce la bunăstare mondială (Lant, 2006). Cercetarea economică în domeniul migraţiei poate fi realizată în diverse maniere (analiza cost-beneficiu, modelarea datelor rezultate din cercetări empirice, analiza financiară dinamică). Analiza cost-beneficiu o regăsim într-un studiu realizat în 2006 pe un număr de români aflaţi la muncă în Italia, studiu ce a încercat sa stabilească care sunt de fapt costurile sociale ale migraţiei externe din România la acea perioadă (Feraru, 2010c : 89-124) (postmodernopenings.ro). Existenţa unor diferenţe mari între ţări privind salariile sau PIB-ul conduce la migraţie. Fluxurile de migranţi alterează distribuţia venitului în ţările emitente şi în cele receptoare. Complexitatea proceselor induse de migraţie şi efectele sau consecinţele acestora au atras specialiştii în cercetări din domeniu, lucru care a condus la existenţa mai multor şcoli şi curente de gândire.

Există studii efectuate de Docquier şi Rapoport referitoare la analiza echilibrului veniturilor din remitenţe considerate cadouri financiare neaşteptate pentru economiile ţărilor emergente şi a riscului plecării segmentului educat (Docquier and Rapoport, 2009). Ratha arată că intrările de remitenţe contrabalansează pierderile pe care ţara de origine le are prin migraţie. Alţi autori precum Ledesma şi Piracha demonstrează că în ţările din centrul şi estul Europei se manifestă efecte pozitive ale remitenţelor asupra investiţiilor şi consumului privat iar elasticitatea consumului este aproape dublă faţă de cazul investiţiilor (Ledesma and Piracha, 2001). Massey şi alţi autori în anul 1998

B.C.U. M. EMINESCU" IAŞI

considerau că acest ultim aspect referitor la renaşterea interesului în problema migraţie şi dezvoltare din societăţile de origine a migranţilor coincide cu o schimbare radicală a trecerii de la opinia pesimistă la cea optimistă a problemei (Massey et. al, 1998).

Împotriva climatului anterior de scepticism pe scară largă pe tema migraţie şi dezvoltare este conform lui Massey, un fenomen remarcabil faptul că astăzi se vorbeşte tot mai mult de interacţiunea dintre migraţie şi dezvoltare. Acest interes a fost declanşat de creşterea fluxurilor de remitenţe.

Kapur prezintă o serie de date în acest sens astfel, remitenţele trimise în ţările în curs de dezvoltare au crescut de la 31.1 miliarde de dolari în 1990 la 76.8 miliarde de dolari în 2000 până la 167.0 miliarde în 2005 (Kapur, 2004) şi 328 miliarde de euro în 2008. (*Vezi* Graficul 11)

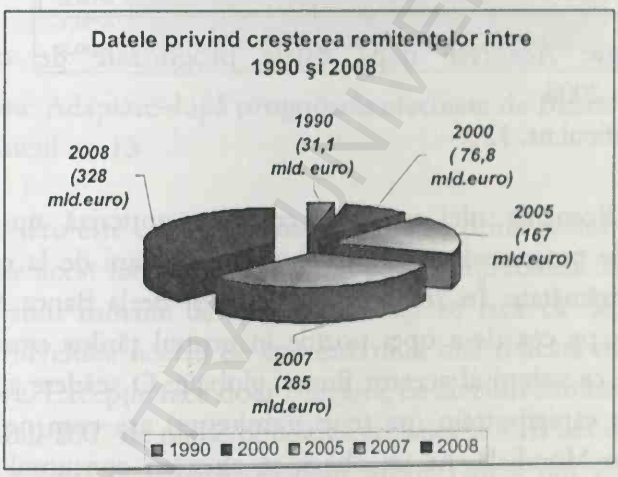

Graficul nr. *11*

Specialiştii Băncii Mondiale fac prognoze pentru perioada următoare privind situaţia la nivel global a transferurilor de bani pentru perioada 2009-2011 şi deşi avem o scădere semnificativă cu 7-10% în 2009 datele arată o revenire uşoară cu 2% în 2010 şi respectiv cu 3,2 % în 2011 (*vezi* graficul 12). Însă dacă plecăm de la premisa ca aproape de fiecare dată prognozele realizate de către specialiştii de la Banca Mondială pentru perioada imediat următoare, erau puţin sub media prognozată,

atunci putem trage concluzia care vor fi mai exact datele pentru perioada 2009-2011 (Feraru, 2010a : 99-124; Feraru, 2010b : 55-78).

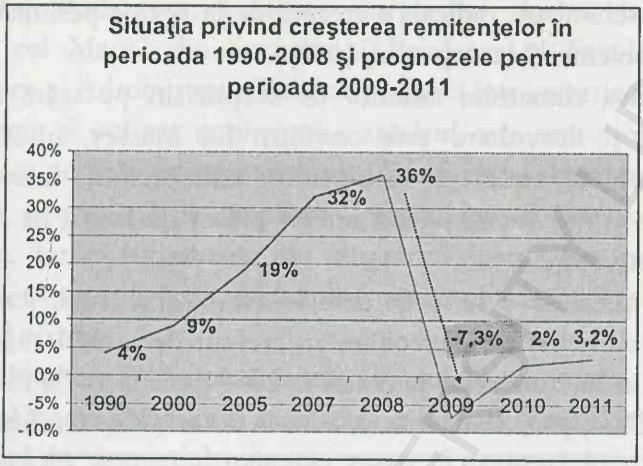

Sursa: Adaptare după datele prognozate de către Banca Mondială în 2008.

Graficul nr. 12

În România nici un plan conturat anticriză nu poate face abstracţie de prognozele legate de intrările de bani de la cei plecaţi la muncă în străinătate. În 2008, estimările celor de la Banca Mondială ne plasează tot pe cea de-a opta poziţie în grupul ţărilor emergente şi în dezvoltare, ca volum al acestor fluxuri globale. O scădere substanţială a intrărilor de capital străin (pe scurt, remitenţe) aşa cum ne semnalează acum Banca Mondială, ne va obliga să ajustăm consumul la resursele economisite, extrem de reduse de altfel, la fondurile europene disponibile şi la veniturile curente. Altfel, riscul de depreciere a leului este foarte mare. Asta în condiţiile în care eliminăm nefericita opţiune de a creşte impozitele, o opţiune de altfel demnă de condamnat sub orice formă. Dacă plecăm de la prognozele sumbre efectuate de Banca Mondială, după ani buni de dinamici pozitive tot mai accentuate - pe fondul mobilităţii forţei de muncă şi al deschiderii pieţelor lumii - trendul se inversează brusc din cauza contracţiei actuale severe a creşterii economice în economiile dezvoltate. Banca Mondială publică încă din noiembrie 2008 prognoze negative foarte abrupte pentru remitenţe în

anul 2009. Ritmul de creştere a transferurilor internaţionale de câştiguri din muncă, estimat la 6,7% în 2008 trece dur la -0,9% în 2009. Scenariul de bază este dublat de unul mult mai pesimist, cu o dinamică de -6% în acelaşi an. Recuperarea, la fel de abruptă, se previzionează, în anul 2010, de circa +6,1% (curierulnational.ro). (*Vezi* Graficul 13)

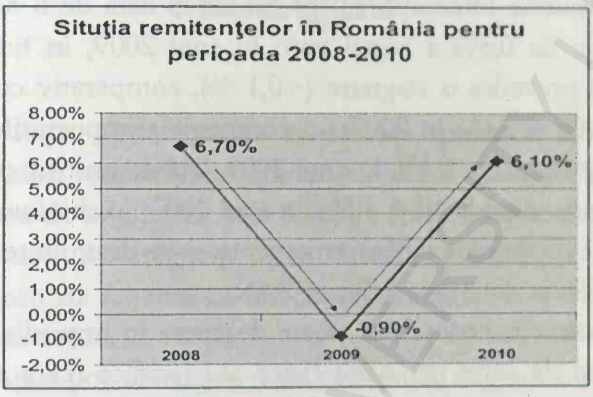

Sursa: Adaptare după prognozele efectuate de Banca Mondială.
Graficul nr. 13

Un lucru este cert şi anume, românii au prins gustul câştigului în Occident dar acest lucru ne face să ne punem întrebarea dacă şi cât de dependenţi sunt românii de remitenţe. Aşa se face că dependenţa de remitenţe a nivelului nostru de trai este mult mai ridicată decât în noile state membre. Excepţie face doar Bulgaria, cu niveluri similare României.

În anul 2007 de pildă, ponderea acestora în PIB era de 5,6%, dar: de peste două ori mai mare decât în Mexic (2,8% din PIB), Polonia (2,6% din PIB) sau India (2,4%); de peste trei ori mare decât în grupul ţărilor europene şi central asiatice (1,8% din PIB); de peste 18 ori mai mare decât în Ungaria (0,3% din PIB).

Anul 2008 a fost unul fericit pentru România. Banca Mondială estimează o creştere uşoară faţă de cele 8,5 miliarde de dolari transferate anul trecut, la 9 miliarde de dolari, dar sub ritmul de creştere economică. Apare însă evident că anul următor nu ne mai putem baza pe aceeaşi infuzie de remitenţe. Economiile în dezvoltare europene şi cele central asiatice par a fi mai uşor afectate decât media globală, cu -0,1% în 2009, dar cu o revigorare mai dinamică prognozată pentru anul 2010 de 6,4%.

Incertitudinile privind tendinţele ce au avut loc pentru anul 2009 nu erau legate doar de nivelul la care vor cădea intrările de transferuri pe contul curent de la migranţii români. Contracţia exportului pe piaţa comunitară, respectiv a investiţiilor străine directe în România, ne limitează aşteptările viitoare în materie de venituri. De pildă, FMI (Fondul Monetar Internaţional) prognoza în data de 6 noiembrie 2008: o contracţie de 0,5% a zonei euro în anul 2009, în timp ce Comisia Europeană prevedea o stagnare (+0,1 %), comparativ cu o creştere de 1,2% în 2008 şi 2,6% în 2007; o contracţie a importurilor economiilor avansate ale lumii cu -0,1% în anul 2009, faţă de un ritm pozitiv de 1,8% estimat pentru anul 2010 şi 4,5% în anul 2007; o diminuare a vitezei de creştere a exporturilor ţărilor emergente şi în dezvoltare de la 9,6% în 2007, la 5,6% în 2008 şi la 5,3% în 2009.

Contracţia economică poate degenera în imposibilitatea achitării unor datorii de către persoane fizice sau juridice (care se răsfrânge în final tot asupra angajaţilor). De aici şi până la apariţia unor probleme de solvabilitate pentru bănci şi alte instituţii financiare sau a unor tensiuni sociale nu mai e cale lungă.

Din aceste tendinţe, aplicate modelului românesc consumerist exagerat, rezultă două scenarii: (1) apelarea la sprijinul FMI, care susţine majorarea TVA şi/sau a cotei unice, însoţită de o depreciere moderată a leului; (2) neapelarea la FMI, dar depreciem masiv leul şi inflaţia explodează pe măsură.

Eliminând prima opţiune nefericită, în cel de-al doilea scenariu nu vom putea cheltui mai mult decât resursele noastre proprii, respectiv cele absorbite de la Uniunea Europeană. Dacă nu vom reuşi să controlăm strict cheltuielile, fie ele publice sau private, atunci realitatea are grijă să ne arunce într-o cumplită inflaţie şi depreciere a leului. Suntem, aşadar, la prima confruntare dură cu riscurile economiei capitaliste - o provocare la care suntem expuşi cu toţii. Vom reuşi oare să strângem buzunarele şi să orientăm resursele spre investiţii productive şi spre cofinanţarea proiectelor pe bani europeni? Răspunsul este evident unul negativ dacă ne uităm la realitatea socio-economică a României de la sfârşitul anului 2010.

CAPITOLUL IV.
MIGRAȚIE ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ. REMITENȚELE, O CONSECINȚĂ A MIGRAȚIEI

Una dintre principalele consecinţe pozitive ale migraţiei internaţionale sunt remitenţele. Remitenţele pot fi definite ca transferuri băneşti spre ţara de origine, iar cele asociate forţei de muncă migrante ca fluxuri transmise de migranţi spre familii, prieteni, văzute ca o compensaţie pentru fenomenul de „brain-drain" şi în general, pentru ieşirile de capital uman.

Motivaţiile pot fi: *endogene* (cele care ţin de migrant însuşi) dată de atitudinea altruistă faţă de familie şi de cei apropiaţi rămaşi acasă (nivelul depinde de tipul migraţiei: temporară sau permanentă, de educaţia şi abilităţile migrantului etc.) şi *exogene* (cele care ţin de mediul extern) precum şi de securitatea în transmiterea fondurilor, reducerea sau anularea taxării sumelor transmise, distribuţia geografică a migranţilor şi diferenţele de PIB între ţara de origine şi cea de destinaţie.

Remitenţele cresc veniturile ţării din surse externe, cu efecte în domeniul creşterii nivelului de trai al celor ce le primesc, al dezvoltării economice locale, prin creşterea consumului şi a investiţiilor, precum şi prin reducerea presiunii asupra guvernului pentru implementarea reformelor economice şi sociale. Nu există totuşi un consens referitor la contribuţia remitenţelor la creşterea economică şi la crearea de noi locuri de muncă. Ratha a demonstrat în cazul Mexicului că există un efect de levier consistent, un mecanism de multiplicare a sumelor intrate (Ratha, 2003 : 157), iar Orozco, pe exemplul ţărilor din Europa de Est şi Asia, a evidenţiat existenţa unui efect de multiplicare redus în ţările receptoare de remitenţe (Orozco, 2003). Remitenţele produc efecte, în principal pe termen scurt, pe termen lung nu există studii care să ateste impactul pozitiv asupra dezvoltării economice.

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

Unele studii arată că până la 80% din volumul remitenţelor sunt utilizate pentru consumul de bază al familiilor, iar între 5-10% sunt utilizate pentru investiţii în capitalul uman (educaţie, sănătate, nutriţie). Diferenţa poate cuprinde: cumpărare de terenuri, locuinţe, adesea văzute ca active ale emigranţilor, o mică parte este cheltuită pe evenimente socio-culturale, pentru plata creditelor, economii şi o foarte mică parte pentru crearea de activităţi productive (Orozco, 2003). Principalii beneficiari ai remitenţelor *la nivel microeconomic* sunt *familiile rămase în ţară.* Studii OCDE demonstrează stabilitatea structurii utilizării remitenţelor, o pondere redusă a „investiţiilor productive". Remitenţele pot reprezenta un sistem financiar suport prin efectul de back-up pentru situaţii de criză, asigurarea educaţiei copiilor etc. *La nivel macroeconomic,* poate fi evidenţiată creşterea consumului intern, susţinerea balanţei de plăţi, dar există şi efecte asupra inflaţiei, ratei de schimb, exporturi, importuri.

Politicile de migraţie diferă de la ţară la ţară şi pot fi evidenţiate mai multe tipuri. Australia, Noua Zeelandă şi Canada utilizează un sistem de tip scoring, prin care indivizii cu nivel ridicat de calificare sunt favorizaţi. SUA foloseşte un sistem de cote pentru migraţia legală, din care 2/3 din cotă sunt pentru membrii familiei, ai cetăţenilor şi rezidenţilor din SUA. Ţările Uniunii Europene accentuează statutul refugiaţilor şi azilanţilor în luarea deciziei de imigrare şi impun restricţii pe piaţa muncii pentru forţa de muncă din ţările nou intrate în Uniunea Europeană (Hatton et all, 2004).

Măsurarea efectelor migraţiei are în vedere, de regulă, doar o parte a fenomenului, însă migraţia afectează bunăstarea societăţii în ansamblul ei şi astfel, devine un element sensibil şi important pentru politicile din domeniu, politici care necesită formularea unor aspecte importante referitoare la consecinţele migraţiei asupra pieţei muncii, adaptarea şi integrarea migranţilor în ţările gazdă, competiţia bunăstării (Hanson, 2008). Toate acestea au nevoie de date corecte, complete şi armonizate pentru a putea face recomandări de politici corecte.

Riscurile şi posibilele efecte negative ale remitenţelor constau în creşterea inegalităţilor la nivelul comunităţii (de regulă, familiile foarte sărace nu migrează), scăderea intenţiei de angajare în activităţi productive pe piaţa naţională, dependenţa de remitenţe concomitent cu

apariţia riscului culturii dependenţei care diminuează iniţiativa individuală, apariţia presiunii inflaţioniste, deoarece cererea excesivă pentru terenuri şi case conduce la creşterea artificială a preţurilor acestora şi nu în ultimul rând, existenţa fenomenului de brain drain şi migraţia lucrătorilor calificaţi (Bagasao, 2005 : 133–142).

Datele statistice limitate, discontinue şi dispersate impun introducerea unor metode noi de colectare, selectare, analiză şi diseminare a datelor şi informaţiilor cu privire la migraţie şi remitenţe. Concret, se propune introducerea unui capitol separat privind migraţia în Anuarul statistic, inclusiv cu referire la armonizarea definirii şi a calculului indicatorilor la nivel european.

1. Remitenţele: o importantă resursă externă

Remitenţele sunt o sursă importantă de finanţare pentru dezvoltarea externă. Ele au fost în creştere atât în volumul absolut precum şi în raport cu alte surse de finanţare externă. Mai important este aici de menţionat faptul că ele sunt sursa cea mai stabilă de finanţare externă şi sunt furnizoare de asigurări sociale în multe ţări afectate de crize economice şi politice. Cu toate acestea efectele remitenţelor sunt complexe. Lucrarea de faţă examinează această resursă externă în creştere către ţările în curs de dezvoltare.

Remitenţele sunt resurse financiare care decurg din fluxurile transfrontaliere de circulaţie transversale resortisante ale unei ţări. Cea mai limitată definiţie a remitenţelor este prezentată la începutul lucrării sale de către Kapur şi anume, „transferurile fără contrapartidă" şi se referă în principal la banii trimişi de migranţi către familie şi prieteni pentru care nu există cereri efectuate de expeditor (spre deosebire de alte fluxuri financiare cum ar fi fluxurile de datorii sau capitalurile proprii) (Kapur, 2004). Cea mai mare parte din sursele de date folosite în analiza remitenţelor cuprinde categorii suplimentare înregistrate pe ţări separat precum statistici „country's balance - of - payments" (BOP) (balanţa de plăţi) care spun că transferurile migranţilor care decurg din migraţia (schimbarea domiciliului pentru cel puţin un an) de persoane de la o economie la alta sunt egale cu valoarea netă a migranţilor şi

„remunerarea salariaţilor" care reprezintă fonduri trimise înapoi către lucrătorii temporari (care lucrează în străinătate pentru mai puţin de un an de zile) (Global Development Finance, 2003, anexe capitolul 7). Această definiţie ridică o serie de probleme care fac referire pe de o parte la „remunerarea angajaţilor" (remunerare care include contribuţii plătite de angajatori, în numele angajaţilor, la servicii de securitate socială sau asigurări private sau fondul de pensii pe care le consideră resurse transferate în ţara de origine) pe de altă parte, datele exclud transferurile neînregistrate care sunt susceptibile de a fi substanţiale şi nu în ultimul rând, sunt excluse fondurile trimise prin contul de capital de către rezidenţii din străinătate (cum ar fi conturile de economii) care apoi sunt retrase în moneda naţională (Kapur, 2004). Plecând de la aceste probleme pe care le ridică definiţiile remitenţelor este firesc să avem de-a face cu un număr relativ redus de lucrări în domeniu iar calitatea datelor referitoare la transferurile de bani este şi ea una destul de redusă.

O altă sursă principală de date în lucrare este Fondul Monetar Internaţional (FMI) cu balanţe de plăţi precum IMF's Balance of Payments (BOP). O remarcabilă trăsătură a unui tabel de bază a fluxurilor de remitenţe (de intrări) şi ieşiri efectuat pe ani, este numărul de zerouri lipsă sau nedeclarate în majoritatea cazurilor. Chiar dacă sunt luate în considerare numai acele ţări cu o populaţie mai mare de un milion (din numărul total de remitenţe acest număr poate fi unul modest pentru ţările mici) lipsa de date este neobişnuit de mare astăzi. (*Vezi* Tabelul 9)

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul nr. 9: Fluxurile de remitenţe: Procentul pe celule pentru care nu există date disponibile

	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2001
Intrări (Inflows)	77	53	39	34
Ieşiri (Outflows)	77	52	43	45

Notă: O celulă este dată pe ţară-an.
Sursa: Kapur, 2004 : 2.

Datele pe care FMI BOP le primesc de la statele membre au multe lacune grave în materie de remitenţe. Aceste lacune sunt problematice în cazul ţărilor (precum Afganistan, Haiti şi Liberia) unde remitenţele contează cel mai mult. Chiar şi ţări precum Cuba şi Vietnam arată zero intrări de remitenţe în timp ce Hong Kong, Singapore şi Canada arată zero sau ieşiri foarte mici în ciuda faptului că diaspora dispune de un număr foarte mare de foşti sau actuali migranţi. O posibilă explicaţie este dată de faptul că majoritatea ţărilor gazdă au date incomplete de ani întregi în ultimele două decenii, ceea ce face dificilă întocmirea unei analize riguroase într-un domeniu. Diferite ţări utilizează tehnici variate pentru a atrage remitenţe şi acesta poate fi un motiv neclar cum de se pot efectua comparaţii între date şi raportate mai departe. Ori, având în vedere că un număr considerabil de transferuri de bani este efectuat prin canale neoficiale, în timp ce banii transferaţi prin canale oficiale suportă costuri de tranziţie ridicate, ne putem aştepta astfel ca ieşirile de remitenţe raportate (din ţările de origine) să fie cu mult mai mari decât intrările de remitenţe raportate. Cifrele din statistici arată de fapt opusul. Datele multor ţări arată supracreşteri care sunt inexplicabile în conformitate cu cele mai multe scenarii plauzibile. În acelaşi timp, există variaţii mari a transferurilor de bani pe cap de migrant în diferite ţări aşa cum bine se poate observa şi din figura 5.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 5: Variația remitențelor (pe migrant)

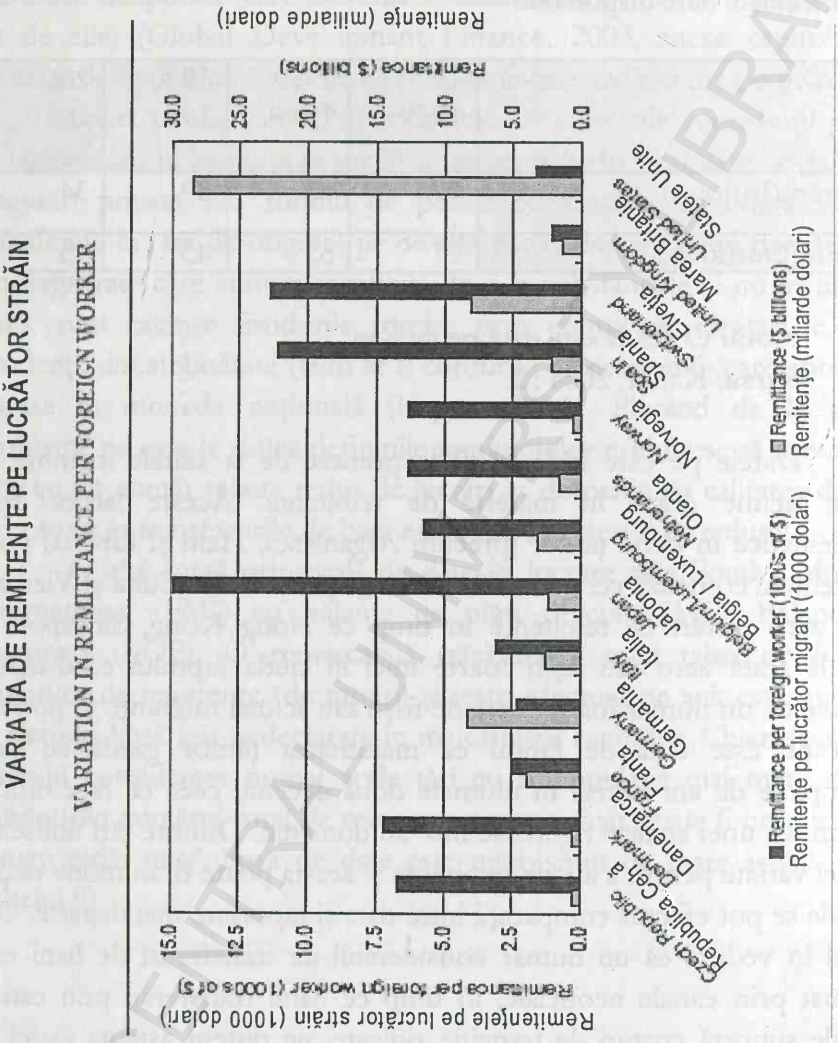

Sursa: World Bank, *Global Development Finance, 2003*, Analysis and Statistical Appendix: 160, fig.7.5;

OECD, *Trends in International Migration*, SOPEMI 2002: 297, Stocks of foreign and foreign-born labour force (Stocurile de străini şi nou-născuţi străini în străinătate), table A.2.3, toate cifrele sunt din 2000 cu excepție pentru Spania şi Belgia (1999) şi Olanda (1998).

Remitenţele mari din Belgia, Luxemburg şi Elveţia sunt un puzzle şi ar putea reflecta faptul că toate cele trei ţări sunt centre bancare şi ieşirile de remitenţe pot fi chiar o creştere a contului curent. În astfel de tranzacţii BOP arată o contradicţie în ceea ce priveşte numărul intrărilor de bani şi anume, o reducere în contul de capital şi o creştere în contul curent. De exemplu, remitenţele cresc în India cu mai multe de 2 miliarde de dolari în cazul în care acest lucru se realizează pentru a masca spălarea de bani. Alternativ, acest lucru poate fi rezultatul arbitrajului de impozitare cu înfiinţarea de birouri de către companiile multinaţionale în aceste centre financiare atrase de taxe de impozitare mică. Datele de la instituţiile multilaterale nu sunt comparate. Astfel, Fondul de Investiţii Multilateral al Băncii Americane de Dezvoltare prezintă remitenţele în America Latină de 32 miliarde de dolari în 2002 şi totalul sumelor repatriate în ţările în curs de dezvoltare de 103 miliarde de dolari, cifră care este substanţial mai mare decât cele raportate de către Banca Mondială (25 miliarde de dolari şi respectiv, 80 de miliarde de dolari).

Calitatea redusă a datelor privind remitenţele este în contrast puternic cu datele privind fluxurile financiare internaţionale în general, aceasta în condiţiile în care a existat o îmbunătăţire semnificativă în ceea ce priveşte calitatea datelor după ultimele decenii. Conceptele au fost şi ele mult rafinate, datele la fel, gradul de acoperire a ţărilor şi problemele s-au extins şi aprofundat. Sursele standard de date privind fluxurile financiare internaţionale sunt Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional (FMI), Global Development Finance, Comunitatea Europeană de Dezvoltare Economică (OCDE). Canalele instituţionale prin care fluxurile de capital financiar au loc din partea de Nord spre Sud au un interes mare în menţinerea în stare bună a datelor. Creditorii sunt relativ mai puţini la număr şi cu mult mai multe capacităţi, precum şi o mai mare putere pentru a se asigura că datele sunt respectate. În plus, datele insuficiente privind fluxurile internaţionale de bani au fost implicate în numeroase crize financiare (spre exemplu crizele financiare diverse din anii 1990). Deoarece aceste crize aveau repercusiuni asupra stabilităţii financiare la nivel mondial mai ales în ţările industrializate, fiecare criză sistemică a dus la îmbunătăţirea calităţii datelor.

2. Remitenţe: destinaţii şi surse. Cauze ale relaţiei migraţie – remitenţe

La ora actuală există un interes major asupra ceea ce reprezintă remitenţele, transferurile de bani, în general. Ratha şi Kapur amintesc de *cinci mari caracteristici* care merită atenţie din acest punct de vedere.

În primul rând, remitenţele sunt o sursă tot mai importantă de finanţare externă pentru ţările în curs de dezvoltare (Ratha, 2003, chapter 7). În ultimul deceniu apar ca cea mai mare sursă netă de finanţare chiar fluxurile financiare către ţările în curs de dezvoltare (*vezi* tabelul 10a) iar creşterea lor este în acord cu *fluxurile nete oficiale* (plus datoria de ajutor) care au stagnat, dacă nu au scăzut. Astfel, volumul total al remitenţelor în ţările în curs de dezvoltare în 2001 a fost de 71.3 miliarde de dolari, aproape unul şi jumătate net în acel an (52 miliarde de dolari) şi *fluxurile nete private* de aproximativ 153 miliarde de dolari.

Tabelul 10a: Ţări în curs de dezvoltare: fluxurile nete de finanţare externă, 2001

Ţări în curs de dezvoltare: fluxurile nete de finanţare externă, 2001 (Miliarde de dolari)					
Regiune	Privat	Oficial	Remitenţe	Total fluxuri nete	Remitenţe/ fluxuri nete (%)
Asia de Est	36.4	5.7	10.4	52.2	20
Europa de Est şi Asia Centrală	30.9	10.2	8.9	50.0	18
America Latină	62.8	23.4	22.6	108.8	21
Orientul Mijlociu şi Africa de Nord	8.3	2.0	13.1	23.4	56
Asia de Sud	2.9	6.0	14.9	23.8	63
Africa Sub-Sahariană	11.6	10.2	2.4	24.2	10

Sursa: World Bank, Global Development Finance, 2003.

Notă: *Transferuri oficiale* includ creditare din partea băncilor multilaterale, FMI şi împrumuturi bilaterale şi granturi. *Transferurile private*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

includ capital (investiţii străine directe şi fluxurile de portofoliu), şi fluxuri de datorii pe termen lung cât şi scurt.

Dar dacă are loc analiza cifrelor pentru transferurile nete se impune repatrierea dobânzilor şi plăţilor de remitenţe după care are loc urmărirea remitenţelor pentru dezvoltare. Acest lucru este evident. Transferurile de remitenţe au fost de zeci de ori transferuri nete de la surse private şi duble din surse oficiale, în 2001 (*vezi* tabelul 10b). Acest lucru arată stocul mare care rezultă din fluxurile de finanţare privată şi oficială în anii precedenţi.

Bunăstarea şi efectele de creştere din aceste surse sunt după toate probabilităţile destul de diferite ori, indiferent de cifre, remitenţele au fost în mod sigur o sursă importantă de valută către ţările în curs de dezvoltare în anul 2001. De aceea există un interes major (şi acesta este probabil în creştere) pentru remitenţe în raport cu alte surse de finanţare externă. Şi pentru că am amintit de *bunăstare*, anumite lucruri înseamnă bunăstare socială pentru oameni. Ea poate însemna: a fi fericit, a avea o viaţă bună, a fi împlinit, prosperitate, a fi sănătos, a putea avea un mod de viaţă sănătos, „bunăstare " mentală şi fizică, a putea atinge obiectivele şi ţintele propuse, etc. Bunăstarea este strâns legată de accesul la servicii de sănătate şi servicii sociale, accesul la educaţie, accesul la un serviciu demn şi bine plătit; dreptate, dreptul la un mediu curat şi sănătos, justiţie echilibrată şi corectă, respectul pentru drepturile oamenilor şi participarea şi implicarea în problemele/procesele comunităţii, etc.(nacn.org).

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul 10b: Ţări în curs de dezvoltare: transferuri nete de finanţare externă, 2001

Ţări în curs de dezvoltare: transferuri nete de finanţare externă, 2001 (Miliarde de dolari)					
Regiune	Privat	Oficial	Remitenţe	Total fluxuri nete	Remitenţe/ fluxuri nete (%)
Asia de Est	-9.1	-2.7	10.3	-1.5	695
Europa de Est şi Asia Centrală	10.9	3.0	6.7	20.6	33
America Latină	5.8	14.6	20.9	41.3	51
Orientul Mijlociu şi Africa de Nord	-5.4	-1.6	-3.6	-10.6	34
Asia de Sud	-0.5	3.6	14.8	17.9	83
Africa Sub-Sahariană	3.5	8.6	1.3	13.4	9

Sursa: World Bank, Global Development Finance, 2003.

Notă: *Transferuri oficiale* includ creditare din partea băncilor multilaterale, FMI şi împrumuturi bilaterale şi granturi. *Transferurile private* includ capital (investiţii străine directe şi fluxurile de portofoliu), şi fluxuri de datorii pe termen lung cât şi scurt.

Un exemplu privind fluxurile nete de finanţare externă în anul 2001 sunt cele adaptate după datele oferite de Banca Mondială şi preluate de Kapur în 2003. (Vezi Figurile 6a, 6b)

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura 6a: Fluxurilor financiare către ţările dezvoltate: fluxurile nete, 1990 - 2001

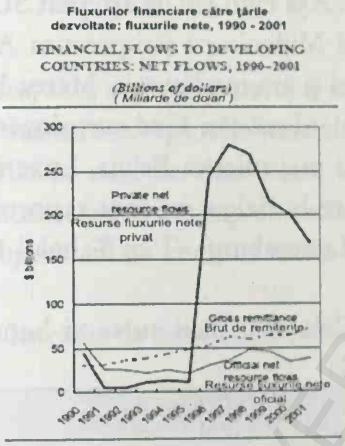

Figura 6b: Fluxurilor financiare din ţările în curs de dezvoltare: transferul net , 1990-2001

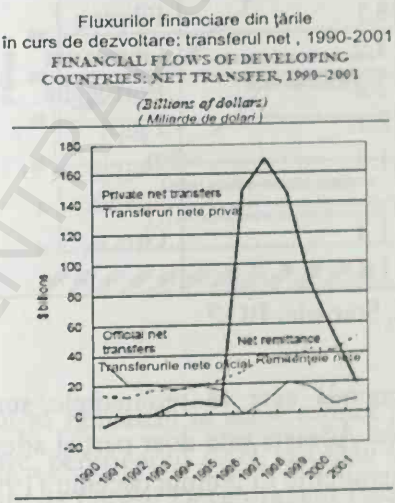

Kapur arată care sunt ţările care contribuie cel mai mult la ieşirile de remitenţe şi care sunt principalele destinatare ale acestora. Cele mai mari zece surse şi beneficiari în ultimul deceniu include ţări dezvoltate şi ţări în curs de dezvoltare. Aşa cum era de aşteptat SUA este cea mai mare sursă urmată de Orientul Mijlociu cu ţări precum Arabia Saudită, Israel, Kuweit şi Oman. Trei ţări şi anume Japonia, Marea Britanie şi Canada nu fac parte din listă, ultimele două ţări fiind surprinzătoare din acest punct de vedere, în timp ce ţări mai mici ca Belgia, Luxemburg şi Elveţia sunt pe listă (datele referitoare la Belgia nu sunt raportate separat, dar sunt, de obicei combinate cu Luxemburg). (*Vezi* Tabelul 11)

Tabelul nr. 11: Cele mai mari surse şi beneficiari de remitenţe (Media anuală, 1992-2001)

Cele mai mari surse şi beneficiari de remitenţe (Media anuală, 1992 – 2001)			
Ţara sursă	Miliarde $	Ţara destinatară	Milairde $
SUA	20.7	India	7.7
Arabia Saudită	15.4	Franţa	6.9
Germania	8.8	Mexic	5.7
Elveţia	8.1	Filipine	5.0
Franţa	4.9	Germania	4.1
Italia	2.2	Portugalia	3.8
Israel	2.1	Egipt	3.8
Belgia / Luxemburg	1.8	Turcia	3.7
		Spania	3.0
Kuweit	1.4	Grecia	2.7
Oman	1.4		

Sursa: FMI, Statistici BOP

Impresia generală este că remitenţele sunt un fenomen care afectează ţările sărace. Aceasta este doar parţial adevărat. Din primii zece mari beneficiari de remitenţe în ultimul deceniu (1992-2001) şapte au fost ţări membre OCDE (Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică) şi două din primele cinci beneficiare au fost Franţa şi Germania. Din 111 miliarde de dolari care reprezintă totalul sumelor repatriate în 2002, aproximativ trei sferturi (sau 80 miliarde de dolari) au fost acumulate în ţări în curs de dezvoltare. Ponderea ţărilor în curs de

dezvoltare a variat de la jumătate până la sfârşitul anilor 1980 la aproximativ trei sferturi în ultimii ani. Cei zece beneficiari mai importanţi au fost destul de stabili (cu excepţia Marocului care a înlocuit Grecia în ultimii ani).

În al doilea rând, cea mai mare parte a remitenţelor internaţionale nu revin ţărilor cele mai sărace. Aproape jumătate din totalul remitenţelor primite de către ţările în curs de dezvoltare a fost un flux de mijloc pentru ţările cu venituri scăzute, în timp ce cealaltă jumătate a fost pentru cei aflaţi în partea superioară cu venituri medii sau reduse. (*Vezi* Figura 7)

Figura nr. 7: Intrările de remitenţe, 1990 - 2001

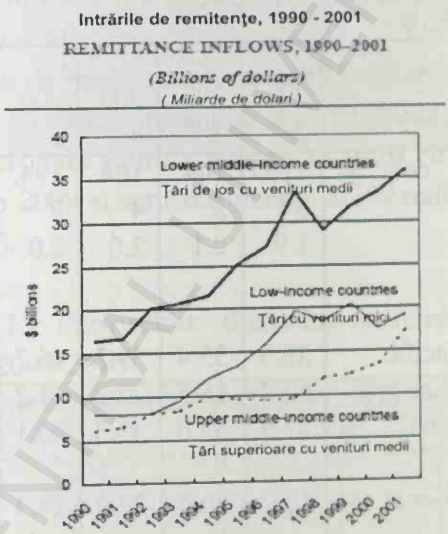

Dacă ar trebui să rămânem la acest capitol privind transferurile de bani în zilele noastre, pentru anul 2009, ar trebui să citâm înainte de a recurge la datele oferite de Global Development Finance 2009, la o serie de analize efectuate de IPS (Inter Press Service - Global News Agency) în iulie 2009 referitoare la sumele de bani pe care migranţii din ţările sărace le trimit familiilor lor acasă (ipsnews.net). Aceste sume se aşteptă spune IPS să scadă între şapte şi zece la sută în anul 2009 comparativ cu

anul 2008. Datele sunt preluate dintr-un raport oferit de Banca Mondială. Ţările sărace din Europa, Asia Centrală, Africa Sud-Sahariană, America Latină, Caraibe vor fi cel mai puternic afectate. Pentru anul 2009 se aşteaptă un declin în ceea ce priveşte transferurile de bani dar şi o revenire treptată începând cu 2010, ajungând la 313 miliarde de dolari la nivel mondial până la sfârşitul anului sau cu trei la sută mai mare decât este estimat pentru anul 2009 adică 304 miliarde de dolari (aproximativ 1,9% din PIB - Produsul Intern Brut) deşi în anul 2007 suma remitenţelor ajungea la 281 miliarde dolari (2,1% din PIB) (*vezi* tabelul 12).

Tabelul nr. 12: Fluxurile de remitenţe către ţările în curs de dezvoltare, 2002 -2008 (în miliarde de dolari)

Fluxurile de remitenţe către ţările în curs de dezvoltare, 2002 -2008 (Miliarde de dolari)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008e
Toate ţările în curs de dezvoltare	115.5	144.3	164.4	194.8	228.7	280.8	305.4
ca % din PIB	1.9	2.1	2.0	2.0	2.0	2.1	1.9
Pe regiuni							
Asia de Est şi Pacific	29.5	35.4	39.2	46.7	53.0	65.3	69.6
Europa şi Asia Centrală	13.7	15.5	22.2	31.2	38.3	50.4	53.1
America Latină şi Caraibe	27.9	36.6	43.3	50.1	59.2	63.1	63.3
Orientul Mijlociu şi Africa de Nord	15.2	20.4	23.0	24.3	25.7	31.3	33.7
Asia de Sud	24.1	30.4	28.7	33.1	39.6	52.1	66.0
Africa Sub-Sahariană	5.0	6.0	8.0	9.4	12.9	18.6	19.8

Sursa: (The World Bank. *Global Development Finance,* 2009 : 55). Remitenţele sunt definite ca suma remitenţelor muncitorilor, remunerarea angajaţilor, precum şi transferuri ale migranţilor. Vezi www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances for data definitions and the entire dataset.

Notă: e = estimare.

Cu toate acestea, ritmul remitenţelor încetinesc brusc începând din al treilea trimestru al anului si pe fondul crizei economice în ţările în care există fluxuri semnificative de migranţi. În ultimul trimestru al anului 2008 şi începutul lui 2009, dolarul american s-a întărit în raport cu monedele multor destinaţii importante ale migranţilor, cum ar fi zona euro (Marea Britanie, Canada, Austria şi Noua Zeelandă). Aprecierea dolarului american a scăzut valoarea transferurilor de bani din alte ţări, cel puţin în ceea ce priveşte dolarul american. Un efect similar a fost în Rusia, o sursă majoră de fonduri pentru ţări precum Tadjikistan, deoarece rubla s-a depreciat faţă de dolarul american cu mai mult de 35% între august 2008 şi martie 2009. O scădere similară pasivă în remitenţe în ceea ce priveşte dolarul este, de asemenea, de aşteptat în alte coridoare de sud importante cum ar fi India, Nepal, Africa de Sud, ţări din Africa de Sud, în Indonezia şi Malaezia.

Sub-scenariul de bază creat de Banca Mondială este acela în care numărul migranţilor rămâne constant în anul 2008 însă remitenţele către ţările în curs de dezvoltare sunt de aşteptat să scadă cu 5% adică la 290 miliarde de dolari în 2009 şi sunt recuperate la 299 miliarde de dolari în 2010 (*vezi* tabelul 13).

Tabelul nr. 13: Perspectiva fluxurilor de remitenţe în ţările în curs de dezvoltare, 2009-2010

Perspectiva fluxurilor de remitenţe în ţările în curs de dezvoltare, 2009-2010					
		Situaţia de bază		Situaţia minimă	
	2008e	2009f	2010f	2009f	2010f
Toate ţările în curs de dezvoltare	305	299		280	
ca % din PIB				280	
Pe regiuni					
Asia de Est şi Pacific	70	68			
Europa şi Asia Centrală	53	48	50	64	

America Latină şi Caraibe	63	60	62	47
Orientul Mijlociu şi Africa de Nord	34	33	34	58 32
Asia de Sud	66	63	65	
Africa Sub-Sahariană	20	19	20	62 18 18

Sursa: Banca Mondială (The World Bank. *Global Development Finance, 2009,* p.56).

Notă: e = estimare, f = prognoză.

Conform tabelului 13 în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, fluxurile de remitenţe pentru 2009 sunt de aşteptat să scadă uşor cu 1,4% de la nivelul din 2008 în termeni de dolari americani. Se aşteaptă o diminuare mai mult de 4 puncte procentuale mai ales în Asia de Est şi Pacific, America Latină şi Caraibe, Asia de Sud şi Africa Sub-Sahariană. Fluxurile de dezvoltare din Europa şi Asia Centrală pe de o parte, sunt de aşteptat să scadă în termeni de dolari americani, cu 10 puncte procentuale.

Confruntându-se cu slăbirea pieţelor de muncă, multe ţări de destinaţie sunt mai stricte în privinţa accesului imigranţilor. Impactul crizei asupra fluxurilor de remitenţe poate fi accentuat dacă migraţia încetineşte în mod semnificativ şi în situaţia în care unii migranţi aleg să se întoarcă acasă. În acest caz scenariul remitenţelor în scădere către ţările în curs de dezvoltare ar înregistra o scădere mai accentuată de 8,2% la 280 miliarde de dolari în 2009 şi să rămână stagnată în anul 2010. Dacă scenariul prevăzut a avut loc în 2009, toate regiunile în curs de dezvoltare suferă o scădere mare a fluxurilor de remitenţe iar regiunea Europa şi Asia Centrală se confruntă cu cel mai mare declin posibil. Un risc suplimentar nu se reflectă în situaţiile scăzute raportate de prognoză aşa cum sunt prezentate şi în tabelul 13 şi pot să apară mişcări neaşteptate a ratelor de schimb. De exemplu, o depreciere a monedei euro de la nivelul lui 2008 sau chiar 2009 poate conduce la un mai mare declin, chiar şi în fluxurile de remitenţe exprimate în dolari americani.

Revenind la datele oferite de Global Development Finance şi la acele preluări efectuate de IPS (Inter Press Service- Global News

Agency) reacția politică a șomajului în țările gazdă ar putea conduce la măsuri pentru a reduce imigrația, făcând mai dificilă intrarea migranților în țările gazdă în căutarea unui loc de muncă sau pentru cei care sunt deja rezidenți acolo cât și pentru angajatorii care doresc să angajeze forță de muncă străină. Potrivit raportului efectuat de Banca Mondială, aproape toate țările principale de destinație precum Statele Unite, Austria, Malaezia, Rusia, Africa de Sud, Italia, Spania, India, au redus cotele anuale sau au impus standarde mai stricte pentru lucrătorii imigranți. Riscul major este dat de șomajul în creștere care determină restricții suplimentare imigrației în principalele țări de destinație. Conform estimărilor recente efectuate de Banca Mondială, economia globală ar trebui să crească cu două procente în 2010 și cu 3,2% până în 2011, o parte a creșterii provenind din piețele cheie emergente, în special China, India și Brazilia.

Deosebit de îngrijorătoare, în special pentru multe țări în curs de dezvoltare, este scăderea dramatică a investițiilor străine private pe parcursul anului 2008. Potrivit raportului publicat în 2009 de către Banca Mondială de Dezvoltare Financiară (Global Development Finance) de la un nivel de 1,2 trilioane de dolari în 2007, fluxurile nete private de capital către țările în curs de dezvoltare au scăzut la 707 miliarde de dolari în 2008 și sunt preconizate în continuare scăderi până la 363 miliarde de dolari în 2009.

Declinul transferurilor de bani este unul dramatic. Într-adevăr Banca Mondială a declarat că a fost surprinsă în 2008 de puterea remitențelor pe acel an, acestea au crescut de fapt la 15% per ansamblu în 2008, de la 285 miliarde de dolari la 328 miliarde de dolari. Astfel, remitențele din Asia de Sud , parte din ele vin din Golf, au crescut cu 33% dacă ne uităm numai în cazul Indiei au fost raportate intrări de 52 de miliarde de dolari. Remitențele în Asia de Est, în special pentru China și Filipine, au crescut puternic cu aproximativ 20%, în general, ajungând la 78 miliarde de dolari. În timp ce avem aceste remitențe în creștere există țări în curs de dezvoltare precum America Latină și Caraibe unde a avut loc o încetinire accentuată în sectorul construcțiilor, chiar și în Statele Unite care este un angajator crucial al forței de muncă imigrante a

avut loc o creştere a remitenţelor cu doar 2% comparativ cu un procent de 7% în anul 2007 şi unul de 18% în anul 2006.

Conform celor mai recente estimări, perspectivele pentru remitenţe în 2009 au fost negative. Banca Mondială prognoza o scădere a transferurilor de bani între 7 şi 9,5%, iar ţările mai greu lovite vor fi cele apropiate de SUA. Pentru Europa şi Asia Centrală, scăderea preconizată de Banca Mondială este una şi mai dramatică, ea ar putea varia între 15 şi 17%, potrivit raportului. Remitenţele din Africa Sub-Sahariană sunt, de asemenea, aşa cum era de aşteptat, în scădere relativ bruscă, de la o creştere de 6,5% în 2008 la o scădere cuprinsă între 8,3%, ajungând la 11,6% în 2009. Unul dintre co-autorii raportului a fost Dilip Ratha care spune că deşi sunt mai puţin semnificative decât în ceea ce priveşte dolarii sau scăderea investiţiilor străine private, remitenţele prin reducerea lor ar putea avea un impact dramatic asupra vieţii multor familii şi asupra celor mai sărace sectoare ale lumii. Ratha spune că sumele repatriate sunt un colac de salvare pentru multe ţări sărace şi deşi sumele par mari, chiar şi scăderea mică de 7 sau 10% poate prezenta greutăţi semnificative oamenilor şi guvernelor, în special cele care se confruntă cu lipsă de finanţare externă.

Pentru 2010, Banca Mondială se aşteaptă ca remitenţele să crească în toate ţările în curs de dezvoltare cu 2,9% faţă de 2009, deşi aceste creşteri sunt reduse dacă ne uităm la previziuni ele arată un declin continuu de 0,3%. Există şi perspective pozitive în care Banca Mondială estimează o rată de creştere după 2009 între minus şi plus două procente la sută în anumite teritorii. Astfel se estimează o creştere de la 0,5%, între minus şi plus 3% în Asia de Est, de la 0,5 % la 3% în Europa şi Asia Centrală, de la minus 0,4% la 3,3% în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, de la 0,5% la 3,9% în Asia de Sud şi de la 1,1% la 4,4% în Africa Sub-Sahariană.

Datoriile nete private şi fluxurile de capital, care cuprind fluxurile de datorii nete (mai puţine plăţi principale şi rambursări) precum şi fluxurile nete de capital (mai puţin investiţii străine directe şi intrări - ieşiri de portofoliu) sunt proiectate să scadă de la un record de 7% din PIB în 2007 la doar 2,6% în 2010 (*vezi* figura 8) depăşind vârful declinului din timpul crizei datoriilor din America Latină la începutul

anilor 1980 (3,3%) precum și crizele din Asia și Rusia de la sfârșitul anilor 1990 (2,4%). Ca și în crizele anterioare, se așteaptă ca declinul să afecteze toate categoriile de titluri de obligațiuni, credite bancare, datoriile pe termen scurt.

Figura nr. 8: Fluxurile nete de capital privat, ca pondere din PIB în țările în curs de dezvoltare, 1970-2010

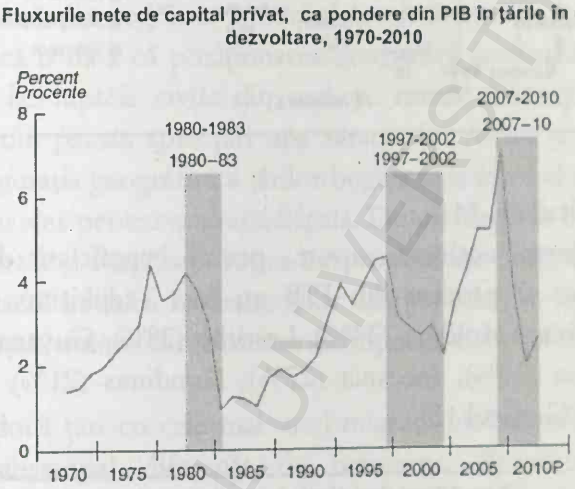

Sursa: Banca Mondială (World Bank Debt Reporting System).
Notă: Estimarea pentru 2008; previziuni pentru 2009-2010.

În general, primii în topul beneficiarilor remitențelor migranților dintre toate țările în curs de dezvoltare în 2008, potrivit raportului efectuat de Banca Mondială, au fost India (52 miliarde de dolari), China (40,6 miliarde de dolari), Mexic (26,3 miliarde de dolari), Filipine (18,6 miliarde de dolari), Polonia (10,7 miliarde de dolari), Nigeria (10,0 miliarde de dolari), Egipt (9,6 miliarde de dolari), România (9,4 miliarde de dolari), Bangladesh (9,0 miliarde de dolari) și Vietnam (7,2 miliarde de dolari). (*Vezi* Graficul 14)

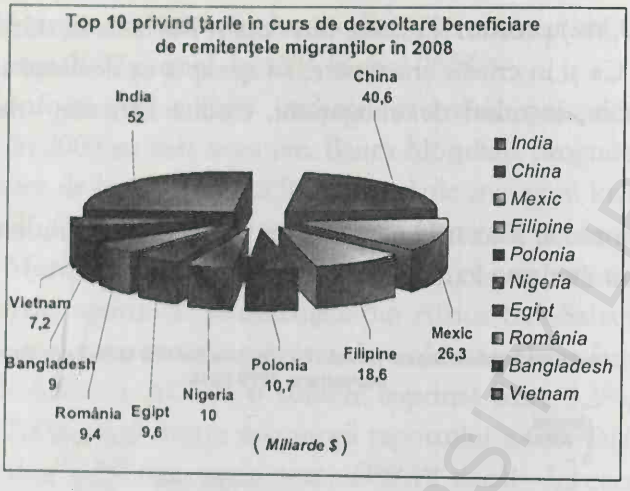

Graficul nr. 14

Conform aceluiaşi raport, primii beneficiari de remitenţele migranţilor ca şi procent din PIB au fost Tadjikistan (45%), Tonga (39%), Republica Moldova (34%), Lesotho (28%), Guyana (26%), Liban (24%), Samoa (23%), Iordania (22%), Honduras (21%) şi Kârgâzstan (19%). (*Vezi* Graficul 15)

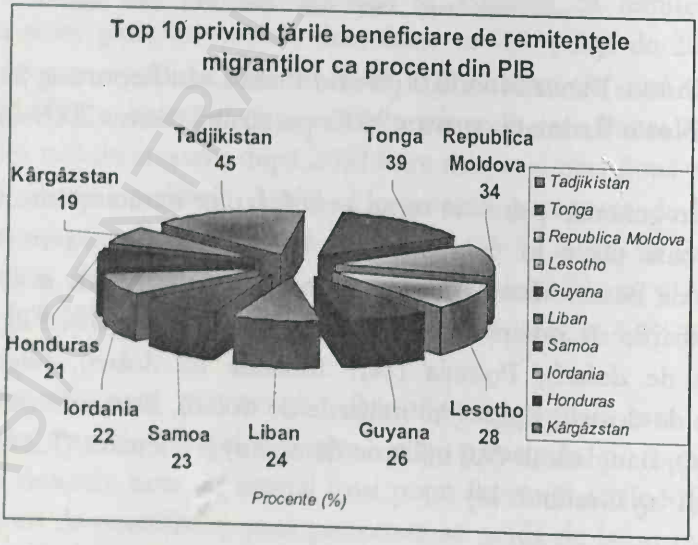

Graficul nr. 15

BCU IAŞI - UNIVERSITATEA LIBRARY

De remitenţe beneficiază unele regiuni mai mult decât altele, în special America Latină (cu predilecţie ţările andine, Asia Centrală şi Mexic), Asia de Sud, Orientul Mijlociu şi cei din Maghreb dar şi unele ţări din Asia de Est (mai ales Filipine şi Indonesia). Faptul că Asia Sub-Sahariană primeşte acel volum raportat de remitenţe (spre deosebire de tendinţele din alte regiuni) a demonstrat faptul că practic nu există nici o creştere a remitenţelor în ultimii ani, ori acest lucru arată că, această sursă de finanţare a contribuit semnificativ la ameliorarea problemelor de finanţare externă din regiune. Intrările de remitenţe limitate în Africa reconfirmă încă o dată că poziţionarea geografică contează. Acolo sunt mari migraţii iar luptele civile din regiune trimit migranţii dincolo de frontiere dar din păcate spre ţări mai sărace din Africa şi nu spre cele bogate. Configuraţia geografică a ţărilor bogate este în mod clar un factor important, mai ales pentru migraţia ilegală. De privilegii se bucură Mexic, America Centrală şi Maghreb. Lipsa de proximitate geografică este mai puţin un obstacol în calea resortisanţilor din ţările latino-americane care au acces la pieţele muncii din Uniunea Europeană datorită antecedentelor de migrare.

Cele două ţări cu cele mai mari migraţii globale, China şi India, raportează substanţial diferenţe de remitenţe. Surprinzător, China primeşte relativ puţine remitenţe, peste un miliard de dolari anual în deceniu 1992-2001 ori acest lucru înseamnă aproximativ o optime din încasările din India (7.7 miliarde de dolari, pentru aceeaşi perioadă). Aceste diferenţe mari sunt probabil mai puţin rezultatul diferenţelor în caracteristicile fundamentale date de mărimea sau de epoca migranţilor din cele două ţări. Rezultatul diferenţelor este dat de stimulente (politici fiscale, în special) şi oportunităţile economice din cele două ţări. În comparaţie cu cifrele remitenţelor, cifrele pentru diaspora în cele două ţări sau invers, cu investiţii chineze peste hotare de zeci chiar douăzeci de ori mai multe decât au indienii peste hotare (cifrele variază considerabil în funcţie de statutul investiţiilor din Hong Kong şi ipotezele privind amploarea acestora). Cu toate acestea o mare parte a investiţiilor străine directe în China (aproximativ un sfert) sunt în imobiliare (Tseng and Zebreges, 2003). Deoarece acest tip de investiţie este unul comun pentru desfăşurarea remitenţelor, acest lucru întăreşte suspiciunea că

există o statistică neglijabilă. Afluxul financiar al emigranților din cele două țări este comparabil în privința intrărilor de fonduri în China care este de două ori mai mare decât în India.

În al treilea rând, remitențele au apărut ca sursa cea mai stabilă a fluxurilor financiare pentru țările afectate de „șocuri" și constituie cea mai importantă și unică sursă de asigurare pentru multe țări sărace. Fluxurile de remitențe sunt (vezi mai sus figura 6a și 6b) mult mai stabile decât fluxurile de capital privat care prezintă modificări de comportament amplificând ciclurile de *boom* pe multe piețe emergente.

Prin urmare, remitențele pot fi privite ca un mecanism de asigurare auto, spune Kapur, pentru țările în curs de dezvoltare. Acest rol este considerat prin corelare cu riscul scăzut între țara de destinație și țara de origine și este deosebit de important mai ales pentru țările sărace deoarece - ca multor oameni săraci - le este greu de obținut o asigurare. De aceea nu este surprinzător faptul că remitențele au apărut ca o critică sau un mecanism de asigurare pentru locuitorii din țările afectate de criza economică și politică (Liban, în ultimul război civil, sau Haiti), cele afectate de catastrofe naturale (cum ar fi America Centrală în urma uraganului Mitch) sau presați de sancțiuni internaționale (cum ar fi Cuba) ori în cazul în care autoritatea de stat s-a prăbușit sau „a eșuat" (precum Somalia). De exemplu, la sfârșitul anilor 1990 Ecuador a trecut prin cea mai gravă criză economică. Haosul politic rezultat și revoltele sociale, prăbușirea economică, au dus la cea mai mare migrație din istoria țării (în special în Spania). În numai doi ani, peste un sfert de milion de ecuadorieni au părăsit țara. Remitențele au sărit și ele de la 643 milioane de dolari în 1997 la mai mult de 1.4 miliarde de dolari în 2001 (10% din PIB) ajungând a fi cea mai mare sursă, a doua străină, de schimb după exporturile de petrol.

Cuba a schimbat atitudinea față de remitențe la începutul creșterii economice a țării urmată apoi de o prăbușire o dată cu prăbușirea vechii URSS la începutul anilor 1990. Producția sa principală de export (zahărul) s-a prăbușit pe piețele mondiale (Jokisch și Pribilsky, 2002). Până atunci, țara a redus remitențele sale bogate din diaspora care a fost (în mare parte) profund ostilă față de regim. Pentru prima dată, guvernul

cubanez a făcut ceva corect pentru a atrage remitențele, oferind foarte multe stimulente pentru rezidenții care primesc bani. Până în 1995 remitențele au fost de aproximativ 530 milioane de dolari (de la doar 50 de milioane de dolari în 1990).

În al patrulea rând, pentru multe țări (în special economiile din insula, Caraibe sau Pacific) remitențele împreună cu ajutorul extern și turismul au devenit singura sursă de venit viabilă. Pentru o economie mică cum ar fi cea a insulei Capul Verde, în jur de două treimi din familii primesc bani din străinătate. Pentru multe familii remitențele sunt singura sursă de venit, lucru deloc surprinzător pentru o țară care în anul 2000 avea doar 435 de mii de persoane care locuiau pe insulă și de două ori mai multe persoane în străinătate (imf.org). Astfel de niveluri ridicate ale migrației și a remitențelor pot indica de asemenea, că aceste țări sunt entități economice neviabile pur și simplu, însă având în vedere realitățile politice ele vor continua să existe. Ele supraviețuiesc până la o limită considerabilă cu privire la muncile efectuate în străinătate ale populației acestora.

În al cincilea rând, după cum a fost euforia fluxurilor de capital privat la mijlocul anilor 1990 tot așa, atractivitatea pentru transferurile de bani este o reacție la eșecul de dezvoltare anterioară. Transferurile de bani sunt „a treia cale" de abordare și exemplifică principiul de auto-ajutor. Oamenii din țările sărace pot migra la fel și trimite banii înapoi în țările lor de origine. Imigranții devin (mult mai mult decât guvernele) cel mai mare furnizor de „ajutor extern". Sentimentul general este în mare parte că acest ajutor extern „privat" are posibilitate să meargă la oamenii care au cu adevărat nevoie de el. Pe de altă parte, această trimitere de bani nu are nevoie de birocrație guvernamentală costisitoare iar pe de altă parte, percepția este că nu există posibilitatea să fie deturnați acești bani în buzunarele largi ale guvernanților oficiali corupți. Acest lucru este bun pentru combaterea sărăciei și impune totodată costuri bugetare reduse. Ori, ce ar putea fi mai bine decât atât, se întreabă Kapur. O altă întrebare pe care o ridică autorul este dacă aceste speranțe sunt valabile și astăzi.

Özden, economist la Banca Mondială, publică o lucrare care analizează empiric determinanţii fluxurilor de remitenţe la nivelul ţărilor cheie în procesul migraţiei (Özden şi Niimi, 2006). El pleacă în analiza sa de la importanţa nivelului de migrare, nivelul de educaţie a migranţilor şi dezvoltarea sectorului financiar în determinarea remitenţelor. Având în vedere potenţialele probleme, migraţia şi dezvoltarea sunt variabile financiare şi instrumente în estimarea datelor. Principalul motor al fluxurilor de remitenţe s-a dovedit a fi nivelul de migrare. Özden şi Niimi consideră că nivelul de educaţie al migranţilor în raport cu populaţia din ţările de origine, dimensiunea economiei, precum şi nivelul de dezvoltarea economică a ţărilor beneficiare afectează în mod negativ fluxurile de remitenţe. Aceasta în condiţiile în care efectul de dezvoltare a sectorului financiar s-a dovedit a fi unul pozitiv. Acest lucru presupune că migraţia pare să asigure o sursă importantă de valută atât de necesară pentru dezvoltarea economică a ţărilor de origine. La fel, nivelul de educaţie a migranţilor în raport cu populaţia ţărilor în curs de dezvoltare, afectează în sens negativ fluxurile de remitenţe. Mai mult decât atât, ţările mai sărace se dovedesc a fi în continuare destinaţii de remitenţe. Aceste descoperiri făcute de cei doi autori sugerează un anumit impact pozitiv posibil al remitenţelor asupra bunăstării familiilor beneficiare şi ale ţărilor de origine. Astfel, în timp ce efectul de dezvoltare a sectorului financiar este pozitiv, explicaţia autorilor este că semnificaţia analizei lor nu a fost sprijinită puternic.

Una din problemele cheie abordate în tipul de analiză efectuat de Özden este cauzalitatea posibilă între remitenţe şi stocul de migranţi, precum şi între remitenţe şi dezvoltarea sectorului financiar.

Ultimii ani au cunoscut o creştere dramatică a remitenţelor migranţilor în ţările în curs de dezvoltare. Remitenţele înregistrate oficial sunt măsurate ca sumă a remitenţelor lucrătorilor migranţi, remunerarea angajaţilor şi transferurile migranţilor. Suma acestora în SUA a crescut de la 58 miliarde de dolari în 1995 la 167 miliarde de dolari în 2005. Această rată de creştere a depăşit fluxurile de capital privat şi de asistenţă oficială pentru dezvoltare în perioada respectivă, lucru care face din remitenţe cea mai mare a doua sursă de finanţare externă pentru ţările în curs de

dezvoltare după investiţiile străine directe, conform estimărilor efectuate de Banca Mondială în anul 2005.

Există mai mulţi factori care trebuie avuţi în vedere pentru explicarea creşterii recente a fluxurilor de remitenţe. Aceşti factori includ o mai bună colectare a datelor, a creşterii numărului de migranţi, a creşterii veniturilor acestora, reducerea costurilor şi reţelelor mai mari în industrie care suportă remitenţe, a politicilor guvernamentale care să îmbunătăţească accesul bancar şi tehnologia privind transferurile de bani, precum şi promovarea transferurilor prin canalele oficiale (worldbank.org). În fond, oricare ar fi motivele din spatele acestui val, importanţa în creştere a remitenţelor ca sursă de valută a atras în mod sigur o atenţie sporită din partea factorilor de decizie politică şi a cadrelor universitare ca un real mijloc de dezvoltare economică.

Pentru ţările în curs de dezvoltare este extrem de importantă înţelegerea factorilor determinanţi ai remitenţelor astfel încât, politicile să poată fi formulate adecvat pentru a facilita accesul la remitenţe. Cercetările empirice în domeniu au fost totuşi destul de reduse şi au tins să fie efectuate în final doar la nivel microeconomic deşi au existat o serie de studii care examinau fluxurile de remitenţe ca răspuns la factorii macroeconomici (de exemplu, El-Sakka şi McNabb, 1999; Aggarwal et all, 2005; Freund şi Spatafora, 2005). Spre exemplu El-Sakka şi McNabb arată din datele referitoare la Egipt că remitenţele sunt asociate pozitiv cu veniturile din ţara gazdă (El-Sakka şi McNabb, 1999 : 1493-1502). Ca rezultat al acestor studii, mulţi cercetători susţin că remitenţele ar putea fi anticiclice şi asigură o sursă mai stabilă de schimb valutar. Cu toate acestea, corelaţiile efectuate între remitenţe şi nivelul de activitate economică în ţara de origine, nu au fost concludente. În timp ce multe studii inclusiv cele efectuate de El-Sakka şi McNabb arată că venitul de „acasă" (din ţara de origine) este corelat negativ cu remitenţele, Sayan susţine că acest caracter ciclic de combatere a remitenţelor are prea puţine motive empirice. Sayan calculează corelaţiile necondiţionate între remitenţe şi trendul PIB-ului real pentru 12 ţări doar pentru a observa că remitenţele sunt în majoritatea cazurilor aciclice şi chiar prociclice (Sayan, 2006). În mod similar, Yang a constatat că migranţii filipinezi au trimis mai puţini bani în valută străină, atunci când moneda lor *peso*, s-a

depreciat în timpul crizei financiare din Asia, ceea ce sugerează că migranţii au fixată o sumă ţintă pe care doresc să o primească familia rămasă acasă (Yang, 2008 : 591-630). Mergând pe aceeaşi linie, Straubhaar arată că fluxul total al remitenţelor în Turcia nu este afectat de variaţiile cursului de schimb (Straubhaar, 1986 : 728–40).

Aggarwal alături de alţi autori într-un studiu din anul 2006 considera că migranţii remitenţelor, fluxurile primite de la lucrătorii migranţi care au reşedinţa în străinătate, au devenit cea mai mare a doua sursă de finanţare externă pentru ţările în curs de dezvoltare în ultimii ani (Agarwal et all, 2006). În plus faţă de creşterea dimensiunii acestora, stabilitatea acestor fluxuri (în ciuda crizei financiare şi a recesiunii economice) face din remitenţe o sursă sigură de fonduri pentru ţările în curs de dezvoltare.

În timp ce remitenţele internaţionale sunt percepute a fi un venit disponibil semnificativ pentru multe familii din ţările mai puţin dezvoltate, nu există un consens asupra motivaţiei referitoare la remitenţele migranţilor. Două explicaţii principale concurente pentru remitenţe sunt altruismul şi de partajarea riscurilor. Lucrarea autorilor Aggarwal şi Horowitz aduce noi probe în dezbatere privind o serie de date neanalizate anterior şi dezvoltă un model simplu teoretic ce oferă predicţii testabile distincte pentru fiecare motivaţie (Agarwal şi Horowitz, 2002 : 2033-2044).

Freund şi Spatafora identifică determinanţii remitenţelor şi costurile asociate tranzacţiei (Freund şi Spatafora, 2005). Ei constată că remitenţele înregistrate depind în mod pozitiv de Bursa de Valori a migranţilor şi negativ de costurilor de transfer şi de restricţiilor cursului de schimb. La rândul lor, costurile de transfer sunt mai mici atunci când sistemele financiare sunt mai dezvoltate şi ratele de schimb mai puţin volatile, spun cei doi autori. Plecând de la impactul negativ al costurilor tranzacţiilor privind transferurile de fonduri se sugerează migranţilor, fie să se abţină de la trimiterea de bani acasă sau să recurgă al alte metode de transfer a banilor spre exemplu, prin canale informale atunci când costurile sunt ridicate. Freund şi Spatafora nu fac altceva decât să ofere dovezi de la anchete efectuate în acest sens şi susţin un sector spun ei informal considerabil de trimitere a banilor către familiile imigranţilor.

După aceste câteva exemple revenim la analiza autorilor Özden și Niimi care are ca scop principal îmbunătățirea capacității de a înțelege fluxurile de remitențe și modul în care sunt stabilite ele la nivel macroeconomic. De asemenea, autorii încearcă să abordeze unele dintre problemele econometrice, care sunt inerente în acest tip de analiză și care sunt adesea trecute cu vederea în literatura de specialitate existentă.

3. Factorii determinanți ai remitențelor

Aspecte microeconomice

La ora actuală cea mai mare parte a literaturii de specialitate existente referitoare la factorii determinați ai remitențelor este pe bază de analize microeconomice. Spre exemplu, Lucas și Stark într-o lucrare de pionerat privind potențialele motive ale migranților în vederea părăsirii domiciliului au folosit baze de date extrase din Studiul Național de Migrație din Botswana (Lucas și Stark, 1985 : 901-918). Astfel ei au ajuns la concluzia că există mai multe ipoteze pentru motivațiile în vederea părăsirii domiciliului care variază de la *altruism* la *auto-interes*. În cazul *altruismului* migranții trimit o parte din venitul lor în țările de origine pentru a crește bunăstarea membrilor familiilor, oferindu-le astfel venituri suplimentare. Ca o paranteză la altruism, amintim despre *altruismul* definit de Sorokin și prezentat de V. Miftode atunci când prezintă *motivațiile migrației* ca fiind o reflectare a adevăratelor cauze și a factorilor obiectivi în conștiința migranților (Miftode, 1978: 98). V. Miftode recurge la clasificarea efectuată de Pareek motivațiilor în trei categorii în funcție de natura și conținutul lor și pe care într-o formă sau alta, le putem identifica în realitate: „motivațiile de reușită", „de prospectivă" și de „dependență (vasalitate)". Primele două categorii au un rol pozitiv, în timp ce a treia categorie are un rol negativ. Spre exemplu, dezvoltarea socială poate fi favorizată, spune V. Miftode, prin dezvoltarea motivațiilor de reușită și de prospectivă și prin eliminarea sau reducerea motivațiilor de dependență. „Motivațiile de prospectivă" se traduc prin aspirația unora de a-și extinde eul la întreaga societate sau grija pentru bunăstarea comună a tuturor, numită de Sorokin „altruism". În ceea ce privește *auto-interesul pur* al migranților, ei au misiunea de a

achiziţiona bunuri de folosinţă îndelungată şi să investească în locuinţe, terenuri ori în câte un business la domiciliu. În plus faţă de aceste două cazuri propuse temperat şi anume, altruismul şi auto-interesul, ca o alternativă apare cazul ce are la bază ideea că remitenţele sunt parte a unui acord contractual de executare între migranţi şi familie, care sunt în avantaj reciproc. Lucas şi Stark în analizele lor au ajuns la concluzia că migranţii aderă la acest tip de aranjament, atâta timp cât este în interesul lor să facă acest lucru, care poate fi fie altruist fie mai mult în căutare de sine. Cea mai mare parte din lucrările existente pe baza datelor micro urmează această abordare (Aggarwal şi Horowitz, 2002; Ilahi şi Jafarey, 1999). Dacă punctul de vedere al autorilor Aggarwal şi Horowitz a fost prezentat mai sus, de această dată Ilahi şi Jafarey analizează migraţia în contextul familiei extinse (Ilahi şi Jafarey, 1999 : 485-512). Modelele de împrumuturi informale au loc între familia extinsă a migranţilor şi finanţarea cheltuielilor migraţiei forţei de muncă internaţionale. Pentru a rambursa banii la familia extinsă este important de aflat care sunt efectele acestor credite asupra economiilor migranţilor şi a remitenţelor imediate în familie. Ilahi şi Jafarey au folosit o abordare standard bazată pe ciclu de viaţă, care anticipează că cererea de finanţare se ridică de familia extinsă cu o serie de costuri de migraţie ce se înscriu în jurul averii din perioada pre-migraţie. Testele au fost efectuate pe baza sondajului şi au la bază predicţiile datelor din Pakistan.

Concluzia desprinsă de aici este aceea că, principalii beneficiari ai remitenţelor *la nivel microeconomic* sunt *familiile* rămase acasă în ţara de origine. Studiile OCDE demonstrează stabilitatea structurii utilizării remitenţelor, o pondere redusă a „investiţiilor productive" dar poate reprezenta un sistem financiar suport prin efectul de back-ul pentru situaţii de criză, asigurarea educaţiei copiilor.

Aspecte macroeconomice

O analiză la nivel macro a transferurilor de bani este mai puţin stabilită la ora actuală. Fluxurile de remitenţe agregate sunt susceptibile de a reflecta considerente de bază microeconomice care determină decizii individuale în vederea anulării. Ca urmare, unele dintre variabilele macroeconomice care au fost examinate includ referiri la condiţiile

economice din ţara de origine, precum şi variabile privind investiţiile, diferenţele de rată a dobânzii între ţara de origine şi ţara gazdă (Al-Sakka şi McNabb, 1999; Higgins et all, 2004; Straubhaar, 1986; Swamy, 1981). Ca un exemplu la această paranteză, Higgins alături de alţi autori cuprinde în analiză un grup de nouă ţări occidentale pentru a testa ideea că remitenţele imigranţilor răspund la variabilele de risc, în special la incertitudinea ratei de schimb (Higgins et all, 2004 : 403-411). Pentru a estima anual incertitudinea ratei de schimb, aceştia se bazează pe rezultatele neparametrice ale ratei de schimb lunară. De asemenea, procedura cuprinde şi variabilele instrumentale ale lui Pagan şi Ullah angajate să asigure faptul că concluziile sunt rezistente la o posibilă eroare de măsurare a incertitudinii ratei de schimb (Pagan şi Ullah, 1988 : 87-105). Rezultatele dau crezare noii economii a migraţiei, o abordare care susţine că imigranţii sunt foarte motivaţi de variabilele de portofoliu.

Revenind la aspectele macroeconomice, există un consens pe principalii factori macroeconomici determinanţi ai fluxurilor de remitenţe. Spre exemplu, Straubhaar consideră că fluxurile de remitenţe din Germania în Turcia nu sunt afectate de variaţiile cursului de schimb sau de rata reală a rentabilităţii investiţiei (Straubhaar, 1986 : 728–740). Pe de altă parte, folosind datele altor autori se constată că atât cursul de schimb cât şi diferenţele de rată a dobânzii sunt importante în atragerea de fonduri prin canalele oficiale (El-Sakka şi McNabb, 1999 : 1493-1502).

Există o serie de studii care examinează factorii determinanţi ai remitenţelor la nivel macroeconomic folosind ţări cheie sau baza de date din ultimii ani. Un exemplu este aici aplicarea unui model de estimare a factorilor determinanţi ai remitenţelor către ţările în curs de dezvoltare pentru a evalua volumul fluxurilor de remitenţe informale (Freund şi Spatafora, 2005). Freund şi Spatafora consideră variabilele precum costul trimiterii remitenţelor prin canale oficiale, prezenţa cursului de schimb şi alte distorsiuni economice, ca fiind niveluri de migrare ce scot în evidenţă caracteristicile ţării în cauză. Ei consideră de asemenea că taxele transferurilor de bani şi prezenţa ratelor de schimb duc la reducerea remitenţelor. În plus, rezultatele acestora arată că tranzacţiile sunt costuri legate sistematic de concentrarea pe sectorul bancar, lipsa de profunzime financiară, precum şi volatilitatea cursului de schimb.

În mod asemănător, Buch şi Kuckulenz au investigat determinanţii remitenţelor, precum şi fluxurile de capital privat şi public pe baza datelor anterioare în domeniu (Buch şi Kuckulenz, 2004). Ei au descoperit că variabilele tradiţionale, cum ar fi creşterea economică, nivelul de dezvoltare economică, nu au un impact clar asupra fluxurilor de remitenţe. Ei susţin că acest fapt se întâmplă datorită migranţilor, a rolului jucat de remitenţele oficiale şi fluxurile de capital privat care sunt coordonate de diferiţi factori macroeconomici. Aceste similitudini sunt cauzate tocmai de faptul că remitenţele sunt într-o mare măsură bazate pe piaţă şi de asemenea, influenţate de considerentele sociale ale migranţilor.

Toate aceste studii prezentate au cu siguranţă menirea de a ne oferi o perspectivă mai largă a fluxurilor de remitenţe şi cum sunt ele determinate. Cu toate acestea, există un domeniu de aplicare la nivel înalt pentru îmbunătăţirea înţelegerii noastre curente a problemei. Unul din factorii care merită mai multă atenţie este impactul nivelului de educaţie al migranţilor privind transferurile de bani, la nivel de ţară. În cazul în care un număr mai mare de migranţi sunt cu studii superioare, există mai multe şanse de a obţine venituri mai mari şi astfel, sunt efectuate transferuri mai mari. Totuşi, se poate spune că migranţii mai educaţi tind să provină din familii mai „aşezate" financiar care se bazează mai puţin pe remitenţe pentru traiul lor zilnic. Özden consideră că nu este foarte clar care forţă domină aici.

Un alt factor important ce merită examinat este dezvoltarea sectorului financiar al ţărilor beneficiare. În timp ce mai multe studii au examinat portofoliul de investiţii sau variabile precum cele amintite mai sus, nu există lucrări care să evalueze efectul de dezvoltare financiar asupra fluxurilor de remitenţe la nivel macroeconomic. O excepţie este seria studiilor efectuate de Aggarwal, Freund şi Spatafora, deşi arată fostul impact al remitenţelor asupra dezvoltării sectorului financiar din ţările beneficiare. Pe baza unei analize a datelor, rezultatele lui Aggarwal şi a celorlalţi autori arată modul în care efectele pozitive ale remitenţelor asupra dezvoltării sectorului financiar sunt măsurate ca fiind raportul de depozit bancar sau de credit la PIB (Produsul Intern Brut). Ei recunosc că este posibil că o mai bună dezvoltare financiară duce la măsurarea

remitenţelor mai mari, fie pentru că dezvoltarea permite măsurarea fluxurilor de remitenţe, fie că are loc obţinerea unui procent mai mare de remitenţe măsurate atunci când transferurile de bani se fac prin intermediul canalelor oficiale. Dezvoltarea financiară poate reduce costurile de tranzacţie şi creşte sumele repatriate. Aggarwal prin urmare, prin această cauzalitate plasează invers potenţialul prin variabile instrumentale. Interesant este de testat importanţa dezvoltării sectorului financiar ca factor determinant al remitenţelor. Freund şi Spatafora nu includ variabila dezvoltare financiară în stabilirea factorii determinanţi de remitenţe pentru a găsi efectul pozitiv semnificativ asupra fluxurilor de remitenţe.

În cele din urmă, se spune că un număr tot mai mare de migranţi se face responsabil pentru creşterea recentă a fluxurilor de remitenţe. Într-adevăr, Freund şi Spatafora află că numărul de migranţi este principalul factor determinant al transferurilor. Cu toate acestea, una din problemele cheie în literatura de specialitate a migraţiei este că migranţii nu sunt un eşantion aleatoriu din populaţia nativă de bază aflată în ţara de origine. Özden consideră că în timp ce numărul migranţilor din străinătate afectează nivelul remitenţelor, misiunea acestora, de asemenea, influenţează nivelul remitenţelor.

În concluzie, aceşti autori contribuie printre altele la literatura de specialitate existentă prin examinarea impactului asupra fluxurilor de remitenţe şi prin introducerea în analizele lor a următorilor factori: (1) nivelul de educaţie al migranţilor; (2) dezvoltarea sectorului financiar al ţărilor beneficiare; (3) nivelul migraţiei. Probleme legate de ultimele două variabile sunt luate în considerare de Özden în estimările sale(Özden şi Niimi, 2006). Asupra acestora din urmă ne vom opri în continuare. Datele utilizate în analiză acoperă 85 de ţări la nivelul anului 2000, date la care nu există o bază de date standard privind numărul migranţilor peste hotare, nivelul lor de educaţie şi costurile privind paşapoartele. Datele utilizate provin de la Banca Mondială, Fondul Monetar de Investiţii care oferă date cu privire la remitenţele migranţilor, remunerarea angajaţilor, precum şi transferurile migranţilor. Numărul de migranţi în ţările OCDE şi raportul dintre cei cu studii superioare în rândul migranţilor şi în rândul populaţiei care lucrează în ţara de origine provin din studiul

efectuat de Docquier alături de alţi autori în domeniu (Docquier, Lohest and Marfouk, 2005). Procentul din costul paşaportului la PIB pe cap de locuitor este obţinut din studiul lui McKenzie (McKenzie, 2005). Variabilele de dezvoltare din Sectorul Financiar şi anume, raportul dintre depozitul bancar şi cel de credit la PIB, sunt de la IMS's *International Financial Statistics*, restul variabilelor provin de la *World Development Indicators.*

Valorile medii ale unor variabile cheie pe regiuni are scopul de a oferi o imagine de ansamblu a variaţiilor între ţări. Raportul dintre remitenţe în PIB se dovedeşte a fi cel mai mare în partea regiunilor ca Orientul Mijlociu, Africa de Nord, urmate de Africa Sub-Sahariană. În ceea ce priveşte nivelul migraţiei şi raportul său către populaţie, cel mai mare nivel îl găsim în Europa de Vest şi cele două Americi care sunt cea mai mare a doua sursă de migranţi. Cifrele pozitive privind diferenţa dintre rata populaţiei cu studii superioare în rândul migranţilor şi a raportului în rândul populaţiei care lucrează în ţara de origine indică un nivel de educaţie mai ridicat în rândul migranţilor din toate regiunile. Diferenţa mai mare este în cazul Africii Sub-Sahariene şi Asia de Sud. În plus, se observă variaţii aşteptate în PIB pe cap de locuitor, raportul cu privire la depozitul bancar şi cel de credit, în toate regiunile. Dacă ar fi să facem o variaţie între ţări, aceste rapoarte între variabile ar fi cu mult mai mare.(*Vezi* Tabelul 14)

Tabelul nr. 14: Sumarul Statisticilor pe regiuni (media)

	Remitenţe / PIB (%)	Migranţi / Pop (%)	Diferenţa în raport de învăţământul terţiar (%)	Banca de depozit / PIB (%)	Banca de credit / PIB (%)	PIB-ul pe cap de locuitor ($)	PIB, rata de creştere (%)
America	1.44	2.41	25.5	25.1	24.9	3191	2.09
Europa de Vest	0.48	3.60	15.7	75.0	98.1	21432	3.23
Europa Centrală şi de Est	0.88	1.55	27.5	25.2	17.7	2931	3.83
Orientul	3.37	2.09	21.0	53.2	38.7	4827	3.84

Mijlociu şi Africa de Nord							
Africa Sub-Sahariană	2.94	0.39	51.9	22.1	21.3	940	3.03
Asia de Sud	2.47	0.21	50.9	39.6	25.5	463	5.39
Asia de Est şi Pacific	0.59	0.36	43.3	101.9	97.7	7376	5.50
Total	1.46	0.92	40.3	64.0	59.3	7374	4.64

Sursa: Özden and Niimi, 2006, Appendix I: Variable Definitions and Sources, p. 18.

Notă: Cifrele se bazează pe valorile medii pentru perioada cuprinsă între 1998-2002, cu excepţia logaritmului migranţilor peste hotare, raportul migranţilor către populaţie, iar diferenţa dintre rata de celor cu studii superioare în rândul migranţilor şi a raportului dintre populaţia activă în ţara de origine, sunt cifre pentru anul 2000.

După cum s-a prezentat mai sus, analiza empirică efectuată de Özden şi Niimi examinează factorii impactului asupra fluxurilor de remitenţe şi anume *stocul de migranţi în străinătate, nivelul de instruire a migranţilor, dezvoltarea sectorului financiar, condiţiile economice din ţările beneficiare de remitenţe.* În continuare sunt redate o serie de aspecte mai importante referitoare la aceşti factori.

Stocul de migranţi în străinătate

Aşa cum am observat şi la descoperirile efectuate de Freund şi Spatafora, nivelul de migrare este probabil cel mai important factor determinant în creşterea remitenţelor. Această variabilă este exprimată ca logaritm în estimări. Problema cheie care trebuie abordată în mod corespunzător este dorinţa de a trimite remitenţe, dorinţă care se află printre principalele motive din spatele deciziei de a migra la majoritatea oamenilor. Spre exemplu, din diverse studii observăm că rata participării

BCU "ASTRA" UNIVERSITY LIBRARY

femeilor pe piaţa forţei de muncă, densitatea populaţiei, procentul populaţiei urbane, precum şi costul paşaportului ca pondere din PIB pe cap de locuitor în ţara din origine sunt utilizate ca un instrument pentru nivelul de migraţie.

Nivelul de instruire a migranţilor

În analiza efectuată de Özden s-a construit o variabilă care reprezintă diferenţa dintre procesul migranţilor educaţi şi procentul celor educaţi în rândul populaţiei de origine. Această variabilă, într-un sens surprinde prejudecata relativă educaţională a migranţilor. Dacă procentul este unul ridicat, înseamnă că migranţii sunt selectaţi pozitiv. Semnul aşteptat de efectul său este clar că există unele forţe compensatorii. Pe de o parte, un nivel de educaţie mai ridicat în rândul migranţilor în raport cu oamenii din ţările lor de origine permit imigranţilor să câştige mai mult. Pe de altă parte, se presupune că aceşti migranţi ar putea să plece din familii mai puţin sărace şi atunci este nevoie de mai puţini bani pentru a trimite acasă familiilor de origine care nu se bazează doar pe banii migranţilor la domiciliu. În plus, este mai uşor pentru migranţii educaţi să obţină rezidenţă legală în ţara de destinaţie şi să aducă imediat şi familiile lor cu ei, ceea ce ar reduce stimulentele pentru misiunea de a ajunge banii înapoi acasă.

Dezvoltarea sectorului financiar

Un sector financiar al ţărilor beneficiare cu cât este mai dezvoltat şi mai eficient, cu atât este mai posibil să permită migranţilor să trimită banii acasă prin canale oficiale, deoarece scad costurile de tranzacţie şi de asemenea, creşte accesibilitatea destinatarilor de bani trimişi prin intermediul sistemului bancar formal. Prin urmare, fiind evaluat dacă dezvoltarea sectorului financiar are un impact pozitiv asupra fluxurilor de remitenţe folosind rapoartele de la depozitele bancare şi de credit la PIB-ul separat, s-a ajuns la concluzia că nivelul remitenţelor are un impact pozitiv asupra dezvoltării sectorului financiar din ţările beneficiare.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Condiţiile economice ale ţărilor beneficiare

Ca o completare pentru starea generală de dezvoltare şi dimensiunea economică a ţărilor beneficiare, specialiştii introduc în analizele lor şi logaritmul PIB pe cap de locuitor şi situaţia din PIB-ul total. Măsurile din trecut ale nivelului de dezvoltare economică a ţărilor beneficiare şi aşteptările actuale al coeficientului ar fi negative, deoarece migranţii din ţările mai bogate sunt suscceptibili de a fi mai puţin stimulaţi. În ceea ce priveşte PIB-ul care surprinde dimensiunea economică a ţărilor beneficiare, se aşteaptă din nou să depindă de variabila dependentă. De exemplu, în cazul în care variabila dependentă este „transferuri de bani", atunci aceasta ar trebui să crească cu mărimea ţării, deoarece ţările mai mari, cum ar fi China şi India, primesc mai mult în valoare absolută. În cazul în care variabila dependentă este „remitenţe/PIB", ne-am aştepta ca aceasta să scadă cu dimensiunea ţării. Unele dovezi prezintă mai mult acele economii mici şi izolate care sunt mai puţin capabile să susţină economic cât mai multe activităţi, lucru care induce cetăţenilor ei ideea de a migra dincolo de graniţele naţionale. În plus faţă de aceste variabile, rata de creştere economică a ţărilor beneficiare este inclusă în ecuaţia de estimare. Impactul aşteptat asupra fluxurilor de remitenţe nu este foarte clar. Se poate argumenta că o economie în creştere reduce stimulentele de a migra şi implică, prin urmare, mai puţine remitenţe în aceste ţări. Totuşi, este la fel de posibil ca rata de creştere economică ridicată să inducă migranţii să investească mai mult la domiciliu şi sunt astfel mărite influxurile de remitenţe în ţările de origine. În scopul de a examina empiric semnificaţia acestor factori determinanţi ai fluxurilor de remitenţe, a fost estimată ecuaţia următoare:

$$(1)\ REM_i=\alpha+\beta_i^1 MIG_i+\beta_i^2 FD_i+\beta_i^3 GDP_i+\beta_i^4 GDPgrowth_i+\beta_i^5 Edu_i+u_i$$

unde *i* se referă la remitenţele din ţara beneficiară. Pentru variabila dependentă *REM*, sunt încercate trei variante diferite şi anume, raportul dintre remitenţele în PIB, logaritmul din PIB şi logaritmul remitenţelor în termeni de „cap pe locuitor." *MIG*, este nivelul de migrare de la o ţară *i*. Este exprimat acest lucru fie ca logaritm de

migranţi în străinătate, fie ca raport cu mărimea populaţiei din ţara de origine *i*. FD_i este sectorul de variabile a dezvoltării economice a ţării *i*, care reprezintă fie raportul dintre depozitul bancar sau cel de credit la PIB. În ceea ce priveşte GDP_i, acesta arată logaritmul din PIB şi a PIB-ului pe cap de locuitor angajat. $GDPgrowth_i$ este rata de creştere a PIB-ului din ţara *i* şi Edu_i este diferenţa dintre raportul persoanelor cu studii superioare în rândul migranţilor şi a raportului în rândul populaţiei care lucrează în ţările de origine ale migranţilor. α_i şi β_i sunt parametri ce trebuie estimaţi şi u_i este termenul eroare. Tabelul următor rezumă cel mai bine toate aceste variabile utilizate pentru estimare.[13]

Tabelul nr. 15: Lista de variabile dependente şi explicative

	Media	S.D.
Variabile dependente		
Raportul a remitenţelor în PIB (%)	2.839	4.601
Logaritmul de remitenţe	19.488	1.985
Logaritmul remitenţelor pe cap de locuitor	3.262	1.586
Variabile independente		
Logaritmul migranţilor peste hotare	12.188	1.620
Raportul de migranţi în străinătate din dimensiunea populaţiei	4.902	7.587
Raportul depozitelor bancare la PIB	0.475	0.299
Raportul de credite bancare la PIB	0.485	0.375
Logaritmul din PIB	24.171	2.229
Logaritmul din PIB pe cap de locuitor	7.946	1.508
PIB, rata de creştere (%)	3.470	2.218
Diferenţa între raportul dintre persoanele cu studii superioare în rândul migranţilor şi raportul în rândul populaţiei care lucrează în ţările de origine (%)	22.371	15.297
Variabile instrumentale	55.955	13.471
Rata de participare a femeii pe piaţa muncii (%)	140.547	191.142
Densitatea populaţiei (locuitori pe kmp)	57.335	21.632
Urbanizare (%)	3.003	5.698

[13] Aceste variabile dependente sunt cosntruite pe baza valorii medii a remitenţelor în ţara *i* în perioada cuprinsă între 1998 şi 2002. no

Costul paşaport (% din PIB pe cap de locuitor)	8.110	13.723
Rata inflaţiei (%)	0.059	
Marionetă pentru rata de schimb dublă	0.329	
Marionetă juridică de origine britanică		

Sursa: Özden şi Niimi, 2006, Appendix I, Table 2: List of Dependent and Explanatory Variables, p. 19.

Notă: Toate variabilele sunt valorile medii pentru perioada cuprinsă între 1998-2002, cu excepţia logaritmului migranţilor peste hotare, raportului migranţilor către populaţie, iar diferenţa dintre rata oamenilor cu studii superioare în rândul migranţilor şi a raportului de muncă în rândul populaţiei în ţara de origine, sunt cifrele pentru anul 2000.

Vom începe prin estimarea ecuaţiei de mai sus(1) prin pătrate ordinare (Ordinary Least Squares (OLS)) ignorând orice probleme posibile. După care prin estimarea IV în primul rând, instrumentarea doar a variabilelor de migraţie şi apoi instrumentarea migraţiei şi a dezvoltării variabilelor financiare. Rezultatele estimate apar în tabelele 16-19.

Tabelul nr.16: Rezultatele regresiei: Estimarea OLS (Ordinary Least Squares)

	Rem/GDP		Log of Rem		Log of Rem per capita		Rem/GDP		Log of Rem	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Log of migrants abroad	0.592	0.644	0.427***	0.444***	-0.007	0.008				
	[0.811]	[0.791]	[0.811]	[0.791]	[0.811]	[0.791]				
Migrants/Population							0.174	0.181	0.054**	0.058**
							[0.116]	[0.111]	[0.024]	[0.025]
Bank deposit/GDP	1.464		0.609		0.798		0.663		0.551	
	[1.329]		[0.667]		[0.773]		[1.362]		[0.690]	
Bank credit/GDP		0.670		0.490		0.447		0.190		0.416
		[0.995]		[0.512]		[0.649]		[1.009]		[0.535]
Log of GDP	-1.012**	-1.035**	0.538***	0.527***			-0.220	-0.199	0.930***	0.928***
	[0.468]	[0.457]	[0.110]	[0.105]			[0.341]	[0.326]	[0.116]	[0.118]
Log of GDP per capita	-0.721	-0.644	-0.400**	-0.410**	0.229	0.245	-1.298***	-1.266***	-0.683***	-0.702***
	[0.461]	[0.453]	[0.165]	[0.174]	[0.148]	[0.174]	[0.323]	[0.336]	[0.178]	[0.195]
GDP growth	-0.232	-0.221	-0.05	-0.048	-0.039	-0.033	-0.192	-0.184	-0.041	-0.038
	[0.254]	[0.259]	[0.066]	[0.067]	[0.075]	[0.074]	[0.258]	[0.263]	[0.069]	[0.071]
Diff. in the ratio of tertiary edu.	-0.04	-0.036	-0.011	-0.011	-0.053***	-0.031***	-0.058*	-0.056*	-0.026***	-0.026***
	[0.039]	[0.038]	[0.011]	[0.011]	[0.011]	[0.012]	[0.030]	[0.029]	[0.010]	[0.010]
Constant	26.961***	26.485***	4.648**	4.807**	2.172	1.974	19.480**	18.845**	3.022	3.002
	[7.960]	[7.863]	[1.868]	[1.858]	[1.838]	[1.972]	[8.147]	[7.833]	[2.298]	[2.344]
Observations	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
R2	0.285	0.280	0.636	0.635	0.289	0.281	0.321	0.320	0.618	0.617
F-statistic (p-value)	5.73 (0.00)	5.53 (0.00)	22.05 (0.00)	22.60 (0.00)	8.06 (0.00)	7.93 (0.00)	5.06 (0.00)	5.01 (0.00)	20.53 (0.00)	20.72 (0.00)

Sursa: Özden şi Niimi, 2006, Appendix I, Table 3: Regression Results: OLS Estimation, p. 20.

Notă: Cifrele din paranteze sunt robuste erori standard. *** Semnificative la nivel de 1%, ** semnificativă la nivel de 5%, şi * semnificative la nivel de 10%. Raportul de depozit bancar la PIB este folosit în (1) şi raportul dintre credite bancare la PIB este folosit în (2).

Tabelul nr. 17: Rezultatele de regresie: Estimarea IV (1)

	Rem/GDP		Log of Rem		Log of Rem per capita		Rem/GDP		Log of Rem	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Log of migrants abroad	2.663***	2.589***	1.046***	1.070***	0.619**	0.650**				
	[0.787]	[0.778]	[0.317]	[0.390]	[0.312]	[0.272]				
Migrants/Population							0.716***	0.620***	0.269**	0.232***
							[0.245]	[0.210]	[0.111]	[0.087]
Bank deposit/GDP	-0.168		0.121		0.060		-3.275		-1.010	
	[1.274]		[0.721]		[1.212]		[2.351]		[1.331]	
Bank credit/GDP		-0.003		0.285		-0.062		-1.492		-0.253
		[1.128]		[0.561]		[0.942]		[1.518]		[0.825]
Log of GDP	-2.165***	-2.182***	0.193	0.176			1.217**	0.956**	1.490***	1.387***
	[0.657]	[0.659]	[0.213]	[0.202]			[0.535]	[0.433]	[0.254]	[0.264]
Log of GDP per capita	0.152	0.139	-0.139	-0.171	0.196	0.211	-2.316***	-2.181***	-1.086***	-1.064***
	[0.504]	[0.505]	[0.231]	[0.228]	[0.182]	[0.206]	[0.628]	[0.610]	[0.260]	[0.265]
GDP growth	-0.205	-0.205	-0.041	-0.044	-0.003	0.001	-0.041	-0.083	0.019	0.002
	[0.286]	[0.293]	[0.075]	[0.079]	[0.087]	[0.090]	[0.348]	[0.328]	[0.114]	[0.105]
Diff. in the ratio of tertiary edu.	0.041	0.041	0.013	0.013	-0.015	-0.013	-0.040	-0.046	-0.019*	-0.022**
	[0.049]	[0.047]	[0.017]	[0.016]	[0.014]	[0.013]	[0.040]	[0.035]	[0.012]	[0.011]
Constant	20.916***	21.023***	2.842	3.136	-5.567	-6.060	-9.135	-3.921	-8.319*	-6.045
	[6.516]	[7.064]	[2.104]	[2.109]	[4.172]	[3.799]	[10.772]	[8.563]	[5.185]	[4.116]
Observations	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
R2	0.071	0.065	0.548	0.543	-0.606	-0.64	-0.198	-0.042	0.244	0.355
F-statistic (p-value)	4.66 (0.00)	4.10 (0.00)	11.93 (0.00)	19.01 (0.00)	7.74 (0.00)	6.97 (0.00)	3.24 (0.01)	3.56 (0.00)	12.01 (0.00)	13.12 (0.00)
Overidentification χ2 (p-value)	3.84 (0.28)	3.74 (0.29)	3.63 (0.30)	3.28 (0.35)	5.66 (0.13)	5.35 (0.15)	1.06 (0.79)	1.13 (0.77)	0.47 (0.92)	0.83 (0.84)

Sursa: Özden şi Niimi, 2006, Appendix I, Table 4: Regression Results: IV Estimation (1), p. 21.

Notă: Cifrele din paranteze sunt robuste erori standard. *** Semnificative la nivel de 1%, ** semnificativă la nivel de 5%, şi * semnificative la nivelul de 10%. Numai variabilele migraţiei sunt instrumentate. Raportul de depozit bancar la PIB este folosit în (1) şi raportul dintre credite bancare la PIB este folosit în (2).

BCU IAŞI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Tabelul nr.18: Rezultatele de regresie: Estimarea IV (2)

	Rem/GDP		Log of Rem		Log of Rem per capita		Rem/GDP		Log of Rem	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Log of migrants abroad	1.084**	1.618***	0.685***	0.815***	0.350*	0.630**				
	[0.500]	[0.570]	[0.237]	[0.234]	[0.213]	[0.254]				
Migrants/Population							0.205	0.297**	0.163**	0.177***
							[0.142]	[0.135]	[0.074]	[0.065]
Bank deposit/GDP	7.342*		1.770		3.111**		5.323		-0.133	
	[3.939]		[1.299]		[1.456]		[4.054]		[1.805]	
Bank credit/GDP		6.325*		1.475		3.277*		2.574		-0.795
		[3.282]		[1.148]		[1.679]		[2.736]		[1.521]
Log of GDP	-1.362***	-1.683***	0.378**	0.300*			-0.198	0.058	1.208***	1.254***
	[0.521]	[0.583]	[0.184]	[0.179]			[0.340]	[0.303]	[0.190]	[0.166]
Log of GDP per capita	-1.320***	-1.415**	-0.467**	-0.480*	-0.173	-0.478	-1.983***	-2.050***	-0.901***	-0.804***
	[0.508]	[0.578]	[0.236]	[0.268]	[0.240]	[0.407]	[0.480]	[0.538]	[0.200]	[0.202]
GDP growth	-0.321	-0.311	-0.067	-0.064	-0.058	-0.051	-0.258	-0.203	-0.012	0.001
	[0.286]	[0.309]	[0.082]	[0.085]	[0.121]	[0.139]	[0.267]	[0.277]	[0.089]	[0.089]
Diff. in the ratio of tertiary edu.	-0.045	-0.028	-0.007	-0.002	-0.034**	-0.031*	-0.076**	-0.067**	-0.023*	-0.020
	[0.037]	[0.038]	[0.014]	[0.013]	[0.016]	[0.018]	[0.033]	[0.032]	[0.012]	[0.014]
Constant	31.775***	33.667***	5.256**	5.629**	-0.065	-1.307	22.738**	17.456*	-2.624	-4.403
	[9.075]	[10.062]	[2.440]	[2.643]	[3.069]	[3.298]	[9.553]	[9.389]	[4.551]	[4.576]
Observations	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85
R2	0.153	0.101	0.595	0.582	0.024	-0.319	0.247	0.266	0.522	0.486
F-statistic (p-value)	4.03 (0.00)	3.78 (0.00)	21.66 (0.00)	20.78 (0.00)	7.14 (0.00)	6.36 (0.00)	4.91 (0.00)	5.18 (0.00)	17.10 (0.00)	16.33 (0.00)
Overidentification χ2 (p-value)	7.25 (0.20)	7.26 (0.20)	3.87 (0.57)	3.86 (0.57)	8.05 (0.15)	6.43 (0.27)	8.88 (0.11)	9.26 (0.10)	4.10 (0.54)	3.72 (0.59)

Sursa: Özden și Niimi, 2006, Appendix I, Table 5: Regression Results: IV Estimation (2), , p. 22.

Notă: Cifrele din paranteze sunt robuste erori standard. *** Semnificative la nivel de 1%, ** semnificativă la nivel de 5%, și * semnificative la nivel de 10%. Atât variabilele migrației și dezvoltării financiare sunt instrumentate. Raportul de depozit bancar la PIB este folosit în (1) și raportul dintre credite bancare la PIB este folosit în (2).

BCU IASI/CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

Tabelul nr.19: Rezultate regresie: Estimarea IV (3)

	Instrumenting migration variable only				Instrumenting both migration and FD variables			
	Rem/GDP		Log of Rem		Rem/GDP		Log of Rem	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Log of migrants abroad	2.589***	2.586***	0.829**	0.854**	0.737	1.162**	0.559**	0.611***
	[0.945]	[0.916]	[0.347]	[0.336]	[0.507]	[0.570]	[0.253]	[0.236]
Bank deposit/GDP	-0.132		0.280		5.469		0.678	
	[1.290]		[0.633]		[3.341]		[1.096]	
Bank credit/GDP		-0.019		0.352		5.142*		0.648
		[1.144]		[0.483]		[2.906]		[1.062]
Log of GDP	-2.139***	-2.138***	0.279	0.262	-1.223**	-1.479***	0.417***	0.385***
	[0.711]	[0.701]	[0.203]	[0.193]	[0.479]	[0.541]	[0.159]	[0.149]
Log of GDP per capita	0.176	0.162	-0.164	-0.188	-1.048**	-1.207**	-0.288	-0.310
	[0.512]	[0.513]	[0.203]	[0.200]	[0.469]	[0.544]	[0.221]	[0.259]
GDP growth	-0.218	-0.220	-0.064	-0.065	-0.335	-0.332	-0.075	-0.074
	[0.293]	[0.299]	[0.074]	[0.077]	[0.275]	[0.297]	[0.072]	[0.075]
Diff. in the ratio of tertiary edu.	0.038	0.037	0.002	0.003	-0.058	-0.046	-0.010	-0.008
	[0.055]	[0.053]	[0.019]	[0.018]	[0.039]	[0.039]	[0.016]	[0.016]
Constant	21.062***	21.172***	3.867*	4.108*	31.656***	33.658***	4.999**	5.266**
	[6.900]	[7.129]	[2.258]	[2.258]	[8.659]	[9.714]	[2.255]	[2.570]
Observations	80	80	80	80	80	80	80	80
R2	0.053	0.054	0.572	0.567	0.229	0.176	0.615	0.609
F-statistic (p-value)	3.02 (0.01)	3.03 (0.01)	18.20 (0.00)	18.07 (0.00)	3.64 (0.00)	3.37 (0.01)	21.49 (0.00)	21.01 (0.00)
Overidentification χ2 (p-value)	3.12 (0.37)	3.11 (0.38)	4.03 (0.26)	3.93 (0.27)	6.82 (0.23)	6.78 (0.24)	5.46 (0.36)	5.12 (0.40)

Sursa: Özden şi Niimi, 2006, Appendix I, Table 6: Regression Results: IV Estimation (3), p. 23.

Notă: Cifrele din paranteze sunt robuste erori standard. *** Semnificative la nivel de 1%, ** semnificativă la nivel de 5%, şi * semnificative la nivel de 10%,. Estimarea se bazează pe un eşantion cu excepţia ţărilor Bangladesh, India, Pakistan, Filipine şi Sri Lanka. Pentru primele patru coloane, doar variabilele migraţiei sunt instrumentate. Pentru următoarele patru coloane, atât variabilele migraţiei cât şi dezvoltării financiare sunt instrumentate. Raportul de depozit bancar la PIB este folosit în (1) şi raportul dintre credite bancare la PIB este folosit în (2).

BCU IASI/CENTRU UNIVERSITAR

Toate coloanele conform ecuaţiei de mai sus (1) implică faptul că raportul de depozit bancar al PIB este utilizat ca o variabilă pentru dezvoltarea sectorului financiar, în timp ce acela condus de (2) implică faptul că raportul dintre creditele bancare la PIB este estimat pentru angajat. În scopul de a verifica validitatea setului de instrumente folosit în această analiză, statisticile J. Hansen pentru testul de identificare sunt raportate la partea de jos a tabelelor (vezi tabelele 17, 18 şi 19). Aceste rezultate vin în sprijinul termenului de valabilitate a instrumentelor folosite, ele nu sunt corelate cu termenul de eroare iar instrumentele sunt în mod corect excluse din ecuaţia estimată.[14]

Efectul nivelului de migraţie asupra fluxurilor de remitenţe pare destul de ambiguu dacă ne uităm la rezultatele de la estimarea OLS (Ordinary Least Squares) (tabelul 16). Cu toate acestea, dacă am instrumenta variabila migraţie, coeficientul uniform devine mai mare şi semnificativ (tabelul 17). Conform estimărilor OSL dacă numărul migranţilor creşte cu un procent, acest lucru ar spori fluxurile de remitenţe cu circa 0,4 % (coloana 3 din tabelul 16). Acest fapt pare să susţină argumentul că problemele legate de profunzimea fenomenului trebuie a să fie abordate în estimare. Dacă sunt instrumentate atât variabilele migraţia cât şi dezvoltarea financiară, impactul migraţiei asupra nivelului de remitenţe este oarecum atenuat. Pe baza acestor rezultate, creşterea cu o sută a numărului de migranţi ar duce la o creştere de 0,7% a fluxurilor de remitenţe (coloana 3 din tabelul 18). Acest lucru presupune că o creştere a nivelului de migrare ar scădea suma de bani trimisă de către fiecare migrant acasă, care este probabil să fie datorită efectului de reîntregire a familiei. Modele similare pot fi observate, de asemenea, atunci când se utilizează raportul dintre numărul de migranţi şi mărimea populaţiei unde migraţia este variabilă (coloanele 7-10 din tabelul 16-18).

Impactul dezvoltării sectorului financiar din ţările beneficiare nu este la fel de clar ca în cazul nivelului de migraţie (tabelele 16-18). Efectul dezvoltării sectorului financiar privind transferurile de bani pare a fi unul

[14] Regresia prezentată în coloana 8 din tabelul 16 nu trece testul marginal de identificare iar acest lucru ar trebui să fie luat în considerare atunci când se discută rezultatele.

pozitiv după cum se susţine şi în cadrul literaturii de specialitate existentă, dar munca suplimentară este necesar să fie analizată semnificativ în determinarea fluxurilor de remitenţe. În ceea ce priveşte nivelul educaţional al imigranţilor în cauză, efectul acestuia nu este întotdeauna semnificativ. Cu toate acestea, atunci când devine semnificativ, diferenţa dintre rata celor cu studii superioare în rândul migranţilor şi populaţia activă din ţara de origine afectează în mod negativ fluxurile de remitenţe. Cu alte cuvinte, este mai mare nivelul de educaţie al imigranţilor în raport cu populaţia din ţările lor de origine. Tot în cazul acestui raport avem şi cea mai mică sumă de bani trimisă acasă. Aceasta, la rândul său, arată că, dacă migranţii provin din familii relativ mai înstărite, ei au mai puţin misiunea ca familia să se bazeze pe remitenţe pentru traiul zilnic.

În ceea ce priveşte situaţia economică din ţările beneficiare, rata de creştere economică a ţării de origine nu pare a avea vreun efect asupra fluxurilor de remitenţe. Acest lucru este în concordanţă cu unele aspecte din literatura de specialitate existentă. Lucru posibil de altfel datorită faptului că cele două forţe compensatorii descrise mai sus - creşterea economică ridicată poate reduce stimulentele de a migra şi mai puţin remitenţele, prin urmare, poate determina migranţii să investească mai mult la domiciliu - se anulează.

Pe baza rezultatelor estimării IV (tabelul 18) dimensiunea economiei interne măsurată ca logaritm din PIB este găsită ca afectând pozitiv fluxul global al remitenţelor, dar este corelat negativ cu remitenţele în raport cu PIB-ul. Cu alte cuvinte, economia internă mai mică are posibilităţi relativ limitate pentru activităţi economice, iar migranţii au mai mult misiunea de a sprijini familiile lor la domiciliu. Efectul nivelului de dezvoltare economică exprimat ca logaritm din PIB pe cap de locuitor este negativ şi semnificativ. Aceasta implică faptul că migranţii din ţările mai sărace trimit o cantitate mai mare de bani familiilor lor acasă aşa cum ar fi de altfel de aşteptat.

Una dintre limitele analizei este că datele folosite privind migraţia includ doar migranţii din ţările membre OCDE.[15] În consecinţă, pentru

[15] **Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică, OCDE** (*Organization for Economic Cooperation and Development OECD*) creată în 1961, este un club de ţări bogate,

acele ţări care trimit migranţii lor ţărilor non-OCDE, de exemplu pentru ţările din Golf, numărul de imigranţi este cu siguranţă subestimat. Pentru a evalua efectul, autorii acestui model de studiu au repetat estimarea IV pe baza eşantionului cu excepţia Bangladesh, India, Pakistan, Filipine şi Sri Lanka, care sunt considerate că trimit un număr relativ mare de imigranţi în ţări din afara OCDE. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 19. Rezultatele nu se schimbă semnificativ, cu excepţia coeficientului nivelului de migraţie într-o singură situaţie (coloana 5 din tabelul 19) care îşi pierde semnificaţia sa atunci când este estimat sub eşantionul de bază. Prin urmare, complexitatea constatărilor autorilor acestui model de analiză este în general acceptată.

---

dedicat în principal studiului problemelor economice şi coordonării politicilor sale. Ţările membre OCDE şi data intrării în Organizaţie: Germania (1961, Australia (1971, Austria (1961), Belgia (1961), Canada (1961), Corea (1996), Cehia (1995). Danemarca (1961), Spania (1961), Statele Unite (1961), Finlanda (1969), Franţa (1961), Grecia (1961), Ungaria (1996), Irlanda (1961), Islanda (1961), Italia (1961), Japonia (1964), Luxemburg (1961), Mexic (1994), Noua ZeelandĂ (1973), Norvegia (1961), Ţările de Jos (1961), Polonia (1996), Portugalia (1961), Regatul Unit (1961), Suedia (1961), Elveţia (1961), Turcia (1961).

Ţările membre produc două treimi din bunurile şi serviciile mondiale. Este organismul moştenitor şi substituient al anteriorului OECE (Organizaţia Europeană de Cooperare Economică) care a fost creat în 1948 pentru administrarea fondurilor Planului Marshall şi creşterea liberalizării comerţului intraeuropean.

Obiectivele explicite ale OCDE sunt: a) Coordonarea politicilor economice pentru expansiunea şi progresul nivelului de viaţă al ţărilor membre menţinând stabilitatea financiară; b) ajutorul ţărilor subdezvoltate; c) creşterea acţiunilor specifice în domenii cum ar fi învăţământul, tehnologia, mâna de lucru, agricultura, etc. În realitate OCDE activează ca centru de decizii ce coordonează politicile ţărilor bogate şi îşi canalizează presiunea asupra altor organisme internaţionale. Coordonarea politicilor economice ale membrilor o realizează prin intermediul următoarelor activităţi: îmbunătăţeşte statisticile şi comparările de date internaţionale. Pune la punct şi perfectioneaza Sistemul Normalizat al Conturilor Naţionale; elaborează rapoarte periodice asupra ţărilor membre care merg acompaniate de recomandări ce au influenţe considerabile asupra responsabililor politicilor economice naţionale; elaborează studii monografice asupra problemelor concrete; elaborează rapoarte şi analize asupra tendinţelor economice cu metode de prospectare care permit coordonarea politicilor economice; coordonează ajutoarelor mutuale cu caracter financiar în situaţii de dificultăţi temporale ale unei Balanţe de Plăţi.

Secretariatul General al OCDE îşi are sediul la Paris şi dispune de aproape 2000 de funcţionari, dintre care mulţi sunt specialişti în economie şi drept, care sprijină munca a 200 de comitete, grupuri de lucru şi echipe de experţi.

În concluzie, rezultatele prezentate sunt necesare pentru a evidenţia rolul primordial jucat de nivelul de migraţie în determinarea fluxurilor de remitenţe. Nivelul de instruire a migranţilor, dimensiunea economiei naţionale, nivelul de dezvoltare economică a ţărilor beneficiare precum şi dezvoltarea sectorului financiar, deşi într-o măsură mai mică, explică de asemenea, unele dintre variaţiile observate în traversarea ţărilor de către remitenţe. Rezultatele acestui model subliniază importanţa controlului prejudecăţilor interne în estimarea determinanţilor de remitenţe.

Lucrarea *Migration and Remittances: Causes and Linkages* scrisă de Özden şi Niimi este una de referinţă în vederea examinării factorilor cheie în determinarea fluxurilor de remitenţe. Rezultatele lor arată că nivelul de migrare este motorul principal al remitenţelor, chiar şi după ce are loc un control al prejudecăţilor interne prin estimarea IV. Toate aceste variabile joacă un rol important în determinarea fluxurilor de remitenţe. Dezvoltarea sectorului financiar se pare că are un impact pozitiv asupra transferurilor de bani, dar semnificaţia ei găsită aici este una mai puţin clară. Toate descoperirile din literatura de specialitate existentă ilustrează importanţa pentru posibila prejudecată de profunzime în estimare.

Unele implicaţii politice importante pot fi extrase din aceste constatări. În primul rând, influenţa negativă a diferenţei în nivelul de educaţie a migranţilor şi cel al populaţiei din ţările de origine indică faptul că migranţii din familii mai înstărite par a fi mai puţin adepţii transferurilor de bani către familiile lor. Mai mult, ţările mai sărace se dovedesc a fi relativ mai beneficiare de remitenţe. Aceste descoperiri par să sugereze un posibil impact pozitiv al remitenţelor asupra bunăstării familiilor beneficiare şi al ţărilor beneficiare, deşi o analiză mai detaliată la nivel microeconomic nu poate să emită o concluzie definitivă. Prin urmare, pe baza constatărilor că nivelul de migraţie este unul dintre principalii determinanţi în fluxurile de remitenţe, migraţia pare să asigure o sursă importantă de valută pentru dezvoltarea economică a ţărilor beneficiare. Cu toate acestea, când numărul de migranţi creşte, suma de bani trimisă acasă de imigranţi este dovedit că scade datorită în mare parte, efectelor de reîntregire a familiei.

Efectuarea unor analize suplimentare ar trebui să examineze probabil și complexitatea acestor rezultate. În ciuda disponibilităților limitate de date, o analiză a datelor generale merită cu siguranță apreciată pe viitor. În plus, estimările empirice ale modelului prezentat aici au fost realizate pe baza datelor din statisticile oficiale. Deci nu se pot generaliza concluziile studiului cu privire la factorii determinanți ai fluxurilor de remitențe în cazul transferurilor de bani realizate prin canale neoficiale. Datorită în special relevanței acestora pentru dezvoltarea economică a țărilor în curs de dezvoltare, este necesar să se lucreze mai mult empiric asupra fluxurilor de remitențe informale. Acest lucru arată de fapt importanța unor eforturi suplimentare în vederea colectării de date privind migrația și remitențele.

Concluzia este următoarea, remitențele reprezintă una din principalele consecințe pozitive ale migrației internaționale. Remitențele, sunt definite de G. Prelipceanu, ca transferuri bănești spre țara de origine, iar cele asociate forței de muncă migrante ca fluxuri transmise de migranți spre familii, prieteni, văzute ca o compensație pentru fenomenul de „brain-drain" și, în general, pentru ieșirile de capital uman (sferapoliticii.ro). Prelipceanu structurează motivațiile astfel: *endogene* (cele care țin de migrant) dată de atitudinea altruistă, față de familie și de cei apropiați rămași acasă și *exogene* (care țin de mediul extern) precum securitatea în transmiterea fondurilor, reducerea sau anularea taxării sumelor transmise, distribuția geografică a migranților și diferențele de PIB între țara de destinație și țara de origine. Aceeași idee o găsim împărtășită și la începutul acestui subcapitol de Lucas și Stark care au ajuns la concluzia că există mai multe ipoteze pentru motivațiile în vederea părăsirii domiciliului care variază de la *altruism* la *auto-interes* (Lucas și Stark, 1985 : 901-918) mergând până la ideea că remitențele sunt parte a unui acord contractual de executare între migranți și familie, care sunt în avantaj reciproc. Cu alte cuvinte, remitențele cresc veniturile țării din surse externe, cu efecte în domeniul creșterii nivelului de trai al celor ce le primesc, al dezvoltării economice locale, prin creșterea consumului și a investițiilor, precum și prin reducerea presiunii supra guvernului pentru implementarea reformelor economice și sociale.

BCU BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

O ultimă concluzie desprinsă de aici este aceea că, principalii beneficiari ai remitenţelor *la nivel microeconomic* sunt *familiile* rămase acasă în ţara de origine în timp ce, *la nivel macroeconomic*, poate fi evidenţiată creşterea consumului intern, susţinerea balanţei de plăţi dar există şi efecte asupra inflaţiei, ratei de schimb, exporturi şi importuri.

4. Criza economică globală şi remitenţele în perioada 2009-2011

În ciuda asperităţilor provocate de fenomenul recesiunii, protecţionismul guvernelor occidentale, barierele vamale, politici antiimigraţie, tot mai multe voci în massmedia şi în politică recunosc rolul pozitiv pe care imigranţii l-au jucat în dezvoltarea ţărilor în care au venit. Unul din cele mai evidente aspecte îl reprezintă îmbunătăţirea balanţei demografice în ţări din cele mai diverse, de la Italia până la SUA.

Pe de altă parte, în ciuda recesiunii, imigranţii economici nu doresc să se întoarcă înapoi în ţara de origine. Unul din motive îl constituie situaţia mai dificilă în ţara de origine decât în ţara de destinaţie, starea serviciilor publice de asistenţă socială. Imigranţii apasă asupra unei categorii sociale cu o pregătire profesională inferioară, care este concurată în acest fel pe piaţa muncii. Astfel, în Marea Britanie potrivit unui studiu citat în martie 2009 în Telegraph, date suficiente de la precedentele crize economice vin în sprijinul argumentului că migraţia este relativ puţin sensibilă la condiţiile economice. Mai mult, pe termen lung forţele de bază ale migrării vor rămâne puternice sugerând că fluxurile de migrare vor creşte din nou o dată cu ieşirea din recesiune (telegraph.co.uk).

În continuare sunt prezentate câteva aspecte privind evoluţia economiei mondiale. Astfel, după cea mai accentuată recesiune din istoria recentă cu care s-a confruntat economia mondială în ultimii doi ani, creşterea economică s-a consolidat şi s-a extins spre ţările dezvoltate în a doua jumătate a anului 2009. Prin urmare, Produsul global brut se aşteaptă să crească cu circa 4% în anul 2010 şi 4,3% în anul 2011 (prognoza actualizată a FMI din ianuarie 2010). Ca rezultat al promovării unor politici eficiente de stimulare a creşterii economice, activitatea din

sectorul real revine la normal, ceea ce va contribui pozitiv la balansarea comerţului internaţional.

În majoritatea ţărilor dezvoltate relansarea economică se aşteaptă a fi lentă, în timp ce în multe ţări emergente activitatea economică va fi robustă, având la bază în mare parte intensificarea cererii interne.

Cert este că relansarea economică se va desfăşura cu ritmuri diferite. În ţările dezvoltate, spre exemplu, produsul intern brut se aşteaptă să crească cu circa 2% în anul 2010 după o recesiune gravă în anul 2009 (-3,2%). Prognoza pentru 2011 reflectă o majorare suplimentară cu 2,4%.

Ca factor de influenţă este de menţionat consolidarea neaşteptată a consumului din Statele Unite ale Americii. În consecinţă, pentru SUA se prognozează o creştere a produsului intern brut de 2,7% şi 2,4% în anii 2010-2011. La baza redresării economiei naţionale va sta ameliorarea condiţiilor financiare şi a cererii finale, contribuind astfel la consolidarea progresivă a investiţiilor private.

După o descreştere economică de circa 4% în anul 2009, ţările zonei Euro vor înregistra o creştere economică slabă în anul 2010 de numai 1% şi 1,6% în 2011. La această creştere îşi va aduce contribuţia stimulentele macroeconomice şi măsurile adoptate cu scopul restabilirii bunei funcţionări a sistemului financiar. Pentru anul curent relansarea economică lentă se remarcă în Germania – 1,5%, Franţa – 1,4% şi Italia - 1%. Mari progrese nu se vor înregistra nici în anul 2011: Germania – 1,9%, Franţa – 1,7% şi Italia – 1,3%.

Având la bază o creştere economică bazată pe exporturi şi dată fiind situaţia de pe pieţele financiare internaţionale şi reducerea cererii mondiale, Japonia a înregistrat un declin economic accentuat (-5,3% în anul 2009). Însă, ulterior creşterii cererii mondiale şi, implicit, redresării exporturilor, în anii 2010 şi 2011 Japonia va marca o relansare economică treptată - 1,7% şi respectiv 2,2%.

Aşadar, trebuie de menţionat că relansarea economică din ţările dezvoltate se aşteaptă să fie slabă, produsul global real rămânând până spre sfârşitul anului 2011 sub nivelul înregistrat înainte de criză. La acestea se adaugă nivelurile înalte ale şomajului şi ale datoriei publice,

precum şi sistemele financiare neconsolidate care deocamdată prezintă îngrijorări.

În ţările aflate în curs de dezvoltare creşterea economică va atinge 6% în anul 2010, după un nivel modest de 2,1% în anul 2009. Pentru anul imediat următor prognoza prevede o accelerare mai accentuată (6,3%). Aceste creşteri se datorează unor contexte economice mai puternice şi unor reacţii politice rapide în aceste ţări în momentul declanşării crizei.

În 2010 principalele ţări în dezvoltare din Asia sunt în fruntea relansării economice. În special, se aşteaptă creşterea influenţei Chinei şi Indiei la nivel mondial. Prin contrast, fiind epicentrul crizei financiare, SUA şi-a diminuat influenţa şi puterea economică pe arena internaţională. Adevărul este că o ţară precum China joacă rolul de forţă stabilizatoare în economia globală. Creşterea rapidă din anul 2009 (8,7%) a fost determinată de expansiunea volumului de credite. Pentru 2010 şi 2011 se aşteaptă o continuă creştere de circa 10% în fiecare din aceşti ani. Situaţie aproape similară se remarcă şi în India, care a înregistrat creştere economică de 5,6% în anul 2009 şi se aşteaptă o creştere de 7,7% şi 7,8% în anii 2010 şi 2011.

În Rusia, unul din principalii parteneri comerciali ai României, anul 2009 a marcat o recesiune economică accentuată (9%). În acest context, s-a accentuat în mod deosebit extinderea economiei neobservate, care a avut o influenţă negativă asupra nivelului veniturilor percepute din taxe şi impozite. Se aşteaptă o creştere de 3,6% în 2010 şi de 3,4% în 2011 ca rezultat al stabilizării cererii externe şi evoluţiilor preţurilor mărfurilor, precum şi ca urmare a aplicării unor politici fiscale expansioniste.

Conform prognozei FMI din octombrie 2008, anul 2009 este urmat de descreştere economică şi în alte ţări-parteneri comerciali principali ai Republicii Moldova: în România care se numără printre statele mai vulnerabile la criza mondială cu 8,5% şi Ucraina cu 14%. Pentru anul 2010 în aceste ţări prognoza indica o creştere de 0,5% şi 2,7%, respectiv.

În ce priveşte preţurile la produsele de bază, acestea au crescut esenţial la apariţia primelor semne ale relansării economice. În mare

parte, aceasta se datorează relansării economice rapide din ţările în dezvoltare din Asia, dar şi îmbunătăţirii condiţiilor financiare globale. Preţurile vor creşte în continuare datorită intensificării cererii globale.

Criza financiară şi încetinirea creşterii economice au avut impact semnificativ asupra dezvoltării pieţelor de resurse energetice. Prin urmare, în anul 2009 preţul mediu anual la petrol (62 dolari SUA/baril) a marcat o diminuare faţă de cel din anul 2008 (97 dolari/baril) cu circa 36%. Odată cu redresarea treptată a economiei mondiale, înviorarea activităţii economice la nivel global şi, respectiv, creşterea cererii la petrol, preţul pentru acesta va creşte. Astfel, FMI prognozează un preţ de 76 dolari SUA în anul 2010 şi 82 dolari SUA în anul 2011 pentru 1 baril (mf.gov.md).

La nivel global, condiţiile financiare s-au îmbunătăţit, dar prezintă deocamdată îngrijorări. Pieţele financiare şi-au revenit mai repede decât s-a aşteptat, datorită consolidării activităţilor economice. Pieţele monetare s-au stabilizat şi înăsprirea standardelor creditare s-au moderat. Prin urmare, economia mondială este în aşteptarea unor politici eficiente de ieşire din criză şi remodelarea celor ce nu s-au dovedit a fi rezistente în faţa crizei.

Datele recente disponibile arată că fluxurile de remitenţe către ţările în curs de dezvoltare au ajuns la 328 miliarde dolari în 2008, cifra fiind una mai mare (cu 15%) decât cea estimată anterior în 2007 de 285 miliarde dolari (*vezi* tabelul 20). Toate regiunile au cunoscut o creştere mai mare decât s-a estimat anterior. Remitenţele au crescut rapid în 2007 şi 2008 dar s-au încetinit în multe zone încă din ultimul trimestru a anului 2008. În conformitate cu previziunea de scădere efectuată de Banca Mondială, prognoza de creştere economică globală s-a redus, de asemenea, previziunile pentru fluxurile de remitenţe în ţările în curs de dezvoltare au scăzut cu -7.3% în 2009, de la previziunile anterioare care arătau o cifră în scădere de -5%. Asia de Sud a înregistrat o creştere cu 33% din fluxurile de remitenţe, de exemplu India a raportat 52 miliarde dolari în 2008, mult mai mult decât s-a estimat anterior (45 miliarde dolari). Remitenţele de Asia de Est şi Pacific au crescut cu 20%, spre exemplu China şi Filipine au raportat o creştere puternică. În schimb, fluxurile către America Latină şi Caraibe au crescut modest cu doar 2%

în 2008, reflectând o scădere continuă pe piaţa muncii din Statele Unite. Fluxurile către America Latină au fost incluse în categoria unei reacţii întârziate la încetinirea sectorului construcţiilor în Statele Unite. În schimb, fluxurile de remitenţe din Asia de Sud şi Asia de Est au fost puternic afectate.

Tabelul nr. 20: Perspectiva fluxurile de remitenţe în ţările în curs de dezvoltare, 2009-2011

				Base case forecast		Low case forecast	
	2006	2007	2008e	2009f	2010f	2009f	2010f
$ billion							
Developing countries	228	285	328	304	313	295	294
East Asia and Pacific	53	65	78	74	76	71	71
Europe and Central Asia	37	51	57	49	50	47	48
Latin America and Caribbean	59	63	64	60	61	58	57
Middle-East and North Africa	26	32	34	32	33	31	31
South Asia	40	55	74	71	74	69	69
Sub-Saharan Africa	13	19	20	18	19	18	18
Low-income countries	20	25	31	29	30	29	29
Middle-income countries	208	261	297	275	282	266	265
World	309	380	433	..	..	..	..
Growth rate (%)							
Developing countries	17.2%	25.2%	14.8%	-7.3%	2.9%	-10.1%	-0.3%
East Asia and Pacific	13.4%	23.4%	19.6%	-5.7%	3.0%	-8.8%	-0.5%
Europe and Central Asia	24.1%	36.5%	12.0%	-14.9%	3.0%	-17.2%	0.5%
Latin America and Caribbean	18.1%	6.6%	2.1%	-6.9%	1.0%	-9.4%	-2.0%
Middle-East and North Africa	4.6%	21.4%	8.6%	-6.2%	3.3%	-9.8%	-0.4%
South Asia	19.7%	40.1%	32.8%	-3.6%	3.9%	-6.4%	0.5%
Sub-Saharan Africa	34.5%	47.3%	6.5%	-8.3%	4.4%	-11.6%	1.1%
Low-income countries	23.8%	23.2%	25.3%	-5.0%	3.8%	-7.2%	0.7%
Middle-income countries	16.7%	25.4%	13.9%	-7.5%	2.8%	-10.4%	-0.4%
World	14.3%	22.9%	14.0%	..	..	..	..

Notă = estimare; f=prognoză

Sursa: Autori calculului pe baza datelor de la FMI, Balanţa de Plăţi Anuarul 2008 (IMF Balance of Payments Statistics Yearbook 2008) şi comunicatele de date de la băncile centrale, agenţiile naţionale de statistică, şi Banca Mondială. Remitenţele sunt definite ca suma remitenţele muncitorilor, remunerarea angajaţilor, precum şi transferuri migranţi (worldbank.org).

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

După datele mai recente analizate din nou pentru anul 2008, arată că ţări precum India, China şi Mexic îşi păstrează poziţia lor de primi beneficiari în topul remitenţelor migranţilor în rândul ţărilor în curs de dezvoltare (*vezi* figura 9). Top 10 destinatari are o listă care include de asemenea, Filipine, Polonia, Nigeria, România, Egipt, Bangladesh, şi Vietnam. În schimb, topul beneficiarilor în ceea ce priveşte ponderea remitenţelor mai mici la PIB include mai multe economii fiind vorba de Tadjikistan, Tonga, Republica Moldova, Lesotho şi Guyana, în ţările în curs de dezvoltare aceste remitenţe depăşesc un sfert din PIB, devenind un real colac de salvare pentru cei săraci. Încetinirea fluxurilor de remitenţe, care a devenit evidentă în ultimul trimestru din 2008 a continuat şi în prima jumătate a anului 2009.

Figura nr. 9: Top beneficiarilor de remitenţe a migranţilor în rândul ţărilor în curs de dezvoltare în 2008

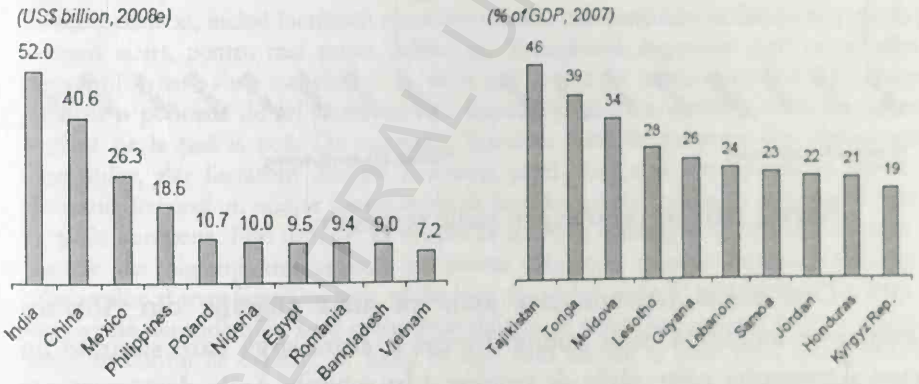

Sursa: *Idem* tabelul 20.

Datele PIB pentru 2008 nu sunt disponibile pentru multe ţări, de aceea datele sunt prezentate pentru anul 2007.

Piaţa forţei de muncă americană continuă să scadă iar înregistrările oficiale privind fluxurile de remitenţe în America Latină şi regiunea Caraibelor au scăzut în mod semnificativ în prima jumătate a anului 2009 (*vezi* figurile 10 şi 11). În Mexic, fluxurile de remitenţe în

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2009, la diferenţă de un an, au scăzut cu 11%, după încă o scădere cu 4% în 2008. Jamaica a înregistrat o scădere mai accentuată de 17% în aceeaşi perioadă. O încetinire are loc şi în sectorul construcţiilor din SUA, un sector major pentru ocuparea forţei de muncă pentru imigranţii din Mexic. Această încetinire afectează fluxurile de remitenţe spre Mexic cu un decalaj de aproximativ 3 luni.

Figura nr. 10: Transferuri de bani în Mexic au scăzut de la începutul anului 2008 şi de asemenea, a început declinul în alte ţări din America Latină în prima jumătate a anului 2009

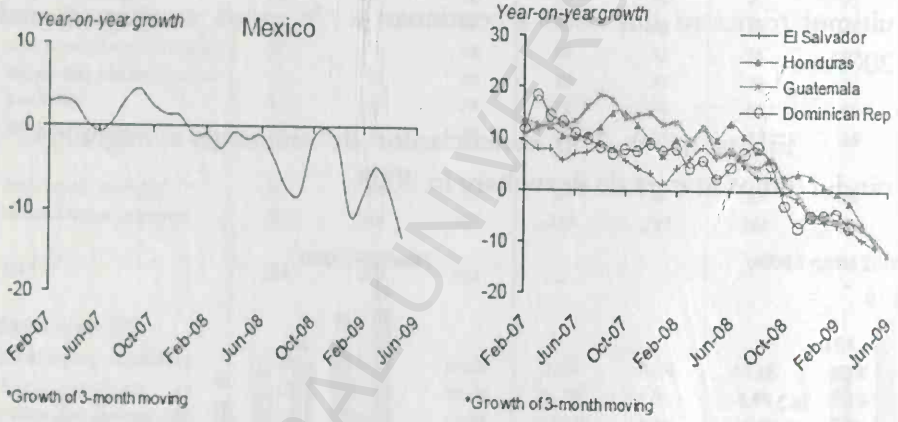

Sursa: Băncile centrale din ţările respective.

Deşi există rapoarte care arată că noua migraţie din America Latină este încetinită, sunt puţine dovezi la scară largă care să arate un retur al migraţiei către ţările de origine. În schimb, noile date existente arată că migranţii doresc să se întoarcă acasă doar că situaţia ocupării forţei de muncă de acasă nu este foarte bună motiv pentru care ei revin în ţara de destinaţie după o eventuală întoarcere acasă. Potrivit datelor din proiecte mexicane pe tema migraţiei, durata şederii migranţilor a crescut (a crescut constant de la 7 luni în 1994 la 10 luni în 2002 şi 15 luni în 2007) la fel şi numărul de remitenţe. Mulţi migranţi stau chiar după ce au pierdut locul de muncă în sectorul formal. Astfel de migranţi sunt fie în imposibilitatea de a plăti taxe mai mari sau nu au acte în

regulă, o identitate şi atunci nu pot trimite bani acasă prin intermediul canalelor formale. Creşterea canalelor informale folosite de către migranţi arată faptul că statisticile oficiale subestimează adevărata dimensiune a fluxurilor de remitenţe. [16]

Figura nr. 11: În contrast cu declinul din America Latină, fluxurile unor ţări din Europa de Sud şi Asia de Est sunt încă în creştere, dar rata de creştere a încetinit

[16] Folosind definiţia dată de Global Development Finance 2003, remitenţele migranţilor sunt considerate suma remitenţelor lucrătorilor migranţi, remunerarea angajaţilor şi transferuri migranţilor (Banca Mondială 2003). Datele pentru aceste variabile sunt compilate de la (*IMF's Balance of Payments yearbook, World Bank*) FMI Balanţa de plăţi, Banca Mondială şi direct de la băncile centrale. *Remitenţelor* lucrătorilor, astfel cum sunt definite în balanţa de plăţi şi manualele FMI, sunt transferurile private curente de la muncitorii migranţi care sunt consideraţi rezidenţi ai ţării gazdă către destinatari din ţara lor de origine. *Remunerarea* angajaţilor cuprinde salarii şi alte beneficii obţinute de persoane fizice în alte economii decât cele în care sunt rezidenţi. *Angajaţii*, în acest context, includ lucrărorii sezonieri sau alte persoane care se fală în ţara gazdă pe termen scurt, pentru mai puţin de un an. *Ttransferurile migranţilor* sunt valori nete a migranţilor care sunt transferate de la o ţară la alta în momentul de când a migrat (pentru o perioadă de cel puţin un an). Raportarea acestor variabile, cu toate acestea, variază de la ţară la ţară. De exemplu, România arată foarte puţin din compensarea angajaţilor, dar lucrătorii declară remitenţe mari, deşi este bine cunoscut faptul că România livrează un număr foarte mare de lucrători temporari de IT în Statele Unite şi în ţările europene. Prin urmare, în scopul de a obţine o imagine completă a fluxului de resurse de migranţi, trei aspecte (şi anume migranţii, remunerarea angajaţilor şi a migranţilor şi transferuri) trebuie să fie luate în acelaşi timp în considerare. În timp ce depozitele nerezidenţilor sunt conceptual diferite de remitenţe (acestea sunt un element pasiv în contul de capital), în cazul în care sunt retrase la nivel local sau convertite pentru a fi returnate depozitelor locale în valută, acestea nu sunt incluse în fluxurile de remitenţe din unele ţări, precum India (Reserve Bank din India, 2006). Asta face ca remitenţele să răspundă diferenţiat ratei dobânzii între origine şi ţările de destinaţie. Datele privind remitenţele sunt adesea publicate de către băncile centrale în conformitate cu ani fiscali, care pot varia de la ţară la ţară. Cifrele furnizate în acest caz sunt în ani calendaristici. Cifrele publicate de către băncile centrale (şi citată în mass-media) pot fi diferite, prin urmare, stimările sunt pe o perioadă de timp scurtă. Printre furnizorii de date detaliate pe remitenţe se numără *International Transactions in Remittances: Guide for Compilers and Users (RCG)* care fost recent publicată, *World Bank* (Bnaca Mondială) care a fost invitată să coordoneze *G8 Global Remittances Working Group* care a îmbunătăţirii datelor remitenţelor pe domenii tematice. Alte domenii tematice sunt interconexiunile dintre migraţie şi dezvoltare, politică, infrastructura pieţelor, produsele financiare legate de remitenţe, accesul la finanţare.

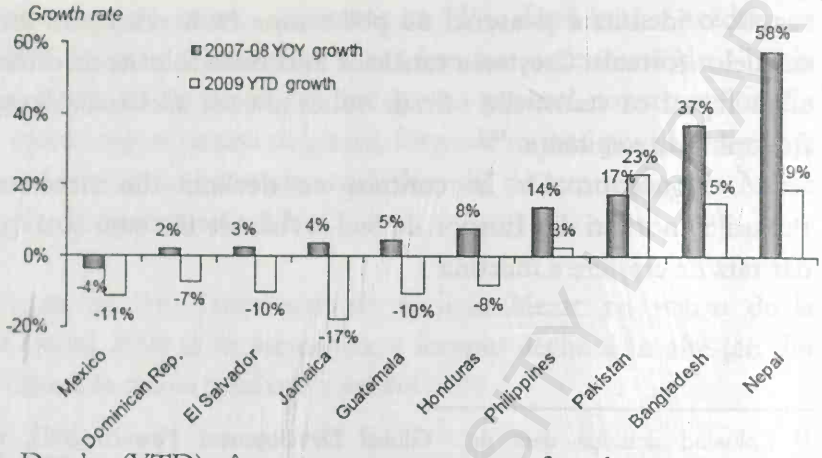

* Datele (YTD), în care creşterea se referă la o creştere a remitenţelor până la ultima lună disponibilă în 2009, comparativ cu aceeaşi perioadă a anului precedent. Ultimele date disponibile lunar pentru 2009 sunt ianuarie-iunie (pentru El Salvador, Guatemala şi Pakistan) ianuarie-mai (pentru Bangladesh, Honduras şi Mexic) şi ianuarie-martie (pentru Republica Dominicană).

Sursa: Băncile centrale din ţările respective.

În contrast cu America Latină, fluxurile de remitenţe în Asia de Sud şi Asia de Est au continuat să crească puternic în 2009 (*vezi* figura 11). Într-adevăr, în unele ţări (de exemplu, Pakistan) creşterea remitenţelor pare să se fi accelerat în 2009. Acest lucru se datorează în parte unor destinaţii importante pentru migranţii din Asia, unde nu s-au redus în mod semnificativ numărul angajărilor în rândul migranţilor. De exemplu, Bangladesh şi Pakistan, raportează influxuri de remitenţe din SUA în timp ce fluxurile din ţările CCG[17], continuă să rămână puternice (*vezi* figura 12).

[17] CCG (Consiliul de Cooperare al Golfului: Bahrain, Kuweit, Oman, Qatar şi Arabia Saudită).

Figura nr. 12: Rata de creştere a remitenţelor din ţările din Golf este lentă, dar încă pozitivă, în timp ce rata de creştere din Statele Unite a devenit negativă

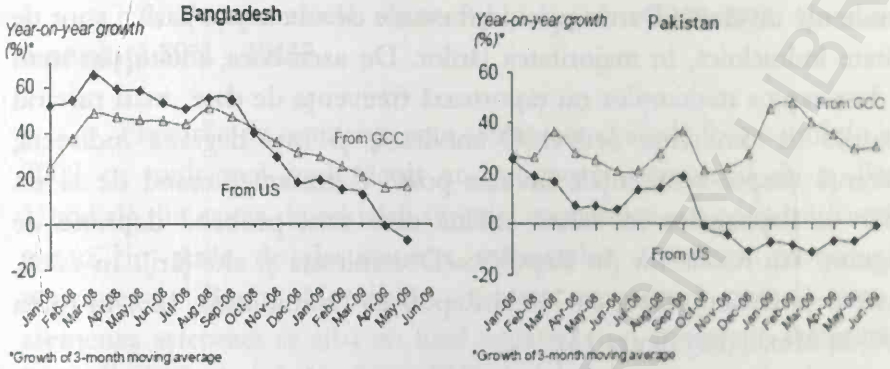

Sursa: Băncile centrale din ţările respective.

Un al doilea motiv de creştere a remitenţelor în Asia de Sud şi Asia de Est pare a fi motivaţia privind trecerea de la consum la investiţii: scăderea preţurilor activelor, diferenţa în creştere privind rata dobânzii şi o depreciere a monedei locale, ori toate acestea au atras investiţii din partea migranţilor. Acesta pare să fie motivul principal pentru creşterea bruscă a remitenţelor din India în 2008.[18] De asemenea, intensificarea fluxurilor din depozitele nerezidenţilor au fost raportate şi în Mexic, Tadjikistan, Republica Moldova, Ghana şi Etiopia.

4.1. Reversul remitenţelor

Există unele rapoarte mass-media anecdotice despre reversul remitenţelor din Mexic şi Republica Dominicană în Statele Unite. Potrivit acestor rapoarte, criza economică din Statele Unite este forţarea multor imigranţi de a pătrunde în economiile lor şi de a fi mai activi.. De asemenea, unii migranţi şi-au vândut casele lor în Mexic pentru a face plăţile ipotecare în SUA. Alte anecdote consideră că întoarcerea acasă nu este o opţiune astfel migranţii au adus membrii familiilor lor să li se

[18] De asemenea, a existat o creştere a migraţiei de înaltă calificare din India în Statele Unite, Canada, Europa şi Australia. Remitenţele în India, de asemenea, a crescut din cauza o schimbare informală la formale, canale a crescut concurenţa, şi o reducere a costurilor de remitenţe, şi de înregistrare mai bună a acestor fluxuri.

alături în SUA. Acest lucru ar presupune, din nou, că vor înceta să investească în ţara de origine.

Nu există nici o modalitate de a judeca astfel de măsuri de "remitenţe inverse". Datele privind fluxurile de remitenţe pasive sunt de calitate îndoielnică, în majoritatea ţărilor. De asemenea, multe ţări mari de destinaţie a migranţilor nu raportează frecvenţa de date mari privind fluxurile de remitenţe active. O modestă, şi mai degrabă indirectă, inferenţă despre remitenţele inverse poate fi trasată plecând de la un declin al depozitelor în valută străină care sunt probabil deţinute de imigranţi sau rudele lor (în Republica Dominicană şi alte ţări). În 2008, aceste depozite au scăzut cu 7% în Republica Dominicană, 12% în India şi 6% în Mexic (*vezi* figura 13).

Figura nr. 13: Depozitele non-rezidente* au scăzut în 2008, dar au crescut de milioane $

* Republica Dominicană - depozite curente de valută străină, India - valută şi depozite rupe repatriabile, şi Mexic - depozitele cererii externe de valută şi depozite la termen de la public. Aceste topuri utilizează măsurători diferite.

Sursa: Băncile centrale din ţările respective.

Cu toate acestea, depozitele au crescut, probabil şi datorită faptului că s-a indicat încetinirea remitenţelor inverse din cauza unei baze de încetinire a creşterii economice din SUA. Remitenţele inverse sunt probabil cele mai mici (în scădere şi ele) în comparaţie cu

dimensiunea fluxurilor de remitenţe primite de către ţările în curs de dezvoltare.

4.2. Perspectivele remitenţelor pentru 2009-2011. Ce riscuri ameninţă 2011 - 2013?

Fluxurile de remitenţe erau aşteaptate să scadă foarte mult în anul 2009 cu mult mai mult decât au prognozat specialiştii de la Banca Mondială din cauza deteriorării situaţiei economice şi a ocupării forţei de muncă în ţările de destinaţie a migranţilor. Conform previziunilor revizuite de Banca Mondială, creşterea economică globală era, de asemenea aşteptată să aibă un final negativ, cu o contracţie aşteptată de 2,9% din PIB-ul global în 2009. PIB-ul global de creştere este de aşteptat să-şi revină la 2% în 2010 şi la 3,2% până în 2011. În conformitate cu această perspectivă, se aşteptă ca fluxurile de remitenţe către ţările în curs de dezvoltare să scadă cu 7-10% în 2009, cu o posibilă recuperare în 2010 şi 2011 (*vezi* tabelul 20 şi figura 14).

Figura nr. 14: Remiterea Fluxurile de remitenţe către ţările în curs de dezvoltare se aşteptă să scadă în 2009, dar să fie recuperate în 2010 şi 2011

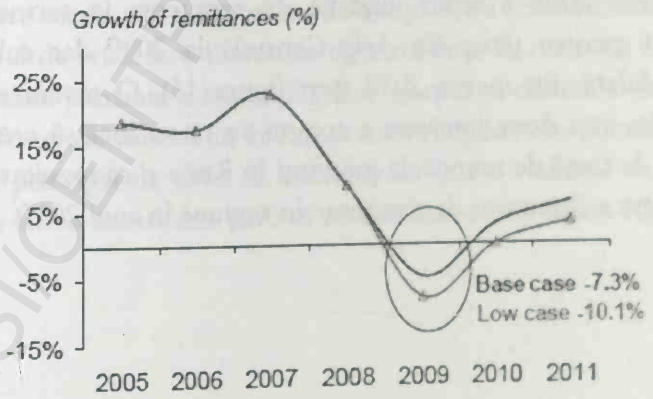

Sursa: Autori calculului pe baza datelor de la FMI, Balanţa de Plăţi Anuarul 2008 (IMF Balance of Payments Statistics Yearbook 2008) şi comunicatele de date de la băncile centrale, agenţiile naţionale de statistică, şi Banca Mondială. Remitenţele sunt definite ca suma

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

remitenţele muncitorilor, remunerarea angajaţilor, precum şi transferuri migranţi;

www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances for data definitions and the entire dataset.

Fluxurilor de remitenţe în toate regiunile dezvoltate au scăzut în 2009. Europa şi Asia Centrală conform prognozelor efectuate au suferit cel mai mare declin (15%) dintre toate regiunile în curs de dezvoltare în 2009. Remiterea fluxurile către America Latină şi Caraibe se aşteaptă să scadă şi ele cu 7%, cele din Orientul Mijlociu şi Africa de Nord cu 6%, precum şi Africa Sub-Sahariană cu 8%. Fluxurilor de remitenţe în Asia de Sud au suferi o scădere mai modestă de numai 4%. Toate aceste fluxuri se aşteptă să se întoarcă la o creştere pozitivă în 2010 şi 2011. Migranţii din ţările din Europa şi Asia Centrală au fost afectate de o recesiunea profundă şi o creştere a sentimentului anti-imigrare din Rusia şi Marea Britanie. Impactul a fost de înrăutăţire a perspectivelor de angajare în Rusia, deosebit de puternic pentru ţări din Asia Centrală, precum Tadjikistan, Republica Moldova şi Republica Kârgâzstan care primesc o mare parte a remitenţelor din Rusia unde remitenţele sunt o mare parte din PIB. Combinate cu o deteriorare a perspectivelor economice pentru Rusia, deprecierea bruscă a rublei ruseşti din septembrie 2008 a redus intrările de remitenţe în termeni de dolari nominali pentru ţările din Asia Centrală în 2009 dar rubla pare a fi reconsolidată din martie 2010 (*vezi* figura 15). O revenire a preţurilor petrolului în a doua jumătate a acestui an poate încă să crească din nou cererea de forţă de muncă de migranţi în Rusia şi ca rezultat să aibă loc o recuperare a fluxurilor de remitenţe în regiune în anul 2010.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

Figura nr. 15: Deprecierea rublei faţă de dolarul american va reduce remitenţele pasive în ceea ce priveşte dolarul american

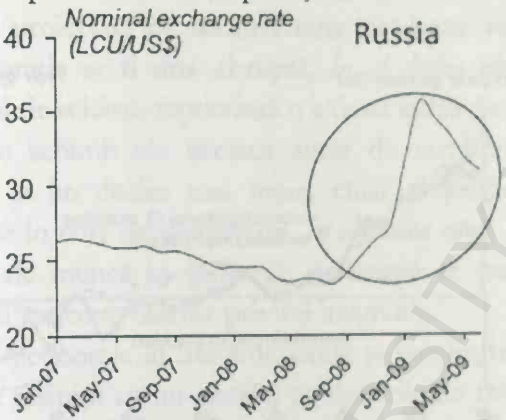

Sursa: Perspectivele Grupului de Dezvoltare, Banca Mondială (Development Prospects Group, World Bank).

Ţările în curs de dezvoltare în Europa de Est (de exemplu Polonia) au beneficiat de deschiderea pieţelor forţei de muncă a Uniunii Europene şi de creşterea rezultată a migraţiei în Marea Britanie şi Irlanda, mai mult decât suma dublă a remitenţelor din anii 2004 şi 2008. Cu un declin în activitatea economică din Regatul Unit şi întărirea sentimentelor anti-imigraţie, mulţi migranţi au decis să se întoarcă acasă. Fluxurile de remitenţe către aceste ţări aşa cum era de aşteptat, au scăzut în 2009.

Ritmul de scădere a fluxurilor de remitenţe în America Latină şi Caraibe în prima jumătate a anului 2009 se aştepta să deschidă nivelul de ocuparea a forţei de muncă în sectorul construcţiilor din Statele Unite, un indicator principal de altfel al remitenţelor (cu o estimare de 3 luni) pentru ţările latino-americane pare să se stabilizeze (*vezi* figura 16).

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 16: Recent tendinţele din SUA în construcţii indică faptul că scăderea remitenţelor s-ar putea stabiliza în a doua jumătate a anului 2009

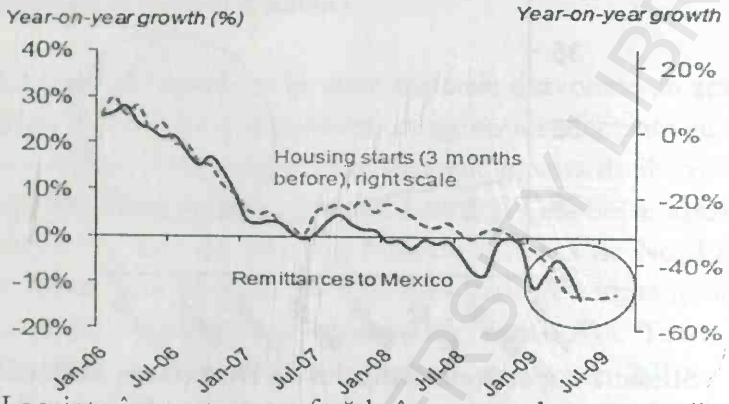

*Locuinţe începute se referă la începerea de construcţii noi de locuinţe rezidenţiale private.

Sursa: US Census Bureau şi Banxico.[19]

Ocuparea forţei de muncă pentru migranţi în alte sectoare, cum ar fi fabricaţie şi comerţ par la fel, să se stabilizeze (*vezi* figura 17). Fluxurilor către ţările din America Latină şi regiunea Caraibelor rămân deschise, cu un declin mai mic în a doua jumătate a anului 2009.

Figura nr. 17: Ocuparea forţei de muncă a migranţilor în alte sectoare în SUA, pare de asemenea, să se stabilizeze

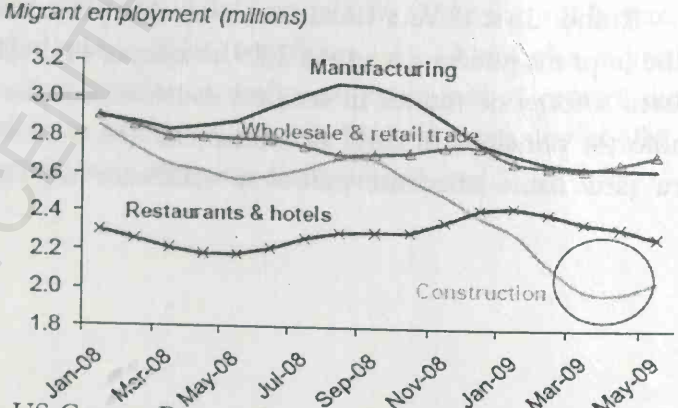

Sursa: US Census Bureau Current Population Survey June 2009.

[19] Federico Mandelman de la Federal Reserve Bank din Atlanta prezintă o diagramă similară. Vezi http://economix.blogs.nytimes.com/tag/federico-mandelman

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Există trei surse-cheie de risc pentru perspectivele 2011 -2013 privind fluxurile de remitenţe. *În primul rând,* în cazul în care criza a fost mai profundă şi proiectată pe termen lung, scăderea remitenţelor şi a fluxurilor de migraţie ar fi una abruptă. *În al doilea rând,* imprevizibil oscilaţiile cursului de schimb reprezintă o a doua sursă de risc. În cazul în care cursurile de schimb ale acestor surse de remitenţe vor scădea, aceasta ar duce la un declin mai mare, chiar şi privind fluxurile de remitenţe în ţările în curs de dezvoltare. *În al treilea rând,* reacţia politică slabă a pieţelor de muncă în ţările de destinaţie ar putea conduce la înăsprirea mai mare a controalelor privind imigrarea.

Impactul economic al Statelor Unite şi încetinirea sectorului de construcţii a fost resimţit cu un decalaj pe fluxurile de remitenţe a ţărilor latino-americane. Un răspuns similar pentru fluxurile de remitenţe din Asia de Sud şi Asia de Est poate să apară din încetinirea actuală în activităţile economice din ţările CCG. Acest lucru este relevant în special pentru Kerala (India), Bangladesh, Sri Lanka şi Filipine, care au migranţi în sectorul construcţiilor în Dubai. Aşa cum s-a discutat mai sus, fluxurile de remitenţe în unele ţări din Asia de Sud şi Asia de Est au crescut brusc în 2008, parţial datorită monedelor depreciate faţă de dolarul american în ţara de origine, cu un efect de "vânzare" ce a dus la o schimbare a transferurilor de bani trimise din motive de consum pentru investiţii. Aceste monede par să îşi revină în ultimele luni (*vezi* figura 18). Reserve Bank din India a redus, de asemenea, ratele dobânzilor pentru a atenua impactul crizei. Efectul de bază al unei creşteri a fluxurilor de remitenţe în 2008, va însemna că remitenţele trimise în special pentru motive de economisire şi investiţii pentru aceste ţări ar putea fi substanţial mai mic în 2009.

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 18: Deprecierea cursului de schimb în unele ţări a creat stimulente pentru a trimite remitenţe pentru investiţii, dar stimulările se pot diminua în 2009

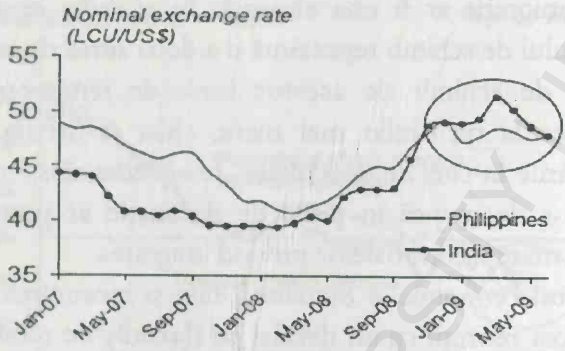

Sursa: Development Prospects Group, World Bank.

În cele din urmă, o sursă-cheie de risc pentru perspectivele prezentate mai sus rezultă din tendinţele protecţioniste în creştere din ţările de destinaţie. Aproape toate marile ţări de destinaţie, de exemplu, Statele Unite, Regatul Unit, Australia, Malaezia, Rusia, Africa de Sud, Italia, Spania, India, au redus cotele anuale sau impuse standard mai strict pentru lucrătorii imigranţi (worldbank.org). Există puţine dovezi care să ne facă să credem că introducerea controalelor la imigrare duce automat la reducerea imigraţiei sau la protejarea lucrătorilor autohtoni. Întreprinderile se confruntă cu venituri care au nevoie de flexibilitate în angajare şi luarea deciziilor. Migranţii sunt în medie mai flexibili şi mai ieftini decât localnicii. O abordare bazată pe piaţă nu va ajuta doar la păstrarea capacităţii de producţie a angajatorilor şi firmelor din ţările de destinaţie, aceasta va contribui de asemenea, la susţinea în viaţa a remitenţelor către ţările în curs de dezvoltare din care provin imigranţii. Cu toate acestea, persistenţa stocurilor de migranţi contribuie la capacitatea de rezistenţă a fluxurilor de remitenţe în faţa crizei (*vezi* caseta 1). Însă, având în vedere că fluxurile private către ţările în curs de dezvoltare sunt aşteptate să scadă mult în 2009, remitenţele vor deveni şi

mai importante pentru poziţia de finanţare externă a ţărilor în curs de dezvoltare.[20]

Caseta 1 : Rezistenţa fluxurilor de remitenţe în raport cu alte tipuri de fluxuri în timpul crizei actuale

În ciuda perspectivei unui declin clar a fluxurilor de remitenţe decât a fost anticipat anterior, aceste fluxuri vor rămâne mai rezistente în comparaţie cu alte multe tipuri de fluxuri de resurse cum ar fi datoria privată şi fluxurile de capital şi investiţii străine directe care sunt de aşteptat să scadă sau, în cazul fluxurilor de portofoliu, pot deveni negative în 2009.

Există mai multe motive pentru capacitatea de rezistenţă a remitenţelor în faţa conjuncturilor economice în ţările gazdă:

(a) Remitenţele sunt trimise de fluxurile de migranţi cumulate de-a lungul anilor, nu numai de noii migranţi din ultimul an sau doi. Acest lucru face remitenţele mai persistente în timp. În cazul în care se opreşte noua migraţie, pe o perioadă de un deceniu sau mai bine, remitenţele se pot opri din creştere. Dar migranţii vor continua să crească ca număr atâta timp cât fluxurile de migraţie continuă.

(b) Remitenţele sunt o mică parte din veniturile migranţilor, iar migranţii continuă să trimită remitenţe atunci când sunt loviţi de criză.

(c) Cauza creşterii imigraţiei şi a sentimentelor mai riguroase a controalelor anti-frontieră (în special în SUA şi de asemenea, în Europa) a fost creşterea duratei de migrare. Aceste şederi vor continua probabil pentru a trimite banii acasă în ţara de origine.

(d) În cazul în care migranţii se întorc într-adevăr acasă, este posibil ca ei să ia înapoi economii acumulate. Acest lucru s-a întâmplat în timpul războiului din Golf din1990 -199, care a forţat un număr mare de muncitori indieni în Golful să se întoarcă acasă (Ratha, 2003 : 163). De asemenea, în "condiţii de siguranţă" factorul de refugiu sau prejudecata

[20] Potrivit Global Development Finance 2009, intrările nete de capital privat către ţările în curs de dezvoltare a scazut la 707 miliarde dolari în 2008, o scădere bruscă de la un maxim de 1200 miliarde dolari în 2007. Fluxurile de capital internaţionale sunt proiectate să scadă în continuare în 2009, la 363 miliarde dolari.

"acasă" pot cauza remitenţe în scopuri de investiţii care se întorc acasă în timpul unei economii stabile la rândul său, în ţara gazdă.

(e) Ţările de origine OCDE cu venituri ridicate sunt mai mult de natură să întreprindă mari pachete de stimulare fiscală ca răspuns la criza financiară. Această creştere a cheltuielilor publice, în cazul orientării spre proiectele de infrastructură publică, va creşte cererea pentru ambele părţi (migranţi şi localnici). Specialiştii au constatat că sistemele de transfer de venituri publice în Statele Unite a dus la creşterea remitenţelor în Mexic în timp ce celelalte lucruri au rămas egale (gospodăriile de imigranţi care au primit securitate socială sau asigurări de şomaj).

Sursa: World Bank, 2009.

Pentru România întrebarea anului 2011 este „inflaţie sau recesiune?". Însă, dacă statul nu-şi respectă promisiunile în faţa creditorului Fondul Monetar Internaţional (FMI), răspunsul va fi „inflaţie şi recesiune". Soarta finanţelor publice româneşti şi a economiei private depinde de trei legi.. FMI a condiţionat deblocarea acordului de împrumut de adoptarea legilor privind salarizarea unitară, pensiile şi bugetul. Un eventual eşec necontrolat al acordului ar duce la derapaje de curs valutar, preţuri şi dobânzi. La rândul lor, aceste derapaje pot face ca 2011 să devină al treilea an de recesiune. Legea salarizării unitare şi legea pensiilor erau condiţii şi în urmă cu un an, când Fondul Monetar Internaţional a suspendat pentru prima oară actualul acord după căderea Guvernului Boc. Deşi ambele legi au fost iniţiate încă de atunci, iar legea salarizării a fost chiar aprobată, nici una nu este încă în vigoare, iar 2011 este cel mai optimist termen. În cazul legii bugetului, cea mai mare provocare va fi să împartă un buget cu 3 miliarde de euro mai sărac, în condiţiile în care creşterea economică este incertă, iar singurul lucru sigur este că deficitul bugetar trebuie să scadă de la 6,8% la 4,4% din Produsul Intern Brut (PIB). Noua curbă de sacrificiu ameninţă să compromită perspectivele de redresare a economiei, deşi inflaţia a depăşit cu mult ţintele din cauza măririi TVA. Astfel, România este în situaţia de-a face un reglaj fin între revenirea economică şi creşterea preţurilor.

Potrivit unei analize a Oxford Economics şi preluată de România Liberă, riscurile politice vor persista, astfel că economia României va

scădea și anul 2011, cu 1%. PIB și-ar putea reîncepe creșterea abia în trimestrul al doilea din 2011, cred analiștii Oxford Economics (romanialibera.ro). Analistul Keith Edmonds consideră că poziția Guvernului Boc a fost consolidată de avizarea legii pensiilor de către Curtea Constituțională și de căderea moțiunii de cenzură, însă riscurile politice nu au dispărut. Instituția estimează o scădere a PIB de 2,7% pentru 2010, urmată de o contracție de 1% în 2011, prognoze mai pesimiste decât cele înaintate de FMI și Comisia Europeană, de -2% în 2010, respectiv plus 1,5% în 2011.

Analiștii companiei de consultanță Pricewater-house-Coopers (PwC) cred totuși că economia își va reveni în anul 2012, dar cu prețul încă unei ratări a țintei de inflație (romanialibera.ro). Estimările sunt incluse într-un raport, care arată că economiile emergente susțin în continuare creșterea economiei globale, în vreme ce multe dintre economiile dezvoltate se confruntă cu rate ridicate ale șomajului și scăderea cererii de consum. Economia României va ieși din recesiune în 2011, când va înregistra o creștere de 1,6%, prognoză în linie cu estimările oficiale, dar inflația anuală va fi de 5,4%, mult în afara intervalului țintit de Banca Națională a României, detaliază PwC. Previziunea este confirmată și de ING, care crede că BNR a stabilit noi obiective de inflație ambițioase începând cu 2012 doar pentru a transmite semnale pozitive, dar cel mai probabil nu va înăspri politica monetară pentru a le atinge. „În mod normal, când o bancă centrală stabilește ținte de inflație atât de ambițioase, o concluzie logică ar fi că măsuri dure au fost/urmează să fie implementate pentru atingerea țintelor (în principal majorări ale dobânzii-cheie)", se arată într-un raport ING Bank România și preluată ca știre de către România Liberă (romanialibera.ro). Consiliul de Administrație de la Banca Națională a României a decis ca ținta de inflație pentru 2012 să fie menținută la nivelul din 2011, de 3%, plus/minus un punct procentual, și să adopte o țintă staționară începând din 2013, de 2,5%, plus/minus un punct.

Conform Hotărârii de Guvern nr.82 din 24 ianuarie 2006 „Cu privire la elaborarea Cadrului de cheltuieli pe termen mediu și a proiectului bugetului", în luna februarie 2010 Ministerul Economiei a elaborat prognoza preliminară a indicatorilor macroeconomici pentru

anii 2011-2013[21]. La baza elaborării prognozei privind principalii indicatori macroeconomici au stat perspectivele de dezvoltare a economiei mondiale, în special a economiei țărilor care sunt principali parteneri comerciali, evoluția economiei naționale în anii precedenți, rezultatele obținute în anul trecut în principalele sectoare economice ale țării, precum și prognoza indicelui prețurilor de consum și cursului de schimb al monedei naționale.

N. Gavriluță amintește de FMI văzut de unii guvernanți actuali ca pe un Mesia postmodern. FMI alături de Banca Mondială, conform teoriei conspiraționiste, preferă cucerirea cu arma economică fiind vorba de fapt de un nou imperiu global ce au la bază acei strategi oculți numiți „asasini economici" grupați sub masca „Fondul Monetar Internațional" (Gavriluță, 2010: 40). Gavriluță amintește în cartea sa *Mama proștilor e mereu gravidă* de mai multe tehnici și ipostaze de manipulare și stăpânire aplicate într-un mod abil de noul stăpân mondial FMI. Cea mai utilizată tehnică ar fi în opinia lui Gavriluță, cea a căutării țărilor atinse mortal de virușii crizei mondiale în timp ce, cea mai regăsită ipostază este aceea că banii nu ajung cu adevărat la oamenii care au nevoie de ei. De reale beneficii se bucură doar elita politică a respectivei țări și mai puțin oamenii de rând. În concluzie, „asasinii economici" sau așa-zisul FMI, sunt aproape atotputernici prin scenariul conspirationist al acestora și deși este un scenariu captivant și seducător are însă și o imensă încărcătură de tragism (Gavriluță, 2010: 41).

Ca o concluzie, criza economică globală reprezintă o provocare pentru modul în care guvernele vor ști să gestioneze această situație. Dificultățile provin din faptul că nu există soluții identice pentru analiza datelor istorice, inexistența datelor referitoare la impactul crizelor economice asupra fluxurilor de migrație și a pieței muncii, fluiditatea climatului economic global, afectată de necesitatea înțelegerii motivațiilor și comportamentului imigranților, precum și natura complexă a relației dintre fluxurile de migrație și fluctuațiile ciclului de afaceri, o evoluție optimă a politicilor de migrație. Pentru cei mai mulți analiști, actuala criză pune problema tipului de evoluție a fluxurilor de migrație, e problemă

[21] Datele privind Produsul intern brut pentru anul 2009 nefiind disponibile, Ministerul Economiei le-a estimat individual.

nouă, fără repere istorice. Cercetările referitoare la crizele economice și financiare anterioare au demonstrat că procesele asociate migrației și remitențelor au o inerție mai mare și sunt caracterizate printr-un decalaj specific în funcție de aria geografică în care se desfășoară, față de evoluția fenomenelor economice și financiare.

5. Conceptul de dezvoltare durabilă. Impactul migrației asupra bunăstării economice

Capitolul cu titlul „Migrație și dezvoltare durabilă. Remitențele, o consecință a migrației" face parte din lucrarea cu titlul *Remitențe, migrație și dezvoltare durabilă* prezentată în cadrul Conferinței internaționale *European Union, Global Governance and Sustainable Development* (ediția a VI-a a seriei de conferințe anuale Jean Monnet), sesiunea națională de comunicări științifice studențești în domeniul studiilor europene, ediția a VI-a (organizată în cadrul conferinței Jean Monnet), 14-15 mai 2010 desfășurată la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași (cse.uaic.ro). Acest capitol analizează relația dintre remitențe și dimensiunea socială a dezvoltării durabile într-un cadru conceptual mai larg a migrației și teoriei dezvoltării durabile. Migrația și remitențele au *potențialul* de a îmbunătăți starea de bunăstare, de a stimula creșterea economică și de a reduce sărăcia în mod direct sau indirect. În același timp efectele lor asupra inegalității și discriminării sunt tot mai incerte. Migrația și remitențele sunt suportul perfect pentru a rezolva mai multe probleme structurale de dezvoltare. Cu toate acestea dacă statele naționale nu reușesc să implementeze reforme generale sociale și economice atunci migrația și remitențele nu pot să contribuie la dezvoltarea durabilă la nivel național. Migranții și remitențele nu pot fi acuzate de lipsa de dezvoltare și nici nu este de dorit a se declanșa trecerea dezvoltării în medii de investiții, în general neatractive. Prin urmare, politicile care vizează creșterea bunăstării populației unei țări ar trebui să considere importantă contribuția pe care migrația și remitențele o pot aduce la dezvoltarea durabilă și socială din cadrul societății.

Se vorbește din ce în ce mai mult despre reducerea migrației însă este costisitoare, ineficientă și deranjează din punct de vedere etic. Nu

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

puţini sunt autorii din literatura de specialitate care susţin că există relaţii puternice între dezvoltare şi migraţie. Plecând de la această ultimă idee se ajunge la o discuţie pe probleme de dezvoltare a migraţiei şi nu de reducere a acesteia. În acest context, sumele enorme de bani a lucrătorilor migranţi ar putea aduce un potenţial considerabil pentru promovarea dezvoltării durabile. La ora actuală românii sunt pe locul doi în Europa privind preferinţele pentru spaţiile transnaţionale. De aceea, este esenţial să fie luate în considerare ambele părţi interesate de migraţie (ţara de origine şi ţara de destinaţie) şi echilibrul între cele trei dimensiuni ale durabilităţii (ţara de origine, ţara de destinaţie şi imigranţii înşişi). În cadrul acestui capitol se face referire inclusiv la migraţia circulară ca instrument pentru dezvoltarea durabilă.

Daniel Gagnier, preşedintele Consiliului de Administraţie al Institutului de Administraţie al Institutului Internaţional pentru Dezvoltare Durabilă (IISD) într-un interviu acordat Revistei Organizaţia Internaţională de Standardizare (ISO)[22] vorbeşte despre responsabilitatea socială şi elementele dezvoltării durabile. Fiecare program IISD include anchete economice, de mediu şi sociale. Aceste interconectări necesită după Gagnier „utilizarea unor metode şi instrumente multiple de analiză. Economia este din ce în ce mai interconectată cu alte domenii de cercetare asigurând astfel un teren fertil pentru cercetare cu privire la problemele sociale şi modul cum sunt acestea sunt afectate de alegerile noastre economice şi invers" (iso.org).

Punctul de plecare în analiza de faţă îl reprezintă sugestiile specialiştilor în domeniul dezvoltării durabile care afirmă că incapacitatea noastră de a reforma dramatic instituţiile naţionale şi de a crea o arhitectură internaţională astfel încât să răspundă provocărilor dezvoltării durabile sunt doar o parte din principalele motive din spatele incapacităţii societăţii de a gestiona ameninţările care par a fi pe cale să ne copleşească.

Dezvoltarea durabilă a fost definită în multe feluri însă definiţia cea mai frecvent citată este de la *Our Common Future* (Viitorul nostru

[22] ISO (Organizaţia Internaţională de Standardizare) este cel mai mare dezvoltator mondial şi editor de standarde internaţionale. ISO este o organizaţie non-guvernamentală, care formează o punte de legătură între sectorul privat şi cel public.

comun) sub numele de Raportul Brundtland: „Dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generaţiilor viitoare de a răspunde nevoilor lor proprii. Aceasta conţine două concepte cheie: conceptul de *necesitate*, în special de nevoi esenţiale ale lumii sărace şi ideea de *limite* impuse de starea de tehnologie şi organizare socială asupra mediului, capacitatea de a satisface nevoile actuale şi viitoare" (World Commission on Environment and Development, 1987:43). Toate definiţiile dezvoltării durabile necesită o viziune a lumii ca sistem de referinţă. Însăşi preocuparea din ce în ce mai avansată pentru viitorul sistemelor noastre interconectate economic şi social într-o lume marcată de schimbare permanentă, face şi mai evidente acele disparităţi sociale majore. Este nevoie de înţelegerea faptului că lipsa de acţiune are consecinţe şi că trebuie să găsim modalităţi noi pentru a modifica structurile instituţionale şi influenţa comportamentului individual. Dezvoltarea durabilă nu este o idee nouă. De-a lungul istoriei civilizaţiilor s-a recunoscut nevoia de armonie între mediu, societate şi economie. Ce este nou este articularea acestor idei în contextul unei abordări globale industriale şi a societăţilor informaţionale. Progresele înregistrate în dezvoltarea conceptelor de dezvoltare durabilă au fost rapide începând încă din anii 1980 deşi progresul privind punerea în aplicare a planurilor de dezvoltare durabilă a fost unul lent. Tendinţele actuale în lume arată o creştere a stresului asupra indivizilor interconectaţi la nivel mondial sistemelor economice şi sociale. În 1987, Comisia Mondială pentru Mediu şi Dezvoltare (WCED) a recomandat şapte acţiuni critice necesare pentru a asigura o bună calitate a vieţii oamenilor din întreaga lume: revigorarea creşterii economice; schimbarea creşterii calităţii; satisfacerea nevoilor şi aspiraţiilor esenţiale pentru locuri de muncă, alimente, apă şi canalizare; asigurarea unui nivel durabil de viaţă al populaţiei; conservarea şi îmbunătăţirea bazei de resurse; reorientarea tehnologiei şi gestionarea riscurilor; să includă şi să combine aspectele de mediu cu cele economice în luarea deciziilor. Ori, aceste recomandări sunt la fel de valabile şi astăzi, ele sunt de fapt un apel în schimbarea acţiunilor noastre şi mai ales de a face lucrurile diferit prin acceptarea nevoii: *de a produce în mod diferit* prin aplicarea conceptelor de eco-eficienţă şi mijloace de trai durabile; *de a consuma în mod diferit*,

organizare diferită prin creşterea participării publicului în timp ce se reduc corupţia şi subvenţiile perverse. Toate aceste acţiuni doar luate împreună pot conduce spre o mai bună orientare a noastră spre o dezvoltare durabilă.

Dezvoltarea durabilă este un concept fluid care continuă să evolueze în timp. Curentele de gândire referitoare la dezvoltarea durabilă subliniază o serie de caracteristici comune prin care dezvoltarea durabilă exprimă nevoia de: *preocupare pentru corectitudine şi echitate* prin asigurarea drepturilor generaţiilor viitoare şi la săraci; *viziune pe termen lung* aplicând principiul precauţiei; *sisteme de gândire* referitoare la înţelegerea interconexiunilor dintre mediu, economie şi societate. Strategiile de dezvoltare durabilă evidenţiază interacţiunea dintre local şi global, de dezvoltare şi în curs de dezvoltare, precum şi nevoia de cooperare în interiorul şi între sectoare de activitate. Dezvoltarea durabilă nu reprezintă un plan de acţiune sau o formulă de aplicat pentru toată lumea, nu este nici măcar o soluţie. Luarea deciziilor într-o perspectivă de dezvoltare durabilă necesită o evaluare atentă a punctelor forte dintr-un domeniu sau altul de activitate pentru a stabili acţiunile prioritare.

Migraţia poate avea efecte semnificative în special în ţările în curs de dezvoltare. Prin urmare, politicile bune de migraţie trebuie să meargă dincolo de impactul la nivel local şi să ţină seama de efectele reciproce la nivel mondial. Aceste efecte reciproce sunt adesea mai puternice în contextul dezvoltării economice. Aici ceea ce se numeşte *dezvoltare-migraţie-dezvoltare* reprezintă legătura cu tot ce înseamnă dezvoltare şi devine de mare interes. Ştim deja că migraţia are la bază diferenţe relative în dezvoltarea economică dintre ţările de origine şi cele de destinaţie a migranţilor. Cu toate acestea, există, de asemenea, dovezi care arată că migraţia în sine poate avea un impact important asupra dezvoltării economice mai ales în ţările mai sărace care se confruntă cu ieşiri semnificative de migranţi. Această lucrare încearcă să identifice modalităţile prin care sistemele în cauză ar trebui să utilizeze impactul pe care îl are migraţia pentru dezvoltarea economică şi reducerea sărăciei.

Conform Cercetării realizate de Banca Mondială în 2005, există trei domenii cheie care afectează relaţia dintre migraţie şi dezvoltare: (1) *efectele emigrării de persoane pe termen scurt şi lung* (pierderea de competenţe,

potenţialul de circulaţie şi migraţia retur sau de revenire în societatea de origine); (2) *impactul fluxurilor financiare* (transferul de fonduri şi investiţii); (3) *rolul populaţiilor din diaspora* (Global Commission on International Migration GCIM, 2005). Tot aici, se impune identificarea măsurilor generale care trebuie aplicate tuturor imigranţilor indiferent de ţară (spre exemplu, costul privind transferul de bani) şi contextul în care relaţia dintre migraţie şi dezvoltare devine unul extrem de important (de exemplu, veniturile mici din ţările de emigrare) (gcim.org). Această scurtă analiză recunoaşte complexitatea subiectului însă tinde să puncteze posibilele legături între migraţie şi dezvoltare. Migraţia este un fenomen de amploare care a existat şi continuă să fie în creştere atâta timp cât oportunităţile economice sunt distribuite inegal în afara graniţelor, sau în cazul în care există inegalităţi mari în privinţa standardelor de viaţă din întreaga lume. Conform estimărilor amintite făcute de Banca Mondială (2005), în ultimele decenii a existat o creştere semnificativă a numărului de imigranţi în special în ţările dezvoltate (worldbank.org). (*Vezi* Tabelul 21)

Tabelul nr. 21: Migranţii externi după regiunea de destinaţie,1960-2000, milioane

Regiunea	1960	1970	1980	1990	2000
Mondial	75.9	81.5	99.8	154.0	174.9
Ţările dezvoltate	32.1	38.3	47.7	89.7	110.3
Ţările dezvoltate (cu excepţia URSS)	29.1	35.2	44.5	59.3	80.8
Ţările în curs de dezvoltare	43.8	43.2	52.1	64.3	64.6
Africa	9.0	9.9	14.1	16.2	16.3
Asia*	29.3	28.1	32.3	41.8	43.8
America Latină şi Caraibe	6.0	5.8	6.1	7.0	5.9
America de Nord	12.5	13.0	18.1	27.6	40.8
Oceania	2.1	3.0	3.8	4.8	5.8
Europa**	14.0	18.7	22.2	26.3	32.8
URSS (fosta)	2.9	3.1	3.3	30.3	29.5

Sursa: United Nations (2004) : viii.

*Excluzând Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan şi Uzbekistan. ** Cu excepţia

Belarus, Estonia, Letonia, Lituania, Republica Moldova, Federaţia Rusă şi Ucraina. Acestea sunt cifre nete; fluxurile brut de migranţi pot fi mai mari.

Disparităţile economice între ţări influenţează dinamica migraţiei internaţionale. Conform datelor din tabelul 21, cea mai rapidă creştere a numărului de imigranţi a avut loc în ţările dezvoltate şi aproximativ un sfert din toţi migranţii externi s-au mutat în ţări din afara OCDE[23], în ţările OCDE (*vezi* şi tabelul 22)

Tabelul nr. 22: Migraţia internaţională de regiune (în milioane şi procente)

	Din ţările OCDE	Din restul lumii	Total
Pentru ţările OCDE	22.2m (16.2 %)	34.1m (24.9%)	56.3m (41.1%)
Pentru restul lumii	2.5m (1.8%)	77.9m (57.0%)	80.4m (58.8%)
Total	24.7m (18.0%)	112.0m (81.9%)	136.7m (100.0%)

Sursa: Harrison et al, 2004.

Migraţia poate avea beneficii importante pentru bunăstarea economică mondială. Când lucrătorii migranţi se deplasează înspre ţări dotate diferit (de exemplu, dintr-o ţară în care există surplusuri mari de forţă de muncă într-un sector sau altul şi cazul în care există o penurie de forţă de muncă în acest sector) atunci deplasarea poate îmbunătăţi condiţiile economice în ambele ţări (de origine şi de destinaţie). Astfel, ambele ţări pot beneficia de pe urma acestor deplasări. Într-adevăr, estimările arată că dacă ţările dezvoltate vor creşte numărul lucrătorilor

[23] Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE) (Organization for Economic Cooperation and Development OECD).

imigranţi în echivalentul forţei de muncă de 3% bunăstarea lumii va creşte şi ea cu peste 150 miliarde de dolari anual (Winters, 2002). De asemenea, migraţia are beneficii economice importante pentru ţările dezvoltate. Într-un studiu publicat în anul 2007 (Feraru, 2007 : 60) fac referire direct la *teoria pieţei forţei de muncă segmentate (duale)* în care este propus un nou răspuns la întrebarea „De ce" din perspectivă structurală, concentrată de această dată pe actori din aria de destinaţie. Printre reprezentanţii curentului se numără Alejandro Portes şi Wilson Kenneth care argumentează că migraţia internaţională, aşa cum afirmă şi Constantinescu, este efectul cererii de forţă de muncă inevitabil legată de caracteristicile economiilor dezvoltate (Constantinescu, 2002 : 94-100). Astfel, a rezultat că există patru factori care joacă rol fundamental în crearea nevoii de forţă de muncă imigrantă: inflaţia structurală; constrângerile ierarhice ale motivaţiei; dualismul economic; modificările demografice ale rezervei forţei de muncă. Elementul esenţial este existenţa unei pieţei de muncă duale care include un sector primar şi un sector secundar.(*Vezi* Tabelul 23)

Muncitorii nativi evită de regulă încadrarea în sectorul secundar datorită instabilităţii locurilor de muncă, salariilor mici, statusului şi prestigiului scăzut asociat acestor poziţii. În acest context, imigranţii devin forţa de muncă ce poate suplini cu succes (din punct de vedere al angajatorului) criza, fără a atrage consecinţele negative ale inflaţiei structurale.

Tabelul nr. 23: Sector primar şi un sector secundar al pieţei de muncă duale

Sector primar	Sector secundar
Caracterizat de: slujbe stabile; condiţii bune de muncă; beneficii generoase; posibilitatea mobilităţii ascendente.	Caracterizat de: slujbe necalificate şi instabile; condiţii grele sau periculoase de muncă; slabe posibilităţi de mobilitate ascendentă.

Sursa: Feraru, 2007: 60.

Pe scurt, având în vedere preferinţele forţei de muncă rezidente în ţările dezvoltate, lucrătorii migranţi sunt de natură să completeze posturile vacante, cele aşa-numite periculoase, dificile, murdare, riscante şi neocupate de localnici.

Pe termen mediu, industriile din ţările dezvoltate care se confruntă cu posturi vacante critice pot beneficia de oferta de muncă înregistrată în exces din ţările în curs de dezvoltare (de exemplu, pentru România exodul din ultimii ani a vizat domenii precum sănătatea, IT).

Pe termen lung ca indici de dependenţă în creştere în ţările dezvoltate, va exista o nevoie de a atrage lucrătorii migranţi să păstreze o dinamică a economiei. Dacă până acum, am amintit de impactul economic al migraţiei asupra ţărilor gazdă (ţări dezvoltate), trebui amintite şi câteva aspecte legate de impactul economic pozitiv asupra ţărilor de origine a migranţilor. Banii pe care migranţii îi trimit acasă contribuie în mod semnificativ la bunăstare precum şi la bunăstarea economică a ţărilor implicate în actul migraţiei. În cazul în care migranţii se întorc acasă permanent sau temporar, cu noi competenţe ce le pot utiliza atunci comunităţile de origine pot beneficia de acestea.

6. Migraţia circulară: instrument pentru dezvoltarea durabilă

Migraţia şi *integrarea socială* reprezintă provocările majore a secolului XXI şi necesită o abordare multidimensională în vederea determinării potenţialului migraţiei pentru dezvoltarea socio-economică în ţara de origine, cât şi în ţara de destinaţie. Acest lucru presupune combinarea unei migraţii a forţei de muncă bine gestionate, sprijinirea migraţiei circulare, promovarea educaţiei şi a integrării migranţilor. Uniunea Europeană ar trebui să-şi protejeze frontierele externe prin intermediul unor instrumente pentru a preveni migraţia ilegală şi traficul de persoane. Astfel, migraţia circulară este evaluată ca instrument de dezvoltare durabilă. Consiliul European invită la o examinare a modalităţilor pentru facilitarea migraţiei circulatorii (eur-lex.europa.eu). Motivele sunt modificările la nivel global a modelelor de migraţie. Migraţia circulară este recunoscută ca fiind o formă esenţială a migraţiei

care poate ajuta la ajustarea ofertei şi a cererii de forţă de muncă la nivel internaţional. În acest mod, se obţine o repartizare mai eficientă a resurselor şi o creştere economică. Printre condiţiile practice pentru asigurarea unei circularităţi eficiente a migraţiei în vederea obţinerii unor beneficii pe termen lung se numără următoarele măsuri necesare: *stimulente pentru promovarea circularităţii; garantarea unei repatrieri efective; monitorizarea migraţiei circulatorii; reducerea riscului de exod al creierelor.*

În concluzie, migraţia circulară definită în termeni generali, ca formă a migraţiei este administrată astfel încât să permită un anumit grad de mobilitate legală între două ţări. Migraţia circulară ridică anumite probleme. Dacă aceasta nu este proiectată şi administrată corespunzător, deşi concepută ca circulară, poate deveni uşor permanentă. Migraţia circulară are două forme principale considerate relevante în contextul actual al UE: migraţia circulară a resortisanţilor din ţări terţe stabiliţi în UE; şi migraţia circulară a persoanelor rezidente într-o ţară terţă. Dacă prima categorie de migraţie încadrează diverse grupuri de specialitate (oameni de afaceri, profesori, medici, specialişti) cea de a doua formă reprezintă o oportunitate pentru persoanele rezidente să meargă temporar în UE pentru a munci, studia, a se forma profesional. Circularitatea poate fi îmbunătăţită prin a oferi imigranţilor posibilităţi o dată întorşi în ţara de origine, spre exemplu, să beneficieze încă de anumite forme de mobilitate privilegiată din şi către statele membre în care şi-au avut anterior domiciliul.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL V.
EFECTE SOCIOECONOMICE ALE INTERACȚIUNII MIGRAȚIE-DEZVOLTARE. STUDIU DE CAZ: ROMÂNIA

La o privire de ansamblu a situației economice în 2010, conform datelor oferite de Banca Mondială, în Europa și Asia Centrală (EAC) creșterea flexibilă a fost în principal determinată de recuperarea celor mai mari economii din regiune, dar a continuat creșterea slabă în multe dintre economiile mai mici. Acest lucru este evident mai ales în evoluția producției industriale în ultimii doi ani (*vezi* figura 19). În cele trei mari economii, și anume Rusia, Polonia și Turcia, ratele de creștere a producției industriale au revenit puternic și s-au întors la ratele de creștere din perioada de pre-criză. Într-adevăr, Polonia a fost singurul stat membru al Uniunii Europene pentru care PIB-ul nu a scăzut în 2009.

Figura nr. 19: Producția industrială după relaxare este flexibilă rapid (creșterea anuală a producției industriale, 3 luni media)

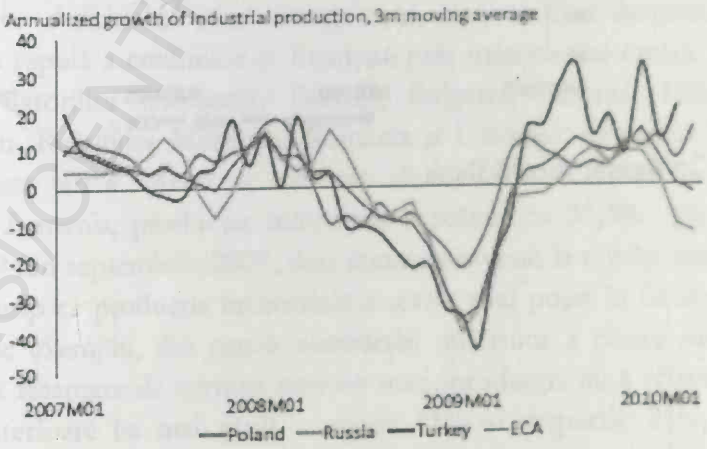

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

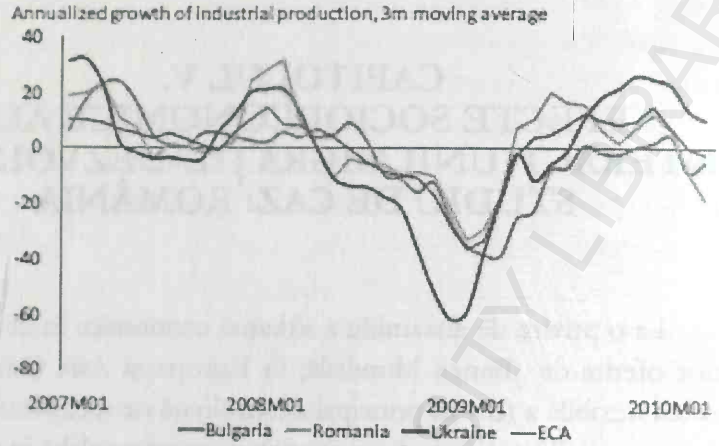

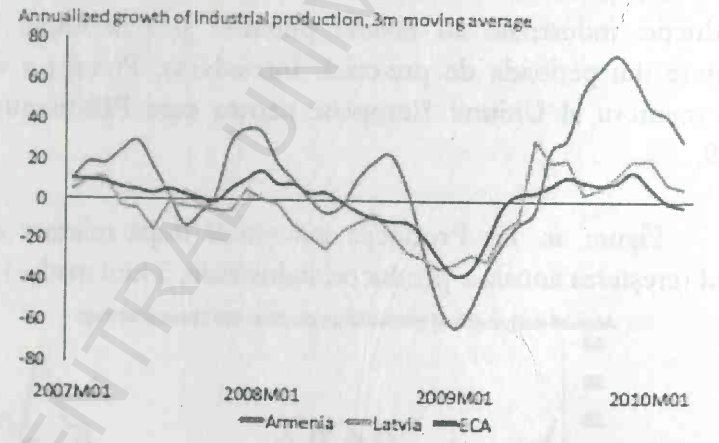

Sursa: World Bank

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 20: Modificarea în ratele de utilizare a capacităţii începând cu iunie 2008

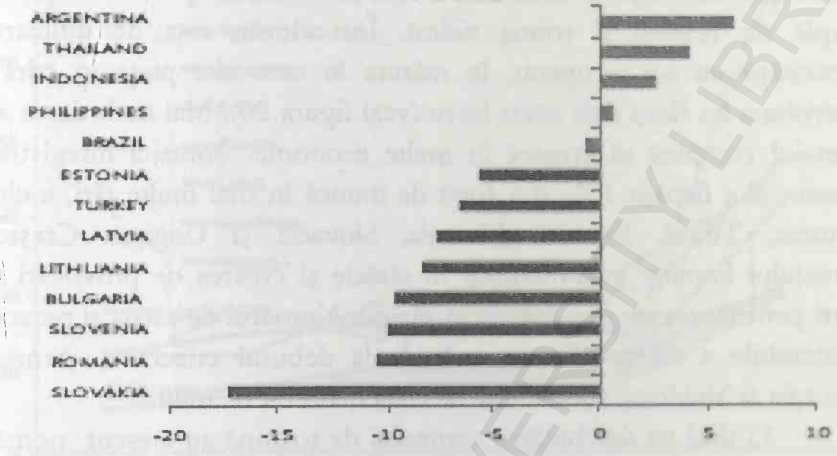

Sursa: World Bank and Datastream

Fluxul remitenţelor în România şi Polonia, de asemenea, a scăzut considerabil în 2009, dar acest lucru în primul rând a fost o reflectare a slăbiciunii economice şi de creştere a şomajului în Uniunea Europeană (Global Economic Prospects, 2010). O contracţie a producţiei industriale a fost mai pronunţată în ţările mai mici, în special cele care au intrat în recesiune, cu deficite de cont curent mari, care au fost susţinute de expansiune rapidă a creditelor şi finanţate prin intermediul creării unor fluxuri a datoriilor (Armenia, Belarus, Bulgaria, Letonia, Lituania, Muntenegru, Republica Moldova, România şi Ucraina). Creşterea PIB-ului în aceste ţări a scăzut cu 10% sau chiar mai mult în 2009. Într-adevăr, în Armenia, producţia industrială a scăzut cu 31,5% până în aprilie 2009 din septembrie 2008, deşi aceasta a revenit la nivelul anterior crizei. În timp ce producţia industrială a scăzut mai puţin în Lituania şi Bulgaria, de exemplu, din cauza contracţiei puternice a cererii interne necesare ca finanţare de conturi curente mari, producţia nu a revenit la nivelele anterioare ba mai mult, a rămas 11% şi respectiv 21%, sub valorile maxime de pre-criză.

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" UNIVERSITY LIBRARY

Anul 2009 este încadrat într-o combinaţia extrem de puternică a producţiei cu o recuperare relativ modestă iar acest lucru înseamnă că multe ţări din regiune continuă să fie caracterizate printr-o capacitate amplă de rezervă şi şomaj ridicat. Într-adevăr, rata de utilizare a capacităţii nu s-a recuperat, în măsura în care alte pieţe în curs de dezvoltare au făcut deja acest lucru (vezi figura 20). Mai mult decât atât, şomajul continuă să crească în multe economii. Şomajul înregistrat a crescut şi a depăşit 10% din forţa de muncă în mai multe ţări, inclusiv Letonia, Turcia, Estonia, Lituania, Slovacia şi Ungaria. Creşterea şomajului împinge gospodăriilor în sărăcie şi crearea de provocări mai mari pentru cei care deja trăiesc în sărăcie. Numărul de săraci şi persoane vulnerabile a crescut foarte mult de la debutul crizei în Armenia, Georgia şi Moldova, zone lovite de criză deosebit de mult.

O dată cu deschiderea sezonului de toamnă au crescut numărul de cereri externe şi a lovit exporturile, media serviciului de taxe şi datorii în regiune a crescut de la 14,6% în 2007 la o valoare estimată de 21,4% în 2009 (*vezi* figura 21). Privind deservirea datoriei de taxe nouă ţări au raportat o depăşire cu 30% a exporturilor (în România au ajuns la o valoare estimată de 128% din exporturile în 2009). Având în vedere datoria, obligaţiile existente şi previziunile de creştere pentru 2010, datoriile ratelor externe sunt pe cale să crească în continuare în 2010 la 87% şi respectiv 47% în Europa Centrală şi de Est, şi Comunitatea Statelor Independente.

Figura nr. 21: Povara serviciului - datorie externă a crescut brusc pentru economiile din Europa şi Asia Centrală (EAC), că exporturile au scăzut % cota exporturilor, pentru ţările cu o creştere de 30% sau mai mare, în 2009

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

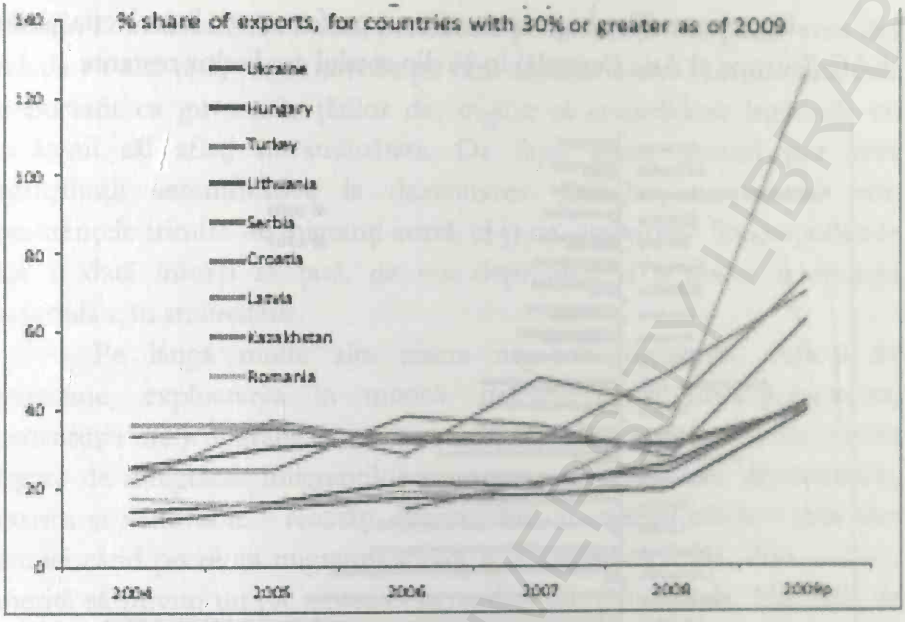

Sursa: World Bank

Povara pierderilor întreprinderilor înregistrate în cursul crizei financiare este de constrângere, de asemenea, ritmul de recuperare, a contribuit la o creștere a creditelor non-performante (CNP). Unsprezece din cele 16 țări din întreaga lume, care au raportat CNP au reprezentat cel puțin 9% din total creditelor restante, au fost în cadrul regiunii Europa și Asia Centrală (EAC). (*Vezi* figura 22).

Printre țările EAC cu CNP mai mare de 9%, sunt banca ucraineană (raportarea prevede doar 32% din CNP) în timp ce Albania, Letonia, Moldova, Muntenegru, România erau previzionate și cu 50% și 60% (din a doua jumătate a anului 2009). În contrast, previzionarea creditelor neperformante se apropie sau depășește în unele situații 100% în Kazahstan, Macedonia, Rusia și Serbia.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 22: Împrumuturi non-performante în selecţia ţărilor EAC (Europa şi Asia Centrală) în % din totalul creditelor restante

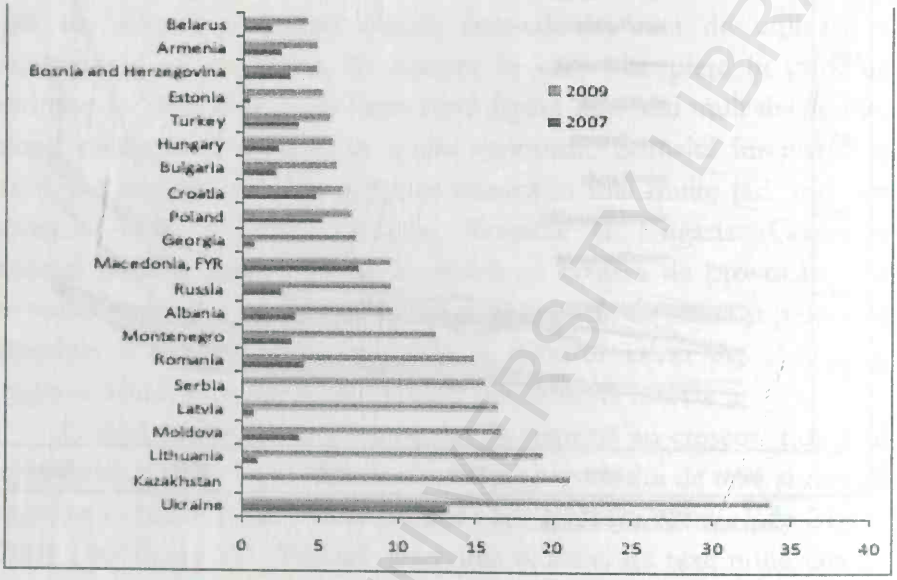

Sursa: IMF Global Financial Stability Report, April 2010

Fluxurile şi trendurile recente ale migraţiei forţei de muncă au impact asupra vieţii economice şi sociale din România. Consecinţele economice privind aspectele financiare şi remitenţele în România au fost numai în anul 2007 de aproximativ şapte miliarde de dolari cu o uşoară scădere în 2009 dar cu previziune de creştere treptată din 2010.

Migraţia internaţională trebuie să fie luată în considerare şi din perspectiva programelor internaţionale de dezvoltare, precum şi a strategiilor naţionale. De fapt, remitenţele lucrătorilor migranţi au contribuit în mare măsură la economie în general, dar în special la cea din ţările în curs de dezvoltare, din care provin cei mai mulţi migranţi şi a permis îmbunătăţirea vieţile multor familii şi comunităţi de origine. Desigur plecarea muncitorilor cu înaltă calificare şi profesionişti din aceste ţări au avut efecte negative asupra lor, în special în cazul ţărilor mici şi cu venituri mici, în care sunt deteriorate în principal domenii precum sănătate şi educaţie. De aceea cooperarea internaţională ar trebui

să ia în considerare nu numai beneficiile pe care o ţară le poate avea din relaţia cu altă ţară, cât şi nevoile pe care aceasta le are. Prin urmare, este important ca guvernele ţărilor de origine să consolideze legăturile cu cetăţenii săi aflaţi în străinătate. De fapt, aceste gesturi pot avea contribuţii semnificative la dezvoltarea ţării lor, nu numai prin remitenţele trimise de migranţi acasă, ci şi cu „importul" în gospodăriile lor o dată întorşi în ţară, de noi deprinderi şi a noilor tehnologii acumulate în străinătate.

Pe lângă multe alte efecte negative (divorţuri, traficul de persoane, exploatarea în muncă, delincvenţa şi infracţionalitatea, prostituţia etc.) migraţia poate provoca, de asemenea, tensiunile sociale legate de integrarea imigranţilor şi au sau nu aspectul de discriminare, rasism şi xenofobie - realităţi diferite, dar cu aceleaşi efecte - mai ales atunci când prezenţa migranţilor fără acte este numeroasă. Prin urmare, merită să privim un pic situaţia migranţilor din ţările gazdă. Mai întâi de toate, merită citat un articol pe acest subiect pe baza unui discurs ce s-a vrut a fi un mesaj pentru Ziua Mondială a Migranţilor din 1996 efectuat de Kofi Annan, secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite care spunea că „toate ţările au dreptul de a decide dacă să accepte migranţii voluntar (spre deosebire de refugiaţii de orice fel, care în temeiul dreptului internaţional au dreptul la protecţie) dar ar fi o nebunie să închidă uşile .... Imigraţia ilegală este o problemă reală şi statele trebuie să coopereze în eforturile lor de oprire a fenomenului ... Combaterea imigraţiei ilegale, cu toate acestea, ar trebui să fie parte a unei strategii mai largi. Ţările ar trebui să prevadă canalele reale pentru imigraţia legală şi să încerce să obţină beneficii în protecţia drepturilor fundamentale ale omului şi migranţilor ..." (un.org).

Migraţia este de obicei definită drept deplasarea unei persoane sau a unui grup de persoane de la o unitate geografică la alta peste o frontieră administrativă sau politică, şi care doreşte să se stabilească permanent sau temporar într-un loc, altul decât locul de origine. Având în vedere că mişcarea între două unităţi geografice nu trebuie să apară în mod direct, se poate diferenţia în continuare între locul de origine sau destinaţie, regiuni de tranzit, precum şi locul de destinaţie sau regiunea primitoare (World Migration, 2003 : 8). Deplasările în interiorul unei

ţări sunt de obicei definite ca fiind migraţie internă în timp ce, mişcările de peste frontierele internaţionale sunt numite migraţie internaţională.

Aşa cum bine se poate observa, acest volum face referire exclusiv asupra migraţiei internaţionale.

Obiectivul principal este de a prezenta şi explica câteva efecte ale migraţiei forţei de muncă din România atât la nivel microeconomic (la nivel de indivizi şi gospodării), cât şi la nivel macroeconomic. Astfel, s-a considerat România drept ţară de emigraţie şi una dintre cele mai importante furnizoare de forţă de muncă pentru piaţa europeană. O încercare de acest gen o regăsim şi în articolul publicat în ţara noastră de Roman şi Voicu, care realizează o analiză mai amplă asupra efectelor socioeconomice ale migraţiei forţei de muncă asupra României ca ţară importantă de emigraţie în Europa (Roman şi Voicu, 2010 : 50-65). Conform acestora, analiza migraţiei din perspectiva ţărilor de emigrare a fost mai puţin în atenţia cercetătorilor în ultimele decade, dar a captat interesul în ultimii ani prin procesul de „exod al creierelor" pe care îl atenuează. Acest proces este adesea abordat într-un context demografic. Concluzia a fost una clară şi anume, mişcările migraţioniste generează importante consecinţele economice. Au fost identificate consecinţe economice importante privind aspectele financiare şi a calităţii vieţii românilor, deoarece volumul sumelor transferate a fost de aproximativ şapte miliarde de euro în 2007. Migraţia externă a României va fi influenţată în perioada următoare de cât de ridicată şi sustenabilă va fi rata de creştere economică, de măsura în care această creştere va ridica în mod semnificativ nivelul de trai şi bineînţeles de politicile de imigrare ale ţărilor occidentale. În conformitate cu scenariile existente, după o destabilizare severă cauzată de criza economică, în România primele semne de recuperare sunt extrem de incerte. Concluziile desprinse au dat naştere unor serii de influenţe ale migraţiei externe în plan economic. Efectele cele mai importante sunt legate de derapajele severe şi multitudinea de disfuncţii de pe piaţa forţei de muncă, dintre care: capacitatea de ocupare a forţei de muncă; rata şomajului şi caracteristicile sale; emigrarea în masă a forţei calificate de muncă sau pierderea de „creiere", capabilă să creeze valoare adăugată mai mare; distorsiuni salariale şi segmentarea forţei de muncă; amplificarea economiei

subterane (munca „la negru"); diminuarea potențialului local de forță de muncă; utilizarea imigranților cu scopul de a suplini lipsa forței de muncă la nivel local.

Un efect benefic identificat este acela că pentru unele regiuni, migrația spre un loc de muncă mai bun a condus la penuria forței de muncă ce afectează potențialul de dezvoltare economică locală și socială. Cea mai mare penurie a forței de muncă este afișată de regiunile românești care înregistrează fluxuri de migrație ridicată. Un alt efect pozitiv al migrației este reprezentat de transferurile de valută, cu implicații puternice atât la nivel microeconomic, cât și la nivel macroeconomic. Estimările efectuate de Banca Națională a României (bnro.ro) în ceea ce privește aceste transferuri, ajung la 1.753,5 miliarde dolari SUA în 2004 și 4.440,9 milioane USD în 2005, ceea ce reprezintă 4,51% din PIB-ul României pe anul 2005 (Copaciu și Răcaru, 2006).

Efectele remitențelor la nivel macroeconomic sunt destul de dificil de cuantificat și măsurat din cauza multiplelor interacțiuni la nivelul variabilelor macroeconomice. Acesta este motivul pentru care datele studiilor empirice privind remitențele în cele mai multe țări sunt doar la nivel microeconomic și mai puțin al nivel macroeconomic. Un alt motiv care decurge de aici este acela că cea mai mare parte a țărilor care înregistrează intrări importante de remitențe nu declar sumele exacte la nivel central și din această cauză informațiile care ajung la Banca Mondială sunt adesea incomplete. Cu toate acestea, cei mai mulți cercetători consideră că remitențele au efecte vizibile asupra investițiilor și economisirii. Cel mai vizibil impact al acestor transferuri se înregistrează asupra consumului gospodăriilor, atât de important la nivel macroeconomic, înregistrându-se în cererea agregată internă, componentă a PIB-ului. Transferurile de bani către gospodării reprezintă surse directe de creștere a venitului lor, ceea ce conduce la creșterea consumului și implicit la reducerea temporară a sărăciei. Aceste sume au capacitatea de a reduce polarizarea socială prin efectele lor de redistribuire dar și de a crește semnificativ inegalitățile sociale în cadrul comunităților de origine a migranților.

În România un interes deosebit ar trebui să reprezinte impactul remitențelor și consecințele acestora la nivel macroeconomic, dar și

microeconomic. Migraţia temporară tinde să conducă la creşterea fluxului remitenţelor, în comparaţie cu migraţia permanentă, mai ales atunci când implică calificaţi, care aşteaptă să se reîntoarcă în ţara de origine. Se încearcă pe parcursul lucrării de faţă o corelaţie între nivelul remitenţelor şi nivelul investiţiilor. Studiile asupra efectelor migraţiei în România arată că dacă ţările vestice vor continua să atragă forţă de muncă din ţara noastră, creşterea economică va fi afectată considerabil.

La nivelul *balanţei transferurilor curente*, dinamica este dată de evoluţia transferurilor curente către alte sectoare, al căror excedent a reprezentat în ultimii ani peste 95% din excedentul total al balanţei transferurilor curente. Totodată, datele preliminare aferente 2005 indică o pondere a transferurilor curente către alte sectoare de 4,53% din PIB. Conform estimărilor BNR două sunt cauzele potenţiale ale acestei evoluţii: majorarea *de facto* a sumelor trimise în favoarea rezidenţilor din străinătate, respectiv metodologia adoptată de BNR care a impus revizuirea coeficientului de estimare a sumelor transferate din străinătate în favoarea rezidenţilor prin canale neoficiale, generând o creştere importantă a ponderii acestor sume în totalul transferurilor curente către alte sectoare (de exemplu, excedentul balanţei transferurilor curente a fost majorat în urma revizuirii cu 475 milioane euro pentru anul 2004) (BNR, 2005). (*Vezi* Graficul 16)

Graficul nr. 16: Balanţa transferurilor curente

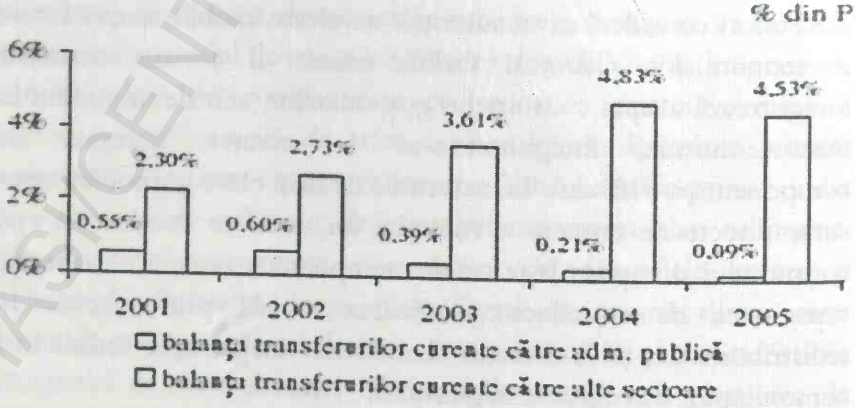

Sursa: BNR, INS, calcule proprii (date preliminare 2005)

(1) Cât priveşte prima cauză amintită, este de presupus că tendinţa sumelor trimise în favoarea rezidenţilor din străinătate va continua pe termen mediu şi scurt, având în vedere că nu se întrevăd evenimente majore care ar putea genera întreruperea acestor transferuri. Pe termen lung trebuie luat în calcul şi impactul diminuării graduale a acestor sume ca urmare a creşterii competitivităţii economiei româneşti şi alinierii treptate la standardele europene. În plus, din 2007 nivelul fondurilor structurale atrase a fost sporit, ceea ce a generat un adaos la excedentul balanţei transferurilor curente.

Impactul remitenţelor migranţilor români din străinătate *la nivel macroeconomic* este unul evident dar şi posibil spun specialiştii economiei româneşti. Având în vedere acest posibil impact al remitenţelor ca venituri asupra economiei-sursă, transferurile rezidenţilor care muncesc în străinătate reprezintă un fenomen asociat şi intens mediatizat cu migraţia legală a forţei de muncă spre pieţele mai dezvoltate, care oferă recompense financiare mai ridicate decât în ţara de origine. Pentru a studia impactul acestor transferuri trebuie mai întâi să determinăm nivelul acestor fluxuri de bani. Conform estimărilor autorilor Copaciu şi Răcaru (Copaciu şi Răcaru, 2006 : 171) în 2006 era o problemă ce consta în lipsa de metodologii clare care să ofere rezultate absolut credibile, deşi existau preocupări pentru armonizarea unei astfel de metodologii atât la nivel de state, cât şi la nivel de organizaţii internaţionale, precum Uniunea Europeană, FMI, Banca Mondială sau Organizaţia Internaţională a Muncii (IOM). Printre metodele cele mai utilizate la noi se numără: (1) extragerea acestor date din componentele balanţei de plăţi, ajustate pentru a surprinde transferurile oficiale sau (2) efectuarea de sondaje la nivel regional sau naţional. Această ultimă modalitate are ca avantaje posibilitatea de surprindere şi a transferurilor neoficiale, precum şi destinaţia respectivelor transferuri.

La nivel internaţional, ponderea transferurilor oficiale din muncă în PIB, conform estimărilor realizate de FMI şi Banca Mondială, este ridicată pentru o serie de economii emergente, precum Moldova (25%), Iordania (18%), Albania (15%). Alte ţări care reprezintă rate relativ ridicate sunt: Bangladesh, Bosnia, Egipt, Maroc, Pakistan sau Tunisia (International Monetary Fund (IMF), 2005; World Bank, 2005).

Pentru România, acest aspect a devenit cu atât mai important cu cât se are în vedere migraţia crescândă a forţei de muncă spre alte ţări europene. Până în 2004, principala componentă a balanţei de plăţi în care se regăsesc transferurile oficiale ale migranţilor români, respectiv balanţa transferurilor, oferea o detaliere doar între două paliere, respectiv transferurile curente ale administraţiei şi transferurile private. Din 2004, s-a realizat o împărţire a transferurilor private în transferuri ale migranţilor români şi alte transferuri private, prima valoare fiind estimată pe baza unui coeficient de ajustare a datelor primite prin canale oficiale (aproximativ 60% din fluxuri). La aceste valori trebuie adăugat creditul din veniturile din muncă din balanţa veniturilor, a cărui pondere, este scăzută. (*Vezi* graficul 17)

Graficul nr. 17: Transferurilor migranţilor români din străinătate

milioane EUR

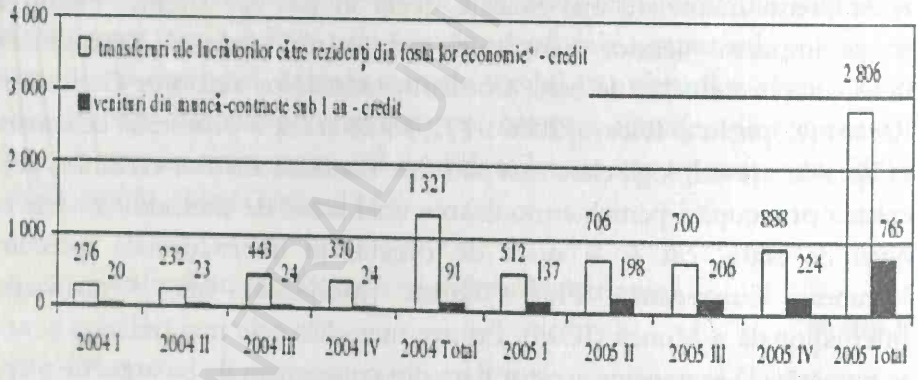

* valoare estimată pe baza unui coeficient de ajustare a datelor primite prin canale oficiale (circa 60 la sută din fluxuri).

Sursa: BNR

Din grafic observăm că magnitudinea respectivelor transferuri este în creştere, în 2005 valoarea a fost estimată de 2,12 ori mai ridicată decât valoare pentru anul 2004 (o rată de creştere de 152%). Rapartate la PIB, respectivele transferuri reprezentau 2,4% în 2004, respectiv 4,51% în 2005.

Ce de a doua modalitate de cercetare, respectiv sondajul la nivelul gospodăriilor, nu a fost foarte folosită în România deşi mai nou a început

să funcţioneze. Potrivit unui sondaj realizat de Organizaţia Internaţională a Muncii (IOM) în 2005, în perioada 2001-2005 ponderea gospodăriilor în cadrul cărora s-a înregistrat migraţie a fost relativ constantă, respectiv 10%. În plus, tot pentru aceeaşi perioadă migraţia a manifestat un caracter temporar, cu o durată medie de 2 ani (International Organization for Migration (IOM), 2005). De asemenea, aşa cum arată şi un sondaj realizat de Fundaţia pentru o Societate Deschisă, la nivel urban 53% dintre gospodăriile care primesc bani de la migranţii care lucrează în străinătate folosesc aceşti bani pentru acoperirea nevoilor zilnice, în timp ce doar 4% le folosesc pentru a începe o afacere nouă (Fundaţia pentru o Societate Deschisă, 2005). Aceste rezultate sunt confirmate şi în studiul efectuat de Pop în 2006 pentru un oraş de mărime medie din judeţul Cluj. În plus, pe lângă principala destinaţie a banilor, respectiv consumul, studiul evidenţiază că investiţiile se concentrează asupra cumpărării de locuinţe. Astfel, creşterea cererii a determinat, potrivit respondenţilor, o majorare a preţului locuinţelor.

Dacă impactul la nivel microeconomic este mai uşor de surprins, influenţa la nivel macroeconomic a transferurilor curente şi a migraţiei poate fi diversă şi foarte dificil de cuantificat. Concluzia este că impactul asupra economiilor-sursă depinde dacă transferurile respective sunt investite sau consumate.

Luând în calcul aspectele teoretice privind impactul macro al transferurilor de bani, migraţia forţei de muncă poate genera o contradicţie absolută a PIB (exporturile incluse) în ţările care utilizează acest factor mai intensiv şi o expansiune a PIB (exporturile incluse) acolo unde se foloseşte capitalul mai intensiv. Acesta este de fapt un efect de sens invers. Totodată, veniturile în sectoarele pentru care factorul abundent migrează pot creşte, dacă forţa de muncă care emigrează nu este în exces.

O creştere a volumului transferurilor îmbunătăţeşte direct contul curent. Însă, dacă respectivele transferuri de bani sunt cheltuite în parte pe importuri, impactul pozitiv este mult diminuat. În plus, transferurile de bani generează presiuni de apreciere nominală a monedei naţionale, precum şi presiuni inflaţioniste prin cererea suplimentară pe care o creează. Ambele efecte contribuie la aprecierea reală a monedei naţionale,

generând o înrăutățire a deficitului de cont curent. Același efect de apreciere reală este generat și dacă transferurile sunt cheltuite pe bunuri netranzacționale. De asemenea, este posibilă creșterea prețurilor la nivelul activelor imobiliare ca urmare a cererii mai ridicate și incapacității ofertei de a se adapta.

Kireyev în 2006 face o prezentare detaliată a aspectelor teoretice privind posibilul impact macro al transferurilor de bani și analizează trei cauze limită, presupunând un nivel constant al PIB-ului:

(1) Toate transferurile sunt consumate - consumul poate spori doar dacă investițiile scad cu contul curent neschimbat sau deficitul crește cu investițiile neschimbate. O majorare a consumului împreună cu creșterea investițiilor generează o accentuare a deficitului extern.

(2) Toate transferurile sunt investite - generează o scădere a consumului când contul curent este neschimbat sau invers. O accelerare a consumului împreună cu creșterea investițiilor generează o deteriorare a deficitului extern.

(3) Toate transferurile sunt economisite – dacă sunt economisite de sectorul privat, consumul acestuia va scădea. Impactul asupra investițiilor depinde de răspunsul contului curent (Kireyev, 2006 : 1-26).

În România, un exercițiu simplu și bazat pe o serie de ipoteze tari este următorul: să presupunem că la nivelul anilor 2005 și 2004 intrările de remitențe private ar fi fost zero. Acest lucru ar fi generat, conform BNR, un deficit de cont curent de aproximativ 6,5 miliarde euro în 2004 (-11,05% din PIB) și 10,46 miliarde euro în 2005 (-13,20% din PIB), comparativ cu valorile înregistrate de 8,65% și 8,69%. Transferurile nu trebuie privite ca o sursă de creștere și dezvoltare pe termen lung, însă efectele pe termen scurt pot fi favorabile depinzând de elementele mai sus menționate. În plus, unele aspecte sociale pot fi îmbunătățite, sprijinind sarcinile statului în ceea ce privește o parte a atribuțiilor sale privind protecția socială.

Ca o concluzie, componentele balanței contului curent exercită influențe diferite asupra soldului: dacă la nivelul balanței transferurilor curente impactul este favorabil pe termen mediu (având în vedere influența benefică crescândă a transferurilor muncitorilor români din străinătate), balanța veniturilor exercită un impact relativ neutru. Efectul

negativ, indus în principal de adaptarea metodologiei la standardele internaționale și includerea profitului reinvestit, este compensat de efectele pozitive pe care reinvestirea respectivelor profituri le are asupra economiei naționale. Impactul negativ provine de la balanța comercială, structura acesteia având elemente cu influență majoritar negativă, dar riscul valutar și rata schimbului sunt atenuate de proporția ridicată a schimburilor comerciale în interiorul grupelor de produse. Competitivitatea externă (și implicit deficitul de cont curent) este afectată negativ de aprecierea reală a monedei naționale (deși într-o abordare de tip panel Copaciu și Racaru în 2006 cuantifică impactul ratei reale de schimb ca nefiind foarte ridicat), la aceasta contribuind în principal aprecierea nominală a cursului de schimb ca urmare a intrărilor de capital. Sterilizarea acestora pentru a evita aprecierea nu reprezintă pe termen lung soluția optimă având în vedere costurile ridicate asociate acestei operațiuni.

1. Costurile remitențelor

Datele folosite aici referitoare la costurilor de remitențe aparțin autorilor T. Beck și M.S. Martínez Pería și provin dintr-un studiu recent a prestatorilor de servicii privind remitențele efectuate de către sistemul de plăți din cadrul Băncii Mondiale (Beck and Pería, 2009). Costurile remitențelor sunt alcătuite de către o serie de componente precum taxa și rata de schimb. Originalul datelor de la Banca Mondială acoperă 14 țări din care se trimit acești bani și 72 de țări care primesc banii. Din aceste date lipsesc informațiile privind banii trimiși din Rusia motiv pentru care anumite variabile explicative nu se regăsesc însă atenția este concentrată de Beck și Pería pe 119 coridoare, inclusiv 13 țări de unde pleacă aceste transferuri și 60 de țări în care ajung banii respectivi.[24]

[24] Datele complete sunt disponibile la adresa www.remittanceprices.org. Datele privind diferențele ratei de schimb lipsesc pentru unele instituții din Germania, Franța, și Japonia. Aceste instituții sunt excluse din calculele privind costurile medii ale remitențelor din aceste țări.

Costurile remitenţelor sunt bazate pe două sume şi anume, echivalentul local de 200 de dolari şi echivalentul local de 500 dolari deoarece, studiile anterioare au descoperit că o operaţiune tipic de remitenţe implică trimiterea de aproape 200 de dolari. Astfel, analiza este realizată pe baza costurilor asociate cu această sumă. În plus, costurile de trimitere a remitenţelor de 200 de dolari şi 500 de dolari (exprimat ca procent din suma trimisă) sunt corelate (corelaţie este 0,91) deci nu ne putem aştepta ca rezultatele să varieze semnificativ, dacă vom folosi costurile de remitenţe bazate pe o sumă mai mare. Astfel conform datelor, costurile medii a remitenţelor sunt mai mici în coridorul Arabia Saudită - Pakistan (2,5%) iar cele mai mari costuri sunt pe coridorul Croaţia - Germania (25,8%). În toate coridoarele costul mediu este de 10,2%. Media costurilor arată că acestea sunt mai mici în coridorul Bangladesh - Singapore (2,3%) şi mai mari în coridorul Croaţia - Germania (25,9%) iar o medie de 9,8% se regăseşte în toate ţările. Calculele de costuri medii pentru fiecare ţară de unde pleacă aceste transferuri de bani, arată că cele mai mici costuri pentru transferurile iniţiate sunt cele din Arabia Saudită (3,9%) şi cele mai mari sunt pentru tranzacţiile originare din Japonia (17,8%).

În urma investigaţiilor privind caracteristicile ţărilor de trimitere a remitenţelor şi a celor de primire, se explică variaţia de mari dimensiuni pe anumite coridoare în legătură cu costul tranzacţiilor de remitenţe. Cercetările în domeniu arată în cea mai mare parte că de fapt costurile remitenţelor sunt asociate cu trei factori principali. *În primul rând*, numărul de migranţi este negativ şi în mod semnificativ asociat cu acele costuri de remitenţe şi cu diferiţi furnizori. Acest lucru pare să sugereze un efect important privind volumul remitenţelor, care funcţionează fie prin economii de scară şi/sau concurenţă mai mare pe o anumită piaţă. *În al doilea rând*, coridoare cu venituri mai mari pe cap de locuitor atât în ţara de destinaţie cât şi în ţara de trimitere a remitenţelor expun, în medie, costuri mai mari, care ar putea reflecta costuri mai mari de bunuri non-negociabile, cum ar fi serviciile, în general. *În al treilea rând*, avem concurenţa şi structura pieţei, cu excepţia cazului Western Union. Coridoarele cu un număr mai mare de furnizori şi ţările cu sectoare bancare competitive prezintă costuri mai reduse. Pe de altă parte,

costurile sunt mai ridicate în coridoare, cu o pondere mai mare a băncilor în rândul furnizorilor. De asemenea, este interesant de observat care sunt factorii care nu intră în aceste calcule în mod semnificativ. Din datele actuale nu există nici o dovadă că regulamentul, stabilitatea ratei de schimb, controlul de capital sau cunoştinţele în domeniul financiar contează în mod special.

Prin urmare, este posibil ca o parte din aceşti factori să fie de dorit pentru a folosi anumite variabile în captarea politicilor imperfecte, dovezile până în prezent indică faptul că eforturile depuse de către factorii de decizie de a reduce costurile remitenţelor ar trebui să se concentreze pe îmbunătăţirea concurenţei pe piaţa remitenţelor.

În tabelul următor sunt redate datele complete pentru România privind costurile de remitenţe dinspre ţări precum Germania, Italia, Spania şi Marea Britanie şi arată costul mediu pentru toţi furnizorii, media costurilor pentru toţi furnizorii, costul mediu stabilit între bănci, costul mediu între operatorii de transferuri de bani (ajunşi la un acord) şi costul mediu pentru Western Union (WU) (*vezi* tabelul 24 şi graficele 18, 19, 20 şi 21).

Tabelul nr. 24: Costurile remiterilor în România din 4 ţări (% din 200 $)

Ţara din care se trimit banii	Ţara în care se trimit banii	Costul mediu - toţi furnizorii (%)	Media costului - toţi furnizorii (%)	Costul mediu al băncilor (%)	Se ajunge la un acord de cost mediu (%)	Costul mediu al Western Union (%)
Germania	România	20.95	20.89	31.60	15.63	20.89
Italia	România	7.02	6.86	4.45	8.95	10.00
Spania	România	6.41	5.93	-	6.90	-
Marea Britanie	România	11.51	9.51	-	11.51	18.02

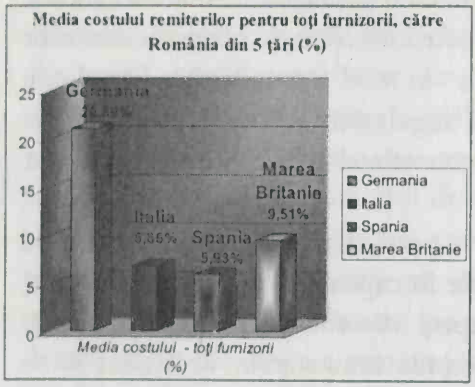

Graficul nr.18

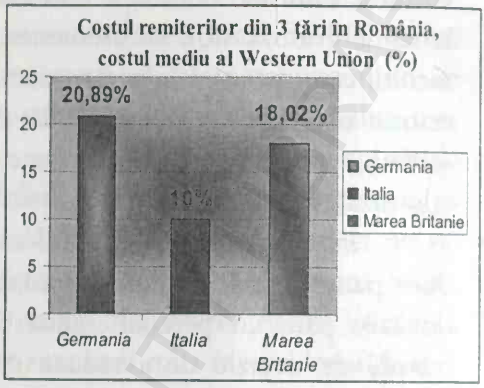

Graficul nr. 19

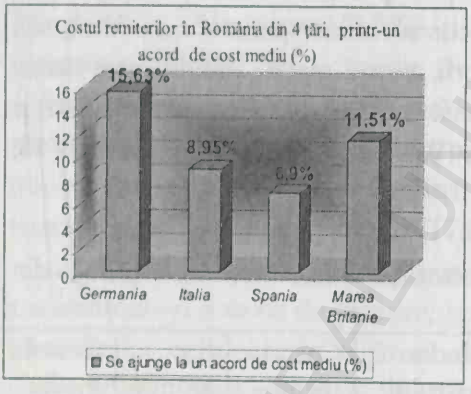

Graficul nr.20

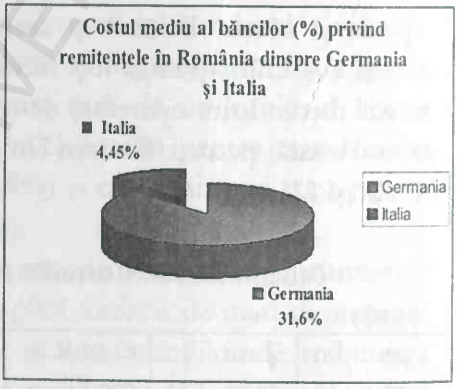

Graficul nr.21

De exemplu, un instrument util pentru cetăţenii români aflaţi în Italia este începând cu data de 15 ianuarie 2010, portalul realizat de Ministerul italian al Afacerilor Externe, pentru a permite compararea costurilor diferiţilor operatori din domeniul transferurilor de bani din Italia către alte ţări. Portalul www.mandasoldiacasa.it a fost lansat de Ministerul italian al Afacerilor Externe, la Roma, la sfârşitul anului 2009 cu sprijinul unor parteneri din mediul public şi privat. Această iniţiativă este destinată stimulării operatorilor de piaţă pentru îmbunătăţirea ofertelor financiare adresate imigranţilor şi pentru asigurarea unei mai mari transparenţe a serviciilor diferiţilor operatori din domeniu. Portalul

reprezintă un instrument util pentru informarea cetăţenilor români din Italia asupra costurilor practicate de diferiţi operatori, România situându-se pe locul al doilea, după China, în ceea ce priveşte volumul transferurilor de bani din această ţară (reprezentând 12% din totalul transferurilor înregistrate oficial în Italia) (juridice.ro).

Instituţiile financiare care operează pe piaţa transferurilor de bani din străinătate aplică în general strategia de „externalizare" pe baza unui parteneriat cu un Operator de Transfer de Bani (OTB) iar acest lucru implică costuri operaţionale mai mici, dar şi o anumită dependenţă faţă de comisioanele şi politica impusă de OTB-ul partener, care poate să nu deţină aceleaşi valori (în special cele sociale) cu instituţia financiară.

De exemplu, Western Union (WU) este unul dintre cei mai mari jucători la nivel global în transferul rapid de bani, cu experienţă de peste 150 de ani, o prezenţă prin cele 380.000 de locaţii aflate în peste 200 de ţări şi teritorii din întreaga lume. Western Union numără mai bine de 170 de ţări de unde sunt trimişi bani spre România. Evident, sumele mai mari sunt acolo unde există comunităţi mai mari de români, în Europa, Statele Unite ale Americii sau chiar Golful Persic.(*Vezi* figura 23)

Figura nr. 23: Comisioane percepute de Western-Union pentr transferurile de bani, în euro

Suma	Comision (euro)
România - România:	
50-100	9
100-200	15
400-500	32
1.000-1.250	47
Spania - România:	
200-350	17,5
Italia - România:	
195 - 260	22,5
325 - 390	24,5
630 - 775	39

Sursa: Compania Western Union

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sunt şi unele ţări din Africa, în care se derulează astfel de proiecte şi de unde vedem remiteri către România. Western Union, listată la Bursa din New York, nu prezintă date detaliate privind transferurile realizate pe ţări, astfel de informaţii fiind considerate sensibile.

Evoluţia transferurilor pe plan local este similară cu tendinţa de creştere a numărului de transferuri în primele două trimestre din 2010, înregistrată de Western Union la nivel general, cu 8% şi respectiv 9%. Conform specialiştilor companiei Western Union, clienţii lor au trimis sume mai mici în comparaţie cu perioada de înainte de criză. Suma medie trimisă spre România este de 250-300 de euro. În ultima perioadă sumele trimise au fost cu 10%-15% mai mici (zf.ro). În aceste condiţii, veniturile Western Union au urcat cu un ritm mai mic decât cel cu care a urcat numărul de tranzacţii.

Pe plan local, Western Union are 4.500 de puncte de lucru în care se pot face transferuri de bani, având parteneriate cu mai multe bănci, cu Poşta Română, dar şi cu jucători independenţi. Principalii competitori sunt MoneyGram sau Smith & Smith. CEC Bank, care operează cea mai mare reţea de unităţi bancare, de circa 1.400 de unităţi, are o companie proprie de transfer de fonduri, Transfer Rapid, iar Poşta Română oferă astfel de servicii şi individual prin mandat, în sistem Eurogiro.

În concluzie, remiterile românilor din străinătate au scăzut mai puţin decât se anticipa, în condiţiile în care sunt mai flexibili ca muncitori şi s-au putut adapta mai uşor, chiar dacă în Spania sau Italia condiţiile pe piaţa muncii s-au deteriorat considerabil. În plus, în perioada de criză mulţi au ales să utilizeze "canalele formale" de transfer de fonduri, care oferă mai multă siguranţă.

2. Românii dincolo de România

Unele statistici oficiale ale Eurostat arată că ponderea lucrătorilor români în Italia şi Spania este de circa 80% din totalul rezidenţilor români în Europa. Din datele sondajului CURS din 2009, determinate pe baza informaţiilor culese de la persoane din gospodăriile celor plecaţi, reiese că ponderea în cele două ţări este de 70% în totalul migranţilor pentru muncă în Europa şi de aproximativ 60% din totalul migranţilor

B.C.U. M. EMINESCU IAŞI

pentru muncă în lume (jurnalul.ro). Astfel, dacă acceptăm o medie a ponderii migranţilor din Europa de 75% în cele două state (reprezentând aproximativ 2.100.000 de persoane) pentru a determina volumul migranţilor din Europa trebuie să mai adăugăm la aceştia încă 25%, adică 700.000 de persoane, ajungând astfel la un număr de aproximativ 2.800.000 migranţi plecaţi la muncă în state europene. Aceleaşi sondaje CURS, arată ponderea migranţilor români în alte state decât cele europene ca fiind de aproximativ 14% în totalul migranţilor. Ca atare, dacă 86% sunt în Europa, înseamnă că alţi aproape 450.000 de migranţi se află la muncă în alte ţări decât cele din Europa, ridicând, astfel, volumul migranţilor la peste 3.250.000.

În concluzie, conform estimărilor, ar exista în medie 3.250.000 migranţi români la muncă în străinătate, la nivelul anului 2009, din care peste 2.800.000 se află în ţările europene. Acest număr de imigranţi români reprezintă numărul celor care locuiesc temporar în străinătate.

Trebuie precizat încă de la început că estimarea numărului migranţilor din străinătate pe baza datelor oferite de sondaje de opinie are la bază trei indicatori:

- Volumul persoanelor şi al familiilor (gospodăriilor) care au toţi membrii plecaţi pentru muncă în străinătate, cel puţin temporar;
- Ponderea gospodăriilor care au persoane plecate la muncă în străinătate, în prezent, din totalul gospodăriilor existente în ţară;
- Numărul mediu de persoane, pe gospodărie, plecate pentru muncă în străinătate din gospodăriile care au membri plecaţi la muncă în afara ţării.

Conform sondajelor de opinie CURS, efectuate în 2008 în Spania şi Italia, volumul persoanelor plecate pentru muncă în străinătate care nu mai au o gospodărie în România este de cca. 40% din totalul migranţilor (10% persoane singure şi 30% reprezentându-i pe cei care au copii şi şi-au reunit familiile în străinătate, adică şi-au adus, în timp, familiile cu ei în ţările de destinaţie). Sunt incluse în această categorie familiile reunite: soţ şi soţie, soţ, soţie plus copii, dar şi persoane singure (gospodării de o persoană), în special tineri. Presupunând că şi în celelalte ţări cu migranţi români situaţia este similară, la un procent mediu de minimum 40% raportat la cei cca. 3.000.000 de migranţi estimaţi, volumul acestei categorii de persoane, care nu mai au gospodărie în România, se ridică la

1.200.000. La un număr mediu de persoane pe gospodărie de doar 2.5 (ceva mai mic decât la nivelul României) se poate estima că în străinătate există cca. 480.000 de gospodării de migranți români, care nu erau accesibile intervievării, adică nu se aflau în țară la momentul sondajului. Din datele prezentului sondaj efectuat de CURS, la comanda Jurnalului Național, rezultă că ponderea gospodăriilor care au cel puțin un membru plecat la muncă în străinătate este de 13,8%. Prin urmare, 13,8% raportat la 6.840.000 de gospodării existente în România în prezent (7.320.000 de gospodării existente în România, conform recensământului din 2002, minus 480.000 gospodării plecate temporar cu totul în străinătate) rezultă un număr de cca. 943.000 de persoane, dacă discutăm de cel puțin un membru plecat.

Reprezentat grafic, numărul mediu de persoane plecate la muncă în străinătate pe gospodărie este de 1,7. Așadar, numărul persoanelor aflate la muncă în străinătate, dar care își mențin gospodăriile în țară este de peste 1.600.000. Cu alte cuvinte, per total, în această variantă minimă de estimare (care ia în calcul atât gospodăriile plecate cu totul din țară, cât și ponderea gospodăriilor rămase în țară care au cel puțin un membru al familiei plecat) putem spune că numărul persoanelor plecate la muncă în străinătate este de circa 1.200.000 plus 1.600.000, adică 2.800.000 persoane. (*Vezi* graficele 22, 23, 24 și 25)

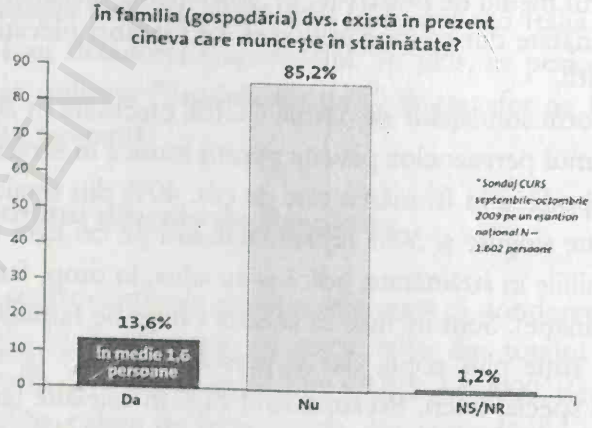

Graficul nr.22

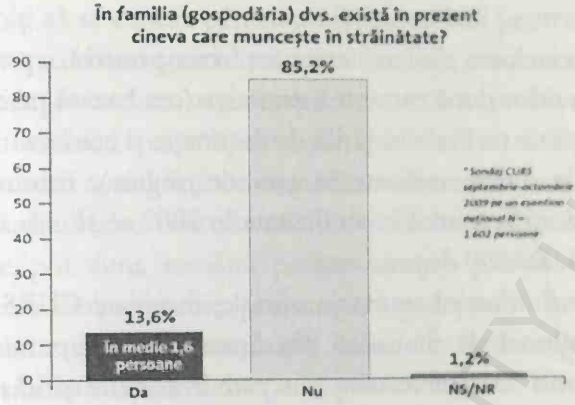

Graficul nr. 23

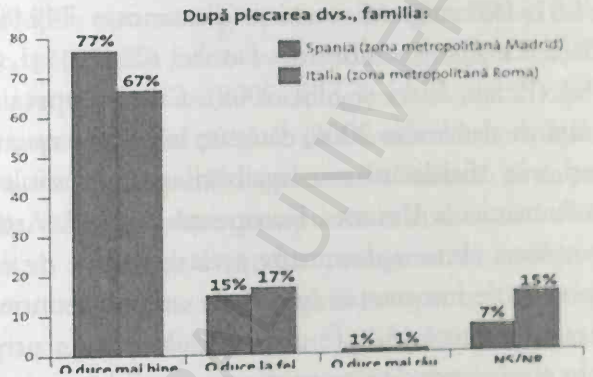

Graficul nr.24

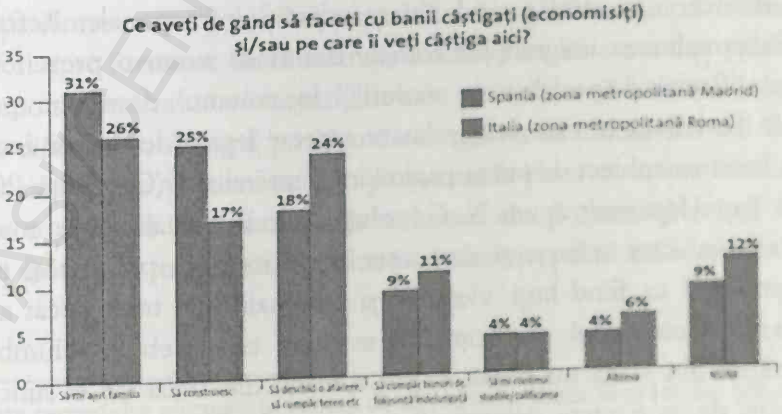

Graficul nr.25

BCU IAȘI - CENTRUL UNIVERSITAR LIBRARY

În concluzie, la o estimare comparativă, prin luarea în considerare a celor două variante estimative (cea bazată pe date oficiale şi sondaje de opinie realizate în ţările de destinaţie şi cea bazată în principal, pe sondaje de opinie realizate în ţara de origine), rezultă că volumul românilor plecaţi la muncă în străinătate în 2009 se situează undeva între 2.800.000 şi 3.000.000 de persoane.

Conform datelor statistice oficiale, furnizate CURS-ului de către Institutul Naţional de Statistică din Spania, la începutul anului 2009 existau în Spania 731.806 români (din care în zona Madrid circa 190.000) (ine.es). În Italia, conform ultimului Raport Caritas "Romani a Immigrazione a Lavoro in Italia" (caritasitaliana.it) la începutul anului 2008 existau 1.016.000 migranţi români (dintre care 749.000 lucrători români (73,7%), 239.000 membri de familie (23,5%) şi 28.000 alte categorii (2,8%) (Pittau, Ricci şi Silji, 2008). Cifrele reprezintă creşteri semnificative faţă de datele din 2006, datorate în special nu atât valurilor noi de migranţi, cât oficializării sau legalizării situaţiei multor migranţi după aderarea României la Uniunea Europeană în 2007. Astfel, în 2009 volumul migranţilor a rămas aproximativ acelaşi, sosirile de noi migranţi fiind anulate practic de întoarcerea în ţara de origine a unora dintre cei afectaţi de criza economică. Aceste cifre oficiale trebuie privite însă ca valori minime în ceea ce priveşte proporţia migranţilor români.

Datele unor sondaje din 2008, arată că o treime din forţa de muncă românească din aceste spaţii lucrează fără contract sau autorizaţie de muncă, unii desfăşurând chiar activităţi infracţionale. Referitor la infracţionalitatea imigranţilor români din Italia avem o prezentare sub titlul "Românii-specialişti în violuri?" în volumul domnului profesor Nicu Gavriluţă în care sunt relatate aspecte legate de drama românilor din Italia ca subiect de primă pagină în presa italiană (Gavriluţă, 2010:31-37). Ţapul ispăşitor, spune N. Gavriluţă, în Italia actuală este comunitatea de români care trăieşte şi munceşte acolo însă, nu pot fi toţi românii stigmatizaţi ca fiind hoţi, violatori şi criminali. Mai mult decât atât, N. Gavriluţă consideră că românul este cel care trebuie schimbat ori, românul din Italia nu există, există românii din Italia iar ei sunt foarte diferiţi de la oameni neîmpliniţi profesional, şomeri de cea mai bună

credinţă nevoiţi să se exileze pentru a câştiga un ban pentru ei şi familiile lor, până la extraordinari specialişti, intelectuali de cea mai bună condiţie. Printre soluţiile ce se cer urgent aplicate acestor probleme false care prezintă pe români ca "specialiştii violului" ar fi: schimbarea comportamentului social faţă de români; mediatizarea cazurilor pozitive ale românilor din Italia; centrala telefonică multietnică (adică un număr verde la care pot suna românii pentru ajutor); patrule multietnice la periferia marilor oraşe italiene; pronunţarea pedepsei în Italia şi ispăşirea ei în România; traducerea Constituţiei italiene în limba română pentru a fi uşor accesibilă; adăugarea la pedeapsa normală a unui binemeritat supliment de detenţie pentru "defăimare şi prejudicii grave aduse imaginii României şi cetăţenilor români din străinătate" etc. Acestea sunt doar o parte din soluţiile optimiste propuse de N. Gavriluţă şi care spune el, ne-ar putea face să sperăm într-o suportabilă condiţie a românilor din Italia. Ceea ce ne preocupă pe noi ca sociologi este modul în care prezenţa unei comunităţi importante, în cazul de faţă vorbim de comunitatea de români din Italia, a fost percepută de societatea italiană şi de media. Vorbim aşadar de un val de migraţie perceput ca o invazie nedorită de cetăţeanul de rând italian deoarece a produs probleme de ordine publică. Acest sentiment este legitimitate statistic prin rata procentuală de acte criminale la care au participat cetăţenii români[25]. Trebuie menţionat că o parte din aceste crime au fost create de cetăţeni români de etnie rromă, o minoritate care a emigrat din România într-o proporţie mult mai mare. Ori, şi aici trebuie menţionat că au existat o mulţime de confuzii în distincţia dintre rromi şi români, parţial din cauza informaţiilor neclare şi neprofesionist furnizate de către mass-media, ceea ce a condus publicul la o demonizare a tuturor imigranţilor care provin din România, într-un mod nediferenţiat. Această problemă s-a agravat în ultimii doi ani. Însă toate aceste lucruri sunt redate ca o paranteză la ideea de infracţionalitate pe care o prezintă N. Gavriluţă în volumul său. Volumul de faţă face referire directă la migraţia românilor în Italia încercând să demonstreze

[25] Pe baza cercetărilor efectuate în comun de către Universitatea Bocconi din Milano şi Fundaţia IULM intitulat: Valoarea adăugată a cooperării între italieni şi români, în mai 2009.

BCU IAŞI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

că aportul adus de ambele comunităţi dezvoltării reciproce este foarte mare.

Revenind la datele oferite de sondaje, o cincime dintre românii migranţi recunosc că locuiesc clandestin în aceste ţări. Prin urmare, la cei 1.750.000 migraţi români înregistraţi oficial în Spania şi Italia se mai pot adăuga aproximativ 350.000, adică 20% (ponderea celor care locuiesc şi muncesc clandestin). Se ajunge la 2.100.000 migranţi români aflaţi în cele două ţări. Deşi aceste cifre reprezintă o estimare minimă, ele validează estimările conform cărora numai în Italia şi Spania se află la ora actuală cel puţin două milioane de români.

În concluzie, în lipsa unor date statistice oficiale şi reale, estimările populaţiei din România plecate la muncă în străinătate se bazează pe sondaje de opinie efectuate în România şi în principalele ţări de destinaţie, pe de o parte, şi pe unele date oficiale ale instituţiilor sau organizaţiilor din principalele ţări de destinaţie a migraţiei, pe de altă parte. Din păcate, datele oficiale publicate în România referitoare la situaţia migranţilor sunt neactualizate şi subestimează mult situaţia reală, deoarece sunt număraţi numai cei înregistraţi că au emigrat cu domiciliul în străinătate. Deşi evidenţele statistice oficiale nu sunt actualizate, datele cunoscute despre migranţii români reprezintă o bază de date estimativă valabilă.

3. Românii preferă spaţiile transnaţionale

Potrivit datelor Eurostat, la sfârşitul anului 2007 circa 1,7 milioane de români trăiau în alte state membre ale Uniunii Europene (epp.eurostat.ec.europa.eu). Românii imigranţi reprezintă cel mai mare grup de imigranţi dintr-un stat comunitar şi anume, 15 % din totalul cetăţenilor comunitari care trăiesc în alt stat membru al Uniunii Europene. Astfel, numai în perioada 2001-2008, numărul românilor care trăiesc în alte ţări din Uniunea Europeană a crescut de la 300.000 la 1,7 milioane. (Vezi *Graficul nr. 26*)

BCU ASSETRADE UNIVERSITY LIBRARY

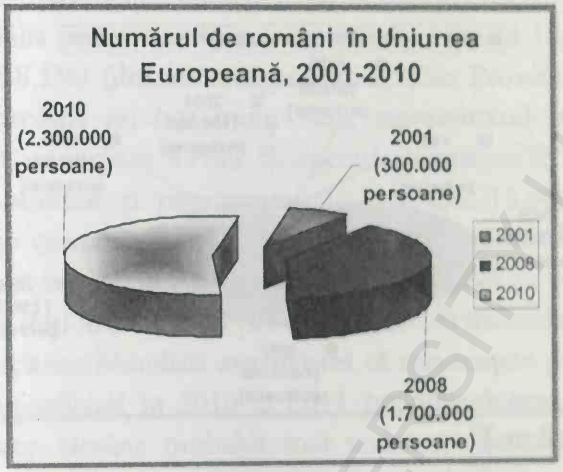

Graficul nr. 26

În prezent numărul românilor imigranţi din statele membre UE este estimat la 2,3 milioane de persoane (80% în Italia şi Spania) conform datelor prezentate în studiul *Românii din Italia, între respingere şi acceptare* şi realizat de Caritas Italia (dossierimmigrazioni.it). Sociologul italian Antonio Ricci precizează că estimarea de 2,3 milioane de imigranţi români în spaţiul Uniunii Europene a fost făcută plecând de la un calcul care a cumulat datele oficiale ale instituţiilor din ţările membre, date ale organismelor UE şi alte date raportate de reţeaua Caritas a Bisericii Catolice.

Fenomenul imigraţiei româneşti este analizat în lucrare cu accent pe armonizarea relaţiilor dintre cetăţenii români şi italieni. Italia este ţara preferată de cei mai mulţi români ca destinaţie în afara graniţelor naţionale. (Vezi *Graficul nr.27*)

BCU IASI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

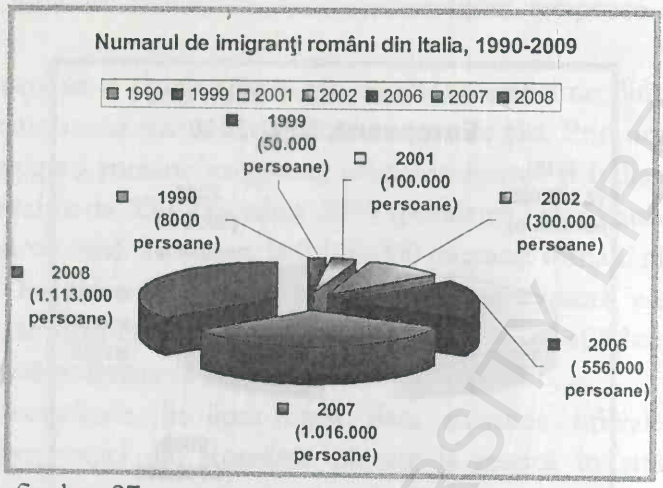

Graficul nr.27

Însă conform unui raport al Serviciului European pentru Acţiune Cetăţenească (ECAS) românii preferă după Italia (29%) şi alte destinaţii precum Spania (22%), Germania (13%) şi Ungaria (6%).(Vezi *Graficul nr.28*)

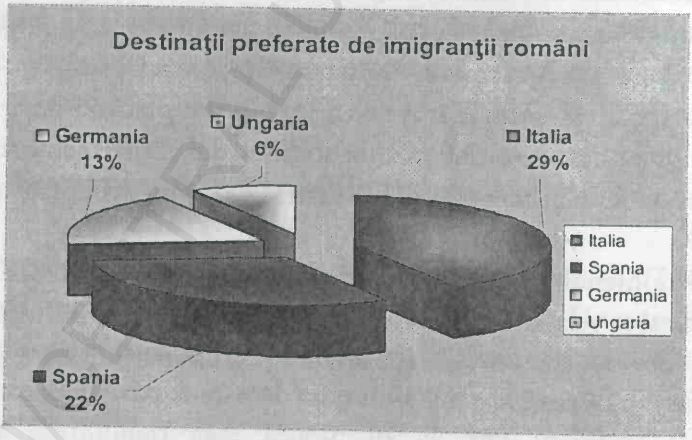

Graficul nr.28

Majoritatea românilor prezenţi în Italia provin din sate din zona Moldovei, din partea orientală a României care reprezintă una din cele mai sărace zone ale ţării. Conform volumului *România, imigrare şi muncă în Italia* (Romania, Immigrazione e lavoro in Italia) realizat de Fundaţia

Caritas Italia sub coordonarea redactorilor „Dossier Statistico Immigrazioni", remitenţele trimise în ţară de către imigranţii români care lucrează în Italia proveneau în mare parte din Nordul Italiei (45,5%) şi din Centru (38,1%) (dossierimmigrazioni.it). Din Provincia Roma erau trimişi în România cei mai mulţi bani, reprezentând un procent de 24,8%. Aceşti muncitori lucrau în special pe şantierele de construcţii (20,8%), în hoteluri şi restaurante (11,1%). Cei 15.000 de lucrători autonomi erau concentraţi tot pe sectorul construcţiilor (80%). Noi date indică faptul că remitenţele la nivel global vor scădea la 317 miliarde de dolari în 2009 deşi în 2008 cifra prezisă era de 338 miliarde de dolari . Cu toate acestea Banca Mondială avertizează că remitenţele pot avea doar o recuperare superficială în 2010 şi 2011 (worldbank.org). Chiar şi aşa, remitenţele vor rămâne probabil mai rezistente decât alte forme de venituri şi devin astăzi cea mai importantă sursă de finanţare a dezvoltării în mai multe ţări în curs de dezvoltare.

Despre cele două tipuri de migraţie România-Italia aminteşte şi F. Focacci într-un articol din 2009 şi în care ne prezintă rezultatele unor analize întocmite în ultimii ani ce demonstrează că schimbul de fluxuri migratoare dintre România şi Italia pot fi uşor sintetizate în 4 *macro-faze*: *prima fază* începe înainte de primul război mondial şi se diferenţiază de celelalte trei faze prin unicitatea sa. Mai exact în această fază a existat un sens unic de migraţie, respectiv dinspre Italia spre România. Grupuri întregi de muncitori italieni proveniţi cu precădere din nordul peninsulei s-au transferat în România, contribuind la procesul de modernizare din perioada interbelică. *A doua fază* corespunde perioadei de după 1989. După revoluţia din 1989, Italia devine una din ţările ţintă de emigrare a românilor. În acelaşi timp, întreprinderi italiene investesc în economia românească. *A treia fază* poate fi identificată la începutul anului 2000 şi se caracterizează prin legăturile economice şi investiţionale dintre cele două ţări. *A patra fază* corespunde intrării României în U.E. Această fază este caracterizată prin emigrarea unui număr ridicat de cetăţeni români spre Italia, iar în acelaşi timp prin emigrarea unor grupuri profesionale italiene spre România.(sferapoliticii.ro) Ori, aşa cum se observă din datele statistice un sfert din întreaga populaţie de imigranţi din Italia este alcătuită din români. Această realitate a produs şi anumite evenimente

care au avut efecte importante pentru relaţiile diplomatice între cele două ţări.

Până la urmă, toate studiile privind migraţiile reciproce între România şi Italia, ne demonstrează că aportul adus de ambele ţări dezvoltării reciproce este foarte mare şi asta în contradicţie cu cei care susţin faptul că migraţia este benefică dezvoltării economice doar unei părţi implicate în actul migraţiei, fie ţării de origine, fie celei de destinaţie. Eforturile susţinute de imigranţii români de aşi îmbunătăţi situaţia economică şi de a realiza propriile proiecte de viaţă, cu toate dificultăţile (instituţionale, financiare şi sociale) au fost importante. Din păcate, tratamentul rezervat de care „se bucură" imigranţii români este unul inferior faţă de cel rezervat italienilor aflaţi în aceeaşi situaţie. Raporturile dintre cele două ţări este solid şi reprezintă o bază de creştere şi creare de noi oportunităţi. Acestea sunt doar o parte din motivele pentru care toate părţile implicate în migraţie, ar trebui să colaboreze permanent pentru a susţine legăturile dintre cele două ţări.

4. Câţi bani trimit migranţii români „acasă"

Conform datelor CURS din 2008, valoarea medie a unui transfer de bani din străinătate este de 700 de euro. Conform sondajelor din Italia şi Spania, ea este mai mare, de 670 şi respectiv 760 de euro, iar conform sondajelor din ţară valoarea era apreciată de cei care primesc aceşti bani ca fiind de circa 650 de euro în 2008. Este vorba despre o valoare medie de transfer de bani pe migrant, calculată pentru migranţii care trimit bani, adică cei aproximativ 60% dintre ei care trimit efectiv remitenţe în ţară. De asemenea, conform sondajelor, media transferurilor de bani este de una la 2-3 luni. Dacă acceptăm un minimum de 5 astfel de transferuri într-un an, atunci obţinem o valoare de 3.500 de euro pe an bani trimişi în ţară, în medie, de un migrant român care apelează la acest procedeu. Dacă se emite ipoteza conform căreia situaţia ar fi similară pentru toţi migranţii plecaţi pentru muncă în străinătate, respectiv câte 700 de euro pe transmisie, de 5 ori pe an, atunci se poate estima o valoare de 6,3 miliarde de euro trimişi în ţară oficial la nivelul anului 2008. Dacă la această valoare se adaugă şi un procent de 50%, reprezentând valoarea

banilor trimişi pe căi informale sau aduşi personal, atunci putem vorbi de 9,45 miliarde de euro care intră (oficial sau informal) anual în ţară de la migranţii români plecaţi la muncă în străinătate.

Aceste cifre corespund datelor furnizate de către Banca Naţională a României (BNR) referitoare la valoarea remitenţelor intrate în ţară în 2008, care era de 6,3 miliarde de euro (6,2 miliarde de euro în 2007), bani înregistraţi oficial. Din păcate datele pentru anul 2009 lipsesc, însă conform aprecierilor făcute de BNR, valoarea remitenţelor ar fi scăzut cu circa 30%. Prin urmare, numărul migranţilor aflaţi în străinătate în prezent poate fi practic acelaşi ca şi în 2008, numărul reveniţilor şi al celor nou-plecaţi anulându-se reciproc. Astfel, valoarea remitenţelor pentru 2009 (remitenţele oficiale şi neoficiale) ar putea fi estimată la circa 6,7 miliarde de euro (adică 70% din cei 9,45 miliarde de euro trimise în 2008) bani intraţi în ţară chiar şi în această perioadă de criză. Aceste cifre depăşesc estimările oficiale, tocmai pentru că iau în calcul şi intrările de bani neînregistrate oficial. Aşadar, spaţiul de referinţă al migraţiei româneşti este reprezentat în continuare de comunitatea din ţară, aceasta fiind principala beneficiară a roadelor muncii migranţilor în străinătate.

Conform unui studiu al Agenţiei Internaţionale pentru Informaţii despre Ţările Sursă (IASCI), un ONG din Austria specializat în cercetări privind remitenţele, în România se trimit anual aproximativ 8 miliarde de euro (botosani.einformatii.ro). Conform BNR, în anul 2009, suma transferurilor de bani din străinătate a fost de 6.6 miliarde de euro, cifră în scădere faţă de 2008, când în ţară au intrat 8.7 miliarde de euro, sau echivalentul a 6.2% din PIB. Doar în perioada 2003-2009, românii din străinătate au transferat în România aproximativ 37 miliarde de euro, iar ca o comparaţie, investiţiile străine directe înregistrate în aceeaşi perioadă au fost în total de 45.7 miliarde de euro. Numai în primele 5 luni din 2010, transferurile au fost de 40% mai mari decât investiţiile străine directe, ori acest lucru arată că şi 2010 este un an în care cei mai mari investitori „străini" în România vor fi migranţii români care muncesc în străinătate. În 2009, transferurile au fost cu 35% (1.74 miliarde de euro) mai mari decât investiţiile străine directe (ISD).

Concluzia la care trimite aceste cifre arată dacă luăm în calcul estimările privind economisirile în bani efectuate de migranţi pentru a acumula capital, sumele acestea ar fi cu mult mai mari. Printre cele mai importante concluzii ale studiului IASCI este de remarcat faptul că emigranţii economisesc în medie o sumă de 5-7 ori mai mare decât cea pe care o trimit în ţară, astfel gradul de economisire din rândul emigranţilor poate ajunge şi la 50% din veniturile câştigate. Cum în România intră anual între 6 şi 8 miliarde de euro, asta ar însemna că cei aproximativ 3 milioane de emigranţi români economisesc între 30 şi 50 de miliarde de euro anual. Deşi suma pare exagerată pentru realitatea românească actuală arată că autorităţile române au un motiv în plus să se bucure pe lângă faptul că emigranţii trimit acasă 8 miliarde de euro şi de faptul că o dată întorşi în ţară emigranţii vor aduce cu ei sume importante de bani ce vor fi investite în economie. *În al doilea rând*, după economisirea făcută de migranţi, avem faptul că sumele trimise de un emigrant în ţară scad pe măsură ce perioada de timp petrecută în străinătate creşte. Cum cei mai mulţi români au plecat în străinătate în ultimii 5-6 ani, este foarte probabil ca sumele trimise de aceştia în România (ca procent din economie) să fie mai mari decât în cazul ţărilor ai căror emigranţi au plecat cu 10-15 ani în urmă. *În al treilea rând*, rata economisirii în rândul emigranţilor este de 50%, cifră care pare din nou destul de ridicată deoarece, veniturile migranţilor sunt în general sub medie şi de aceea pare imposibil să se economisească jumătate din venitul obţinut. Cu alte cuvinte, dacă studiile spun că sunt trimişi în ţară 6-8 miliarde de euro anual, înseamnă că o sumă cel puţin echivalentă este depusă în bănci sub formă de economii. Acest lucru înseamnă că românii din străinătate deţin câteva zeci de miliarde de euro, bani care nu sunt aduşi în România la ora actuală din diverse motive. O problemă importantă care se desprinde de aici este aceea cum putem face pentru a îi determina pe românii din străinătate să trimită banii în România.

O concluzie clară, inclusiv din studiile efectuate personal din 2006 şi până în prezent pe migranţii români din Italia, este aceea că o parte dintre românii care lucrează în străinătate nu se vor mai întoarce, indiferent de oportunităţile pe care le va oferi România. Ei se consideră integraţi în aceste societăţi care i-au adoptat, chiar şi temporar, au copiii

care s-au născut acolo ori s-au integrat perfect sistemului educațional. Cei mai mulți dintre români din străinătate spun că aici nu îi mai așteaptă nimic. Poate că actualul guvern ar trebui să facă ceva pentru cei puțini la număr care doresc să revină în țară. Ori guvernul la ora actuală nu are un program coerent prin intermediul căruia sa-i ajute pe aceștia din urmă. Să nu uităm că învățământul românesc face pași înapoi, mediul de afaceri abia mai respiră, strategia de dezvoltare pentru România pe termen lung este aproape inexistentă dacă nu chiar lipsește cu desăvârșire. Poate că aceste sume de bani ar trebui să facă pe cei responsabili și mai responsabili mai ales că transferurile de bani din străinătate nu cuprind doar remitențele, însă pe de altă parte, migranții români mai trimit bani și sub formă de cash, intrări care nu sunt monitorizate dar care compensează partea din transferuri care nu reprezintă remitențe. Cu alte cuvinte, suma comunicată de BNR reflectă într-o bună măsură totalul banilor trimiși în țară de către românii din străinătate.

Mediafax (mediafax.ro) informează de asemenea, că românii care lucrează în străinătate au trimis, în perioada 2005-2010, aproape 40 de miliarde de dolari mai exact, 38,819 miliarde de dolari în țară, cei mai buni ani fiind 2007 și 2008, iar cel mai slab 2010, potrivit datelor și estimărilor Băncii Mondiale (BM). Numărul emigranților români este de 2,769 milioane în 2010, reprezentând 13,1% din totalul populației. Suma trimisă în țară în 2009 de lucrătorii plecați la muncă în străinătate a reprezentat 4,4% din PIB. Valoarea remitențelor a crescut puternic în perioada 2005-2008, de la 4,733 miliarde de dolari în 2005 la 6,718 miliarde de dolari în 2006, 8,542 miliarde de dolari în 2007, respectiv 9,381 miliarde de dolari în 2008. Ulterior, suma a scăzut puternic, la 4,928 miliarde de dolari în 2009, respectiv un nivel estimat de 4,517 miliarde de dolari în 2010, din cauza crizei economice (wall-street.ro). (*Vezi* graficul nr.29)

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

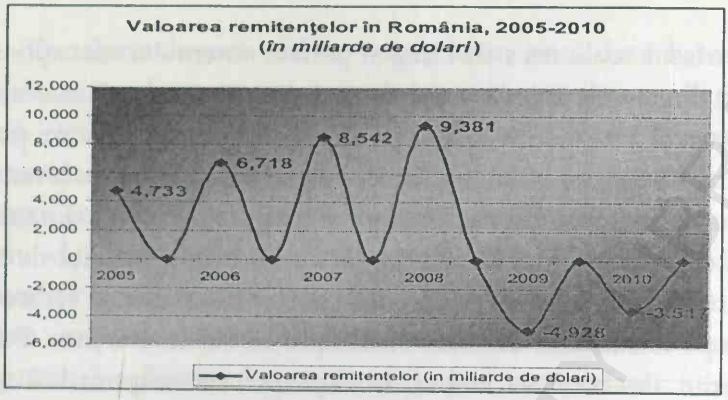

Graficul 29

Astfel, România a fost depăşită în ultimii doi ani de Ucraina în privinţa remitenţelor, sumele trimise acasă de ucraineni depăşind 5 miliarde de dolari în fiecare an. Conform datelor oferite de Banca Mondială, peste 6,5 milioane de ucraineni locuiesc în străinătate. Polonezii au trimis acasă 53,817 miliarde de dolari în ultimii şase ani. Aproximativ 3,102 milioane de polonezi, adică 8,2% din populaţie, locuiesc în afara ţării.

Ungaria a atras în ultimii şase ani remitenţe de 11,67 miliarde de dolari, Bulgaria a obţinut 10,05 miliarde de dolari din această sursă, iar Cehia 7,372 miliarde de dolari. Remiterile către Slovacia au totalizat 8,812 miliarde de dolari în perioada 2005-2010, iar în Serbia au intrat 31,25 miliarde de dolari. Republica Moldova a înregistrat intrări de peste 8 miliarde de dolari în ultimii şase ani, în condiţiile în care, în 2010, 21,5% din populaţie trăieşte în afara ţării, iar valoarea remitenţelor din 2009 reprezintă 23,1% din PIB. (*Vezi graficul nr. 30*)

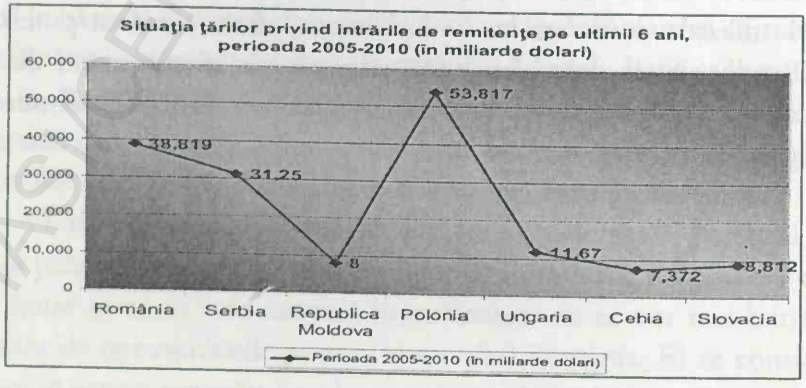

Graficul 30

După datele oferite de Eurostat, românii, cu 3 miliarde de euro expediaţi în ţară, au ocupat locul al doilea, după Spania, în ceea ce priveşte sumele repatriate (realitatea.net). Astfel, în ciuda crizei economice, românii plecaţi la muncă în străinătate continuă să trimită bani acasă, chiar dacă mai puţini, indiferent că lucrează în ţările UE sau în spaţiul extracomunitar (money.ro). Cea mai mare sumă au trimis-o cetăţenii români din spaţiul comunitar (de 2,66 miliarde de euro) acesta fiind cel mai ridicat nivel înregistrat la nivelul comunităţii europene. Românii care lucrează în afara Uniunii Europene au trimis în 2009 circa 358 milioane de euro din câştigurile lor, comparativ cu 364 milioane de euro în 2008. Şi străinii care muncesc în România au câştigat 44 de milioane de euro în 2009, faţă de 66 milioane de euro în 2008, din care 33 milioane euro au revenit numai unor cetăţeni europeni.

5. Migrantul român şi spiritul antreprenorial

Studiile recente referitoare la migranţi fac referire la un prototip nou al migrantului român, acesta ar fi: tânăr, ambiţios, cu spirit antreprenorial, care îşi asumă riscul. Tot mai des auzim că migranţii ar trebui văzuţi ca antreprenori. Spre exemplu un studiu realizat de IASCI spune că 70% dintre emigranţii intervievaţi au spus că doresc să revină acasă, iar 60% au declarat că, o dată întorşi, îşi vor deschide o afacere. Acesta poate fi un motiv pentru care emigranţii economisesc de şase ori mai mult decât trimit acasă. Astfel, pentru emigranţi obiectivul nu este doar să trimită acasă câte 100 de euro pe lună, ci şi să acumuleze capital pentru a investi într-o afacere, pentru educaţia copiilor sau pentru pensii.

Conform Jurnalului Naţional şi studiului comandat de acesta CURS-ului, circa 60% dintre migranţii din Italia şi Spania intervievaţi în 2008 intenţionau să rămână pentru următorii cinci ani (până în 2013) să lucreze în străinătate, în aceleaşi condiţii sau în condiţii mai bune. Totuşi, o proporţie semnificativă, de 29% dintre aceştia, intenţionau să se întoarcă în ţară în viitorul apropiat, iar o parte dintre aceştia (12%) doreau să-şi deschidă o afacere sau să se angajeze la întoarcerea în ţară. Doar 3%-4% doresc să se întoarcă în ţară şi să nu mai lucreze. Între 6% şi 8% dintre migranţi nu ştiau, la momentul realizării sondajelor, ce vor

face în următorii cinci ani. Deşi majoritatea migranţilor intenţionează să se întoarcă, până la urmă în România, o pondere semnificativă dintre ei, de circa 20%, au de gând să rămână definitiv în străinătate. Prin urmare, unul din cinci migranţi români nu intenţionează să se mai întoarcă în ţară, însemnând că peste 600.000 de persoane pot fi incluse în "valul migraţiei definitive", situaţie care afectează şi va afecta, astfel, destul de puternic România, în primul rând din punct de vedere demografic (fiind vorba de o populaţie relativ tânără, de vârstă fertilă). Principalele motive pentru care migranţii noştri ar rămâne în străinătate sunt familia (30%), banii sau veniturile (27%) şi condiţiile de viaţă (mai bune) din străinătate (23%). (*Vezi* Graficul 31)

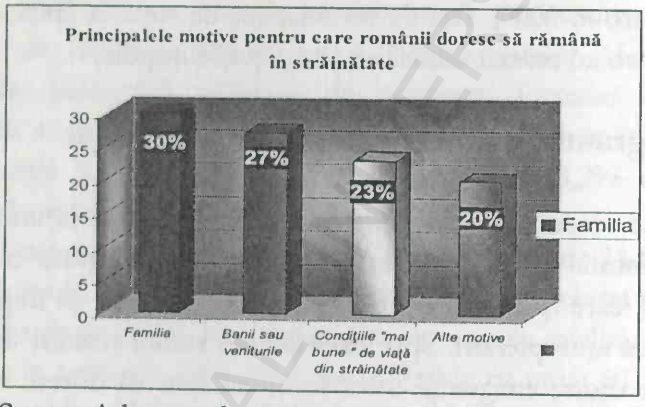

Sursa: Adaptare după datele CURS, 2008.
Graficul nr.31

Este vorba, aşadar, de factori care contribuie la bunăstarea familiei şi mai puţin de dorinţele legate de carieră sau de integrare într-o altă cultură. Pe de altă parte, putem spune că 4/5 dintre cei plecaţi se vor întoarce în ţară, întărind fenomenul de "migraţie circulară" sau de remigraţie. Dincolo de efectele pe plan demografic şi economic (în special în ceea ce priveşte piaţa forţei de muncă), mai puţin cunoscute (şi mai greu de evaluat) sunt efectele migraţiei pentru muncă în plan psihologic şi spiritual. Este vorba de afectarea echilibrului familial, în special al echilibrului etnospiritual al copiilor şi al soţiilor or, vorbim aici despre mame sau soţii rămase acasă sau plecate în alte ţări pentru a-şi

asigura traiul lor şi al familiilor lor, situaţie care determină un efect de înstrăinare.

Conform datelor CURS, în ceea ce priveşte utilizarea banilor câştigaţi (economisiţi) rezultă că tot familia constituie principala direcţie de folosire a câştigurilor (31% în cazul celor din Spania şi 26% în cazul celor din Italia). (*Vezi* Graficul 32)

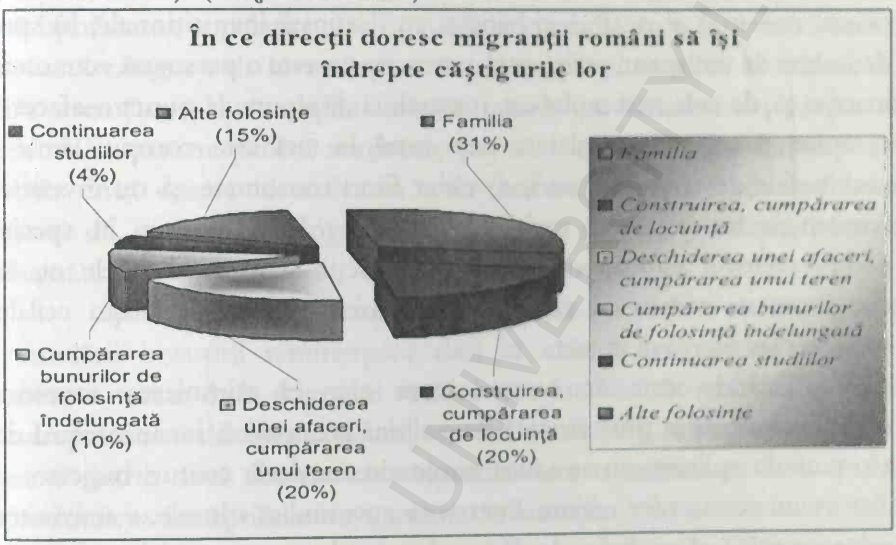

Sursa: Adaptare după datele CURS, 2008.

Graficul nr. 32

Pe locurile doi şi trei, cu procente în jur de 20%, apar dorinţa de a construi şi de a deschide o afacere sau de a cumpăra un teren în România. Cumpărarea bunurilor de folosinţă îndelungată se constituie într-un obiectiv important pentru circa 10% dintre migranţi. În jur de 4% dintre ei doresc să-şi continue studiile. Prin urmare, aşa-numitul comportament antreprenorial este vizat doar de circa o cincime dintre migranţii plecaţi în străinătate.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

5. Climatul investirii remitenţelor în România

Pentru a înţelege soluţia poate cea mai corectă privind necesitatea investirii remitenţelor migranţilor români în ţara de origine, trebuie luate în considerare următoarele aspecte: a) prin însăşi natura lor, remitenţele sunt venituri compensatorii (care compensează deficitul de venituri pentru consum) şi nu fluxuri băneşti cu destinaţii investiţionale; b) spre deosebire de emigrant, recipientul remitenţelor este o persoană economic inactivă şi, de cele mai multe ori, incapabilă de a pune la punct o afacere; c) volumul uriaş de remitenţe care intră în ţară este compus dintr-o multitudine de tranzacţii mici; d) chiar fiind consumate, şi nu investite, remitenţele au un efect multiplicator major în economie, în special pentru sectorul educaţional şi de construcţii; şi e) remitenţele nu se deosebesc cu nimic de veniturile obişnuite pe care le obţin ceilalţi cetăţeni care lucrează în ţară.

Ţinând cont de acestea, este clar că stimularea investirii remitenţelor este o ţintă eronată de politică economică, iar încercarea de a o pune în aplicare nu ar aduce nimic altceva decât costuri bugetare şi distorsiuni economice majore. Pentru ca guvernul să stimuleze activitatea investiţională, el trebuie de fapt să stimuleze economisirea acestor mijloace în bănci şi în instituţiile de microfinanţare. Băncile şi instituţiile de microfinanţare au fost inventate anume pentru a converti economiile individuale mici (provenite din remitenţe, salarii, chirii etc.) în proiecte investiţionale, proiecte pe care pot să le selecteze mult mai eficient decât guvernul. Totodată, guvernul trebuie să continue să amelioreze climatul investiţional pentru toţi potenţialii investitori, nu doar pentru emigranţi sau rudele acestora. Ori, climatul investiţional necesar pentru o întreprindere mică administrată de un non-emigrant nu se deosebeşte cu nimic de climatul investiţional de care are nevoie o întreprindere mică administrată de un emigrant revenit în ţară sau de o rudă a acestuia. Astfel, rezultă clar că nici nu este necesar de calculat costurile bugetare ale acestei iniţiative, deoarece beneficiile erau urmărite doar în timpul campaniilor electorale şi a crizei economice provocate de aceste campanii. Respectiv nu s-a reuşit nici o lansare a unui program în acest scop.

Tocmai de aceea, necesitatea unui astfel de program trebuie anticipată în condiţiile unei situaţii economice stabile, deoarece investiţiile în cadrul unui astfel de program sunt mici, iar investitorii sunt vulnerabili la schimbările economice. Din aceste considerente este aproape imposibilă realizarea programelor de acest gen în perioada următoare, în contextul crizei politice şi economice persistente, mai ales că bunăstarea populaţiei este în scădere, iar după cum bine se observă, această categorie de investitori sunt vulnerabili şi sensibili la schimbări. De asemenea, în condiţiile în care actuala guvernare nu reuşeşte să identifice resurse pentru susţinerea populaţiei, atunci chiar nu se poate vorbi încă despre identificarea unor mijloace pentru susţinerea unor astfel de proiecte şi programe, pentru care trebuie prevăzuţi bani în Buget.

Până în prezent, din păcate, la noi nu s-a atras o atenţie sporită stimulării investirii remitenţelor deşi în ultimii ani asistăm la sume enorme venite de la migranţii români care lucrează în străinătate, sume îndreptate mai ales spre consum, stimulând inflaţia şi importurile. Doar o parte foarte mică din sumele respective este transformată în investiţii productive - întreprinderi noi, utilaje, construcţii.

Guvernul ar trebui să aibă iniţiative care să schimbe în principal această situaţie, reorientând o parte a remitenţelor în sectorul productiv. Astfel de programe pot fi extrem de eficiente iar în câţiva ani efectele se pot manifesta inclusiv în creşterea PIB-ului, noi locuri de muncă, diminuarea dependenţei faţă de importuri. Este nevoie de o mutaţie în concepţiile privind utilizarea remitenţelor la români şi lansarea de proiecte care să încurajeze investirea remitenţelor. Deşi la început volumul investiţiilor nu v-a înregistra creşteri spectaculoase, finanţarea solicitată din partea statului poate fi şi ea una destul de modestă. Oricum, pot fi găsite soluţii pentru finanţarea unor astfel de programe şi proiecte, fiindcă ele sunt foarte importante pentru viitorul economiei din România unde impactul migraţiei este unul foarte mare pentru întreaga societate.

Dincolo de efectul imediat şi direct al migraţiei, concentrat în sumele în valoare de 6-10 miliarde de euro intrate în ţară anual, fenomenul migraţiei are şi un impact semnificativ la nivelul gospodăriilor din ţară, în plan familial şi comunitar, şi chiar la nivel spiritual, sufletesc.

Cu toate greutăţile pe care le întâmpină migranţii în ceea ce priveşte plecarea, găsirea locului de muncă, a unor condiţii de locuire decente, percepţia lor este că, cel puţin pentru familiile lor, efectul este unul pozitiv. Astfel, peste 77% dintre migranţii din Spania şi 67% dintre cei din Italia apreciază că familia rămasă în ţară o duce mai bine după plecarea lor în străinătate. Aşa se explică şi faptul că majoritatea celor care pleacă amână tot mai mult momentul întoarcerii, tocmai pentru a-şi asigura un confort familial sporit, de care să se bucure la revenire.

Revenind la remitenţele migranţilor dinspre economiile dezvoltate aşa cum arată cifrele, acestea au depăşit 375 miliarde de dolari la nivel global în 2008. În ultimul deceniu aceste transferuri au demonstrat numeroase avantaje economice, dar şi sociale. Nu e de mirare că în ultima perioadă tot mai mulţi actori financiari au fost atraşi pe această piaţă. Remitenţele sunt un instrument ce poate fi utilizat de instituţiile financiare pentru atingerea *obiectivelor economice şi financiare.* Diferiţi specialişti au demonstrat că industria remitenţelor generează venituri estimate la câte două cifre de miliarde de dolari anual. Astfel, se explică de ce numeroşi actori financiari sunt atraşi de posibilitatea de a-şi creşte veniturile. De asemenea, remitenţele pot facilita extinderea instituţiei pe noi nişe de piaţă şi atragerea de noi clienţi (emigranţii şi destinatarii transferurilor) şi astfel vânzarea de produse financiare adiţionale (conturi de economii, asigurări, credite, etc.). În plus, în contextul unei competiţii în creştere, posibilitatea de a oferi servicii adiţionale clienţilor este esenţială pentru „loializarea" acestora faţă de instituţia financiară - un avantaj competiţional important. Dacă remitenţele sunt direcţionate de economii, ele pot constitui o sursă de capital mai ieftină, dar şi de lichidităţi pentru instituţiile financiare.

Remitenţele au demonstrat şi *avantaje sociale* ce au atras şi actori financiari orientaţi social, în special instituţiile de microfinanţe. Multe familii, mai ales din zonele rurale, care au un membru emigrat într-o ţară dezvoltată, au o situaţie financiară precară, acesta fiind de multe ori principalul motiv al emigraţiei. Astfel, remitenţele din străinătate ajung direct la aceste familii şi constituie sursa de venit principală a casei, banii fiind folosiţi în principal pentru consumul cotidian (peste 70%) şi doar în mică proporţie pentru investiţii şi activităţi antreprenoriale (aproximativ

5 %) (romcom.ro). Aşadar, remitenţele pot reduce nivelul sărăciei acestor familii, facilitând atingerea obiectivelor sociale ale instituţiilor financiare „orientate social", precum cele de microfinanţe.

Şi totuşi, în ciuda acestor avantaje, există şi o serie de dezavantaje, care nu trebuie ignorate şi care pot frâna intrarea pe piaţa remitenţelor a multor actori financiari. Operarea remitenţelor implică un management riguros al lichidităţilor, ceea ce constituie o limită importantă mai ales în contextul crizei financiare. De asemenea, un alt dezavantaj este legat de costurile şi limitele impuse de cadrul legislativ, de cursul de schimb şi de licenţele necesare pentru operarea transferurilor de bani din străinătate, mai ales pentru instituţiile de microfinanţe. De asemenea, gestionarea remitenţelor implică un sistem informatic performant, training pentru personal, studii de analiza pieţei, toate acestea duc în final la cheltuieli operaţionale adiţionale.

6. Factorul demografic – o provocare pentru migraţie şi dezvoltare

În cadrul acestui capitol este analizat factorul demografic care are consecinţe în plan social şi reprezintă astăzi cu adevărat o provocare pentru relaţia migraţie-dezvoltare, cu atât mai mult cu cât categoria emigranţilor români din motive economice din ultimii ani este compusă din persoane tinere în jurul vârstei de 30-45 ani.

Schimbările ce au avut loc după 1990 în tendinţele demografice şi în structura populaţiei din România, drept consecinţe ale tranziţiei economice şi politice, sunt reflectate de situaţia demografică din ultimele decenii. Populaţia României a scăzut în ultimii 19 ani şi încă nu există semne vizibile de redresare. Scăderea numărului populaţiei poate fi rezultatul separat sau cumulat a trei factori: migraţia externă netă negativă mai mare decât sporul natural; creşterea ratei mortalităţii ce depăşeşte nivelul ratei natalităţii; reculul ratei natalităţii sub nivelul ratei mortalităţii. Începând cu anii 1990 şi 1991 România s-a confruntat cu o emigrarea ridicată ce a contrabalansat creşterea naturală, şi aşa moderată iar din anul 1992, scăderea naturală a populaţiei a fost asociată migraţiei externe

negative, ca urmare a unei căderi bruşte şi profunde a ratei natalităţii şi unei relansări a ratei mortalităţii (insse.ro). (*Vezi* graficul 33)

(persoane)

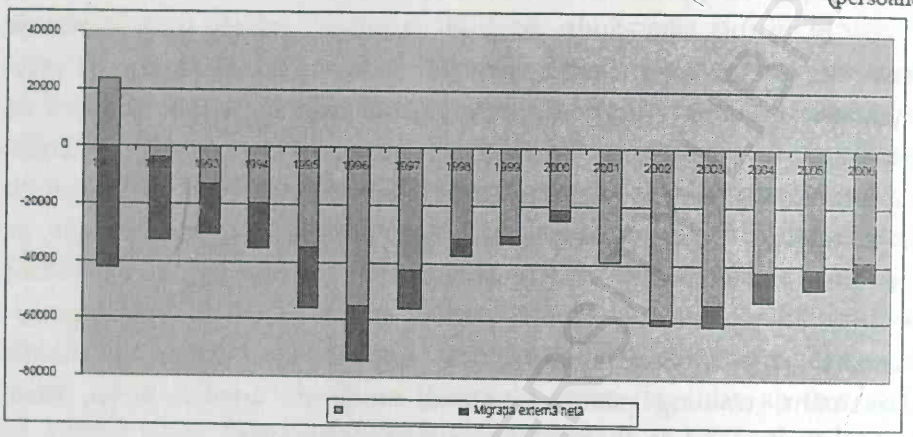

Sursa: Anuarul demografic al României din 2006 şi Anuarul statistic din 2007.

Graficul nr.33

Evoluţia demografică în ultimii 10 ani a fost influenţată de un complex de factori, dintre care merită amintiţi: libertatea cuplurilor de a decide cu privire la numărul dorit de copii şi intervalul de timp la care să facă copii, nivelul înalt al costurilor economice şi sociale susţinute de populaţie în perioada de tranziţie, lipsa locuinţelor şi accesul redus al tinerilor la o locuinţă proprie, schimbări în comportamentul populaţiei cu privire la formarea şi dezbinarea unei familii, instabilitatea socială, şomajul. La aceşti factori trebuie adăugată şi migraţia externă (*vezi* tabelul 25), care a contribuit decisiv la scăderea populaţiei României.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabelul nr. 25: Migraţia internaţională, pe macroregiuni, regiuni de dezvoltare şi sexe în anul 2007

Macroregiunea/ Regiunea de dezvoltare	Emigranţi		Soldul migraţiei internaţionale	
	Total		Total	
	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
Total	8830		745	
	3088	5742	2783	-2038
MACROREGIUNEA 1	2615		-1302	
Nord-Vest	860	1755	-12	-1290
Centru	1045		-345	
	356	689	-120	-465
	1570		-957	
	504	1066	-132	-825
MACROREGIUNEA 2	2385		-701	
Nord-Est	822	1355	-13	-814
Sud-Est	1522		-519	
	526	996	-26	-545
	863		-182	
	296	567	87	-269
MICROREGIUNEA 3	2150		3359	
Bucureşti-Ilfov	795	1355	2648	711
Sud-Muntenia	1643		3480	
	628	1015	2569	911
	507		-121	
	167	340	79	-200
MACROREGIUNEA 4	1680		-611	
Sud-Vest Oltenia	611	1069	34	-645
Vest	451		-121	
	175	276	23	-144
	1229		-490	
	436	793	11	- 501

Sursa: Anuarul Statistic al României 2007, insse.ro

Regiunile de dezvoltare şi judeţele aferente: *Nord-Vest* (Bihor, Bistriţa-Năsăud, Cluj, Maramureş, Satu Mare, Sălaj); *Centru* (Alba, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş, Sibiu); *Nord-Est* (Bacău, Botoşani, Iaşi, Neamţ, Suceava, Vaslui); *Sud-Est* (Brăila, Buzău, Constanţa, Galaţi, Tulcea, Vrancea); *Bucureşti-Ilfov* (Ilfov, Municipiul Bucureşti); *Sud-*

Muntenia (Argeş, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Prahova Teleorman); *Sud-Vest Oltenia* (Dolj, Gorj, Mehedinţi, Vâlcea); *Vest* (Arad, Caraş-Severin, Hunedoara, Timiş).

Conform tabelului următor se constată că din 8830 de persoane care au emigrat în anul 2007, cele mai multe persoane şi anume 4979 sunt cu vârste relativ tinere între 26 şi 40 de ani. Cele mai multe persoane din totalul emigranţilor de 8830 pe anul 2007 au fost din macroregiunea 1 (respectiv 2615 persoane) şi anume din Centru (Alba, Braşov, Covasna, Harghita, Mureş, Sibiu iar aici Sibiul este pe primul loc cu 413 persoane) cu 1570.

Tabelul nr. 26: Emigranţii, pe macroregiuni, regiuni de dezvoltare şi grupe de vârstă, în anul 2007

Macroregiune a/ Regiunea de dezvoltare		Grupa de vârstă (ani)					
	Total	Sub 18 ani	18-25	26-40	41-50	51-60	61 şi peste
Total	8830	1003	1062	4979	982	450	344
MACROREGIUNEA 1 Nord-Vest Centru	2615 1045 1570	264 113 151	349 138 211	1498 578 920	292 122 170	127 45 82	85 49 36
MACROREGIUNEA 2 Nord-Est Sud-Est	2385 1522 863	293 197 96	280 174 106	1419 909 510	243 159 84	97 60 37	53 23 30
MICROREGIUNEA 3 Bucureşti-	2150 1643 507	228 177 51	188 132 56	1151 1185	267 207 60	158 136 22	158 136 22

Ilfov Sud-Muntenia				5 29 6			
MACROREG IUNEA 4 Sud-Vest Oltenia Vest	1680 451 1229	218 42 176	245 64 181	91 1 26 2 64 9	180 58 122	78 8 70	48 17 31

Sursa: Anuarul Statistic al României 2007, insse.ro

Regiunile de dezvoltare și județele aferente: *Nord-Vest* (Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Sălaj); *Centru* (Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu); *Nord-Est* (Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui); *Sud-Est* (Brăila, Buzău, Constanța, Galați, Tulcea, Vrancea); *București-Ilfov* (Ilfov, Municipiul București); *Sud-Muntenia* (Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova Teleorman); *Sud-Vest Oltenia* (Dolj, Gorj, Mehedinți, Vâlcea); *Vest* (Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș).

Conform statisticilor putem continua profilul demografic al României mergând pe linia configurației populației pe medii de proveniență, rural și urban astfel, constatăm o scădere a populației în mediul urban în 2007 față de 2006 de la 55,2 la 55,1 și o creștere a populației rurale de la 44,8 în 2006 la 44,9 în 2007. (*Vezi* figura 24)

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 24: Populația pe medii la 1 iulie 2007

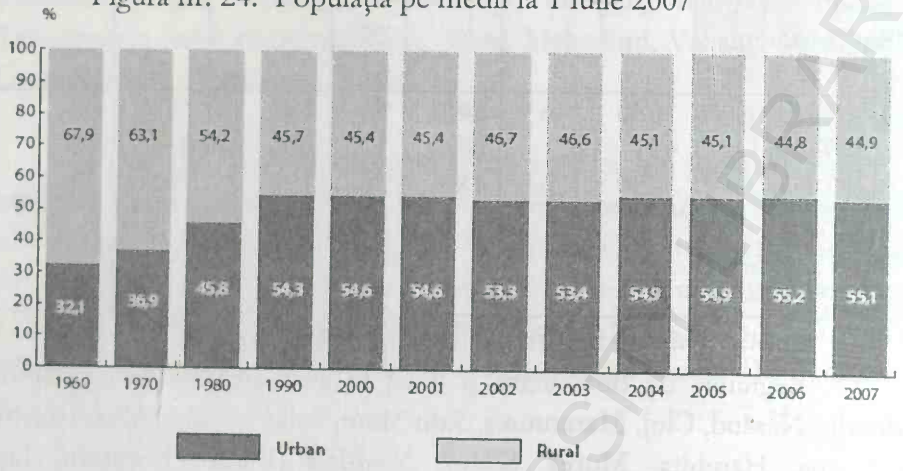

Sursa: Anuarul Statistic al României 2007, insse.ro

Conform statisticilor oferite în 2007 de Anuarul Statistic al României, mișcarea naturală a populației (*vezi* tabelul 3 „Mișcarea naturală a populației pe medii. Serii de timp 1990-2007" din anexă) arată o scădere continuă din 2004 până în 2007 a nou-născuților în mediul rural de la 104913 la 98361 în timp ce numărul de decese este în scădere de la 144574 în 2004 la 137403 în 2007, sporul natural este în scădere cu -39042. În mediul urban numărul de nou-născuți este în creștere ușoară de la 111348 în 2004 la 116367 în 2007, sporul natural fiind în creștere cu 1805. În mediul urban avem o rată la 1000 de locuitori în creștere de la 9,4 în 2004 la 9,8 în 2007 pe când in mediul rural această rată este în scădere de la 10,7 în 2004 la 10,2 în 2007 (insse.ro).

Concluziile acestor date arată următoarele: în mediul urban media se menține aproape la fel între cei nou-născuți și decedați în timp ce în mediul rural diferența este cu mult mai mare între nou-născuți și decedați (diferență care determină un spor demografic de -39042); un lucru pozitiv este acela că numărul de nou-născuți din mediul urban este mai mare decât cel din mediul rural dacă ne gândim la condițiile de trai care sunt de cele mai multe ori la limita subzistenței în mediul rural din România; numărul deceselor este în scădere în ambele medii, rural și urban; rata celor nou-născuți este în scădere la 1000 de locuitori în

ambele medii; decesele sunt şi ele mai mari în mediul rural faţă de cel urban la 1000 de locuitori; decesele la o vârstă sub 1 an la 1000 de născuţii-vii este în scădere în ambele medii deşi numărul este mai mare în mediul rural faţă de cel urban în 2007 cu 14,1 (rural) şi 10,2 (urban). Poate cea mai importantă concluzie ce poate fi desprinsă de aici este aceea ca numărul populaţiei României este în scădere.

Un factor important cheie al migraţiei internaţionale în următorii 20 de ani va fi încetinirea creşterii economice şi scăderea forţei de muncă în ţările cu venituri mari (World Bank, 2006). Conform previziunilor Băncii Mondiale, grupa de vârstă care furnizează cea mai mare parte a forţei de muncă (15-64 de ani) ajunge la un nivel maxim de aproximativ 500 de milioane în 2010 şi apoi coboară treptat la 475 de milioane până în 2025 (*vezi* graficul 34) (Winters, 2006 : 55).

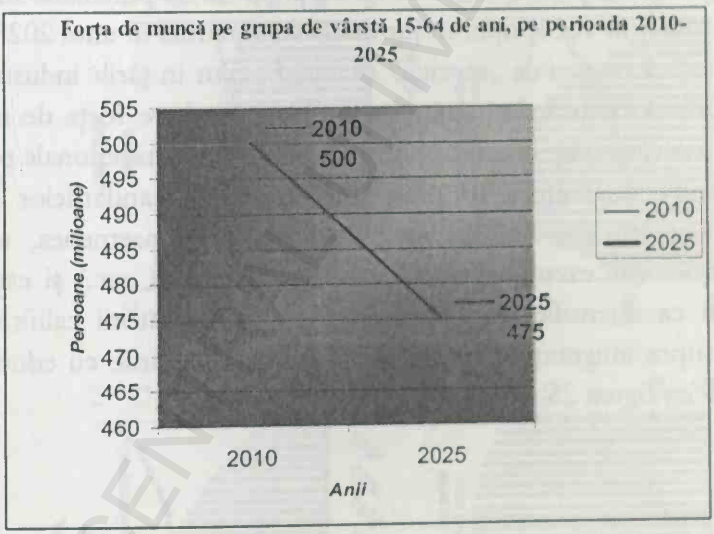

Graficul nr. 34

Conform acestor previziuni făcute de L. Alan Winters încă din anul 2005 pe 20 de ani deci până în 2025, în Japonia acest grup de vârstă a început deja să scadă în timp ce în Europa a atins vârful în 2007-2008. În alte ţări cu venituri ridicate, vârful este atins mai târziu, în jurul anului 2020 pentru SUA şi 2015 pentru restul ţărilor cu venituri mari. Dacă am presupune că nu există nici o schimbare în ratele de participare a forţei

de muncă şi nu există o politică în acest domeniu, ţările cu venituri mari ar pierde aproximativ 20 de milioane de muncitori până în 2025, comparativ cu vârful ocupării forţei de muncă. Diminuarea forţei de muncă este însoţită de o creştere în raportul de dependenţă totală, definită ca fiind raportul dintre non-lucrători şi lucrători. Pentru unele ţări cu venit ridicat acest raport a fost prevăzut să rămână la fel până în 2009. Cu toate acestea, până în 2025 pentru fiecare 100 de muncitori vor fi sprijinite 111 persoane aflate în întreţinere ori acest lucru reflectă în mare măsură creşterea numărului de persoane (pentru majoritatea ţărilor se încadrează numărul copiilor sub 15 ani) aflate în întreţinere.

În ceea ce priveşte susţinerea raportului persoanelor vârstnice la adulţii de prima vârstă, cea mai mare creştere va fi în Europa astfel, la fiecare 100 de muncitori europeni s-au sprijinit 36 de vârstnici în 2005 dar se estimează până în 2025 să fie susţinuţi 52 de persoane. În Japonia 100 de lucrători vor sprijini în jur de 60 de vârstnici în anul 2025. Aceste cifre arată că cererea de „servicii" ale imigranţilor în ţările industriale este de natură să crească, îmbătrânirea populaţiei reduce forţa de muncă şi creşte în acelaşi timp cererea pentru servicii non-tranzacţionale pe care le pot furniza migranţii. În plus, prin creşterea standardelor de viaţă cererea pentru alte servicii ar putea creşte de asemenea, angajarea imigranţilor (de exemplu, ajutor casnic, restaurante, etc.) şi este foarte probabil ca intensificarea concurenţei pentru lucrătorii calificaţi să se abată asupra imigranţilor în special peste cei din ţările cu educaţie mai bună. (*Vezi* figura 25)

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Figura nr. 25: Forța de muncă în vigoare și ratele de dependență, până în 2025 (*Forța de muncă în milioane pe axa stângă, ratele de dependență pe axa din dreapta*)

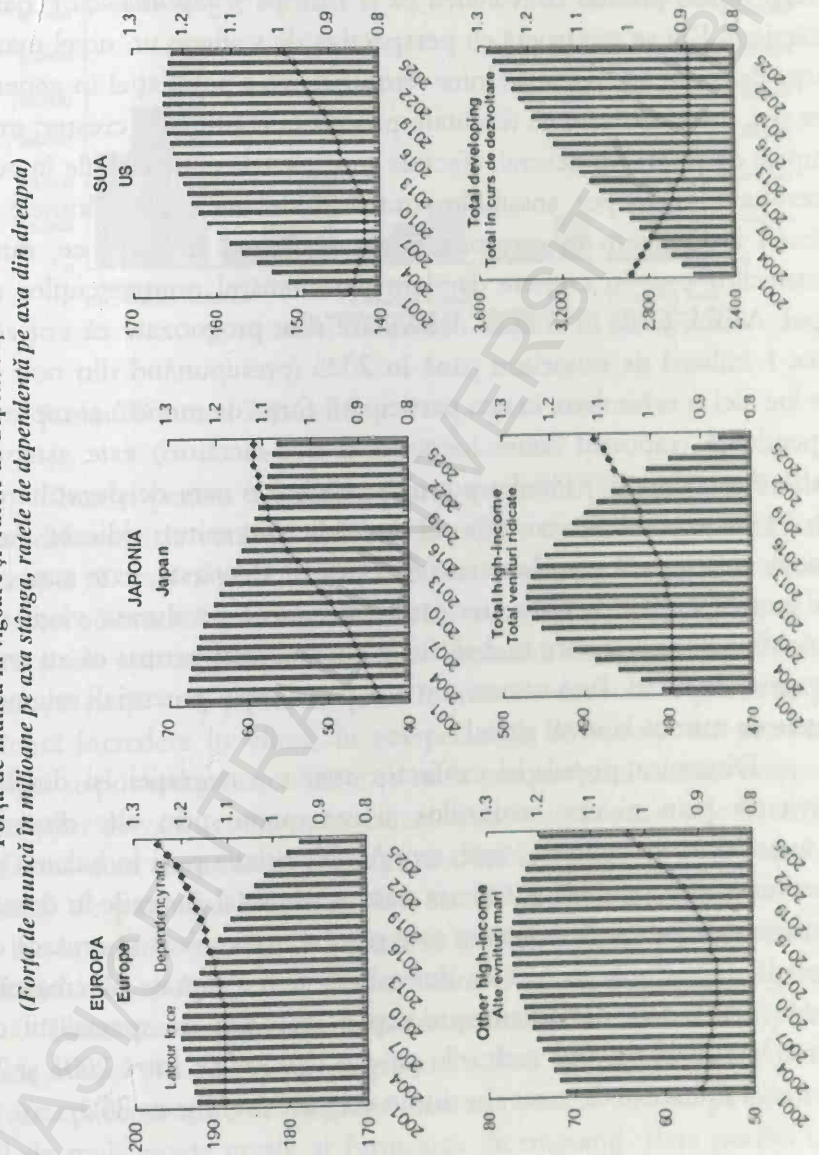

Sursa: Winters, 2006 : 56.

Pe partea de aprovizionare, ţările în curs de dezvoltare demonstrează o diversitate considerabilă în tendinţele demografice. Unele ţări precum China şi ţări din Europa şi Asia Centrală par să fie pe acelaşi traseu privind dezvoltarea ca şi Europa şi Japonia, cu o oarecare întârziere. Ele se confruntă cu perspectiva de a atinge un nivel maxim al forţei de muncă şi o îmbătrânire semnificativă a populaţiei în general. În alte ţări, ratele ridicate de fertilitate produc în continuare creşteri mari pe grupele de tineri. În general, efectele sunt vizibile pentru ţările în curs de dezvoltare unde per ansamblu, numărul de tineri din ultimele două decenii intră acum în categoria forţă de muncă în timp ce, numărul vârstnicilor este în creştere dar lent, iar numărul nou-născuţilor creşte rapid. Astfel, ţările în curs de dezvoltare sunt prognozate că vor adăuga circa 1 miliard de muncitori până în 2025 (presupunând din nou că nu are loc nici o schimbare în rata participării forţei de muncă) şi raportul de dependenţă (raportul dintre lucrători şi non-lucrători) este aşteptat să scadă. Aproximativ 31% din populaţia ţărilor în curs de dezvoltare este sub 14 ani comparativ cu 18% cei din ţările cu venituri ridicate. Această situaţia anticipează un aflux mare de categorii de vârstă, care sunt şi cele mai potrivite pentru emigrare, astfel câştigurile pe durata vieţii de pe urma muncii ca imigrant tind să fie şi ele mai mari pentru că au emigrat devreme, de tineri. Prin urmare, nu vor fi mai mulţi potenţiali migranţi pe pieţele de muncă la nivel global.

Dinamica populaţiei ca factor major a migraţiei îşi desfăşoară activitatea prin nivelul veniturilor şi mai puţin, prin alte dimensiuni măsurate precum calitatea vieţii, etc. Astfel, trebuie puşi în balanţă şi alţi determinanţi ai veniturilor. Ori aşa cum arată astăzi dovezile în domeniu, furnizarea de potenţiali migranţi este posibil mai curând să crească decât să scadă. Deşi ţările în curs de dezvoltare sunt aşteptate să crească mai repede decât cele dezvoltate, predicţiile efectuate de specialiştii de la Banca Mondială privind veniturile pe cap de locuitor între 2001 şi 2030, sugerează diferenţe de venit absolut în creştere *(vezi* figura 26).

Figura nr. 26: Nivelul PIB-ului pe cap de locuitor, preţurile constante

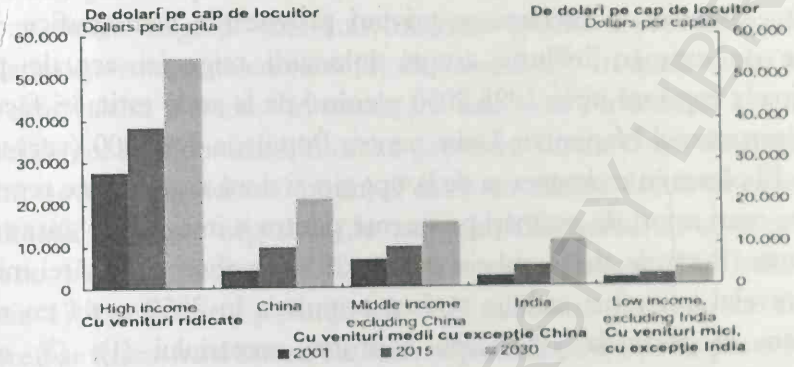

Sursa: Winters, 2006 : 58.

Chiar şi pentru o creştere foarte rapidă în ţări uriaşe ca India şi China, diferenţa de venituri absolute în raport cu ţările cu venituri mari se aşteaptă să crească până în anul 2030 iar veniturile din ţările în curs de dezvoltare să crească suficient astfel că presiunile privind migraţia se vor reduce şi ele aşa cum bine a anticipat literatura de specialitate. În mod similar, creşterea mai rapidă în ţările în curs de dezvoltare poate inspira suficientă încredere în viitor, în perspectivele de viitor, iar presiunile migraţiei se pot reduce uşor. Este cu mult mai probabil ca acea creştere a diferenţelor de venit comparativ cu cele relativ statice sau cele în care se încadrează doar costurile de migraţie să ducă la o creştere a migraţiei sau a ofertei de potenţiali migranţi. De asemenea, îmbunătăţirile care vor avea loc în tehnologii şi comunicare, în creşterea diasporei industriale în multe ţări ajută mult la reducerea costurilor şi riscurilor privind migraţia.

Toate aceste date referitoare la numărul în creştere a populaţiei apte de muncă şi a veniturilor sugerează o dată în plus nu doar faptul că sunt atracţii economice ale migraţiei care ar putea să crească pe viitor dar la fel de mult, poate creşte şi furnizarea de migranţi. Este posibil ca o reacţie politică împotriva migraţiei (din experienţa migraţiei de după Primul Război Mondial) să reducă fluxurile prin creşterea barierelor politice dar dacă este să presupunem că nu s-ar întâmpla acest lucru

BCU CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

trebuie analizat foarte atent dacă migraţia ar putea rezolva credibil problemele legate de îmbătrânirea populaţiei şi/sau a populaţiilor care se încadrează în ţările industriale.

Winters în lucrarea sa privind provocările demografice face o serie de estimări inclusiv asupra înlocuirii migraţiei actuale pentru perioada cuprinsă între 1995-2050 plecând de la acele estimări făcute de Departamentul Naţiunilor Unite pentru Populaţie din 2000 (vezi tabelul 24). El pleacă în estimarea sa de la opt ţări şi două regiuni care reprezintă patru mari seturi de estimări pertinente pentru o imagine de ansamblu şi anume: (1) nivele ale populaţiei pentru 2050, în absenţa oricărei migraţii; (2) nivelul imigraţiei trebuie să facă populaţia în 2050 egală cu nivelul maxim în perioada 1995-2050 conform scenariului (1); (3) nivelul imigrării necesar pentru a face populaţia activă în 2050 să fie egală cu nivelul maxim în 2050 peste scenariul (1); şi (4) nivelul de imigrare necesar pentru a face raportul de sprijin (SR) în 2050 egal cu valoarea sa din 1995. (SR este definit ca raportul dintre populaţia cu vârsta între 15-64 de ani şi populaţia de 65 de ani şi peste). Toate aceste previziuni sunt rezumate în tabelul de mai jos în coloanele (2) şi (5).

Tabelul nr. 27: Populaţia totală (2050) şi numărul net de migranţi (1995-2050) pe scenariu, de ţară sau regiune (*mii*)

		Net number of migrants (1995-2050) by scenario / Numărul scenariului net de migranţi (1995-2050)		
Country or region / Ţară sau regiune	Total population in 2050 with no migration / Populaţia totală în anul 2050 fără migraţie	Constant total population / Populaţia totală constantă	Constant age group (15- 64) / Grupa de vârstă constantă (15 - 64)	Constant ratio 15-64/65 years or older / Raport constant 15-64/65 ani şi peste
France	59,357	1,473	5,459	93,794
Germany	58,812	17,838	25,209	188,497
Italy	40,722	12,944	19,610	119,684
Japan	104,921	17,141	33,487	553,495
Republic of Korea	51,751	1,509	6,426	5,148,928
Russian Federation	114,248	27,952	35,756	257,110
United Kingdom	55,594	2,634	6,247	59,775
United States	290,643	6,384	17,967	592,757
Europe	600,464	100,137	161,346	1,386,151
European Union	310,839	47,456	79,605	700,506

Sursa: United Nations Population Division , 2000.

O dată cu scăderea natalităţii, creşterea demografică naturală va deveni negativă la începutul secolului XXI în aproape toate ţările dezvoltate, precum şi în toate ţările sau regiunile conform tabelului de mai sus, unele imigraţii nete sunt necesare pentru a preveni scăderea populaţiei aşa cum arată coloana (2) din tabelul 3.[26] În unele cazuri acest lucru este valabil mai ales în multe ţări care s-au confruntat în ultimii treizeci de ani cu fenomenul în cauză (şi pentru Statele Unite ale Americii deşi în mod substanţial mai puţin). Pentru un număr destul de mare de ţări situaţia este una negativă (de exemplu, Germania cu aproape 6,4 milioane mai mult decât arată tendinţele recente; Italia cu 12,4 milioane, Japonia 17,4 milioane şi Rusia cu 20,5 milioane). În timp ce aceste numere par foarte mari astăzi, ele sunt răspândite pe o arie de peste 55 de ani. În termeni practici pentru a menţine populaţia totală în ceea ce priveşte migraţia de înlocuire, avem de-a face cu o serie de provocări importante. O importanţă şi mai mare reprezintă coloana (3) în care fluxurile migraţiei sunt calculate astfel încât populaţia activă (15-64 de ani) se presupune că este constantă. În absenţa unor intrări, ratele privind natalitatea sunt scăzute din moment ce ating aproximativ 1930 şi longevitatea este în creştere astfel, avem o îmbătrânire a populaţiei iar numărul de lucrători care ating vârsta de pensionare este mai mare decât numărul celor care intră pe piaţa forţei de muncă. Se estimează un procent de 70% din cei care muncesc a fi în vârstă iar pentru a compensa diferenţa (şi în timp numărul v-a fi tot mai mare) este nevoie de un număr de tineri din ce în ce mai mare în timp, deoarece cei mai mulţi sunt în vârstă. Pentru o forţă de muncă constantă sunt necesare intrări semnificative de migranţi.

În prezent fluxurile nete privind forţa de muncă sunt proiectate în exces, de exemplu, 13,8 milioane pentru Germania, 18 milioane pentru Italia, 33,5 milioane pentru Japonia şi 28,3 milioane pentru Rusia. Mai mult decât atât, excesele asociate cu fluxurile nete de imigranţi sunt mai mari decât creşterile de populaţie cu circa 30% până la 40% mai mari

[26] Aceste estimări ale imigraţiei nu ţin cont de toată creşterea populaţiei necesară, deoarece familii de imigranţi se presupune că au copii sau vor avea copii. Vorbind în termeni aproximativi, creşterea populaţiei depăşeşte cifra migraţiei nete în tabel cu circa 25%.

decât estimările imigraţiei nete din tabelul de mai sus. Aceste creşteri globale implică o creştere semnificativă a populaţiei în raport cu anul 1995, chiar şi pentru SUA.

În ciuda creşterii puternic a populaţiei din scenariul anterior, este prea puţin pentru a aborda dezvoltarea demografică care se referă la majoritatea specialiştilor în domeniu care sunt precipitaţi de scăderea în raportul de sprijin (SR) (raportul dintre lucrători la non-lucrători sau persoane în vârstă). Pentru a menţine acest scenariu, ar fi necesare ratele imense de imigrare în tabelul anterior, coloana (4). Pentru a înţelege mai mult, am recurs al tabelul următor privind raportul de sprijin constant (coloana 4), care se referă la rapoartele pentru 1995 şi pentru 2050 fără migraţie însă, diferenţa este una imensă în toate ţările.(*Vezi* tabelul 28)

Tabelul nr. 28: Previziunile raportului de sprijin constant, 2050

Country or Region	Support ratio in 1995 (15-64/65 years or older)	Support ratio in 2050 without migration (15-64/65 years or older)	Total population in 2050	Per cent of post-1995 migrants and their decedents in total population	Upper limit of working age needed to obtain in 2050 the support ratio observed in column (2)
Ţară sau Regiune	Raportul de sprijin în 1995 (15-64/65 de ani şi peste)	Raportul de sprijin în 2050 fără migraţie (15-64/65 de ani şi peste)	Populaţia totală în 2050	Procentajul migranţilor după 1995 şi descendenţii lor în totalul populaţiei	Limita superioară de vârstă necesară muncii pentru a obţine în 2050 raportul de sprijin observat în coloana (2)
France	4.36	2.26	187,193	68.3	73.9
Germany	4.41	1.75	299,272	80.3	77.2
Italy	4.08	1.52	193,518	79.0	77.3
Japan	4.77	1.71	817,965	87.2	77.0
Republic of Korea	12.62	2.40	6,233,275	99.2	82.2
Russian Federation	5.62	2.44	406,551	71.9	72.7
United Kingdom	4.09	2.36	136,138	59.2	72.3
United States	5.21	2.57	1,065,174	72.7	74.3
Europe	4.81	2.04	2,346,459	74.4	75.1
European Union	4.31	1.89	1,228,341	74.7	75.7

Sursa: United Nations Population Division , 2000.

Conform scenariului de schimb a migraţiei, migraţia netă are nu doar rolul de a compensa pierderea de migranţi, ca şi în proiecţia anterioară, dar şi de a păstra forţa de muncă în creştere în acelaşi ritm cu numărul mare de persoane în vârstă care vin din urmă. În cele din urmă, migranţii în vârstă devin persoane întreţinute fiind în vârstă la rândul lor şi în continuare este necesar un alt apel către un număr şi mai mare de migranţi pe piaţa forţei de muncă. De fapt, în cazul în care migranţii adoptă practica fertilităţii locale, procesul devine unul exploziv, şi chiar dacă nu, imigranţii şi descendenţii lor vin în întregime să domine populaţiile locale. În orice caz, populaţiile cresc la nivel uriaş şi nesustenabil. Tabelul de mai sus ilustrează aceste probleme. Coloana (3) arată proiecţiile Departamentului pentru Populaţie al Naţiunilor Unite pentru scenariul raportului de sprijin constant (United Nations Population Departament, 2000). Chiar şi anulând Coreea care la aceste cifre ar trebui să apară având în casă aproape întreaga populaţie[27] a lumii la ora actuală, cifrele sunt masive, cu trei tipuri de creşteri în populaţie încă din 1995 în Europa şi o creştere de patru ori în SUA. Aceste cifre sunt sustenabile şi trebuie să ne punem întrebarea unde vor merge un număr atât de mare şi dacă vor merge toţi. Rapoartele din coloana (4) arată „cotele de imigranţi" în 2050 plecând de la aceste proiecţii. Din nou trebuie spus că acestea sunt mai mult decât plauzibile.

Aceste constatări făcute de Departamentul pentru Populaţie al Naţiunilor Unite privind rapoartele de sprijin arată mai degrabă o regulă a politicii optime în domeniu dar şi un scop de conservare curentă (1995) a nivelurilor de prestaţii sociale şi impozite. Este posibil să ne imaginăm inclusiv circumstanţele în care imigraţia nu oferă pe termen lung, un sprijin important de securitate socială şi sisteme fiscale, dar acestea nu sunt deosebit de convingătoare. Unii autori consideră că ar trebui să fim precauţi la întreaga literatura care introduce prea multă încredere în materie de migraţie a forţei de muncă.

În concluzie observaţiile practice pentru rezolvarea problemelor demografice privind migraţia forţei de muncă sunt legate pe de o parte

[27] Această proiecţie rezultă din Raportul de Sprijin (SR) extrem de ridicat în Coreea în 1995.

de aspectele demografice de tranziţie care au implicaţii majore inevitabile în curs de desfăşurare în ţările dezvoltate. Imigraţia are un rol important în adaptarea acestora. Discuţia cu privire la dublarea dimensiunii populaţiei prin migraţie nu este nici realistă şi nici de folos, dar guvernele ţărilor dezvoltate nu îşi pot permite să ignore avantajele de a admite unele forţe de muncă din străinătate. Pe de altă parte, imigraţia este un fenomen sensibil dar care poate fi uşor de manevrat economic şi politic, în cazul în care este temporară. Acest lucru este valabil atât pentru fluxurile de migranţi calificaţi cât şi pentru cei mai puţin calificaţi.

Observaţiile practice la acest capitol arată că dacă mobilitata forţei de muncă temporară este complexă şi sensibilă, progresul va fi posibil mai curând numai în cooperare şi mai puţin prin intermediul unui joc de negocieri în esenţă necooperant. De aceea probabil mandatele privind acordurile bilaterale de mobilitate la început recunosc faptul că o dată ce aceste acorduri sunt stabilite există şansa de a proceda mai mult multilateral.

Schimbările demografice se aşteaptă să aibă un impact pe scară largă cu privire la economiile multor ţări afectând creşterea economică, sănătatea, cheltuieli sociale şi de economisire, investiţii şi pieţe financiare. Schimbările demografice au devenit o preocupare esenţială pentru grupul de douăzeci (G-20), pentru miniştrii de finanţe şi guvernatorii băncilor centrale în ultimii ani, în special în ceea ce priveşte implicaţiile acestor schimbări pentru creşterea economică şi migraţie. În mare parte informaţiile acestui capitol au fost prezentate de către G-20 în cadrul unui workshop pe tema *Provocări demografice şi migraţie* ce a avut loc la Sydney pe 27-28 august 2005. Migraţia a fost şi este un subiect cheie în dezbaterile internaţionale despre creşterea activităţilor economice transfrontaliere şi schimbările demografice. În acest context, aspectele relevante în dezbateri pe tema migraţiei şi demografiei ar trebui să includă impactul economic şi social al migraţiei temporare şi permanente, implicaţiile referitoare la amestecul de migranţi calificaţi şi necalificaţi, impactul migraţiei asupra reţelelor de afaceri şi a schimbului de cunoştinţe şi experienţe.

Pentru ca interesul din partea guvernanţilor să crească în domeniu ar trebui să existe anumite beneficii dincolo de frontiere privind

sănătatea, pensiile şi accesul la sistemele de plăţi precum şi aspecte privind impactul migraţiei asupra coeziunii sociale şi securităţii naţionale. Aceste probleme afectează în mod direct posibilităţile de dezvoltare a ţărilor. Încă din 2005 diferite ateliere de lucru la nivel european au încercat să dezvolte programe de lucru care pot ajuta la identificarea migraţiilor şi a mobilităţii forţei de muncă, programe care arată faptul că de migranţi beneficiază în acelaşi timp ţările de origine dar şi cele de destinaţie.

O activitate cu adevărat utilă este cea care caută să identifice combinaţia de politici care maximizează beneficiile şi diminuează costurile de migraţie.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL VI.
CONCLUZII

Remitenţele sunt preocuparea principală în studiile de migraţie şi dezvoltare, în modelul migraţiei trasnaţionale de mai mulţi ani, ca parte a unei îngrijorări cu privire la viitorul economic al multor ţări. Accentul, aşa cum bine poate fi observat pe tot parcursul lucrării de faţă, cade pe remitenţele în bani şi bunuri de consum, pe aspecte legate de dezvoltarea economică şi într-o mică măsură pe dezvoltarea durabilă însă şi mai puţin pe dezvoltarea socială, umană. Aceasta în condiţiile în care mulţi specialişti consideră imposibilă dezbaterea pe tema dezvoltării economice fără a lua în calcul şi dezvoltarea umană şi cea socială, chiar şi dezvoltarea durabilă. De aceea poate că dificultatea majoră în analiza lucrării de faţă a constat în alegerea instrumentelor şi indicatorilor pentru o măsurare eficientă a progresului economic în cazul migraţiei internaţionale în general şi a migraţiei externe româneşti, în special. De ce? Însăşi datele în domeniu migraţiei şi dezvoltării ne oferă o sursă insuficientă cu privire la remitenţe motivul fiind lipsa acelor declaraţii a intrărilor şi ieşirilor de remitenţe atât din partea ţărilor de emigrare cât şi a celor de imigrare. Fapt care determină să avem un număr mai mare de microcercetări în domeniul migraţiei şi dezvoltării decât de macrocercetări. Altfel spus, cele mai multe analize privind remitenţele sunt realizate la nivel microeconomic şi mai puţin la nivel macroeconomic. Comisia Europeană a efectuat inclusiv dezbateri la nivel înalt pentru a şti cum se poate evalua cel mai bine progresul şi cum diferiţi indici ar putea fi integraţi în procesul de luare a deciziilor şi în dezbaterile publice. Încă din anul 1970, Organizaţiile Non-Guvernamentale au recomandat ca PIB-ul (Produsul Intern Brut) să reprezinte principalul indicator al progresului. De aceea PIB-ul rămâne până astăzi necontestat în discuţiile cu privire la progresul societăţii. Dar fără a ne lăsa induşi în eroare punem întrebarea: cu siguranţă PIB-ul poate fi o măsură acceptabilă a progresului dacă dezvoltarea economiei distruge mediul şi scade calitatea vieţii? Dacă

luăm în considerare *dezvoltarea durabilă*, trebuie cel puţin să completăm PIB-ul cu semnale puternice privind progresul sau declinul bazei noastre de resurse naturale, calitatea vieţilor noastre şi corectitudinea în societate. Cât priveşte indexul *dezvoltare umană* acesta combină trei indicatori: *longevitatea* (pentru acest indicator, indexul de dezvoltare umană utilizează media de viaţă la cifrele privind naşterea), *cunoaşterea* (pentru cunoaştere, utilizează ştiinţa de carte şi câştigurile anilor de studiu din şcoală) şi *standardul de viaţă* (acesta utilizează PIB-ul pe persoană, ajustat la distribuţia achiziţionării). Acest indicator reflectă bunăstarea societăţii mult mai bine decât mulţi alţi indicatori. Dar el nu reflectă degradarea sau disproporţiile de mediu din interiorul ţărilor şi dintre sexe, şi depinde de informaţii care nu prea sunt disponibile mereu în particular în ţările cu venit mic (de exemplu media de vârstă, ştiinţa de carte şi educaţia). Acest indicator este de asemenea inutil ca indicator de dezvoltare: dacă există o relaţie majoră şi pozitivă între acest indicator şi oricare dintre componentele sale, aceasta oferă puţine amănunte ale nivelelor de dezvoltare din interiorul unei ţări. Indexul de dezvoltare umană se ocupă în principal de dimensiunea socială, astfel, o componentă de mediu ar trebui sa fie inclusă dacă se doreşte utilizarea acestui indicator în complementarea PIB-ului. Acestea pot reprezenta doar o parte din motivele pentru care analiza lucrării de faţă face referire la remitenţele în bani, la dezvoltarea durabilă şi mai puţin la *remitenţele sociale* (de exemplu, acele idei, practici şi chiar identităţi care fac legătura între ţara de adopţie şi cea de origine).

Lucrarea de faţă reprezintă o încercare timidă de analiză a tendinţelor în privinţa remitenţelor migranţilor şi impactul acestora asupra creşterii economice. Concluzia este una clară şi anume, remitenţele migranţilor au o importanţă relativă ca sursă de finanţare pentru dezvoltare. Nu acelaşi lucru îl constatăm şi în cazul ţării noastre unde situaţia este una atipică în sensul că, remitenţele sunt o sursă de oxigen pentru economia naţională. Argumentele se regăsesc în cadrul lucrării şi fie că amintesc de investiţii, de practici de consum, de valoarea acestora în raport cu valoare investiţiilor străine, de volumul acestor intrări de remitenţe în general, şi în special cu ocazia sărbătorilor (Paşte, Crăciun, luna august care este o lună de concediu preferată pentru

majoritatea migranţilor români a fi petrecută în ţară) din România, un lucru este sigur şi anume, remitenţele ajută şi contribuie considerabil la dezvoltarea economică la nivel local, comunitar şi naţional.

O altă concluzie importantă este cea referitoare la măsurile pe care guvernele din ţările în curs de dezvoltare ar trebui să le adopte pentru o creştere a remitenţelor migranţilor săi din străinătate prin îmbunătăţirea politicilor şi relaxarea controalelor de schimb valutar pentru a încuraja utilizarea remitenţelor pentru investiţii, de asemenea, prin consolidarea infrastructurii sectorului financiar şi facilitarea traficului internaţional de călători pentru a spori fluxurile de remitenţe generând mai multe canale de transfer de bani oficiale.

O altă concluzie este aceea că nu putem discuta de remitenţe plecând de la impactul acestor transferuri asupra economiei unei ţări, de la impactul migraţiei asupra dezvoltării ci mai degrabă de la interacţiunea dintre migraţie şi dezvoltare. Aceasta în condiţiile în care multe ţări nu recunosc valoarea acestor sume care intră anual în ţara lor şi impactul real pe care îl au asupra economiei. De exemplu, ţări mari precum China şi India, ţări cu număr ridicat de migranţi în întreaga lume, declară sume reduse când raportează către Banca Mondială intrările de remitenţe în aceste ţări. Un motiv poate fi lipsa unor programe de gestionare eficiente a migraţiei şi a investiţiilor de remitenţe, spre exemplu, în China cea mai mare parte a remitenţelor sunt îndreptate spre domeniul imobiliar şi atunci o măsurare clară este extrem de greu de realizat.

De asemenea, diminuarea sumelor trimise de românii care au plecat să muncească peste hotare este cauzată mai degrabă de scăderea încrederii într-un viitor bun aici decât de criza economică, susţin specialiştii în recrutare. Cauzele scăderii remitenţelor către ţările în curs de dezvoltare sunt următoarele : (1) scăderea veniturilor în bugetele marilor economii aşa cum sunt Statele Unite şi Europa de Vest care furnizează 2/3 din sursele de virare a remitenţelor; (2) impactul crizei economice asupra ţărilor în care muncesc cei mai mulţi emigranţi; (3) scăderea preţurilor la petrol, aceasta la rândul său va duce la afectarea economiilor ţărilor exportatoare de petrol; (4) incertitudinea cursurilor de schimb.

Lucrarea de față se încheie cu conturarea unor puncte de vedere inclusiv pe termen lung pentru ceea ce reprezintă sau ar trebui să reprezinte interacțiunea dintre migrație și dezvoltare plecând de la importanța factorului economic dat de valoare remitențelor în țările mai puțin dezvoltate, inclusiv România.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIE

Abadan-Unat, Nermin, Rusen Kelles, Rinus Penninx, Herman Van Renselaar, Leo Van Velzen, Leyla Yenisey, (1976) *Migration and development, a study of the effects of international labour migration on Bogazliyan district,* The Hague/Ankara: NUFFIC/IMWOO/Ankara University, Ajans-Türk Press.

Adams, Richard H. Jr., (1991) "The Economic uses and Impact of International Remittances in Rural Egypt", *Economic Development and Cultural Change,* vol. 39, issue 4, July 1991: 695-722.

Adams, Walter, (1988) "The Brain Drain", New York: Macmilllan, 1969, in Irma Adelman, J. Edward J. Taylor, Stephen Vogel, "Life in a Mexican village: a SAM perspective" Journal of Development Studies, volume 25, issue 1, 1988:5-24.

Adler, Stephen, (1981) "A Turkish Conundrum: Emigration, Politics and Development, 1961-1980", I.L.O. World Employment Programme Research, Migration for Emplozment Project, Working Paper, no. 52, Geneva (ILO).

Agarwal, Reena, Horowitz Andrew W., (2002) "Are International Remittances Altruism or Insurance?: Evidence from Guyana Using Multiple-Migrant Households", *World Development*, Vol.30, 2002.

Agarwal, Reena, Demirguc-Kunt Asli, Martinez Peria Maria Soledad, (2006) "Do Workers' Remittances Promote Financial Development?", Washington, World Bank Policy Research Working Paper 3957, July 2006.

Agunias, Dovelyn Rannveig, (2006) *Remittances and Development: Trends, Impacts, and Policy Options. A Review of the Literature*, Migration Policy Institute (mpi), Washington D.C., 2006, www.migrationpolicy.org.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ahlburg, Dennis A., (1995) "Migration, Remittances, and the Distribution of Income: Evidence from the Pacific", *Asian and Pacific Migration Journal,* vol. 4, no.1, 1995: 157-167.

Almeida, Carlos C., (1973) „Emigration, espace et sous-développement", *International Migration,* vol. 11, issue 3, July 1973: 112–117.

Anghel, Remus Gabriel, Horvath Istvan (coord.) (2009) *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași.

Anuarul demografic al României, 2006.

Anuarul statistic al României, 2007.

Arango, Joaquìn, (2000) „Explaining migration: a critical view", *International Social Science Journal.*

Asencio, Diego S., Martin Philip L., Papademetriou Demetrios G., (1991) *The Unsettled Relationship. Labor Migration and Economic Development,* New York: Greenwood Press, 1991: 213–220.

Avram, Ion, (2001) *Uniunea Europeană și aderarea României*, Editura Sylvi, București.

Babian, Silviu (2010), *Situația statistică operativă a șomajului înregistrat la 31 decembrie 2010*, Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă ANOFM,http://www.anofm.ro/files/sit%20operativa%20decembrie.doc

Bagasao, Ildedonso J., (2005) „Migration and Development: The Philippine Experience", in Maimbo, Samuele Munzele Maimbo, Dilip Ratha (eds.), *Remittances. Development Impact and Future Prospects*, The World Bank, Washington: 2005: 133–142.

Baldwin, George B., (1970) "Brain Drain or Overflow", *Foreign Affairs,* volume 48, number 2, january 1970:358-72.

Baldwin-Edwards, M. (2005) Migration policies for a Romania within the European Union: navigating between Scylla and Charybdis, „Mediterranean Migration Observatory", UEHR Working Papers.

Baučić, Ivo, (1972) *The Effects of Emigration from Yugoslavia and the Problems of Returning Emigrant Workers*, The Hague: Martinus Nijhoff, Netherlands, University of Zagreb, ISBN 90 247 1305 6.

Beck, Thorsten, Peria Maria Soledad Martinez, (2009) "What Explains the Cost of Remittances? An Examination across 119 Country

Corridors", The World Bank, Development Research Group, Finance and Private Sector Team, Policy Research Working Paper, 5072, October 2009.

Beijer, Gunther, (1970) "International and National Migratory Movements", *International Migration*, volume 8, issue 3, july 1970.

Bertram, Geoffrey, (1986a) 'Sustainable Development' in Pacific Micro-economies. *World Development* 14 (7), 1986: 809–22.

Bertram, Geoffrey, (1986b) "The MIRAB process: Earlier analyses in context", *Pacific Viewpoint* 27 (1), 1986: 47–59.

Bertram, Geoffrey, (1999) "The MIRAB model twelve years on", *The Contemporary Pacific* 11 (1), 1999: 105–38.

Bertram, Geoffrey, Watters Ray, (1985) "The MIRAB economy in South Pacific microstates", *Pacific Viewpoint* 26 (3), 1985:497–519.

Binford, Leigh, (2003) "Migrant Remittances and (Under)Development in Mexico", *Critique of Anthropology*, volume 23, no. 3, september 2003.

Brown, Lawrence A., (1991) *Place, migration development in the Ihird World,* Published by Routtedge, New York in the SUA and Canada.

Buch, Claudia M., Kuckulenz, Anja, (2004) "Worker Remittances and Capital Flows to Developing Countries", *ZEW Discussion Paper*, no.04-31, 2004, ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp0431.pdf

Comunicatului de presă nr. 134 (2010), Instutului Național de Statistică INS, *Câștigul salarial mediu în luna mai 2010*, din 5 iulie 2010 http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a10/cs05r10.pdf

Conferința parlamentară la nivel înalt pentru coerența politicilor pentru dezvoltare și migrație, din data de 12 februarie 2009, Parlamentul European, Bruxelles.

Constantinescu, Monica, (2002) "Teorii ale migrației internaționale", în *Revista Sociologie românească*, 3-4 / 2002.

Copaciu, Mihai, Răcaru, Irina, (2006) "Echilibrul extern al României - abordări calitative și cantitative", Banca Națională a României (BNR) , octombrie 2006.

de Haas, Hein, (2007) "Remittances, *Migration and Social Development. A Conceptual Review of the Literature"*, Geneva, United Nations

Research Institute for Social Development (UNRISD), Social Policy and Development Programme Paper number 34, october 2007.

de Haas, Hein, (2008) *Migration and development: A theoretical perspective, IMI Working Papers*, International Migration Institute (IMI), Paper 9, 2008, University of Oxford.

de Melo, Jaime, Grether, Jean-Marie, Müller, Tobias, (2001) „The Political Economy of International Migration in a Ricardo-Viner Model", *Centre for Economic Policy Research (CEPR) Discussion Papers*, no. 2714, feb. 2001.

Djajic, Slobodan, (1986) "International Migration, Remittances and Welfare in a Dependent Economy", *Journal of Development Economics*, volume 21, issue 2, may 1986.

Docquier, Frédéric, Lohest, Olivier, Marfouk,Abdeslam, (2005) "Brain Drain in Developing Regions (1990-2000)", *IZA Discussion Paper*, no. 1668, july 2005.

Docquier, Frédéric, Rapoport, Hillel, (2009) "Akilled Migration. The Perspective of Developing Countries " în Bhagwati, Jagdish N. and Gordon Hanson (eds.), *Skilled Immigration Today: Problems*, Prospects, and Policies, Oxford: Oxford University Press, 2009.

El-Sakka, Mohammed I.T., McNabb, Robert, (1999) "The Macroeconomic Determinants of Emigrant Remittances", *World Development*, vol.27, no.8, august 1999.

Fachini, Giovani, Nielmann, Gerald, (2007) „The Political Economy of International Factor Mobility", *Journal of International Economics*, 2007.

Feraru, Petronela Daniela, (2007) *Costuri sociale ale migrației externe din România*, Editura Lumen, Iași.

Feraru, Petronela Daniela, (2009a) "Contribuţia Uniunii Europene la guvernarea globală" în *Europe on the Move. Dinamici europene*, de Pascariu, Gabriela Carmen, Frunză, Ramona (coord.), Editura Universităţii "Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2009:132-137.

Feraru, Petronela Daniela, (2009b) "Instrumentele politicii de imigrare a Uniunii Europene" în *Europe on the Move. Dinamici europene*, de

Pascariu, Gabriela Carmen și Frunză, Ramona (coord.), Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" Iași, 2009:138-143.

Feraru, Petronela Daniela, (2010a) „Migration and Economic Development. Comaparative Analysis: Romania-Italy" (Migrație și dezvoltare economică. Analiză comparativă: România-Italia), în *Revista de Asistență și Mediere Socială (Journal of Social Work and Social Mediation),* an 1, nr.1, noiembrie, 2010: 99-124, ISSN ONLINE: 2067 – 9270, Editura Lumen, Iași, România.

Feraru, Petronela Daniela, (2010b) "Migration and Economic Development. Comparative Study: Romania-Italy" în *Revista Românească pentru Educație Multidimensională (Romanian Journal for Multidimensional Education),* an 2, nr. 5, decembrie 2010: 55-78, ISSN: 2066 – 7329, ISSN ONLINE: 2067 – 9270, Editura Lumen, Iași, România.

Feraru, Petronela Daniela, (2010c) "Romans Immigrants in Italy and the Social Costs" în *Postmodern Openings*, Centrul de Cercetări Socio – Umane Lumen, Editura Lumen, Iași, România, an 1, nr. 4, vol. 4, decembrie, an 2010:89-124, ISSN: 2068-0236, adresa electronică a publicației:www.postmodernopenings.ro

Focacci, Federico (2009) "Italia și România. Două tipuri de migrație față în față" în *Sfera Politicii*, traducere din limba italiană de Sabin Drăgulin, volumul XVII, nr. 7(137), http://www.sferapoliticii.ro/sfera/137/art01-focacci.html

Franco, Pittau, Antonio Ricci, Alessandro Silji, (2008) *Caritas Italiana. Romani a immigrazione a Lavoro in Italia*, Statistiche.

Frank, Andre Gunder, (1966) "The Development of Underdevelopment", *Monthtly Review,* volume 18, issue no. 4, september 1966.

Freund, Caroline L., Spatafora, Nikola, (2005) "Remittances: Transaction Costs, Determinants, and Informal Flows", World Bank Policy Research Working Paper, No.3704, Washington, D.C.: World Bank.

Fundația pentru o Societate Deschisă (FSD), *România urbană*, 2005.

Gavriluță, Nicu (2010) *Mama proștilor e mereu gravidă*, Editura Institutul European, Iași.

Ghosh, Bimal,(1992) "Migration-Development Linkages: Some Specific Issues and Practical Policy Measures", *International Migration,* vol. 30, no. 3/4, 1992.

Giddens, Anthony, (2000) *Sociologie*, ediția a 3-a, traducere de Radu Săndulescu şi Vivia Săndulescu, Editura BIC ALL, Bucureşti.

Global Commission on International Migration (GCIM), (2005) *Migration and development*, September 2005.

Global Economic Prospects, (2010), Fiscal Headwinds and Recovery, Regional appendix: Europe and Central Asia, Summer 2010, Washington DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Guarnizo, Luis Eduardo, Portes, Alejandro, Halle,r William J., (2003) "Assimilation and transnationalism: determinants of transnational political action among contemporary migrants", *American Journal of Sociology,* volume 108, number 6, 2003:1211-1248.

Guzzini, Ştefano, (2000) *Realism şi relații internaționale,* Editura Institutul European, Iaşi.

Hammar, Thomas, Brochmann, Grete, Tamas, Kristof, Faist, Thomas, (1997) *International Migration, imobility and development: Multidisciplinary perspectives*, Published Berg of Oxiford Internațional Publishers Oxford and New Work.

Hanson, Gordon H., (2008) *The Economic Consequences of the International Migration of Labor, National Bureau of Economic Research NBER Working Paper* no. w14490 , november 2008.

Harrison, Anne, Tolani, Britton, Annika, Swanson, (2004) Working Abroad: the benefits flowing from nationals working in other economies, Paris: OECD.

Hatton, Timothy J., Williamson, Jeffrey G., (2004) „Refugees, Asylum Seekers and Policy in Europe", *National Bureau of Economic Research NBER Working Paper*, no. 10680, august 2004.

Hayes, Geoffrey, (1991) "Migration, metascience and development policy in island Polynesia", *The Contemporary Pacific*, vol. 3, no. 1, spring 1991.

BCU IAŞI - UNIVERSITY LIBRARY

Heinemeijer, Willem F., J. A. van Amersfoort, W. Ettema, P. De Mas and H. van der Wusten, (1977) *Partir pour rester, une enquête sur les incidences de l'émigration ouvrière à la campagne marocaine.* Den Haag: NUFFIC.

Higgins, Matthew L., Alketa, Hysenbegasi, Susan, Pozo, (2004) "Exchange-Rate Uncertainty and Workers' remittances", *Applied Financial Economics*, vol.14, 2004.

Hirst, Paul, Thompson, Grahame, (2002) *Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internațională și posibilități de guvernare*, Tradus din limba engleză de Laura Dragomir, Editura Trei, București.

Ilahi, Nadeem, Jafarey, Saqib, (1999) "Guest worker Migration, remittances and the Extended Family: Evidence from Pakistan", *Journal of Development Economics*, vol.58, 1999.

IMF and IDA, PRSP, Cape Verde, International Monetary Fund Washington, D.C., March 2002, http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04302.pdf.

IMF Global Financial Stability Report, April 2010.

Instituto Nacional de Estadistica din Spania.

International Monetary Fund (IMF), (2005) Global Financial Stability Report: Globalization and External Imbalances, April 2005; World Bank, Global Development Finance. Mobilizing Finance and Managing Vulnerability.

International Organization for Migration (IOM), (2005) Risk of Irregular Migration to EU countries 2003-2005: What has changed?, Bucharest.

IOM: World Migration (2003) – Maps, Geneva: Organizația Internațională pentru Migrație.

Jokisch, Brad, Pribilsky, Jason, (2002) "The Panic to Leave: Economic Crisis and the "New Emigration" from Ecuador", *International Migration*, volume 40, issue 4, september 2002.

Jones, Richard C., (1998) "Remittances and Inequality: A Question of Migration Stage and Geographical Scale", *Economic Geography*, volume 74, issue 1, january 1998: 8-25.

Kahanec, M., Zimmermann, K.F.,(2009) *EU Labor Markets after Post-Enlargement Migration*, springer, Berlin.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Kapur, Devesh, (2004) „Remittances: *The New Development Mantra?*", Palais des Nations, Geneva, G-24 Discussion Paper Series, no. 29„ New York and Geneva, april 2004.

Katseli, Louka T., Lucas, Robert E.B., Xenogiani, Theodora, (2006) *Effects of Migration on Sending Countries: What do we know?*, OECD Development Centre, Research programme on: Economic and Social Effects of Migration on Sending Countries, *Working Paper,* no. 250, Paris, France, june 2006.

Keely, Charles B., Bao, Nga Tran, (1989) "Remittances from Labor Migration: Evaluations, Performance, and Implications", Georgetown University, IMR *International Migration Review,* vol. 23, no.3, 1989.

Kindleberger, Charles P., (1965) *Europe's postwar growth: The role of labor supply*, New York: Oxford University Press.

Kireyev, Alexei, (2006) „The Macroeconomics of Remittances: The case of Tajikistan", International Monetary Fund (IMF), Washington, United States, IMF Working Paper, no. 06/2, january 2006: 1-26.

Korner, Heiko, (1987) "International labour migration. Theoretical considerations and evidence from the experience of the Mediterranean sending countries", *Pakistan Development Review,* vol. 26, no. 4, winter 1987: 723-34, Islamabad, Pakistan.

Lant, Pritchett, (2006) *Let Their People Come: Breaking the Gridlock on Global Labor Mobility*, Washington, DC: Center for Global Development.

León-Ledesma, Miguel, Matloob, Piracha, (2001) International Migration and the Role of Remittances in Eastern Europe, july 2001.

Lewis, J.R., (1986) "International Labour Migration and Uneven Regional Development in Labour Exporting Countries", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie,* Amsterdam, Netherlands , volume 77, issue 1, february 1986: 27-41.

Lipton, Michael, (1980) "Migration from the rural areas of poor countries: The impact on rural productivity and income distribution", *World Development,* volume 8, issue 1, january 1980.

BCU IAȘI - CENTRALA UNIVERSITARĂ

Lucas, Robert E.B., Stark, Oded, (1985) "Motivations to Remit: Evidence from Botswana", *Journal of Political Economy*, vol.93, no.5, 1985.

Mabogunje, Akin L., (1970) " Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration", *Geographical Analysis,* volume 2, 1970:1-18.

Marchal, André, (1965) *L' intégration territoriale*, Presses Universitaires de France, Paris.

Martin, Philip L., (1993) *Trade and Migration: NAFTA and Agriculture*, Washington D.C.: Institute for International Economics.

Martin, Philip L., Taylor, J. Edward, (1996) "The anatomy of a migration hump", in *Development strategy, employment, and migration: Insights from models*, ed. Taylor, J.E., Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Development Centre, 1996:43-62.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo G., Kouaouci, A., A. Pellegrino, A., Taylor, J.E., (1998) *Words in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*, Oxford: Clarendon Press.

Massey, Douglas S., Arango, Joaquín, Graeme, Hugo, Kouaouci, Ali, Pellegrino, Adela, Taylor, J. Edward, (2006) „International migration and community development", United States of America (Princeton), *Population Index,* volume 62, number 3, summer 2006.

Massey, Douglas S., Arango, Joaquín, Graeme, Hugo, Kouaouci, Ali, Pellegrino, Adela, Taylor, J. Edward, (1993) „Theories of international migration: A review and appraisal", published by The Population Council, *Population and Development Review,* volume 19, issue 3, september 1993:431-466.

McKee, David L., Tisdell, Clem A., (1988) "The Developmental Implications of Migration from and between Small Island Nations", *International Migration,* volume 26, issue 4, octomber 1988:417-426.

McKenzie, David J., (2005) "Beyond Remittances: The Effects of Migration on Mexican Households", 2006, in *International Migration, Remittances, and the Brain Drain*, Ç. Özden Çaglar, M.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Schiff (eds.), Washington D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development /WorldBank.

McKenzie, David J., (2005) "Paper Wall are Easier to Tear Down: Passport Costs and Legal Barriers to Emigration", *World Bank Policy Research Working Paper*, no. 3783, december 2005, Washington, D.C.: World Bank, World Bank Development Research Group, Institute for the Study of Labor (IZA).

Miftode, Vasile, (1987) *Migraţiile şi dezvoltarea urbană*, Editura Junimea, Iaşi.

Migration and Development Brief 9 (2009), Migration and Remittances Team Development Prospects Group, World Bank, march 23.

Morrison, Andrew R., Schiff, Maurice, Sjöblom, Mirja (eds.) (2008) *The International Migration of Women*. Washington: The World Bank.

Naerssen, Ton van, Ernst, Spaan, Annelies, Zoomers (2007) *Global Migration and Development,* Published by Rputtedge Taylar & Francis Group, New York.

Nyberg-Sørensen, Ninna, Nicholas Van Hear, Poul Engberg-Pedersen, (2002) "The migration-development nexus evidence and policy options state-of-the-art overview", *International Migration*, volume 40, issue 5, 2002:3-47.

OECD (2002), *Trends in International Migration*, SOPEMI 2002: 297, Stocks of foreign and foreign-born labour force, table A.2.3 .

Orozco, Manuel, (2003) „Worker Remittances: An international comparation", Working Paper, *Inter-American Development Bank.*

Özden, Çağlar, Niimi, Yoko, (2006) "Migration and Remittances: Causes and Linkages", World Bank Policy Research Working Paper 4087, december 2006.

Özden, Çağlar, Schiff, Maurice, (2005) *International migration, remittances, and the brain drain*, Washington DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Özden, Çağlar, Schiff, Maurice, (2007) *International Migration, Economic Development & Policy*, English Paperback Published by Palagrave Macmillan, World Bank, june 2007.

Pagan, Adrian, Ullah, Aman, (1988) "The Econometric Analysis of Risk Terms", *Journal of Applied Econometrics*, volume 3, issue 2, 1988.

Papademetriou, Demetrios G., (1985) "Illusions and Reality in International Migration: Migration and Development in post World War II Greece", *International Migration,* volume 23, issue 2, june 1985.

Penninx, Rinus, (1982) "A Critical Review of Theory and Practice: The Case of Turkey", IMR *International Migration Review*, The Center for Migration Studies of New York, vol. 16, no.4, 1982.

Potter Robert, Tony, Binns, Jennifer, A. Elliot, David, Smith, (2008) *Geographies of Development: an Introduction to Development Studies*, Publisher Pearson-Prentice Hall, Harlow, London, New York, ISBN 9780132228237.

Prelipcean, Gabriela (2009) „Migrația și euforia remitențelor. Implicații ale crizei economice actuale" în *Sfera Politicii*, volumul XVII, nr. 7(137),http://www.sferapoliticii.ro/sfera/137/art02-prelipcean.html

Rahman, Md. Mizanur, (2000) "Emigration and development: The case of a Bangladeshi village", *International Migration* , vol. 38, no.4, 2000:109-130.

Rapoport, Hillel, Docquier, Frédéric, (2005) *The Economics of Migrants' Remittances*, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn (Germany), Discussion Paper no. 1531, march 2005.

Ratha, Dilip, (2003) „Worker Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance", in *Global Development Finance: Striving for Stability in Development Finance*, Washington, DC: International Monetary Fund.

Reichert, Joshua S., (1981) "The migrant syndrome: Seasonal U.S. labor migration and rural development in central Mexico", Science and Public Affairs, Duke University, *Human Organization*, volume 40, number 1, spring 1981.

Rhoades, Robert E., (1979) "From caves to main street: Return migration and the transformations of a Spanish village", Department of Anthropology, *Papers in Anthropology*, volume 20, issue no.1, 1979.

Rich world needs more foreign workers: report, (2008) FOXNews.com, december 02, 2008.

BCU IAȘI - BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Rinus, Penninx, (1982) "A Critical Review of Theory and Practice: The Case of Turkey", *International Migration Review,* vol.16, no.4, winter 1982.

Roman, Monica, Voicu, Cristina, (2010) "Câteva efecte socioeconomice ale migraţiei forţei de muncă asupra ţărilor de emigraţie. Cazul României", *Economie teoretică şi aplicată,* volumul XVII, No. 7(548), 2010.

Rubenstein, Hymie, (1992) "Migration. Development and Remittances in Rural Mexico", *International Migration,* volume 30, issue 2, june 1992.

Russell, Sharon Stanton, (1992) "Migrant Remittances and Development", *International Migration,* volume 30, issue 3-4, 1992.

Sayan, Serdar, (2006) "Business Cycles and Workers' Remittances: How Do Migrant Workers Respond to Cyclical Movements of GDP at Home?", IMF Working Paper, WP/06/52 (Washington DC: International Monetary Fund).

Sen, Amartya K., (1997) "Human Capital and Human Capability", *World Development,* volume 25, issue 12, december 1997:1959.

Sen, Amartya K., (1999) *Development as freedom,* New York: Anchor Books.

Silaşi, Grigore, Simina, Ovidiu Laurian, (2008) "Romania and the new economy of migration: costs, decision, networks, development", în *SISEC Discussion Papers,* ISSN 1841-7523, vol.7, no.2, november 2008.

Silaşi, Grigore, (2009) prefaţa la *The Romanian Journal of European Studies,* Editura Universităţii de Vest, Timişoara, ISSN 1583 - 199X EUV, no. 7-8/2009, special issue, *South-Eastern Europe and the European Migration System: East-West Mobility in Flux.*

Silaşi, Grigore, Simina, Ovidiu Laurian, (2007) "Romania, a Country in Need of Workers? The Bitter Taste of "Strawberry Jam", în *The Romanian Journal of European Studies,* no. 5-6/2007, special issue on migration.

Skeldon, Ronald, (2008) *Migration and development,* United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development in Asia and the Pacific, United Nations Economic and Social

Commission for Asia and the Pacific, Population Division, Department of Economic and Social Affairs, Bangkok, Thailand 20-21 september 2008.

Stark, Oded, Taylor, J.Edward, Yitzhaki, Shlomo, (1988) "Migration, Remittances in Inequality: A Sensitivity Analysis Using the Extended Gini Index", *Journal of Development Economics,* Elsevier, volume 28, issue 3, may 1988.

Straubhaar, Thomas, (1986) "The Determinants of Remittances: The Case of Turkey," *Weltwirtschaftliches Archiv*, vol. 122, no. 4, 1986.

Şerban, Monica (2009) „Nevoia de inovație în politicile de migrație românești", CALITATEA VIEȚII, XX, nr.1-2, 2009:79-90.

Taran, Patrick, Ivakhnyuk Irina, Maria Da Conceição Pereira Ramos, Tanner Armo, (2009) *Economic Migration, Social Cohension And Development: Towards An Integrated Approach*, Publishing Editions Council of Europe, Strasbourg, aprilie 2009.

Taylor J.Edward, (1999)"The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process", *International Migration,* volume 37, issue 1, march 1999.

Todaro, Michael P., (1969) "A model of labor migration and urban unemployment in less-developed countries", *American Economic Review,* vol. 59, no. 1,1969.

Tratatul CECO semnat la Paris, 18 aprilie 1951.

Tseng, Wanda, Zebreges, Harm, (2003) "Foreign Direct Investment in China: Some Lessons for other countries", IMF Policy Discussion Paper, PDP/02/03.

United Nations (2004): viii. *World Economic and Social Survey 2004*, New York: UN DESA.

United Nations Population Division (2000), Replacement Migration: Is it A Solution to Declining and Ageing Populations?, United Nations, New York.

US Census Bureau Current Population Survey, june 2009.

Veblen, Thorstein, (1970) *The Theory of the Leisure Clas*, London: Unwin.

Weiss, Thomas G., Thakur, Ramesh, (2004) *The UN and Global Governance,* Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.

BCU "SPIRU HARET" LIBRARY

Winters, L. Alan, (2002) *The Economic Implications of Liberalising Mode 4 Trade.* Paper prepared for the Joint WTO-World Bank Symposium on 'The Movement of Natural Persons (Mode 4) under the GATS', WTO, Geneva, 11-12 april. 2002.

Winters, L. Alan, (2005) "Demographic transition and the temporary mobility of labour", in *G-20 Workshop on Demographic Challenges and Migration,* 27-28 August 2005 Commonwealth of Australia 2006, ISBN 0 642 74336 3, Attorney-General's Department, http://www.ag.gov.au/cca, Session 1 "The global economic consequences of the demographic transition and implications for labour mobility ".

World Bank, (2009), Global Development Finance 2009.

World Bank, (2003), Global Development Finance 2003.

World Bank, (2005) Global Development Finance, 2005.

World Bank, (2006) Global Development Finance, 2006.

World Bank, (2008), Migration and Remittances Team, Development Prospects Group.

World Commission on Environment and Development (WCED), (1987) *Our common future.* Oxford: Oxford University Press, 1987:43 (A second edition was published in 1999, (The 2007 version, available in English and French, was supported by Manitoba Education, Citizenship and Youth).

WorldBank, (2006) *Global Economic Prospects 2006: Economic Implications of Remittances and Migration,* Washington D.C.: WorldBank, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.

Yang, Dean, (2008) "International Migration, Remittances, and Household Investment: Evidence from Philippine Migrants' Exchange Rate Shocks," *The Economic Journal*, vol. 118.

Yasin, Jehad A., (1987) An econometric analysis of the determinants of international labor migration to Western Europe and its consequences upon labor-sending countries, The Florida State University College of Social Science.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Zachariah, Kunniparampil Curien, E. Taylor Mathew, S. Irudaya Rajan, (2001) „Impact of Migration on Kerala's Economy and Society", *International Migration*, volume 39, issue 1,march 2001:63–87.

WEBOGRAFIE

ec.europa.eu/employment_social/equal/idex_en.cfm
ec.europa.eu/justice_home/funding/integration/funding_integration_en.htm
ftp://ftp.ukc.ac.uk/pub/ejr/RePEc/ukc/ukccdp/0113 pdf
ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp0431.pdf
htpp://www.ectap.ro/articole/123.pdf
http://botosani.einformatii.ro/stire/economie/
http://devdata.worldbank.org/wdi2005/Preface.htm
http://econ.worldbank.org
http://economix.blogs.nytimes.com/tag/federico-mandelman
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/
http://eur-lex.europa.eu
http://ipsnews.net/news.asp?idnews=47645
http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/in_depth/brits_abroad/html/europe.stm
http://siteresources.worldbank.org
http://unstats.un.org/unsd/tradeserv/TSG%2009-04-Paris/Working%20abroad. pdf
http://wrap.warwick.ac.uk/1671/
http://www. dossierimmigrazioni.it/romeni.htm
http://www. sferapoliticii.ro/sfera/137/art02-prelipcean.html
http://www. un. org/esa/policy/wess/
http://www. wto. org/english/tratop_e/serv_e/symp_apr_02_winters_e. doc
http://www.ag.gov.au/cca
http://www.anofm.ro
http://www.anofm.ro/files/sit%20operativa%20decembrie.doc
http://www.caritasitaliana.it
http://www.cepr.org/pubs/dps/DP2714.asp

BCU "MIHAIL KOGĂLNICEANU" UNIVERSITY LIBRARY

http://www.cse.uaic.ro/arhiva.htm
http://www.curierulnational.ro
http://www.foreignaffairs.com/articles/24147/george-b-baldwin/brain-drain-or-overflow
http://www.foreignaffairs.com/issues/1970/48/2;
http://www.gcim.org
http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04302.pdf
http://www.ine.es/
http://www.informaworld.com/smpp/title~db=all~content=g787104730
http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/02/02%20Populatie_ro.pdf
http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf
http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a10/cs05r10.pdf
http://www.insse.ro/cms/rw/pages/arhivabuletine2010.ro.do
http://www.iso.org/isofocus
http://www.iza.org
http://www.jstor.org/
http://www.juridice.ro/95464/transfer-de-bani-din-italia-in-romania-comparare-costuri.html
http://www.mediafax.ro/economic/romanii-care-lucreaza-in-strainatate-au-trimis-aproape-40-mld-dolari-in-tara-in-ultimii-sase-ani-7837315/,Bucuresti, 21 decembrie 2010, 17:35.
http://www.mf.gov.md/common/middlecost/CCTM2013/Prognoza_prelim_2011-2013.doc
http://www.monthlyreview.org/Merchant2/merchant.mvc?Screen=PROD&Store_Code=MRS&Product_Code=MRSEP1966-DLD.pdf&Category_Code=BI1966
http://www.nacn.org/health/baseline_report/health_and_social_wellbeing.htm
http://www.nber.org/papers/w10680.
http://www.oecd.org/dev/wp
http://www.oim.ro/

BCU "ION CREANGĂ" UNIVERSITY LIBRARY

http://www.osf.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=60&Itemid=32

http://www.realitatea.net/cati-bani-trimit-capsunarii-pe-criza-in-romania_724905.html, sursa MONEY.ro, 23 iul 2010, 22:47, actualizat sâmbătă, 24 Iulie 2010, 13:57.

http://www.romanialibera.ro/actualitate/economie/ce-se-intampla-cu-economia-in-2011-204681.html

http://www.romaniantribune.net/a4978_quotMigratia_problema_fundamentala_a_societatii_romanestiquot_Interviu_realizat_pentru_Evenimentul_Zilei_cu_Dumitru_Sandu_profesor_doctor_al_Universitatii_Bucuresti_.aspx

http://www.romcom.ro/blog/transferuri-de-bani-din-str-tate-2

http://www.sferapoliticii.ro/sfera/137/art02-prelipcean.html

http://www.soros.ro/ro/program.php?program=13

http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/5018494/Immigrants-unlikely-to-return-home-during-recession-equalities-watchdog-warns.html

http://www.un.org/esa/population/migration/

http://www.un.org/News/ossg/sg/ stories/sg-29jan2004. htm

http://www.wall-street.ro/articol/Economie/96970/Cati-bani-au-trimis-romanii-din-strainatate-in-ultimii-6-ani.html, 22 Decembrie 2010.

http://www.weforum.org/en/index.htm

http://www.worldbank.org

http://www.worldbank.org/prospects/migrationandremittances

http://www.zf.ro/banci-si-asigurari/ http://www.jurnalul.ro

http://www.ziare.com/social/romani/o-treime-din-romani-ar-emigra-daca-ar-avea-ocazia-1062429, miercuri, 15 decembrie 2010. ora 18:29.

urbact.eu/towards-urbact-2.html

www.migrationpolicy.org

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXA

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXA

Tabelul 1: Evoluţia câştigului salarial mediu brut (mai 2009 - mai 2010)

(Lei)

	Cod CAEN Rev.2	Mai.	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr.	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
TOTAL ECONOMIE		**1855**	**1887**	**1901**	**1845**	**1860**	**1881**	**1866**	**2023**	**1967**	**1940**	**2074**	**1973**	**1962**
Agricultură, silvicultură şi pescuit	**01-03**	**1320**	**1308**	**1369**	**1327**	**1322**	**1354**	**1337**	**1610**	**1404**	**1389**	**1428**	**1401**	**1394**
Agricultură, vânătoare şi servicii anexe	01	1226	1228	1280	1239	1241	1263	1237	1314	1388	1351	1367	1364	1367
Silvicultură şi exploatare forestieră; pescuit şi acvacultură	02-03	1518	1479	1585	1523	1503	1551	1536	2196	1439	1471	1558	1480	1456
Industrie total	**05-39**	**1704**	**1745**	**1820**	**1768**	**1802**	**1797**	**1796**	**1983**	**1780**	**1775**	**1959**	**1867**	**1879**
Industria extractivă	**05-09**	**3041**	**3056**	**3407**	**3336**	**3622**	**3264**	**3173**	**3667**	**3124**	**3086**	**3639**	**3175**	**3276**
Extracţia cărbunelui superior şi inferior	05	3049	2931	3175	3227	3047	3257	3076	3549	3148	3018	3628	3043	2882
Extracţia petrolului brut şi a gazelor naturale	06	3550	3760	4336	4063	5068	3878	3657	4244	3510	3480	4272	3703	4038
Extracţia minereurilor metalifere	07	2119	2238	2462	2535	2796	2439	2405	2753	2317	2430	2637	2647	2459
Alte activităţi extractive	08	1533	1612	1632	1636	1573	1647	1891	2432	1833	1935	1970	1751	1855
Activităţi de servicii anexe extracţiei	09	3485	3083	3452	3449	3257	3408	3702	3782	3262	3295	3452	3371	3594
Industria prelucrătoare	**10-33**	**1508**	**1544**	**1592**	**1542**	**1564**	**1581**	**1590**	**1709**	**1561**	**1580**	**1718**	**1652**	**1662**
Industria alimentară	10	1267	1271	1292	1275	1281	1286	1293	1366	1237	1240	1318	1257	1265
Fabricarea băuturilor	11	2034	2199	2040	2096	2010	1995	1981	2284	2185	2165	2427	2269	2206
Fabricarea produselor din tutun	12	3651	3532	3774	3716	3365	3767	3654	4100	3590	4248	5670	3852	4261
Fabricarea produselor textile	13	1261	1288	1283	1197	1289	1343	1363	1490	1352	1304	1486	1389	1425
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	14	1005	1041	1067	1018	1015	1032	1049	1096	1055	1047	1092	1070	1089
Tăbăcirea şi finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj şi marochinărie, harnaşamentelor şi încălţămintei; prepararea şi vopsirea blănurilor	15	1081	1119	1124	1072	1086	1107	1131	1175	1116	1126	1152	1144	1178
Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn şi plută, cu excepţia mobilei;fabricarea articolelor din paie şi din alte materiale vegetale împletite	16	1062	1047	1072	1050	1073	1076	1158	1145	1120	1130	1263	1150	1175
Fabricarea hârtiei şi a produselor din hârtie	17	1466	1509	1531	1549	1538	1593	1560	1741	1553	1546	1685	1668	1680
Tipărirea şi reproducerea pe suporturi a înregistrărilor	18	1623	1758	1672	1701	1625	1766	1698	1956	1713	1718	1898	1785	1822
Fabricarea produselor de cocserie şi a produselor obţinute din prelucrarea ţiteiului	19	3437	3498	4119	4714	4456	3956	3816	4196	2981	3422	3656	3777	3971
Fabricarea substanţelor şi a produselor chimice	20	2073	2147	2246	2114	2187	2085	2193	2312	2163	2126	2294	2285	2231
Fabricarea produselor farmaceutice de bază şi a preparatelor farmaceutice	21	2784	3053	2879	2874	2876	2858	2561	3436	2617	2901	3225	2967	2882
Fabricarea produselor din cauciuc şi mase plastice	22	1507	1568	1609	1550	1624	1636	1645	1708	1611	1623	1794	1669	1780
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	23	1743	1801	1842	1818	1848	1856	1806	2059	1926	1829	2292	2007	1946
Industria metalurgică	24	1944	2020	2053	2172	2201	2221	2065	2450	2122	2170	2322	2374	2468
Industria construcţiilor metalice şi a produselor din metal, exclusiv maşini, utilaje şi instalaţii	25	1522	1563	1621	1541	1582	1606	1642	1741	1568	1601	1715	1657	1657
Fabricarea calculatoarelor şi a produselor electronice şi optice	26	1927	1920	1977	1945	1970	1995	2039	2248	1982	2054	2105	2058	2077
Fabricarea echipamentelor electrice	27	1592	1618	1711	1668	1741	1749	1752	2053	1672	1689	1930	1751	1761

(continuare)

BCU "ASICENTRAL" BIBLIOTECA

	Cod CAEN Rev.2	Mai.	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr.	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
Fabricarea de maşini, utilaje şi echipamente n.c.a	28	1777	1877	1902	1798	1827	1832	1890	1942	1902	1857	1986	1914	1913
Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor şi semiremorcilor	29	1818	1766	1951	1771	1880	1932	1934	1987	1810	1923	2103	2081	2087
Fabricarea altor mijloace de transport	30	2234	2313	2449	2325	2185	2212	2218	2591	2204	2202	2399	2410	2252
Fabricarea de mobilă	31	1108	1127	1162	1140	1175	1230	1243	1268	1232	1241	1317	1258	1232
Alte activităţi industriale n.c.a.	32	1240	1340	1297	1254	1283	1294	1278	1271	1378	1370	1443	1359	1390
Repararea, întreţinerea şi instalarea maşinilor şi echipamentelor	33	1887	1919	2024	1982	1909	2026	2050	2176	2007	1986	2256	2139	2184
Producţia şi furnizarea de energie electrică şi termică, gaze, apă caldă şi aer condiţionat	35	3221	3378	3570	3445	3413	3486	3448	4122	3443	3233	3665	3611	3678
Distribuţia apei; salubritate gestionarea deşeurilor, activităţi de decontaminare	36-39	1560	1575	1631	1595	1604	1609	1601	1829	1659	1602	1794	1696	1651
Captarea, tratarea şi distribuţia apei	36	1816	1850	1995	1914	1926	1931	1913	2260	1897	1842	2199	1999	1929
Colectarea şi epurarea apelor uzate	37	1773	1770	1848	1790	1857	1848	1878	1983	1858	1740	1987	1944	1945
Colectarea, tratarea şi eliminarea deşeurilor; activităţi de recuperare a materialelor reciclabile; activităţi şi servicii de decontaminare	38-39	1345	1349	1335	1332	1329	1335	1327	1454	1434	1384	1435	1421	1390
Construcţii	41-43	1509	1517	1564	1548	1556	1556	1551	1650	1549	1508	1583	1554	1559
Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul; repararea autovehiculelor şi motocicletelor	45-47	1526	1517	1526	1517	1537	1524	1548	1664	1540	1540	1613	1603	1574
Transport şi depozitare	49-53	2018	1976	2031	1991	1960	1941	1997	2189	2053	2011	2116	2158	2156
Transporturi terestre şi transporturi prin conducte	49	1815	1760	1804	1754	1737	1734	1789	1898	1855	1809	1879	1958	1912
Transporturi pe apă	50	2230	2168	2142	2185	2245	2255	2306	2368	2679	2590	2709	2828	2642
Transporturi aeriene	51	4656	4835	4805	4703	4748	4837	4607	4754	4520	4484	4639	4539	4680
Depozitare şi activităţi auxiliare pentru transport	52	2692	2619	2746	2710	2628	2559	2661	3211	2680	2608	2710	2794	2922
Activităţi de poştă şi de curier	53	1662	1686	1694	1694	1663	1653	1659	1728	1695	1708	1928	1775	1782
Hoteluri şi restaurante	55-56	1024	1041	1087	1065	1065	1028	1031	1086	1098	1038	1063	1075	1061
Informaţii şi comunicaţii	58-63	3210	3375	3367	3304	3373	3332	3348	3903	3492	3572	3911	3894	3646
Activităţi de editare	58	2798	2835	2729	2827	2973	2828	3017	2977	2983	3078	3405	3094	3131
Activităţi de producţie cinematografică, video şi de programe de televiziune; înregistrări audio şi activităţi de editare muzicală; activităţi de difuzare si transmitere de programe	59-60	2839	2919	3066	2968	2904	2846	2832	3134	2687	2617	2711	2820	2821
Telecomunicaţii	61	3413	3755	3696	3602	3613	3677	3596	4724	3828	3995	4311	4566	3914
Activităţi de servicii în tehnologia informaţiei; activităţi de servicii informatice	62-63	3507	3525	3583	3456	3639	3528	3554	3802	3880	3869	4383	4120	4150
Intermedieri financiare şi asigurări	64-66	4095	4912	4296	4247	4175	4102	4377	5268	4325	4322	5618	4832	4926
Intermedieri financiare, cu excepţia activităţilor de asigurări şi ale fondurilor de pensii	64	4446	5504	4671	4608	4539	4413	4778	5767	4447	4533	6110	5086	5320

(continuare)

	Cod CAEN Rev.2	Mai.	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr.	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
Activități de asigurări, reasigurări și ale fondurilor de pensii (cu excepția celor din sistemul public de asigurări sociale)	65	3147	3214	3286	3290	3171	3288	3259	3962	4039	3634	4116	4026	3892
Activități auxiliare intermedierilor financiare, activități de asigurare și fonduri de pensii	66	2466	2458	2567	2486	2391	2436	2382	2540	3592	3579	3600	3876	3405
Tranzacții imobiliare	68	1730	1703	1716	1745	1771	1754	1757	1942	1867	1726	1843	1996	1807
Activități profesionale, științifice și tehnice	69-75	2796	2767	2853	2751	2710	2796	2822	3076	2782	2903	3006	2838	2866
Din care: Cercetare-dezvoltare	72	2623	2649	2668	2722	2615	2700	2874	3165	2594	2783	2765	2770	2818
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	77-82	1153	1183	1196	1191	1167	1204	1217	1259	1232	1212	1257	1232	1224
Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public*)	84	2831	2786	2914	2656	2624	2712	2650	2908	3091	2998	3085	2819	2829
Învățământ	85	2174	2166	2077	1968	2023	2124	2017	2004	2312	2286	2409	2139	2091
Sănătate și asistență socială	86-88	1831	1867	1805	1735	1745	1864	1693	1664	2003	1889	1882	1806	1814
Activități de spectacole, culturale și recreative	90-93	1694	1678	1683	1656	1640	1645	1594	1681	2019	1682	1683	1624	1596
Alte activități de servicii	94-96	1078	1088	1132	1089	1093	1093	1072	1122	1139	1128	1195	1153	1166

*) exclusiv forțele armate și asimilați

Sursa: http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a10/cs05r10.pdf

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXA

Tabelul 2: Evoluţia căştigului salarial mediu net (mai 2009 – mai 2010)

(Lei)

	Cod CAEN Rev.2	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
TOTAL ECONOMIE		**1356**	**1379**	**1390**	**1348**	**1359**	**1375**	**1366**	**1477**	**1426**	**1411**	**1509**	**1436**	**1428**
Agricultură, silvicultură şi pescuit	**01-03**	**981**	**973**	**1016**	**985**	**982**	**1010**	**997**	**1191**	**1033**	**1026**	**1055**	**1033**	**1027**
Agricultură, vânătoare şi servicii anexe	01	916	917	955	925	926	946	927	982	1022	999	1010	1006	1007
Silvicultură şi exploatare forestieră; pescuit şi acvacultură	02-03	1117	1093	1149	1119	1107	1148	1137	1603	1057	1084	1151	1092	1075
Industrie total	**05-39**	**1262**	**1293**	**1346**	**1304**	**1331**	**1328**	**1327**	**1458**	**1306**	**1305**	**1441**	**1374**	**1384**
Industria extractivă	**05-09**	**2184**	**2223**	**2465**	**2383**	**2596**	**2331**	**2260**	**2614**	**2214**	**2188**	**2606**	**2279**	**2367**
Extracţia cărbunelui superior şi inferior	05	2179	2199	2358	2311	2202	2345	2201	2557	2228	2135	2635	2237	2165
Extracţia petrolului brut şi a gazelor naturale	06	2541	2673	3082	2893	3600	2732	2575	2987	2470	2449	3004	2605	2850
Extracţia minereurilor metalifere	07	1529	1610	1756	1812	2002	1746	1725	1959	1661	1757	1927	1908	1783
Alte activităţi extractive	08	1136	1192	1169	1205	1162	1216	1383	1764	1335	1418	1449	1287	1351
Activităţi de servicii anexe extracţiei	09	2523	2218	2476	2473	2347	2453	2658	2705	2342	2362	2489	2410	2567
Industria prelucrătoare	**10-33**	**1126**	**1152**	**1186**	**1146**	**1166**	**1178**	**1186**	**1269**	**1155**	**1172**	**1274**	**1225**	**1233**
Industria alimentară	10	942	945	953	947	954	958	964	1015	920	922	980	936	941
Fabricarea băuturilor	11	1474	1591	1483	1528	1457	1460	1447	1658	1579	1571	1746	1640	1591
Fabricarea produselor din tutun	12	2585	2509	2669	2631	2423	2670	2585	2896	2537	3004	4059	2805	3126
Fabricarea produselor textile	13	950	972	967	900	972	1011	1027	1116	1014	1047	1121	1045	1072
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	14	778	806	824	786	788	800	811	843	809	804	841	822	837
Tăbăcirea şi finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj şi marochinărie, harnaşamentelor şi încălţămintei; prepararea şi vopsirea blănurilor	15	828	857	859	820	835	851	866	898	848	861	882	876	901
Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn şi plută, cu excepţia mobilei;fabricarea articolelor din paie şi din alte materiale vegetale împletite	16	799	788	807	790	808	810	865	857	835	845	939	860	879
Fabricarea hârtiei şi a produselor din hârtie	17	1090	1124	1140	1150	1145	1180	1163	1287	1147	1147	1257	1245	1247
Tipărirea şi reproducerea pe suporturi a înregistrărilor	18	1206	1315	1245	1255	1203	1304	1255	1434	1249	1262	1397	1314	1345
Fabricarea produselor de cocserie şi a produselor obţinute din prelucrarea ţiteiului	19	2473	2515	2955	3370	3193	2832	2724	2998	2127	2440	2621	2691	2837
Fabricarea substanţelor şi a produselor chimice	20	1533	1576	1648	1555	1604	1532	1608	1692	1573	1561	1687	1667	1635
Fabricarea produselor farmaceutice de bază şi a preparatelor farmaceutice	21	2005	2192	2074	1927	2080	1926	1858	2468	1884	2092	2327	2136	2074
Fabricarea produselor din cauciuc şi mase plastice	22	1119	1165	1193	1150	1203	1213	1220	1263	1189	1201	1322	1236	1309
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	23	1278	1322	1349	1335	1354	1362	1325	1511	1400	1339	1663	1469	1421
Industria metalurgică	24	1444	1499	1531	1602	1626	1642	1531	1798	1558	1594	1706	1733	1799
Industria construcţiilor metalice şi a produselor din metal, exclusiv maşini, utilaje şi instalaţii	25	1134	1164	1207	1147	1174	1194	1222	1302	1159	1185	1274	1228	1225
Fabricarea calculatoarelor şi a produselor electronice şi optice	26	1416	1409	1452	1428	1452	1471	1497	1640	1455	1520	1626	1520	1524

(continuare)

	Cod CAEN Rev.2	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr.	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
Fabricarea echipamentelor electrice	27	1187	1213	1273	1236	1288	1299	1297	1511	1233	1247	1420	1305	1303
Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a	28	1320	1391	1407	1333	1355	1353	1398	1432	1387	1367	1450	1414	1406
Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor	29	1371	1325	1452	1313	1402	1437	1442	1479	1348	1415	1555	1519	1562
Fabricarea altor mijloace de transport	30	1636	1690	1790	1695	1599	1625	1681	1881	1597	1603	1751	1759	1629
Fabricarea de mobilă	31	844	859	886	865	888	929	939	961	925	938	995	953	931
Alte activități industriale n.c.a.	32	937	1009	974	938	964	976	984	982	1034	1031	1088	1023	1047
Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor	33	1392	1415	1497	1461	1416	1504	1516	1604	1466	1455	1656	1565	1589
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	**35**	**2324**	**2440**	**2584**	**2490**	**2471**	**2531**	**2487**	**2954**	**2472**	**2324**	**2633**	**2595**	**2652**
Distribuția apei; salubritate gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	**36-39**	**1152**	**1162**	**1200**	**1175**	**1185**	**1187**	**1183**	**1342**	**1217**	**1180**	**1315**	**1244**	**1214**
Captarea, tratarea si distribuția apei	36	1336	1360	1459	1401	1413	1418	1408	1645	1389	1353	1603	1460	1412
Colectarea și epurarea apelor uzate	37	1314	1311	1371	1324	1373	1386	1394	1463	1364	1286	1460	1434	1435
Colectarea, tratarea si eliminarea deșeurilor; activități de recuperare a materialelor reciclabile; activități și servicii de decontaminare	38-39	996	998	988	987	990	990	995	1075	1055	1021	1058	1046	1025
Construcții	**41-43**	**1107**	**1114**	**1146**	**1135**	**1142**	**1143**	**1141**	**1215**	**1132**	**1116**	**1170**	**1144**	**1143**
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	**45-47**	**1118**	**1113**	**1119**	**1112**	**1126**	**1119**	**1135**	**1217**	**1125**	**1127**	**1180**	**1172**	**1152**
Transport și depozitare	**49-53**	**1470**	**1436**	**1481**	**1453**	**1432**	**1415**	**1458**	**1593**	**1483**	**1456**	**1533**	**1562**	**1560**
Transporturi terestre și transporturi prin conducte	49	1321	1278	1318	1284	1271	1263	1307	1381	1337	1307	1359	1415	1381
Transporturi pe apă	50	1609	1574	1561	1584	1625	1634	1681	1739	1960	1892	1999	2061	1953
Transporturi aeriene	51	3296	3410	3400	3326	3354	3282	3262	3361	3184	3168	3264	3192	3295
Depozitare și activități auxiliare pentru transport	52	1945	1888	1977	1946	1895	1845	1915	2312	1913	1866	1945	2002	2095
Activități de poștă și de curier	53	1251	1266	1272	1275	1251	1247	1252	1297	1269	1281	1440	1330	1332
Hoteluri și restaurante	**55-56**	**765**	**777**	**810**	**794**	**795**	**769**	**771**	**810**	**814**	**775**	**794**	**803**	**792**
Informații și comunicații	**58-63**	**2329**	**2447**	**2456**	**2399**	**2450**	**2416**	**2432**	**2839**	**2545**	**2599**	**2871**	**2839**	**2668**
Activități de editare	58	2084	2115	2040	2111	2220	2113	2246	2214	2219	2290	2594	2355	2385
Activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune; înregistrări audio și activități de editare muzicală; activități de difuzare si transmitere de programe	59-60	2040	2092	2192	2123	2080	2035	2035	2241	1921	1874	1937	2017	2017
Telecomunicații	61	2427	2868	2865	2572	2584	2616	2580	3398	2747	2847	3111	3252	2803
Activități de servicii în tehnologia informației; activități de servicii informatice	62-63	2596	2618	2655	2555	2677	2606	2642	2811	2864	2860	3249	3067	3081
Intermedieri financiare și asigurări	**64-66**	**2988**	**3513**	**3083**	**3039**	**2994**	**2942**	**3141**	**3761**	**3078**	**3078**	**3998**	**3439**	**3506**

(continuare)

	Cod CAEN Rev.2	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Ian.	Febr	Mart.	Apr.	Mai.
		2009								2010				
Intermedieri financiare, cu excepția activităților de asigurări și ale fondurilor de pensii	64	3256	3935	3351	3295	3248	3162	3426	4111	3163	3226	4345	3620	3783
Activități de asigurări, reasigurări și ale fondurilor de pensii (cu excepția celor din sistemul public de asigurări sociale)	65	2249	2296	2356	2354	2285	2361	2342	2848	2882	2597	2936	2868	2642
Activități auxiliare intermedierilor financiare, activități de asigurare și fonduri de pensii	66	1786	1787	1861	1800	1763	1770	1731	1840	2552	2546	2575	2750	2419
Tranzacții imobiliare	68	1264	1245	1253	1276	1297	1286	1286	1415	1356	1258	1343	1452	1320
Activități profesionale, științifice și tehnice	69-75	2001	1980	2043	1972	1944	2007	2023	2209	1990	2077	2152	2033	2052
Din care: Cercetare-dezvoltare	72	1886	1902	1915	1951	1879	1945	2066	2271	1863	1994	1982	1984	2029
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	77-82	858	880	889	885	867	897	905	936	908	896	931	913	909
Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public*)	84	2033	2003	2095	1915	1891	1953	1913	2098	2204	2142	2205	2015	2021
Învățământ	85	1558	1553	1491	1410	1450	1525	1449	1442	1644	1632	1714	1531	1495
Sănătate și asistență socială	86-88	1340	1365	1322	1271	1279	1363	1249	1232	1451	1372	1370	1315	1320
Activități de spectacole, culturale și recreative	90-93	1228	1217	1222	1203	1192	1197	1164	1225	1452	1220	1220	1178	1160
Alte activități de servicii	94-96	796	803	835	802	806	807	792	827	836	833	881	849	858

*) exclusiv forțele armate și asimilați

Sursa: http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a10/cs05r10.pdf

BCU IAȘI "CENTRALĂ UNIVERSITARĂ" LIBRARY

Conform Comunicatului de presă nr. 134 din 5 iulie 2010 al Institutului Naţional de Statistică referitor la *câştigul salarial mediu în luna mai 2010*, nivelul *câştigurilor salariale medii lunare nete* din luna mai 2010 a înregistrat uşoare diferenţe faţă de luna precedentă, în funcţie de specificul activităţilor economice(insse.ro).

Creşteri ale câştigului salarial mediu net s-au înregistrat ca urmare a acordării de premii ocazionale (inclusiv prime de vacanţă), plăţii concediilor de odihnă din fondul de salarii, plăţii sumelor din profitul net şi din alte fonduri (inclusiv tichete de masă şi tichete de vacanţă), dar şi realizărilor de producţii ori încasărilor mai mari, a veniturilor din concedii fără plată ori din şomaj tehnic, după cum urmează:

- cu 11,4% în fabricarea produselor din tutun;
- între 5% şi 10% în extracţia petrolului brut şi a gazelor naturale, activităţi de servicii anexe extracţiei, fabricarea produselor din cauciuc şi mase plastice, fabricarea produselor de cocserie şi a produselor obţinute din prelucrarea ţiţeiului, alte activităţi extractive;
- între 3% şi 5% în depozitare şi activităţi auxiliare pentru transport, intermedieri financiare (cu excepţia activităţilor de asigurări şi ale fondurilor de pensii), industria metalurgică, transporturi aeriene.

Scăderile câştigului salarial mediu net în luna mai 2010 faţă de luna precedentă au fost cauzate de acordarea, în lunile martie - aprilie 2010, de premii ocazionale (inclusiv premii anuale, prime de Paşte), de nerealizările de producţii ori încasări mai mici, de intrarea în şomaj tehnic şi de dificultăţile financiare. *Cele mai semnificative scăderi ale câştigului salarial mediu net* s-au înregistrat după cum urmează:

- cu 13,8% în telecomunicaţii şi cu 12,0% în activităţi auxiliare intermedierilor financiare, activităţi de asigurare şi fonduri de pensii;
- între 6% şi 10% în tranzacţii imobiliare, activităţi de asigurări, reasigurări şi ale fondurilor de pensii (cu excepţia celor din sistemul public de asigurări sociale), fabricarea altor mijloace de transport, extracţia minereurilor metalifere, transporturi pe apă;
- între 2% şi 4% în fabricarea altor produse din minerale nemetalice, captarea, tratarea si distribuţia apei, extracţia cărbunelui superior şi inferior, fabricarea băuturilor, fabricarea produselor farmaceutice de bază şi a preparatelor farmaceutice, transporturi terestre şi transporturi prin conducte, învăţământ, fabricarea de mobilă,

colectarea, tratarea si eliminarea deşeurilor (inclusiv activităţi de recuperare a materialelor reciclabile; activităţi şi servicii de decontaminare).

În *sectorul bugetar*[28] s-au înregistrat uşoare creşteri ale câştigului salarial mediu net în activităţile de sănătate şi asistenţă socială (0,4%) şi administraţie publică (0,3%), urmare a acordării în luna mai, în unele unităţi, a primelor ocazionale (prime de vacanţă pentru anul 2010) şi a sumelor din alte fonduri (stimulente). În învăţământ, câştigul salarial mediu net a fost cu 2,4% mai mic în luna mai faţă de luna aprilie din cauza acordării, în lunile precedente, în unele unităţi, a primelor ocazionale (al 13-lea salariu pentru anul 2009), dar şi ca urmare a participării salariaţilor la grevă.

Mai 2010 comparativ cu luna mai a anului 2009, câştigul salarial mediu nominal net a crescut cu 5,3%. Indicele câştigului salarial real faţă de aceeaşi perioadă a anului precedent a fost de 100,8%.

Concluzii:

- în luna mai 2010, câştigul salarial mediu nominal brut a fost de 1962 lei, cu 0,6% mai mic faţă de luna precedentă;
- câştigul salarial mediu nominal net a fost de 1428 lei, în scădere faţă de luna anterioară cu 8 lei (-0,6%);
- valorile cele mai mari ale câştigului salarial mediu nominal net s-au înregistrat în activităţile de intermedieri financiare (3783 lei), iar cele mai mici în hoteluri şi restaurante (792 lei).

[28] Informaţiile referitoare la ***„sectorul bugetar"*** trebuie utilizate cu atenţie, deoarece datele se referă la statisticile din activităţile economice (agregate după activitatea omogenă) *conform CAEN Rev.2.* de administraţie publică, învăţământ şi sănătate şi asistenţă socială (inclusiv sector privat pentru învăţământ - cca.3%, respectiv sănătate şi asistenţă socială - cca. 5%), exclusiv forţele armate şi personalul asimilat (MApN, SRI, MAI etc.). Aceste statistici nu ţin cont de forma de finanţare, scopul lor fiind cel de furnizare de informaţii pe activităţi economice conform CAEN Rev.2. Informaţiile corespunzătoare formei de finanţare sunt gestionate de Ministerul Finanţelor Publice, în conformitate cu prevederile OUG nr. 48/2005, cu completările şi modificările ulterioare.

ANEXA

Graficul 1: Evoluţia numărului de şomeri înregistraţi în perioada 2007-2010

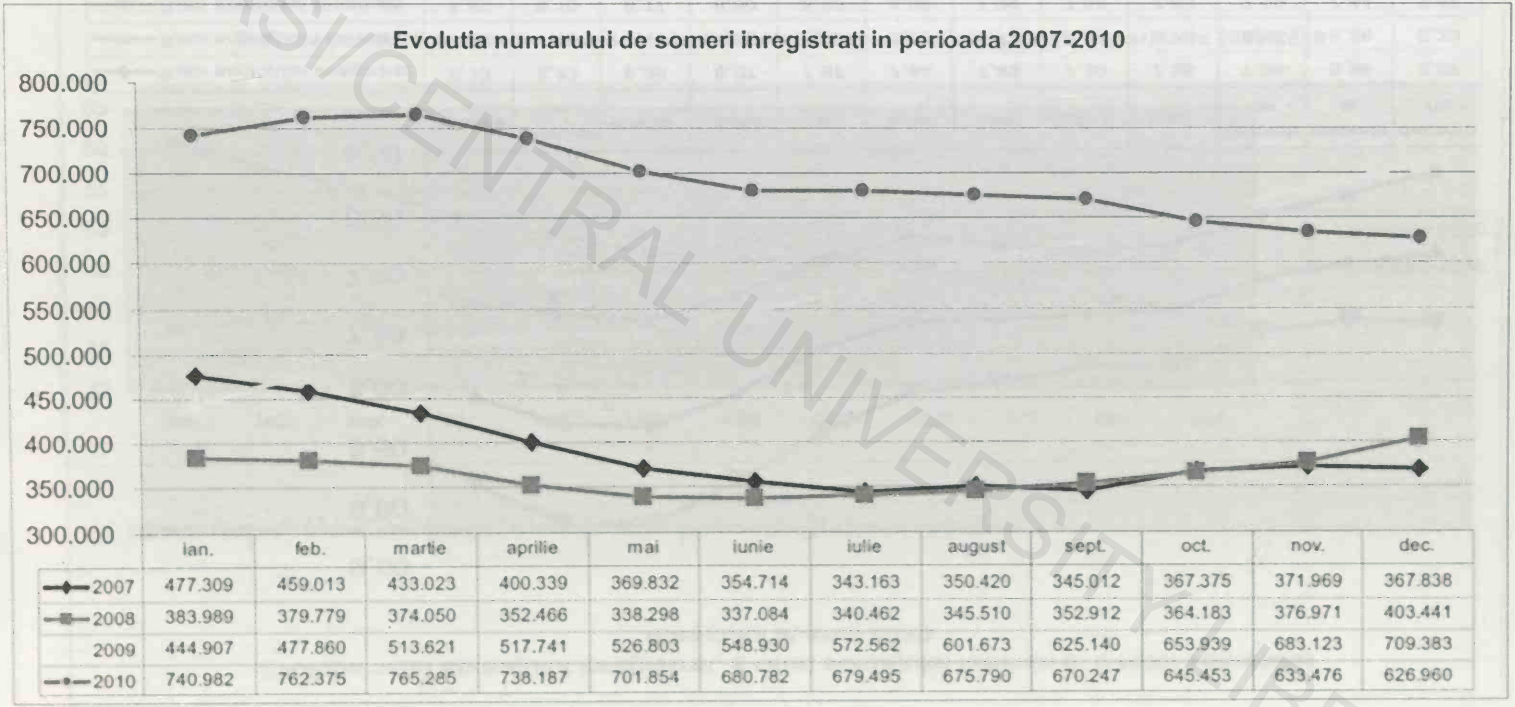

	ian.	feb.	martie	aprilie	mai	iunie	iulie	august	sept.	oct.	nov.	dec.
2007	477.309	459.013	433.023	400.339	369.832	354.714	343.163	350.420	345.012	367.375	371.969	367.838
2008	383.989	379.779	374.050	352.466	338.298	337.084	340.462	345.510	352.912	364.183	376.971	403.441
2009	444.907	477.860	513.621	517.741	526.803	548.930	572.562	601.673	625.140	653.939	683.123	709.383
2010	740.982	762.375	765.285	738.187	701.854	680.782	679.495	675.790	670.247	645.453	633.476	626.960

Sursa: http://www.anofm.ro/files/sit%20operativa%20decembrie.doc

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Graficul 2: Evoluţia ratei şomajului înregistrat, a ratei somajului feminin şi a ratei şomajului masculin în anul 2010

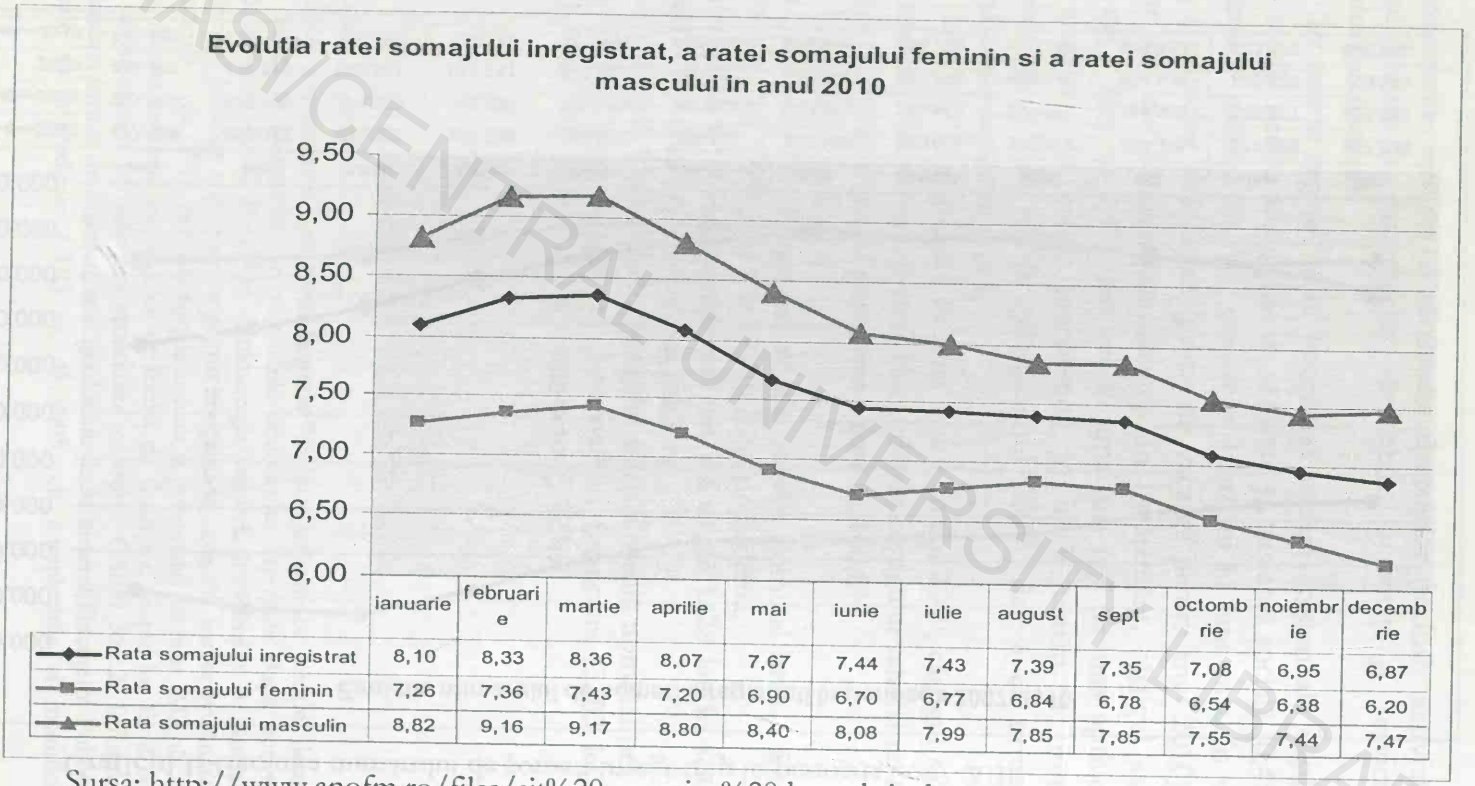

	ianuarie	februarie	martie	aprilie	mai	iunie	iulie	august	sept	octombrie	noiembrie	decembrie
Rata somajului inregistrat	8,10	8,33	8,36	8,07	7,67	7,44	7,43	7,39	7,35	7,08	6,95	6,87
Rata somajului feminin	7,26	7,36	7,43	7,20	6,90	6,70	6,77	6,84	6,78	6,54	6,38	6,20
Rata somajului masculin	8,82	9,16	9,17	8,80	8,40	8,08	7,99	7,85	7,85	7,55	7,44	7,47

Sursa: http://www.anofm.ro/files/sit%20operativa%20decembrie.doc

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Graficul 3: Evoluţia ponderii şomerilor neindemnizaţi în totalul şomerilor înregistraţi în perioada 2009 - 2010

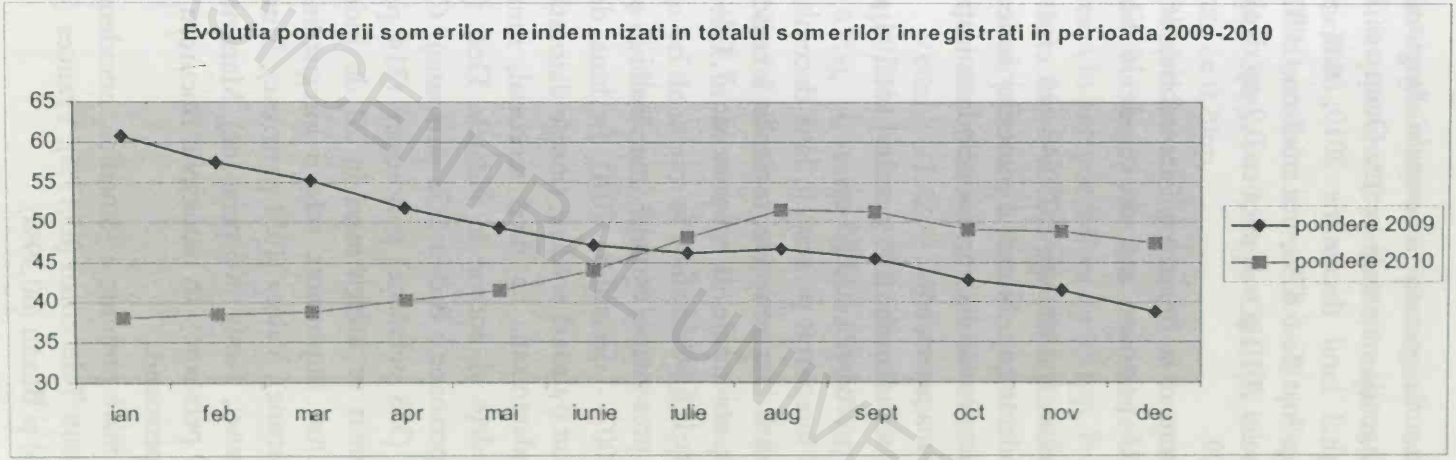

Sursa: http://www.anofm.ro/files/sit%20operativa%20decembrie.doc

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Conform *situației statistice operative a șomajului înregistrat* la 31 decembrie 2010 de către Agenția națională pentru Ocuparea Forței de muncă ANOFM, la sfârșitul lunii decembrie 2010, rata șomajului înregistrat la nivel național a fost de 6.87%, mai mică cu 0,08 pp decât cea din luna noiembrie a anului 2010 și mai mica cu 0,9 pp decât cea din luna decembrie a anului 2009.

Numărul total de șomeri la finele lunii decembrie, de 629.960 persoane, a scăzut cu 6516 persoane față de cel de la finele lunii anterioare.

Din totalul șomerilor înregistrați, 329.640 au fost șomeri indemnizați și 297.320 neindemnizați. Numărul șomerilor indemnizați a crescut cu 4.990 persoane, iar numărul șomerilor neindemnizați a scăzut cu 11.506 persoane față de luna precedentă.

Ponderea șomerilor neindemnizați în numărul total al șomerilor (47,42%) scade față de luna precedentă cu 1,33 pp.

Referitor la șomajul înregistrat pe sexe, în luna decembrie 2010, comparativ cu luna precedentă, rata șomajului masculin a crescut de la valoarea de 7,44% în luna noiembrie, la valoarea de 7,47% iar rata șomajului feminin a scăzut de la 6,38% la 6,20%.

În *graficul 1* este prezentată evoluția numărului șomerilor înregistrați în perioada 2007 - decembrie 2010. În luna decembrie numărul șomerilor a cunoscut o ușoară scădere, situație datorată scăderii numărului de șomeri neindemnizați. La nivel teritorial, numărul de șomeri a crescut în 21 județe și anume în județele Dolj (cu 1732 persoane), Bacău (cu 417 persoane), Buzău (352 persoane), Constanța (340 persoane), Teleorman (338 persoane) și Botoșani (314 persoane). Scăderea numărului de șomeri se înregistrează în 20 de județe și în municipiul București, cele mai importante scăderi înregistrându-se în județele: Prahova (1905 persoane), Vâlcea (1651 persoane), Mureș (1139 persoane), Cluj (1026 persoane), Timiș (805 persoane), Maramureș (668 persoane) și Satu Mare (560 persoane). În municipiul București numărul de șomeri a scăzut cu 2667 persoane.

Județele cu cea mai mare pondere a șomerilor neindemnizați în numărul total al șomerilor sunt: Teleorman (65,17%), Vrancea (63,97%), Galați (62,11%), Iași(61,00%) și Buzău (60,39%).

În *graficul 3* este prezentată evoluţia ponderii şomerilor neindemnizaţi în totalul şomerilor înregistraţi, în perioada ianuarie 2009-decembrie2010.

Rata şomajului a crescut în 20 judeţe şi anume în judeţele Dolj, cu 0,58pp, Sălaj, cu 0,29pp, Călăraşi, cu 0,29pp, Ialomiţa, Brăila şi Teleorman cu 0,20pp.

Scăderi ale ratei şomajului se înregistrează în 21 de judeţe şi în municipiul Bucureşti, cele mai importante scăderi ale ratei şomajului se înregistrează în judeţele Vâlcea cu 0,91pp, Prahova cu 0,60 pp, Mureş cu 0,46pp, Satu Mare cu 0,36pp şi Maramureş cu 0,32pp. în municipiul Bucureşti rata şomajului a scăzut cu 0,24%.

Cele mai ridicate niveluri ale ratei şomajului au fost atinse în judeţele Vaslui (11,42%) Teleorman (10,76%), Galaţi (9,84%), Mehedinţi(9,81%), urmate de judeţele: Dolj (9,80%), Buzău (9,73%), Gorj (9,62%), Covasna şi Alba (9,58%), Ialomiţa(9,55%) şi Călăraşi (9,03%).

Nivelul minim al ratei şomajului în luna decembrie, de 2,29%, se înregistrează în Municipiul Bucureşti. Amplitudinea dintre nivelul de maxim şi cel de minim al şomajului (9,13 pp) este mai mare cu 0,23 pp decât cea din luna precedentă (8,90 pp).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXA

Tabelul 3: Mişcarea naturală a populaţiei pe medii. Serii de timp 1990-2007
(Vital statistics, by area. Time series 1990-2007)

Anii	Date absolute (număr) / Absolute data (number)							Rate (la 1000 locuitori) / Rates (per 1000 inhabitants)					Născuţi morţi la 1000 născuţi (vii+morţi) / Dead-born children per 1000 births (live-births and dead-born)	Decese la o vârstă sub 1 an la 1000 născuţi vii / Infant deaths per 1000 live-births
	Născuţi vii / Live-births	Decese / Deaths	Spor natural / Natural increase	Căsătorii / Marriages	Divorţuri / Divorces	Născuţi morţi / Dead-born children	Decese la o vârstă sub 1 an / Infant deaths	Născuţi vii / Live-births	Decese / Deaths	Spor natural / Natural increase	Căsătorii / Marriages	Divorţuri / Divorces		
							URBAN							
1990	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1991	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1992	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1993	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1994	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1995	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1996	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1997	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1998	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1999	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2000	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2001	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2002	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2003	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2004	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2005	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	-	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2006	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2007	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
							RURAL							
1990	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1991	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1992	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1993	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1994	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1995	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1996	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1997	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1998	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1999	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2000	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2001	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2002	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2003	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2004	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2005	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2006	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2007	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: *Anuarul Statistic al României 2007*, http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pd

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Editura Lumen
Str. Ţepeş Vodă, Nr. 2, Iaşi
OP 3, CP 780, Iaşi

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com
edituralumen@gmail.com
grafica.redactia.lumen@gmail.com

Printed in EU

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2011/2943

ISBN 973166248-0

Conținutul acestui volum nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al Editurii Lumen sau al finanțatorilor

Publicat cu finanțarea:
LUMEN
www.EdituraLumen.ro

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY